1812

8
9 K
7

CÆREMONIALE EPISCOPORVM IVSSV CLEMENTIS VIII. PONTIFICIS MAXIMI

nouissimè reformatum.

Ac denuo erratorum castigationibus suis locis restitutis purgatiore stilo æditum.

OMNIBVS ECCLESIIS, PRÆCIPVE autem Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis perutile, ac necessarium.

CVM INDICE CAPITVM.

C. B. C.

S. Agoty

De vrbe

Tranch. 6:

AVGVSTÆ TAVRINORVM,

M DC XII.

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO
DOMINO DOMINO
CAROLO BROLIA
TAVRINENSIVM ARCHIEPISCOPO MERITISSIMO.

Io. Dominicus Tarinus humilem reuerentiam.

X quo tempore (Amplissimè Antistes) Summi Dei prouidentia in huius celeberrima Prouinciæ Ecclesiarum regimine assumptus fuisti, ea ratio, vitæ meæ instituto dignior esse mihi vnquam visa est, quam ea omnia, quæ ad pietatem in animis mortalium excitandam, aut ad diuini cultus augmentum, nitorem, pariter, & splendorem attinent, si in officina mea, aut meo studio hic denuo excudenda essent; tibi vni dicanda decernerem, nimirum quod hac nostra ætate, ea in te pietas, & religio effulgeat, quæ priscos illos Patres toto orbi terrarum tantopere effecit venerabiles. Nihil enim tibi vnquam in animo antiquius fuit, quam ipsa diuini cultus puritas, & ratio; Quippè, qui toto conatu, totisq; viribus studeas, vt quæ in Dei templo, circa Altaris ministerium fiunt, eo nitore, ac deuotione peragantur, vt inde collaudetur Deus, & populus ad pietatem incitetur. Hinc fit, vt scriptorum profanorum leuitates aspernatus, toto

mentis affectu sacrarum Carimoniarum scriptores meditaris, & ob oculos perpetuo tenes, amplectaris, ac quouis thesauro libentius excipis. Quibus ego stimulis accensus, putaui rem tibi gratissimam facturum, si Episcoporum Carimoniale nuper Clementis Octaui iussu meliore calculo restitutum, denuo excudi curarem, & longa illa erratorum series, suis quisq; locis restituta nitidiori aditione redderem. Quod cum faliciter opera peritorum effecißem, quemadmodum antea decisiones aureas per me denuo excußas tibi obtuleram; ita nunc opus istud aditione nitidissima, simul, & emendatissima, vt tua erga me beneuolentia monimentum, ac mea vicissim erga te obseruantia pignus extaret, sub Illustrissimi nominis tui auspicijs in publicum adere volui. Illud ergo grati animo vt adsoles excipe, & me, meosq; vt foueas, ac tuearis etiam atque etiam supplex rogo. Deus autem Opt. Max. te, tuaque omnia ad vota secundet. Vale Taurini Ex mea officina 5. Nonis Septembris, MDCII.

SAN-

SANCTISSIMI

D. NOSTRI DOMINI CLEMENTIS DIVINA PROVIDENTIA PAPÆ OCTAVI CONSTITVTIO,

SVPER APPROBATIONE, ET VSV Cærimonialis Episcoporum, & aliorum Ecclesiarum Prælatorum, nouissimè reformati.

CLEMENS PAPA VIII.

AD PERPETVAM REI MEMORIAM. Cum nouissimè Pontificale antea mendosum, & corruptum, à pijs, & eruditis Viris emendari, & restitui, & demùm ad Episcoporum, & aliorum Ecclesiarum prælatorum communem vsum, & commoditatē diuulgari, & in vniuersali Ecclesia ab omnibus obseruari mādauerimus: operepretium visum fuit, Cærimoniale Episcoporum, omnibus Ecclesijs, prçcipuè autem Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis perutile, ac necessarium, in quo ritus, & cærimoniæ celebrandi Missas, Vesperas, & alia diuina officia, ac in alijs Ecclesiæ functionibus, & actibus, ab eisdem Episcopis, ac alijs Prælatis inferioribus in eisdem obseruandæ, ac modus etiam præcedenti tàm inter personas ipsas Ecclesiasticas, quàm etiam inter eas, & laicos similiter seruandas continentur, quodque pridem multis mendis respersum fuerat, similiter reformari, & restitui curaremus. Ea propter id ipsum Cærimoniale Episcoporum, à nonnullis pijs, ac eruditis, in hisque sacris ritibus, & Cærimonijs apprimè versatis Viris examinari, corrigi, & in optimam ipsique Pontificali reformato maximè

congruētem formam redigi mandauimus. Quod opus cum ea,quā decuit fide,& diligentia iam absolutum fuisse accepimus. Porrò reliquum est,vt huius operis labor eum , ad quem directus est , finem consequatur. Idcircò Cærimoniale Episcoporum huiusmodi iussu nostro emendatum,& reformatum,Motu proprio,& ex certa scientia,ac de Apostolicæ potestatis plenitudine perpetuò approbantes, illudque in Vniuersali Ecclesia ab omnibus , & singulis personis ad quas spectat ,& in futurum spectabit , perpetuò obseruandum esse præcipimus,& mandamus , ac Cærimoniale huiusmodi sic emendatum,& reformatum nullo vnquam tempore in toto, vel in parte mutari,vel ei aliquid addi,aut omnino detrahi posse, ac quascūque personas prædictas,quę sacerdotalia munera exercere,aut alia quecunque in ipso Cærimoniali contenta facere,aut exequi debent ad ea peragenda,& præstanda , iuxta huius Cærimonialis formam , & præscriptum teneri,neminemque ex ijs , quibus ea exercendi, & faciendi munus impositum existit , nisi formulis, quæ hoc Cærimoniali continentur seruatis,satisfacere posse , perpetuò statuimus , & ordinamus.Per præsentes autem antiqua Cærimonialia in his , quæ præfato Cærimoniali reformato sunt conformia,minimè aboleri, aut abrogata censeri volumus , sed illorum etiam vsum (salua reformatione prædicta)Permittimus. Non obstante præmissis , ac constitutionibus , & ordinationibus Apostolicis , ac etiam in Prouincialibus,& Synodalibus Concilijs , editis , generalibus , vel specialibus,nec non quarumuis Eccelsiarum , etiam iuramento,confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, consuetudinibus , cæterisque contrarijs quibuscunque . Volumus autem,& pari motu, & auctoritate decernimus , vt qui in Romana Curia sunt præsentes,lapsis duobus mensibus, qui verò intra Montes octo,& qui vltra vbique locorum degunt duodecim integrè excursis,vel aliàs,vbi venalium huius Cærimonialis voluminum notitiam,& facultatem habuerint , sacras cærimonias , & ritus in eodem Cærimoniali præscriptos , iuxta illius modum , & normam ,

in

in quibuſcunque actibus exercere, & obſeruare teneatur. Ipſarum autem literarum exempla, manu Notarij publici, & ſigillo alicuius perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ, aut illius Curiæ obſignata, vel in ipſis voluminibus abſque prædicto vel alio quopiam adminiculo, Romæ impreſſa, eam vbique locorum, & gentium fidem faciant, quam præſentes facerent, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſę. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris, die xiiij. Iulij M D C. Pontificatus Noſtri Anno Nono.

M. Veſtrius Barbianus.

Die nona Auguſti 1600. Supradictæ Literę affixę, & publicatę fuerunt ad Valuas Curię, & in Acie Campi Floræ, per me Alexandrum Agazzarium, Sanctiſſimi Domini Noſtri Papæ Curſ.

Iacobus Brambilia Mag. Curſ.

INDEX

INDEX CAPITVM PRIMI LIBRI.

De

INDEX CAPITVM Secundi Libri.

FINIS.

CÆRIMONIALIS EPISCOPORVM.

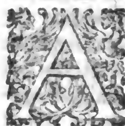
Liber Primus.

DE HABITV, ET ALIIS AGENDIS per Epiſcopos nuper electos. Cap. I.

VM primum aliquis certior factus fuerit ſe alicui Eccleſiæ Cathedrali, vel maiori à Summo Põtifice in Conſiſtorio præfectum, ſiuè ille in curia Romana degat, ſiuè ab ea abſens ſit, ſtatim curabit ſibi amplam coronam in capite decenter formari. Tunc, & non prius ſuper veſtem inferiorem talarem cum extra domum exibit induet aliam veſtẽ breuiorem apertam, vt per ſciſſuras brachia extrahi poſſint, quod genus veſtis Mantelletum vocant. Veſtes autem huiuſmodi, erunt, vel ex lana, vel ex camelotto coloris violacei, nullo autem modo ſericeæ. Præſentes in Curia induti, vt ſupra, quàm primum poterunt, adibunt Sũmum Pontificem, & ei gratias agent de ſua promotione, merita propria extenuando, & dignitatis gradum amplificando, ſeipſos, & Eccleſias ipſis commiſſas humiliter commendando, & tunc è Sanctitatis ſuę manibus Rochettum accipient. Viſitabunt deinde ſingulos Illuſtriſſimos, & Reuerendiſſimos S. R. E. Cardinales in eorum domibus, eiſque officioſè gratias agent, ſe, & ſuas Eccleſias illis commendando, & offerendo. Abſentes verò ſe ipſos Rochetto, & veſtibus, vt ſupra induent, & gratiarum actiones, & Eccleſiarum ſuarum commendationis officium per literas, tàm apud Summum Pontificẽ, quàm apud Illuſtriſſimos,

& Reuerendissimos Dominos Cardinales peragere studebunt: &, si erunt in propria sua Diœcesi, vel Prouincia, cum de eorum promotione certum nuntium habuerint, domi, & foris vtantur loco Mantelletti, Mozzetta eiusdem coloris supra Rochettum; & tàm pręsentes in Curia, quàm absentes vtentur, cùm opus erit, pileo nigro, laneo, serico viridi suffulto, cum cordulis, & floccis coloris viridis. Hæc, quę de vestibus diximus, Clericis, seu Presbyteris sęcularibus, seu regularibus, electis tantũ conueniunt. Promoti verò ex regulari ordine nõ vtuntur Rochetto; sed retinent in vestibus colorem habitus suæ Religionis, & deferunt vbique Mozzettam eiusdem coloris, & birettum nigrum, pileo tamen viridi ornato, prout alij non regulares vtuntur; sed Canonici Regulares vtuntur etiam Rochetto, prout ante promotionem ad Episcopatum vtebantur in sua congregatione, & colore violaceo, sed non Mozzetta, vt, & Presbyteri Sancti Spiritus, & Militiarum Sancti Ioannis, Sancti Iacobi, & aliarum, qui tamen sui ordinis insignia in vestibus non deferant, sed eiusdem ordinis crucem ad collum intus pendentem.

DE PRIMO ACCESSV Episcopi, vel Archiepiscopi ad suam Diœcesim, vel prouinciam. Cap. II.

Accessurus Episcopus ad suã Diœcesim, vel Archiepiscopus ad suã prouinciam, ante accessum poterit aliquas gratias, seu facultates à Sanctissimo Domino nostro Papa obtinere, pręsertim Indulgentiam plenariã pro populo suæ primæ Missæ pręsenti futuro. Insuper præparabit, quæ in itinere, & ingressu vsui esse poterunt; vt, vestes episcopales ordinarias; Cappã Pontificalẽ violacei, coloris seu si regularis fuerit, coloris habitus sui; Pileum Pontificalem cordulis, ac floccis sericis coloris viridis ornatum; equi etiam, siuè mulæ ornamenta opportuna, item libros necessarios,

rios, vti inter cęteros Pontificale, & Cęrimoniale, ac paramenta etiam sacra quæ pro ingressu erunt necessaria, id est, pluuiale album cum stola, & mitra prętiosa, amictum, albam, cingulum, & annulum, nisi ea ad maiorem commoditatem à ꝓpria Ecclesia sumere velit. In discessu recitabit in Ecclesia, si commodè fieri poterit, sin minus, antequam equum ascendat, cũ suis clericis, & familiaribus itinerarium; idemque obseruabit quotidie mane post Missam, antequã equum ascendat, quãdiu erit in itinere: & si erit Archiepiscopus, quamprimum suam prouinciam intrauerit, faciet ante se deferri crucem per aliquem ex suis cappellanis, imagine sanctissimi Crucifixi ad se versa; & sibi occurrentes subditos, qui genuflectere debent signo crucis super illos facto benedicet, ita etiam faciet Episcopus, cum suam diœcesim intrauerit. Cum autem erit vnius diei, vel bidui spatio propinquus proprię ciuitati, significabit Vicario suo, & Canonicis, ac Capitulo, nec non Magistratui, & officialibus ciuitatis diẽ, & horã sui ingressus, vt possint omnes se præparare, vt ei obuiam eant, eumque debito honore prosequantur. Præmittet etiam aliquem ex suis, qui clerum, & alios, ad quos spectat, admoneat, vt processionem habendam in huiusmodi ingressu indicant præparari faciant baldachinum in porta ciuitatis, & deputari qui illud portẽt supra Episcopum, vt inferius dicetur. Vias etiam, per quas eundem erit mundari, ac floribus, vel frondibus cõspergi in signum letitiæ curent. Die præstituta Canonici, & Capitulum cum toto clero debent processionali ritu accedere ad portam ciuitatis, ibique consistere; Magistratus verò, & officiales cum ciuibus, & populo obuiam ire Episcopo extra portam. Episcopus interim in aliquo sacello, seu honesto, & conuenienti loco parum distante à porta ciuitatis descendat de mula, vel equo, ac deposito itinerario habitu, induet cappam Pontificalem, iterumque ascendet mulam ornatã Põtificalibus ephippijs,

pijs, & stragula violacei coloris; ac pileum Pontificalem solemniorem in capite geret, atque ita æquitabit suis familiaribus, & domesticis ipsum comitantibus vsque ad portam ciuitatis, vbi descendens è mula genuflectet super tapete stratum, & puluinum paratum, & deuotè osculabitur crucem sibi per digniorem ex Capitulo pluuiali indutum oblatam. Mox surgens in aliquo sacello, vel loco ad id parato accipiet, deposita cappa paramenta sacra, videlicet amictum, albam, cingulum, stolam, & pluuiale album, ac demum mitram pretiosam, atq; annulum, conscenderetq; æquum serico albo vndique tectum, & decenter ornatum. Ordo autē procedendi erit. Equitabunt primo ciues omnes deinde familiares Episcopi, tum Magistratus, & officiales ciuitatis, Barones, & Principes, si qui aderunt, mox clerus omnis pedibus incedens præcedente sua cruce, quem cantores subsequēter cantantes, vt in Pontificali; post hos Canonici, & Capitulū Ecclesiæ, & si fuerit Archiepiscopus, antecedet crux Archiepiscopalis, inter quam, & Archiepiscopum nemo erit, nisi Dignitates, & Canonici; demū Archiepiscopus, seu Epūs mitratus equitabit sub baldachino, quod portabitur primo loco per Magistratū ciuitatis, deinde per nobiles ciues vsq; ad Ecclesiam, siue per eos, quibus ex consuetudine, vel ex priuilegio id conuenit. Ipse Episcopus memor erit populo manu dextera aperta, & extensa frequenter benedicere, signum crucis faciens. post Episcopum equitabunt Prelati, si qui erunt, & reliqui togati. Ante portam ecclesię Episcopus descendet ex equo super tapete stratum ibidem extensum, & retenta mitra, capiet aspersorium de manu dignioris de Capitulo antedicti, vt supra induti, quo se, & alios asperget aqua benedicta, incipiendo à digniori, ac ministrāte eodem, qui aspersorium obtulit, digniore nauiculam, imponet in thuribulum, quod aliquis Acolythus tenet, thus more solito benedictum, tūm prædictus dignior ex Capitulo accipiens

thuri-

thuribulum de manu Acolythi, ſtans facta prius profunda capitis inclinatione ante Epiſcopum, thurificet illum ſtantem cum mitra, triplici ductu thuribuli; & præcedentibus clero, Canonicis, & dignitatibus, atq; hymnum [Te Deum laudamns &c.] cantantibus ad Altare Sãctiſſimi Sacramenti, ſi eſt aliud ab Altari maiori, conſiſtet: ibi Epiſcopus, & remoto tunc baldachino, & depoſita mitra, ac facta genuflexione, vſque ad terram ante ipſum Sãctiſſimum Sacramentum, genuflectet iterum ſuper puluino ibidem parato in genuflexorio, & orabit; deinde ſurget, & facta iterum reuerentia, accepta mitra cum genuflexione Sãctiſſimo Sacramento, accipiet mitram, & procedet ad Altare maius, vbi ante infimum gradum depoſita mitra, faciet cruci ſuper Altare poſitæ reuerentiam, caput profundè inclinando, deinde genuflectet ſuper puluino, & genuflexorio ibi parato, & orabit: & interim ille dignior, vt ſupra indutus, accedet ad Altare, & in cornu Epiſtolæ ſtans verſus orantem Epiſcopum finito hymno [Te Deum] cãtabit ex libro ſuper Altare poſito Verſ. [Protector, &c.] & alia, prout in Pontificali. Cum dicitur [Per Dominum noſtrum, &c.] poſt orationem, Epiſcopus ſurget à faldiſtorio, & facta altari reuerentia, ibit ad ſedem ſuam Pontificalem, in qua ſedens recipiet omnes dignitates, Canonicos, & alios de Capitulo ad oſculum manus, cantoribus interim antiphonam, vel Pſalmum aliquẽ cantantibus, vel organiſta organum pulſante. Deinde accedet Epiſcopus ad Altare, quod, depoſita mitra ante infirmum gradum, & facta interim cruci reuerentia, in medio oſculabitur, & cantata prius Antiphona Sancti tituli Eccleſiæ, vel Patroni ciuitatis cum ſuis Verſiculo, & Reſpon. à Choro, vel Cantoribus, cantabit ipſe in cornu Epiſtolæ orationem eiuſdem Sancti, vel Patroni, qua finita, accipiet mitram, ad medium altaris reuertetur, & dabit benedictionem ſolemnem cantando, prout in dicto Pontificali; & cum dicet. [Benedicat vos &c.]

&c.] accipiet manu sinistra baculum pastoralem, &, si erit Archiepiscopus, benedictionem dabit capite detecto, renibus altari versis, nisi altare sit ad orientem, habens ante se crucem suam, facta illi prius reuerentia. Benedictione data, pronuntiētur Indulgētię per aliquem Canonicum alta voce sub hac forma [Reuerendissimus in Christo Pater, & Dominus, Dominus N. Dei, & Apostolicæ sedis gratia huius Sanctæ Ecclesiæ Episcopus dat, & concedit omnibus hic præsentibus quadraginta dies de vera Indulgentia in forma ecclesiæ consueta. Rogate Deum pro fœlici statu Sanctissimi D. N. Clementis diuina prouidentia Papæ VIII. dominationis suę Reuerendissimę, & Sanctę matris Ecclesię.] Deinde Episcopus facta prius cruci reuerentia, assumpta mitra, & apud sedem suam, depositis paramentis, & assumpta cappa, procedet ad locum suæ habitationis, quem dignior ille de Capitulo, dimisso pluuiali, & alij Canonici, in habitu canonicali comitentur, si habitatio erit cōtigua, vel vicina Ecclesiæ. Si verò distantior, vsque ad portam ipsius Ecclesiæ. Quod si adesset aliquis magnus Princeps, qui vellet Episcopum vsque ad portam hospitij comitari, debebit Episcopus aliquantulum resistere, non tamen huiusmodi obsequij, & pietatis officium recusare, præsertim si habitationis locus non multum distet, sed ei pro tali humanitate gratias agere. Si contingeret, dum Episcopus ad suam ciuitatem proficiscitur, transire per aliquē locum insignem suæ diœcesis, vel in eo hospitari, & clerus, ac Magistratus eius loci eum honorare cupiant, permittet quidem, vt ei obuiam eant, etiam extra locum, & eum comitentur vsque ad Ecclesiam primariam eius loci, & facta ibi oratione, vsq. ad locum vbi hospitaturus est, non mutato habitu itinerario, sed nulla fiet processio: quādo verò Episcopus post ingressum in ciuitatem propriā voluerit alias ciuitates, vel oppida insignia suæ diœcesis visitare, conueniens erit, vt prima vice recipiatur cum sacra cleri sæ-

cularis,

cularis, & regularis processione. Ipse verò non erit mitra, & pluuiali indutus, sed equitabit mulam ornatã Põtificalibus ephippijs cum cappa, & pileo Pontificali, & offeretur ei in porta Crux osculanda, & alia omnia fient etiam in Ecclesia, prout de ciuitate propria, & primaria suæ diœcesis dictum fuit.

DE HABITV ORDINARIO Archiepiscopi, & Episcopi in sua prouincia, vel diœcesi, vel ciuitate. Cap. III.

EPiscopus postquã ad suam Diœcesim & ciuitatem, & Archiepiscopus ad suam prouinciam, peruenerit, vti poterit vestibus violaceis, siue laneis, siue ex camellotto, superinduta super Rochettum Mozzetta. Et domi eodem vtetur habitu, saltẽ dum fit aliqua congregatio coram ipso Episcopo, vel ordinandorum examen, vel aliquid simile, ac etiam quoties erunt congregationes coram Metropolitano, dum celebratur Concilium prouinciale, quo habitu, scilicet, Mozzetta cum Rochetto discoperto in dictis congregationibus vtetur, tam ipse Metropolitanus, quam alij Episcopi prouinciales, qui ibidem pro Synodo celebranda conuenerunt. Eodem quoque habitu Episcopus indutus erit, quoties per ciuitatem, & terras, seu oppida suæ diœcesis incedet. Sed habenda est distinctio temporum; nam in Aduentu, & incipiendo à Septuagesima per totam Quadragesimam, item in omnibus vigilijs, quibus ieiunatur, & in quatuor temporibus (exceptis his quæ incidunt post Pentecosten) ac sextis ferijs totius anni, differens erit vestium gestatio. Quia tunc Episcopũ decet vti vestibus laneis, & nigri coloris, excipiendo tamẽ aliquot dies, quibus signum mœstitiæ ostendi non debet, videlicet à die Natiuitatis Domini, & per totam octauam Epiphaniæ, à die Dominicæ Resurrectionis vsque ad Dominicam Trinitatis, item per octauas festorum Sanctissimi Sacramenti, Assumptionis gloriosæ Virgi-

nis Mariæ, & beatorum Aposto lorum Petri, & Pauli, & omniũ sanctorum, & Sancti tituli Ecclesiæ Patroni ciuitatis, ac Dedicationis propriæ Ecclesiæ; itẽ in anniuersarijs electionis & cõsecrationis ipsius Episcopi, die aduentus alicuius magni Principis, vel cum celebratur aliqua publica lætitia: in alijs verò octauis, vt Natiuitatis Gloriosæ Virginis, Sancti Ioannis Baptistæ, Sancti Laurentij, dies tantũ octauarum excipiuntur; similiter excipiuntur omnia festa duplicia, quæ per annum incidũt extra Aduentum, Septuagesimam, Quadragesimam; sed Annunciationis festo, etiam si infra Quadragesimam occurrat vestibus violaceis vti debent. Hæc, quæ dicta sunt, circa vestes quotidianas obseruãda sũt. Quoad cappas verò, quibus Episcopi in Ecclesijs vtuntur, id erit obseruandum, vt regulariter sint laneæ, & violaceæ, & non alterius coloris. In solemnioribus tamen festis, quæ in rubricis Breuiarij primæ classis vocantur, dempto triduo ante Pascha, poterit Episcopus etiam vti cappa ex camelotto coloris violacei, nullatenus alterius coloris, quibus quidem cappis pelliculæ albæ circa collum, & pectus de more consutæ sint, quæ deinde vigilia Pentecostes seu pro diuersitate locorum citius aut tardius prout Episcopo opportunum videbitur, præintimatis etiam Canonicis, qui cappis vtuntur, quo die mutari debeant, remouentur, & loco pellicularum sericum rubrũ apponitur. Canonici verò regulariter in Ecclesijs, vbi illis vtuntur, eas omninò deponunt, & loco earum assumunt cottas supra Rochettum. Cæterùm quod dicit de huiusmodi Episcoporum habitu, tàm capparũ, quàm cæterarum vestium, non est intelligendum de Episcopis regularibus, qui non mutant colorem sui habitus, neque induunt Rochettum, sed in Ecclesia propria vti debent cappa coloris suæ religioni conuenientis, pellibus, seu serico eiusdem coloris suffulta. Excipiuntur ab hac regula, vti dictum est, Canonici regulares, qui Rochetto vtuntur, & colore violaceo, vt &

Pre-

Presbyteri Sancti Spiritus, & Militiarum Sancti Ioannis, Sancti Iacobi, & aliarum. Omnes autem tàm sæculares, quàm Religiosi Episcopi galero vtuntur à parte exteriori nigro, cui ab interiori sericum coloris viridis suffulciatur, cordulis pariter, & floccis sericeis viridibus ab eo pendentibus. Galerus quoque duplicis formæ habendus est, alter quo in solemnioribus equitationibus vtūtur eiusdem formæ (præter colorem) quo Illustrissimi, & Reuerendissimi Cardinales Pontificaliter equitantes vti consueuerunt, alter simplicior, vterque ex lana, ac serico viridi exornati. Extra Diœcesim, & Ecclesiam suá Episcopi non vtuntur cappa, Præterquam in Romana Curia, cum in diuinis Pontifice Maximo, vel sacro Cardinalium collegio præsente assistunt. Dum iter agunt, vtuntur breuioribus vestibus cùm manicis sub genu per palmam, vel vltra protēsis, coloris temporum diuersitati conuenientis, vt supra explicatum fuit, circa collum verò fasciam sericeam coloris nigri, latitudinis duorum palmorum, vel circa, longitudinis ferè ad mensuram vestium pendētium habere consueuerunt. In Diœcesi autem, vel prouincia Mozzetta superinduenda est.

QVOMODO SE GERERE debeat Episcopus, vel Archiepiscopus circa benedictiones, & alia Episcopalia munera in sua Diœcesi, vel prouincia. Et quid, si Legatus Apostolicus, aut Cardinalis non Legatus, vel Nuntius, aut aliquis Prælatus ibidem sit. Cap. IIII.

Vando Episcopus ambulat, vel equitat per suam ciuitatem, vel diœcesim manu aperta singulis benedicit, &, si est Archiepiscopus crucem etiam ante se deferri facit. In Ecclesijs verò suæ diœcesis, vel Prouinciæ etiam exemptis dabit benedictionem solemnem; aliaque omnia ad officium suum pertinentia faciet, prout passim suis locis declarabitur. Sed si contingat Cardinalem legatum de

latere

latere esse simul cum Episcopo, vel Archiepiscopo in eius diœcesi, vel prouincia, abstinebit Episcopus non solum à benedictionibus solemnibus, sed etiã priuatis; & si erit Archiepiscopus, nullatenus permittet ante se deferri crucem, etiam si ipse Archiepiscopus esset Cardinalis. Quod si esset præsens Cardinalis non Legatus vna cum Episcopo non Cardinali, abstinebit simili modo Episcopus non celebrans, ab omnibus benedictionibus, nec crucem sibi præferri permittet, si erit Archiepiscopus, remittens omnia munia Episcopalia exercenda ipsi Cardinali præsenti: celebrans verò Episcopus debet per aliquem suum Capellanum Cardinali præsenti significare, vt omnia prædicta munia exercere, & benedictionem dare dignetur: Quæ si Cardinalis facere, & exercere ex vrbanitate noluerit; poterit Episcopus celebrans prædicta omnia adimplere. Si verò Episcopus ipse esset etiam S. R. E. Cardinalis, & non celebraret præsente alio Cardinali, debet ipse Cardinalis Episcopus alium Cardinalẽ præsentem rogare vt omnes benedictiones Thuris, aquæ & ministrorum faciat, ac in fine populo solenniter benedicat. Quæ si Cardinalis præsens facere recusauerit, poterit ipse Cardinalis Episcopus prædicta omnia vel remittere ad celebrantem, vel ipse exercere; dummodo quando in fine populo solemnem benedictionẽ daturus erit, non stet apud sedem, sed propter reuerẽtiam Cardinalis præsentis accedat ad altare, & inde populo solenniter benedicat. Si verò ipse Cardinalis Episcopus celebraret p̃sente alio Cardinali non Legato, omnes benedictiones, & alia munia Episcopalia dabit, & exercebit ipse Cardinalis celebrans. Sed propter aduentum alterius Episcopi non cessabit obire sua munia prædicta, nec relinquet sua insignia, licet in cæteris honorifice eum tractare, & recipere debeat; ac domi ponet eum à dextris, secus extra domum. Si erit præsens Nuntius Apostolicus, habens in eo loco facultates legati de latere, Episcopus

ab

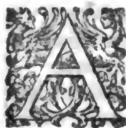
ab eisdem abstinebit, à quibus illi cauendum esse dictum est præsente Cardinali non legato. Sed si non habeat huiusmodi facultates, sed sit simplex Nuntius, aut Collector generalis, vel etiam si habeat facultates, non tamen in ea ciuitate, vel loco ditioni Episcopali subiecto: Episcopus fungetur officio suo neque ob eius præsentiam sua munia intermittet. Vt autem Episcopus commodius sua munia episcopalia exercere valeat, putà consecrare, ordinare, conficere Oleum Sanctum, & similia facere, ex vrbanitate Legatus, seu Cardinalis, Nuntius, aut Metropolitanus in Ciuitate præsentes huiusmodi actibus interuenire non curent: ne ob eorum præsentiam, & dignitatem, vel Episcopus à necessarijs functionibus episcopalibus abstinere cogatur, vel saltim interposita mora, & maiori cũ difficultate actus prædicti executioni demandentur. De Gubernatoribus verò ciuitatum pręsentibus, præeminentia semper sit Episcopi, tàm intra, quàm extra Ecclesiam. Magistratus verò, & alios magnates, & viros nobiles, & pręcipuè Principes magnos, & potentes, Episcopus pro eorum qualitate, & gradu honorabit, non tamen ob eorum præsentiam cessabit vnquàm à suo officio, neque ita illis sese submittet, vt qui patris locum tenet, ministri munus subire videatur; sed memor sit dignitatis suæ, quæ tantopere illi ex Tridentini Concilij grauissimo decreto commendatur.

Si verò Episcopus obuiã iret alicui Cardinali Legato, vel nõ Legato ad eius Ciuitatem aduenienti, vsque ad portam, vel extrà eam, vel etiam si cum eisdem per vrbem incederet, induet supra Rochettum Mantellettum, & abstinebit à delatione crucis ante se, si erit Archiepiscopus, ob reuerentiam officij, & dignitatis illius. Et, si erit Cardinalis Legatus, abstinebit etiã ab vsu Mozzettæ: Secus si alicui maximo Principi, aut dignissimo Pręlato, vel Nuntio Apostolico obuiam iret, quo casu non mutat habitum. Equorum autem, seu Mularum stragulę, & Phaleræ, & ornamenta Episcopo equi-

tante

tante ex panno laneo coloris nigri, seu violacei, vt supra, plus, minusúe composita erunt, prout ipse Episcopus solemniùs aut simpliciùs equitabit, nisi paratue Pontificaliter equitabit.

De officio Magistrorum Cæremoniarum. Cap. V.

Ntequam cærimoniarum regulę, & vsus explicentur, de ipsis Cærimoniarijs, quorum ministerio, & cura omnia Ecclesiastica munia obeunda sunt, statuendum est. Curabit ergo Episcopus, vt duo, si fieri possit, de gremio suæ Ecclesiæ aspectu, & statura corporis conuenienti, & multo magis scientia, & bonis moribus præditi, experti, & dociles ad huiusmodi onus assumantur: quorum primus Vigesimum quintum saltim attingat annum, sitque in Presbyterali ordine constitutus, bonis artibus instructus, & si fieri posset, Iuris Canonici, vel Theologiæ intelligentiam habeat, diuinorum officiorum, ac rituum Ecclesiasticorum assiduus, & diligens perscrutator. Is erit in primis sollicitus circa personā Episcopi, aliarumque personarum dignitate, aut nobilitate præstantium; vt eis præsto sit, si quid petant, aut si qua de re admonendi erunt; ac nihilominus omnia circumspiciat, singulorum munia perpendat. Quando autem erunt celebranda officia, quæ non ita frequenter occurrunt, & quæ solemniori ritu, apparatuque peragi solent, præsertim quando ad ea accederent magni viri, vt Cardinales, Principes, Duces, & similes, per diē, aut plures dies antea præsens videat, & intelligat, an omnia rectè disposita, & ordinata sint, quæ ad celebrationem spectant, nempè an Ecclesia, altare, abacus, sedes Pontificalis, Canonicorum, Magistratuumq; sedilia sint decenter apparata, ornataque, an cætera ad ipsius celebrationis actum necessaria, vt sacrę vestes, paramenta, & vasa, candelabra, cerei, funalia, aliaque vtensilia sint suo quæque loco præparata, & congruè disposita iuxta normam, & regulas, quæ

sequen-

ſequentibus Capitulis tradentur: nec grauetur aliquando, (cum viderit neceſſarium) etiam ſuis manibus adiuuare miniſtros, cæteróſque omnes, quorum opera vti oportebit: præmoneat, atque inſtruat, quos opus fuerit, exhibitis etiã ſchedulis: ſi quid enim erroris accidat, aut incautè fiat, ipſi vni Cærimoniario imputari ſolet. Alter verò iunior, qui ſaltem in ſacro ordine ſit conſtitutus, præcipuam curam geret circa perſonam celebrantis, ac miniſtrorum illius: cúmque opus erit aliquos ducere, aut reducere faciat id modeſtè, & diſcretè ſummiſſa voce, ac ſolo nutu, ſi fieri poſſit quæcunque agenda ſint, demonſtrans: non diſcurrat velociter, non caput voluat: aut manus iactet indecẽter. Caueat demum, ne in ſuis actibus affectationis vitio notetur, ſed quicquid aget, cum grauitate, & cõgruenti mora, ac cum decoro corporis geſtu, ita peragere curabit, vt cæteris deuotionem, & reuerentiam pariat, ipſéque ab omnibus commendari mereatur. Vnus tamen alterius defectum, cum opus erit modeſtia, ac ſilentio corrigere, & ſupplere ſtudeat. Ambo ſimul conueniant, antequam in ipſo rei gerendæ actu ſint; prçuideant quæ ſint agenda, ac onera inter ſe partiantur, concordéſque ſint, ne reprehendi ab alijs iure poſſint, qui docere, & inſtruere omnes debent. Satius eſt enim vnũ, quam plures eſſe, niſi fuerint concordes. Eorum habitus ſit honeſtus, & clericalis, ipſáque veſtis inferior, vbi commodè fieri poſſit coloris violacei, ſuper quam, dum diuina officia celebrantur, cottam mundam induent. Ad eorum quoq; officium ſpectabit, præſertim vbi non adeſt particularis magiſter chori, curare, vt intra chorum nulla fiant colloquia, nec ſint, qui riſu, alióue incompoſito, ſeu minus modeſto actu rem diuinam turbent; non qui cum cæterorum ſcandalo dormiant; literas, aut alias ſcripturas legant: ſed nec libros, aut ipſum Breuiarium, aut Diurnũ in manibus habeant, vt ex illis priuatim horas, aut orationes recitent, ſed illas alta voce vnà cum

choro

choro dicant, aut cantent, & ad id librum habere permittátur. Ne quis gestum aliquem ab alijs differentem demonstret, vt cum alij stant, quis sedeat, vel genuflectat, vel è contra: sed detur opera, vt omnes vniformi ritu attentè, deuotè, & reuerenter diuinis misterijs atque officijs assistere, eaque toto cordis affectu admirari, & contemplari videantur: ac silentiũ diligenter seruetur. Quæ omnia, vt sine cõtradictione quietius perficiantur, Episcopi cura erit, omnes tàm Canonicos, quàm alios de choro pręmonere, vt ipsis Cærimoniarijs in his quæ ad cultum diuinum spectãt sine contradictione obediant; nec tantũ eorum verbis acquiescant, sed vt oculos in ipsos cõuertentes obseruent, & illicò illis nutu, aut leui aliquo signo, vel intuitu, quod agendum sit significantibus, statim pareant. Alia verò nonnulla, quæ ad ipsum Cærimoniarium officium spectant, velut thuribulum deferre ad Episcopum: & ad altare ducere, & reducere Diaconũ, & Subdiaconum, aliósque omnes, tàm maiores, quàm minores ministros, quorum opera in re sacra, aut alibi requiritur, inferius suis quæque locis in operis cursu exponentur. Si Ecclesia sit ampla, & numero Clericorum, ac beneficiatorum abũdans, possent arbitrio Episcopi, aut iuxta consuetudines ecclesiarum aliqui ex eiusdem ecclesiæ gremio subministri adhiberi, qui in aliquibus casibus, tàm in choro, quàm extra ipsos Cęrimoniarios adiuuarent: velut, indicendo silentium populo, atque occurrendo, quoad valerent, tumultui, & scandalis, quæ fortè in ipsa Ecclesia oriri possent, atque etiam circumspiciendo per totam ecclesiam ne quid indicenter fiat: neue extinguantur lampades, & cerei: aut ne flamma ex cereis vltra modũ profluat, vel quid indecorum super altaria, aut alijs in locis eueniat. Item viros à mulieribus cum commodè fieri potest, distinguendo, & separando, ordinem sessionum inter laicos aduertendo, eósque admonendo, quando surgere, sedere, vel genuflectere debeant; aliáque

huius-

huiusmodi præuidendo, & operando, prout oportunum erit: atque à dictis duobus Cæremoniarijs cum opus erit admonebuntur, quibus prætereà subditi, & obedientes esse debeant, & vt ab omnibus cognoscãtur, eorumque officium cõmodius, ac maiori cum auctoritate exercere, & exequi valeant, posset eis concedi vsus aliquarum ferularum serico, vel panno tectarum, cum aliquibus ornamẽtis aut insignibus sancti Patroni, vel Ecclesiæ, vel Episcopi componendarum, quas semper manibus gestarent. Vt autem ipsi Cærimoniarũ magistri necessarijs rebus pro victu, & vestitu iuxta eorum statum nõ indigeant, animumq; diuersis curis, & perturbationibus defatigare, & distrahere non cogantur, sed à cunctis alijs negotijs remoti omni studio, & diligentia, ac toto pectore in commissam ipsis curam, & munus suũ facilius incumbere possint, prouidebit Episcopus, vt ipsis constituatur aliquod certum, & cõpetens stipendium: & insuper, vt eis applicentur emolumenta aliqua extraordinaria: item aliquibus priuilegijs, & prærogatiuis decorentur: vt promptiori animo suo muneri satisfaciant, ac libros necessarios sibi parare possint: videlicet, Pontificale, Cærimoniale Romanũ, Cærimoniale Eporum, librũ de myster. Missæ Innocẽ. Papæ III. Rationale diuinorũ officiorũ, Ioan. Stephanum Durantum de ritibus Ecclesiasticis, diuersosque alios auctores de officijs diuinis tam antiquos, quàm recentiores, aliósque plures, quos sibi opportunos iudicabunt, vt nõ solum actione, & opere sint parati, sed etiam cum opus fuerit de his, quæ fiunt, rationem reddere, quoad eius fieri possit, valeant.

DE OFFICIO SACRISTÆ. Cap. VI.

OFficiũ Sacristæ in singulis Ecclesijs Cathedralibus, & Collegiatis p necessarium est, Idcircò in Sacristam eligendus est qui ad huiusmodi officiũ fideliter,

ter, & strenuè exercendum idoneus, & aptus meritò censeri possit. Assumendus autem est de gremio ipsius Ecclesiæ, vel aliundè, prout magis expedire videbitur, qui in Sacerdotali ordine sit constitutus, & cui præsto esse debebunt alij clerici coadiutores, plures, vel pauciores pro Ecclesiæ necessitate, & facultatibus. Eius præcipua cura erit, vt paramenta sacra, vasa, libri, cerei, ornamenta, instrumentaque pro vsu Ecclesiæ, & altarium ac reliqua prætereà supellex Ecclesiastica sana, integra, & munda conseruentur: eaque cum attrita, aut lacera erunt, renouari, appararíque procuret. Sed in primis (vbi alias talis cura peculiariter nō sit cōmissa alteri) diligentissimè curabit, vt ea, quæ ad sacrosanctæ Eucharistiæ cultum, & honorē spectant, nitidè conseruentur, locúsque, seu tabernaculum, vbi custoditur, diligentissimè, & fidis clauibus obseretur: lampades circa illam nunquam nō ardeant: illáque saltem semel in hebdomada intuetur, & renouetur: ad infirmos debita cum reuerētia, & honore deferatur. Pariter, & circa fontem Baptismalē, & sacri Chrismatis, aliorúmq; sacrorum oleorum conseruationem diligentissimā curam adhibebit iuxta præscriptam sibi ab Episcopo, & alijs, ad quos spectat, normam. Et quod ad sacrum Oleū infirmorum attinet, procuret illud in vase ab alijs separato custodiri, illudque solum ab alijs seiunctū ad vngendos ægrotos deferri. Idem & de sacris Sāctorum reliquijs dicitur, vt scilicet fideliter, & honorificè asseruentur. Aqua benedicta singulis saltem hebdomadis renouetur, ac denique vt tota Ecclesia, & singula illius sacella, & altaria semper munda, & nitida sint, ne per incuriam obsordescant. Curabit etiam pro temporum, diérúmque festorum qualitate, vt ea decenter ornentur, prout latius infra Cap. de Ecclesiæ ornatu dicetur. Cum Missæ, & cętera diuina officia solēniter celebranda erunt, siue per Episcopum, siue per alios, ipse peculiarem curam geret, vt altare maius, credentia, tribuna, chorus,

rium, & secretarium, vbi Episcopus sacris vestibus paratur, necessarijs rebus, & ornamentis, quæ in eodem Capitulo exprimuntur opportunè instituantur, nè eorum aliqua deesse contingat: in quibus perquirendis, & expectandis indecenter, atque incommodè tempus teratur. Aderit apud altare, in cornu epistolæ, cum oblata erunt offerenda, & prægustabit de hostia, vino, & aqua, porrigente Diacono. Ad eum etiam spectat, vt per campanarum sonũ indicentur horæ Vesperarum, Matutinarum, & Missæ, ac reliquarum horarum Canonicarum: item cum in Missa maiori eleuatur Sãctissimum Sacramẽtum, vel quando illud ad infirmos deferendum est: & vt matutino, meridiano, ac vespertino tempore diebus singulis, salutationis Angelicæ signũ detur. Demum, vt ab ipsa sacristia laicorum nimia frequentia, indecentes sermones, iurgia, rixæ, actúsque profani remoueantur, diligentiam adhibeat, vt Sacerdotes Missas celebraturi opportuno tempore, & ordine exeãt, pro populi, personarúmque cõcursu. Ad ipsum spectabit eleemosynas, quæ pro Missis celebrandis dantur custodire, & adnotare in libris Sacristiæ, & inter illos, ad quos spectat distribuere. Habeatur tabella, in qua descriptæ sint Missæ, & anniuersaria infra annum statutis diebus celebranda, vt omni exacta diligentia benefactorum intentioni satisfiat. Inuigilet idem Sacrista, vt mantilia, pro manibus Sacerdotum, qui celebraturi sunt, in promptu habeantur, eáque sint munda, & nitida: omniáque alia prouidere studeat, quæ secundum Ecclesiæ ritum, & consuetudinem prouidenda erunt. Vt verò magis accuratè tàm Sacrista, quàm ipsius adiutores munus suum adimpleant, optimè factum erit, si vnus, vel duo, ex Canonicis eis præficiãtur singulis annis, vel sæpius, vti plus expedire videbitur, mutandi, vt sic per vices de rebus ecclesiæ notitiam assequantur.

DE OFFICIO PRESBYTERI assistentis tàm in Vesperis, quã in Missis. Cap. VII.

INter omnes Episcopi ministros, qui ei in diuinis assistunt, & seruiunt, primus, & dignior est Presbyter assistés, qui idcirco debet esse dignior ex Presbyteris, tàm Canonicis, quàm Dignitatibus, qui in Choro cum alijs sedere solent, nec refert, quo nomine nuncupetur, an Archidiaconus, an Archipresbyter, sed attenditur, vt sit dignior omninò ex omnibus, & in Sacerdotio constitutus, atque in Sacerdotalibus officijs expertus, vt dignè, & decenter officium suum exercere valeat, & opportunè Episcopo rem diuinam agenti ministrare possit. Igitur Episcopo officium in Vesperis facturo ipse simul cum alijs Canonicis capiet paramenta, videlicet, amictum super Rochetto, aut cotta, & super eo pluuiale tempori congruum, sine tamen formalio ad pectus, & cum Episcopus paratus erit sacris paramentis, ipse imponet ei annulum. Cum verò Episcopus primam Antiphonam erit intonaturus, ipse librum supra caput sustinere debet, quem ministri aliàs de libro, & candela seruientes adiuuabunt. Intonatã ergo prima Antiphona, eaque per Chorum completa, inceptóque primo Psalmo, sedebit in aliquo scabello, vel sede propè Episcopum, ante ipsius faciem à dextris, vel à sinistris, prout locis situs patietur, regulariter tamen à dextris, dummodo nec altari, neque Episcopo renes directè vertat, sed maneat semiuersus. Tertiam Antiphonam ipse Presbyter assistens stans in eodem loco, ac præintonante sibi illam Subdiacono, vel alio ministro, intonabit voce intelligibili. Cum Episcopus erit intonaturus Hymnum, eodem modo librum sustinebit, prout de prima Antiphona dictum est: quo intonato, redibit ad locum suum, stans ibi vsque ad finem Hymni. Idẽ faciet, cum Episcopus intonabit Antiphonam ad Magnificat,

cat, qua intonata, & Episcopo sedente, capiet nauiculam incensi de manu Acolythi, illámque cũ cocleari prius deosculato, ac manu quoque illius osculata, porriget Episcopo, vt ex ea imponat incensum in thuribulũ more solito dicens. Benedicite. Pater Reuerendissime quo facto, reddet nauiculam Acolytho & expectabit stans quousq; inchoetur Magnificat, quo cantico incepto, sequetur Episcopum ad altare euntem, vbi postquam ille osculatus fuerit altare, offeret ei thuribulum ab Acolytho acceptum, cuius catenularũ summitatem ipse manu dextera tenens eamque, deosculans ad sinistram Episcopi porriget, thuribulum verò quod ipse manu sinistra sustinet in dextra Episcopi collocat, quam deosculatur, & dum Episcopus thurificat altare, eleuat illi partem dexteram pluuialis, nę eum thurificantem impediat: ac finita thurificatione stans in cornu Epistolæ recipit thuribulũ de manu Episcopi, osculando prius eius manum dexteram, illudque Acolytho dat. Cum Episcopus redierit ad sedem suam, tunc ipse stans ante infimum gradum solij Episcopalis, recipit thuribulum de manu Acolythi, & thurificat triplici ductu Episcopum stantem cum mitra, cui Episcopus benedicit, ac rursus deposito thuribulo in manu Acolythi ipse accedit ad sedem suæ assistentiæ, & ibi stans thurificatur à Subdiacono, vel, eo deficiente, ab Acolytho duplici ductu thuribuli. Cum Episcopus cantaturus est orationem, accedit, & sustinet librũ, vt aliâs, deinde reuertitur ad locum suum. Cum verò Missa solemnis ab Episcopo erit celebranda, eius præcipua cura erit totam Missam præuidisse, omnésque Cærimonias, & actus, quos Episcopus facturus est, obseruasse, ac signacula in libro Missali, in quo lecturus est Episcopus, locis congruis disposuisse, vt præstò illi esse possit, suggerendo illi submissa voce, vel modestè nutu indicando, si in aliquo fortè, vel memoriæ lapsu, vel alia de causa deficeret, aut titubaret, præsertim apud al-

tare, dum sacrosancta mysteria peragit. Igitur ipsa die qua Missa celebranda erit, cotta, vel habitu suo Canonicali indutus, postquam Episcopum ad ecclesiam venientem comitatus fuerit, opportunè aderit apud eum in secretario: & incepta hora tertia, atque incipiente Epo legere Psalmos. [Quam dilecta &c.] cum alijs sequentibus, ipse ad eius sinistram stans alternatim respondebit, duobus quoque Diaconis assistentibus pariter cum ipso respondentibus, & circa finem Tertiæ induet se pluuiali, & sic paratus sustinebit librum supra caput, cum Episcopus cantabit Orationem Tertiæ: & lauante Episcopo manus, porriget, & mantile ad tergendum: post lotas, & tersas manus Episcopi, reponet annulos ordinarios in eiusdem Episcopi digitos cum debitis osculis, si quos ante lotionem deposuerat. Episcopo omnibus sacris paramentis induto, ac sedente, imponet annulum Pontificalem in digitū annularē dexteræ manus illius, annulo, & manu prius deosculatis, mox nauiculam incensi cum cochleari eidem ministret, vt imponat thus in thuribulum, antequam à secretario discedat. Cum autem Episcopus procedit versus altare, ipse ante illum incedit ad dexteram Diaconi Euangelium cantaturi, & cum Episcopus ante infimum gradum altaris facta cruci reuerentia, incipit cōfessionem, ipse ad eius dexteram stans respondebit simul cum Diacono stante à sinistris, & cum dicet in confessione [Tibi Pater, & Te Pater.] profundè versus Episcopum caput inclinabit. Finita confessione, & osculato per Episcopum altari, dum Subdiaconus in cornu Euangelij porrigit librum Euangeliorum osculandum Episcopo, ipse adiuuat, manum ad librum apponendo, deinde retrahit se cum libro extra cornu Euangelij, dum Episcopus thurificat altare, & redeunte Episcopo ad sedem suam, ipse eum sequitur, & apud eum stat. Cum Episcopus, lecto introitu Missæ, dicit [Kyrie eleison.] ipse simul cum eo, ac duobus Diaconis assistā-

tibus

tibus idem dicit; ſedente verò Epiſcopo, & ipſe ſedet ſuper ſcabellum, ſeu ſedem à dexteris, vel à ſiniſtris, prout ſupra de Veſperis dictum fuit. Si verò fortè Epiſcopus celebrans non in ſede propria, ſed in faldiſtorio ſederet, vt, quia adeſſet legatus, vel alius Cardinalis, tunc ipſe Presbyter aſſiſtens ſedebit in aliquo ſcamno propè altare verſus cornu Epiſtolæ ſimul cum Diacono, & Subdiacono ſuſtinebit deinde librum ſupra caput, cum ex eo Epiſcopus erit cantaturus oratione [Gloria in excelſis, & Credo] quę cũ eo, & duobus Diaconis aſſiſtentibus ſummiſſa voce proſequitur. Adiuuabit eodem modo, prout de prima lotione dictum eſt, ad lotionem manuum, quoties opus erit in Miſſa, id eſt, poſt offertorium poſt oblationem, & poſt communionem. Si ſermo habebitur per Epiſcopum, ipſe ſedebit à dexteris Epiſcopi cum Diacono, ſi Epiſcopus erit in faldiſtorio ante altare, ſi verò habebit ſermonem in propria ſede, ſedebit in ſcabello, vel ſede ſuæ aſſiſtentiæ, & finito ſermone, ac confeſſione per Diaconum decantata, ipſe indulgentias pronunciabit in forma, prout ſuo loco dictum fuit. Si verò ſermo habendus erit per ipſum Presbyterum aſſiſtentem, vel per aliquem Canonicum, qui eo caſu ſeruire debet Epiſcopo in officio Presbyteri aſſiſtentis cũ pluuiali, etiáſi non ſit ex antiquioribus, & dignioribus Canonicis, finito Euangelio, accedet ad oſculum manus Epiſcopi, & ꝓfundè inclinatus ab eo petet benedictionem, & ſic paratus aſcẽdet ambonem, ſiue pulpitum, & ſermonem habebit; ac finita confeſſione per Diaconum, ipſe in eodem pulpito adhuc ſtans publicabit indulgentias in forma. Lecto per Epiſcopum offertorio, ac lotis manibus, ipſe portabit librum cum puluino ad altare, comitante Cærimoniario; vel præmittit miniſtrum de eo ſeruientem, vt ipſe præſtò ſit ad lotionem manuum Epiſcopi. Cum Epiſcopus reuertitur ad altare, ipſe à ſiniſtris illum gradus altaris aſcendentẽ adiuuat, & cum erit apud altare, ac-

curatè, & opportunè demonstrabit Episcopo omnia, & singula, quæ ex libro erunt legenda, ea digito indicando. Dum autem Episcopus oblata, & altare thurificabit, ipse sumpto libro Missali cum puluino, retrahet se extra cornu Euangelij, ne thurificationem impediat; & finita thurificatione altaris, reponet librum cum puluino super eo, ostendens ex illo, quæ successiuè erunt dicenda, ac dicet simul cum Episcopo [Sanctus, &c.] nec genuflectet, nisi cum eleuatur Sacramentum, & cũ Episcopus ipse genuflectet. Dicit [Agnus Dei, &c.] cũ Episcopo celebrante, & Diacono; quo dicto, locum permutat cũ Diacono: ipse enim accedit ad dexterũ, Diaconus verò ad sinistrum latus Episcopi, cui relinquit curam libri. Ipse verò Presbyter assistens dicta per celebrantem Oratione [Domine Iesu Christe, qui dixisti, &c.] genuflectit, & statim surgit osculando altare simul cũ celebrante, qui sinistram genam suam cum sinistra ipsius Presbyteri assistentis iungens dat ei pacem dicens [Pax tecum] cui ipse respondet: [Et cum spiritu tuo.] Et iterum ante Sacramentum genuflectens, & statim surgens recedit cum Cærimoniario ad pacem dandam in choro, iuxta ordinem in suo particulari capitulo descriptum. Aduertat autem, ne quiquam Canonico, neque alteri, etiam Principi, quantumlibet magno, prius quam ei pacẽ det, vllam reuerentiam faciat, sed solum post datam ei pacem: quæ reuerentia solis Canonicis, Magistratui, & Principib⁹ conuenit, quando assistens, qui pacẽ defert, est Canonicus. Dũ autem eundo, vel redeundo ad chorum transit ante Episcopum, vel altare, seruabit debitas reuerentias, & genuflexiones, prout ei à Cærimoniario monstrabitur, ac prout latius in capitulo de reuerentijs exprimitur. Data pace, quibus per ipsum danda est, dat eam vltimo loco Cærimoniario, qui eum duxit: & redit ad altare, vbi transfert librum à cornu Euangelij ad cornu Epistolæ; nisi iam translatus esset à Diacono; & adiuuat lotionẽ manuum

Epi-

Epiſcopi, vt aliàs; deinde redit ad librum oſtendens Epiſcopo cætera, quæ ſuperſunt. Et, data benedictione, ſi indulgentiæ nõ fuerint publicatæ, quod contingit, quando non fuit habitus ſermo, eas tunc petita prius licentia ab Epiſcopo publicat in forma: Epiſcopo verò non celebrante, ſed Veſperis, aut Miſſæ ſolemni per alterum cantatæ præſente, tunc Presbyter Canonicus dignior poſt dignitates aſſiſtat, prout & duo Canonici Diaconi, ſed in habitu Canonicali ſine paramentis, cuius officium tunc erit miniſtrare Epiſcopo nauiculam incenſi, quoties benedicendum, & in thuribulo ponendum erit; & eundem Epiſcopum thurificandi poſt Euangelium, & poſt oblata, poſt Agnus Dei accipere pacem, eàmque deferre Epiſcopo, qui ſtatim eam dat duobus Diaconis aſſiſtentibus, ipſe verò reuerſus ad ſedem ſuam illam dabit Subdiacono, qui eam cæteris det, niſi celebraret aliquis Prælatus, qui haberet proprium aſſiſtentem, quẽ tali caſu conuenit pacem accipere à Canonico Presbytero aſſiſtente, & diſtribuere cæteris: & habebit locum idem Presbyter aſſiſtens propè ſedem Epiſcopi in ſcabello, vt aliàs, vſque dum inchoatur præfatio, niſi dum fiũt circuli, ad quos ipſe accedit cũ alijs, & dum habetur ſermo, quo tempore accedit cum alijs ad locum ſuum.

DE ASSISTENTIA duorum Canonicorum in habitu Diaconali Epiſcopo celebrante, vel eo non celebrante in habitu ordinario.

Cap. VIII.

Piſcopo, ſiue ipſe Miſſam celebret, vel ad Veſperas officium faciat, vel ſi illis tantum modo ſit præſens, conuenit duos aſſiſtere Canonicos, qui ſi in Eccleſia ſint diſtincti ordines, ſeu præbendæ Presbyterales, & Diaconales, erunt duo primi Canonici, ex ordine Diaconali. Quod ſi fortè in aliqua, Eccleſiâ, nec Dignitates, neque ordines diſtincti eſſent, tunc

erunt duo primi Canonici, vel Dignitates immediatè sedentes post primam Dignitatem, vel primum Canonicum. Hi autē, si Episcopus celebret, aut officium faciat, induti esse debent habitu Diaconali, hoc est, dalmatica supra Rochettum, si eius vsum habent; sin minus, super cottam, & amictum; ac sedente Episcopo in sua Cathedra Episcopali, ipsi sedent hincinde super scabellis nudis; ac procedente Episcopo à Secretario ad altare, & ab altari ad sedem, & rursus à sede ad altare, ipsum medium facientes, ac fimbrias anteriores pluuialis hincinde subleuantes, quando eo vtitur, &, si opus erit, eius brachia sustentantes, deducūt; videlicet senior, seu dignior illorum à dextris, alter à sinistris, capitibus detectis: & debēt Episcopo solemniter celebranti assistere vltra alios duos, qui seruiunt illi in officio Diaconi, & Subdiaconi pro Euangelio, & epistola cantandis, de quorum officio, & habitu paulò post dicetur in sequentibus capitulis. Quod intelligendum est, quando Episcopus celebrans sedet in sua sede, & solio Episcopali; secus si sederet in faldistorio, puta, quia Cardinalis Legatus esset præsens; vel alius Cardinalis, quia tunc non requiritur alia assistentia, nisi Presbyteri assistentes, & prædictorum Diaconi, & Subdiaconi, ad Euangelium, & Epistolam in Missa seruentium, qui eo casu supplent apud Episcopum loco illorum, imponendo, & auferendo illi mitrā, & chyrothecas, aliáque oīa faciendo, quæ ipsi duo Canonici assistentes, cū Episcopus residet in sede sua Pontificali: facere solent, prout statim inferius dicetur. Officiū ergo prædictorū Diaconorū assistentiū est, vt cum Episcopus in Vesperis genuflectit ante altare super faldistorio, ipsi aptent hincinde decenter latera pluuialis super eo; & iunior ex eis, qui assistit ei à sinistris, aufert illi mitram, quā dat ad manus ministri de ea seruientis; alter verò à dexteris, aufert ei biretum complanando capillos leniter. Cum verò Episcopo mitra imponitur, Diaconus assistens à dextris osculato,

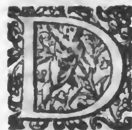
& im-

& impoſito bireto, illam imponet, altero à ſiniſtris adiuuante, & vittas à tergo Epiſcopi aptante, & ſemper quoties Epiſcopus apud ſedem ſuam eleuat manum dexteram ſignando ſe, aut alios ſigno crucis; velut, cum benedicit thus, cum benedicit Presbyterum aſſiſtentem, qui eum thurificauit, vel aliàs quoties perſonas, aut res aliquas benedicit, ſiuè pectus percutiendo, aut alia de cauſa, toties Diaconus à dexteris parum eleuat pluuiale à latere ſuo. Cũ autem eleuat ambas manus, & quando eſt lecturus aliquid ex libro, ſeu daturus benedictionem ſolennem, Diaconi aſſiſtẽtes hinc inde eleuant fimbrias pluuialis, & cum Epiſcopus cãtat, vel legit aliquid ex libro, ipſi Diaconi aſſiſtentes hinc inde apponunt manus ſuper libro, & primus voluit folium, alter digito indicat textum, qui legi debet; ſed celebranti Miſſam, quia non habet pluuiale, ſed planetam, non eſt neceſſarium fimbrias eleuare, ſed ei ſeruient in cæteris rebus neceſſarijs, & ſpecialiter in ponendo, & auferendo mitram, quod pluries accidit. Videlicet primo cum peruenerit ante altare genuflexus; ſecundo, poſt thurificationem altaris in principio Miſſæ, cum ipſe thurificatur; tertio, cum dicit introitum, & Kyrie eleiſon. cum dicit Gloria in excelſis Deo. cum dicit orationes; quarto, ad Euangelium, id eſt, ſtatim data benedictione Diacono; quinto, ſtatim finita confeſſione per Diaconũ poſt ſermonẽ, (vbi ſermo habetur) pro abſolutione danda; ſexto, ad offertoriũ; ſeptimo, cum poſt offertorium ad altaris gradus puenerit: ſed hoc caſu Diaconus Euangeliũ cãtans aufert ei mitram: & regulariter cum Epiſcopus eſt apud altare, ſeruit ei Diaconus Euangelij, cum verò eſt apud ſedẽ, ſeruiunt ipſi aſſiſtentes, niſi vbi neceſſitas aliud ſuadet, vt, qñ poſt thurificationem oblatorum thurificauit altare: quia tunc primus Diaconus aſſiſtens imponit ei biretum, & mitram, cum Diaconus Euangelij tunc ſit impeditus cum thuribulo, quòd de manibus Epiſcopi accepit, vt

cum

cum thurificet. Regulare enim est tàm in Missis, quàm in Vesperis, quòd exist nte Episcopo apud sedem suam, sedenti semper aufertur, & imponitur mitra, secus quando genuflectit, pro oratione facienda, quia tunc stanti imponitur, & genuflexo aufertur, & quando est apud altare in Missa, quia tunc stanti aufertur, & stanti imponitur. Hoc etiam obseruent ipsi assistentes, vt cum vnus ex eis surgit facturus aliquod ministerium ad rem diuinam spectans, pariter & alij coassistentes surgunt, cum autem sessuri sunt, nutu capitis se inuicem ad sedendum inuitant. Hæc, quæ diximus, obseruanda sunt celebrante Episcopo solemniter. Si verò non celebret, sed officio diuino intersit, præfati assistentes Diaconi erunt apud Episcopum in habitu Canonicali, & omnia facient, & obseruabunt secundum regulas supradictas. Sciendum autem est, quod huiusmodi assistentia facienda est tantummodo Epõ loci ordinario, & nulli alteri, etiam si sit Legatus, qui in sede Epi. sederet.

DE OFFICIO DIACONI in Missa solemni Episcopo, vel alio celebrante. Cap. IX.

Diaconus, qui Euãgelium cantaturus est, Episcopo solemniter Missam celebrante, debet simul cum alijs Canonicis Episcopum ad Ecclesiam comitari; nam & ipse ex Canonicis Diaconis esse debet, nec refert, an sit de antiquioribus, necnè, cũ tale onus inter ipsos per vices, vel aliàs arbitrio Episcopi, vel iuxta consuetudinem Ecclesię distribuendum sit, & dum alij Canonici accipiunt paramenta, ipse quoque eodem loco accipiet sua, aliquo ex clericis ecclesiæ adiuuante, & primo accipiet amictum, quem in medio osculabitur, qui crucis figura carere non debet, eumq; sibi aptabit circa collum, ita vt collaria tegat, mox albam, & cingulũ accipit, succinctus albam sibi circumcirca aptari faciat, vt æqualiter fluat, tum stolam prius in medio vbi crux est, deosculatam super humerum

suum

suum sinistrum imponet,& sub suo brachio dextero firmiter alligari faciet, demū accipiet dalmaticam, nisi essent tempora, quibus ipse, & Subdiaconus planetis plicatis vti debēt, vt in capitulo de Dominicis Aduētus, & de feria quarta cinerum explicatur, manipulum vero non hic,sed posteà accipiet. Qui sic paratus simul cum Subdiacono erit apud Episcopum. Finita Tertia,& lotis manibus Episcopi, stabit ad eius dexteram, & simul cum Subdiacono stante ad sinistram capiet paramenta Episcopi de manibus Acolythorum, ea suo ordine ferentiū; illísque induet Episcopum modo, & ordine in capitulo de Missa solemni Episcopo celebrante latè, & distinctè expositis. Episcopo parato, accipiet suum manipulum: & cum Episcopus procedit ad altare, ipse immediatè ibit ante illum ad sinistrā Presbyteri assistentis. Faciet deinde confessionem cum Episcopo ante altare stans ad eius sinistram, & cum dicit [Tibi Pater. &, Te Pater.] conuersus ad Episcopum profundè se inclinat. Postquam Episcopus osculatus fuerit librum Euangeliorum super altare, porriget illi nauiculam incensi, cochleari, prius,& manu Episcopi osculatis: & imposito thure in Thuribulum reddit nauiculā Acolytho, à quo accipit thuribulum, quod Episcopo porrigit summitatem catenularum ponens in manu sinistra ipsius Episcopi, thuribulum verò in dextera cum debitis osculationibus: & dum Episcopus thurificat altare, ipse brachium eius sustentat; quo thurificato, recipit thuribulum de manu Episcopi, cū osculo manus, & catenularum, thurificat Episcopum in cornu Epistolæ stantem triplici ductu, ante,& post thurificationē profundè inclinans, ac reddit thuribulum Acolytho. Recedente Episcopo ab altari, ipse ibi remanet cum Subdiacono, & dicente [Kyrie eleison] Episcopo, ipsi idem dicunt inter se stātes in eodem loco versus altare; sedente postea Episcopo, & ipsi sedent in scamno aliquo parato in cornu Epistolæ altaris. Et cum Episcopus intonauerit

canti-

cãticũ Gloria in excelsis,&c. vna cum Subdiacono illud vsque ad finem prosequitur; cantata per Subdiaconum Epistola, cum per Chorum cantatur vltimus versus Gradualis, siue Tractus, aut sequentia, seu ante Alleluia, aut etiam citiùs, prout distantia altaris exquiret, portabit ante pectus ad altare (debitas faciendo reuerentias) librum Euangeliorũ clausum, collocans illum in medio altaris. Deinde accedit ad Episcopum cum debitis reuerentijs, illiúsque manum osculatur; sed si Episcopus sederet in faldistorio, faciet, prout in capitulo de Missa solemni; mox redibit ad altare, & genuflexus super infimo eius gradu, in medio dicit secretè Munda cor meum,&c. tum surgens resumit librum de altari, & rediens ad Episcopum inclinatus petit ab eo benedictionẽ dicens Iube Domine benedicere. Et habita benedictione, accedit ad Euangelium cantandum, portans, vt supra, ante pectus librum Euangeliorũ clausum, & incedens vltimo loco post omnes suos cõministros, cum erit in loco, vbi solet Euangelium cantari ponet librum apertum in manibus Subdiaconi, vel in legili, aut aliàs iuxta consuetudinem ecclesiæ, vt in dicto capitulo de Missa solemni; & iunctis manibus ante pectus dicit cãtando Dominus vobiscũ. Et cum dicet Initium, vel, Sequentia sancti Euangelij, &c. Signat pollice dextere manus textum Euangelij, ac seipsum in fronte, ore, & pectore, & dũ respondetur à Choro Gloria tibi domine. accipit thuribulum de manu Acolythi, siue Cærimoniarij, & librum triplici ductu thurificat, primo in medio, tum à parte dextera libri, mox à sinistra; & reddit thuribulum Cæremoniario, ac manibus iunctis, incipit Euangelium. Quo finito, factis debitis reuerentijs, reuertitur ad altare, ad locum suum, sed si Episcopus esset apud faldistorium, ipse eum stantem, lecto Euangelio, triplici ductu thurificare debet; si verò Episcopus est in sede sua, id spectat ad Presbyterum assistentem; si fiet sermo

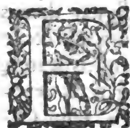
mo per Episcopum sedentem in faldistorio apud altare, statim finito sermone, ipse stans ad eius sinistram modicum inclinatus recitabit confessionem in toto prout infra in fine huius voluminis, & cum in ea dicet. [Et tibi Pater.] Profundius inclinabit, sic etiam in fine cum dicet, [Et te Pater.] Idẽ faciet, si sermo per alium habeatur, sed quia tunc Episcopus sedet in suo solio, ipse stans apud infimum gradum solij faciet confessionem eodem tono, & modo, vt supra. Cum Episcopus inceperit cantando Symbolum [Credo in vnum Deum, &c.] ipse cum Subdiacono illud submissa voce prosequetur apud altare, ita tamen, vt non praeire, sed subsequi debeant Episcopum: & cum à Choro recitatus fuerit versiculus, [Et incarnatus est.] vsque ad finem, ad quem ipse, sicut alij Canonici, profundè se inclinat, accedit ad abacum, & capit bursam cum corporalibus, quam ad oculos vsque eleuatam ambabus manibus portat ad altare, incedens solus graui, & decoro incensu, & solitas reuerentias Episcopo, & altari faciens, ibi extrahit ex bursa corporale, quod explicat, & extẽdit in medio altaris collocãs à parte Euãgelij bursam, ita vt altare non impediat, & redit ad locũ suum, & ibi sedet. Finito Symbolo, si Episcopus sedebit in faldistorio, aufert ei mitram, & lecto per eum offertorio, imponit eidem mitram pretiosam, & simul cũ Subdiacono aufert annulum, & chirothecas. Quòd si Episcopus erit in sede sua Episcopali, Diaconi assistentes auferent, & imponent ei mitram, & auferent chirothecas. Rhedeuntem Episcopum ad altare, & gradus altaris ascendentem ipse à dexteris adiuuat, mox vt Episcopus peruenit ad medium altaris, Diaconus accedit ad cornu Epistolae, & accepta vna ex duabus hostijs, quas inuenit à Sacrista in patena paratas, cũ illa tangit alteram, & patenam, & calicem circum circa, intus, & foris, & dat illam praegustandam eidem Sacristae. Idem similiter facit de vino, & aqua modicum de illis effundens in patenam

tenam ad id paratã. Tunc porrigit Episcopo patenam cum altera hostia pro sacrificio offerendo. Dum Episcopus dicit. [Suscipe sancte Pater,&c.] Diaconus ex ampullis mittit in calicem, quem prius purificatorio abstersit, vinum pro consecratione, & post admistas illi per Subdiaconum paucas aquæ tunc per Episcopum benedictæ guttas, offert calicem Episcopo, cum quo tangens, & ipse calicem dicit [Offerimus tibi Domine,&c.] & posito per Episcopum calicẽ super corporale, ipse illum palla cooperit, & accẽdente thuriferario, ministrat Episcopo nauiculam, & mox ponit in eius manibus, vt suprà dictum est, thuribulum, vt thurificet oblata, & altare, quem adiuuat supponendo sinistram brachio illius, & retrahẽdo dalmaticam, dexteram verò ad pedem calicis ponendo, ne, dum Episcopus oblata thurificat, thuribulo tactus è loco remoueatur, vel aliquid ex illo effluat: & cum thurificanda erit crux altaris, ipse opportunè calicem è medio remouebit, & cruce thurificata, in eundem locum illum reponet. Finita thurificatione altaris, accipiet thuribulum de manu Episcopi, cũ deosculationibus, & eum stantem in cornu Epistolæ triplici ductu thurificat, mox accedit ad thurificandũ Dignitates, & Canonicos, & alios de Choro ordine in capitulo de modo, & ordine imponendi thus in thuribulum, &c. descripto. Quo facto, dat thuribulum Acolytho, vel Cærimoniario, à quo & ipse stans post celebrantem inter duos Diaconos assistentes thurificatur. Finita præfatione accedit ad dexteram Episcopi dicens cum eo [Sanctus, Sanctus &c.] & statim redit ad locum prædictum post celebrãtem, & cum celebrans incipit verba Canonis videlicet. [Te igitur &c.] attentè aduertat, vt opportunè partem dalmaticæ ad brachium illius subleuet, & discooperiat, & cooperiat calicem, quoties opus fuerit, prout in rubricis Missalis explicatur: & cum celebrans eleuat hostiã, ipse genuflectit ad eius dexteram, & sinistrã eleuat aliquantulum

culum posteriorem partem planetæ. Resposita Hostia super corporale, surgit, detegit Calicem, & statim genuflectit, & iterum subleuat planetam, dum celebrans Calicem eleuat, quē repositum super altare palla cooperit, & redit ad locum suum post celebrantem, aduertens dum celebrans signat super Hostiam, & Calicem, vt partem dalmaticæ circa brachium eius semper aliquantulum sustineat, & cum dicit ea verba Canonis, videlicet [Benedicis, & præstas nobis &c.] ipse accedens detegit Calicem, & quoties Calicē detegit, toties genuflectit, adorans Sacramentū prius, & post. Cum celebrans signat dicens [Per ipsum, & cum ipso &c.] retinebit duobus digitis dexteræ manus pedem Calicis, & reposita super corporale, tegit Calicem palla, & redit ad locum suum. Circa finem Pater noster, videlicet dum celebrans dicit. [Et dimitte nobis, &c.] ascendit ad cornu Epistolæ, & accipit patenam de manu Subdiaconi cum purificatorio detersam, osculatámque ab ipso, videlicet dum dicet verba Canonis [Libera nos &c.] ponit eam in manu dextera ipsius celebrantis, quam similiter osculatur, & cum Episcopus supponit patenam Hostiæ, ipsæ detegit Calicem, ac posita per celebrantem particula Hostiæ in Calicem, illum tegit, & redit ad locum suum. Dicto per celebrantem: [Pax Domini &c.] accedit, & cū eo dicit: [Agnus Dei, &c.] & supplet loco assistēris Presbyteri ad librum donec ille redeat ab osculo pacis, infundítque vinum in calicem pro purificatione celebrantis. Si facienda erit communio generalis, postquam Episcopus celebrans se, & Diaconum, & Subdiaconum communicauerit, ante purificationem, & antequā digitos abluat, ipse Diaconus stans in cornu Epistolæ inclinatus confessionē alta voce cantabit, aliáque faciet, put in die Paschæ dicitur. Aduertendum autem est, quod etiam sinon fiat communio generalis, semper à Diacono, & Subdiacono (nisi sint Sacerdotes, & velint celebrare) accipienda est

est communio ab Episcopo celebrante, à quo & immediatè osculum pacis accipere debent, vt dicitur in capitulo de Missa solemni Episcopo celebrante, & in capitulo de osculo pacis. Postquam celebrās digitos abluerit, Diaconus, translato libro cum puluino ad cornu Epistolæ, imponit mitram pretiosam in capite Episcopi, qui abluit manus, mox eidem mitram aufert, & vadit post eum, & dicto post vltimam orationē [Dominus vobiscum &c.] ipse stans conuersus ad populum, siue ad altare, quemadmodum Episcopus, cantat [Ite Missa est.] in tono competenti, vel [Benedicamus Domino.] put tempus exigit. Et, si celebrans est daturus benedictionem, imponit eius capiti mitram pretiosam, nisi sit Archiepiscopus, qui sine mitra propter reuerentiam crucis benedicit: & dum Episcopus dat benedictionem, ipse genuflectit. Si celebrans sit Archiepiscopus, & cum pallio celebrauerit, data benedictione, & publicata indulgentia, Diaconus extrahit illi palliū, & super altare illud deponit, deinde comitatur Episcopum, donec illum exuat sacris paramentis, quo exuto, etiam ipse sua deponit, & recedit in pace. Si celebratur pro defunctis, obseruabit quæ in Missali de Missa defunctorum dicuntur. In collegiatis, vel absente Episcopo, & in Dominicis Aduentus, & Quadragesimæ, ac ferijs seruabit, quæ de ijs in proprijs capitibus, & in rubricis Missalis Romani dicuntur.

DE OFFICIO SVBDIACONI, in eadem Missa Pontificali solemni. Cap. X.

EOdem tempore, eodémque loco, & modo prout de Diacono dictum est, Subdiaconus, qui & ipse de numero Canonicorum erit, & (si inter Canonicos distinctus erit ordo Subdiaconalis) antiquior, seu dignior ex eodem ordine comitabitur Episcopum ad ecclesiam procedentem, & accipiet paramenta sibi conuenientia, quæ

quæ eadem ferè sunt, quæ superius Diacono conueniunt, excepta stola, qua Subdiaconus non vtitur; accipiet autem super alba tunicellam, quæ eiusdem formæ est, cuius est dalmatica Diaconi, nisi quod strictiores, longioresque aliquantulum manicas habet. Episcopo incipiente legere Psalmos,

Quam dilecta &c. affert illi caligas, & sandalia ex credentia sumpta, quæ portat super velo, alio velo sericeo cooperta ambabus manibus ad oculos vsque eleuatis, & adiuuantibus duobus familiaribus Episcopi, induit primo tibiam, & pedem dexterum Episcopi, mox sinistrum genuflexus sub cappa illius; & cum tempus erit, simul cum Diacono adiuuabit Episcopum, dum cæteris paramentis sacris induitur: quod munus licet ad Diaconũ præcipuè spectet, Subdiaconus coadiuuat tamen, vbi opus est, vt infra in capitulo de Missa latius explicatᵉ. Et postpuam Epũs fuerit paratᵒ ipse accipiet manipulum; & procedente Episcopo ad altare immediatè ibi post crucem librũ Euangeliorũ clausum ante pectus portans, in quo inclusus erit manipulus Episcopi; & facienti Episcopo confessionem, ipse parum retro stans apud Diaconum respondet simul cum Presbytero assistente, & Diacono, & interim deponit dictum librum Euangeliorum in manibus Cærimoniarij, & cũ Episcopus dicit Indulgentiã, &c. accipiet ex dicto libro manipulum, illúmq; à latere osculatur, & Episcopo, vbi est signum crucis, osculandum porrigit, mox illum apponit sinistro brachio Episcopi, & manus Episcopi osculatur: & eidẽ, cum supremum altaris gradum ascenderit, adiuuante Presbytero assistente porrigit osculandũ dictum librum Euangeliorum apertum, vbi est principiũ Euangelij illius Missæ: stans in cornu Euangelij à sinistris Episcopi ab ea parte adjuuat illum altare thurificantem, sicut Diaconus à dexteris. Redeunte autem Episcopo ad suam sedem, ipse remanet cum Diacono Euangelij apud altare. Et cum Episcopus dicit Kyrie eleison,

son, Gloria, & Credo] ipse in eodem loco ea dicit cum Diacono, & quando sedendum est, sedet cum eodem. In fine orationis, seu orationum cum Episcopus dicit [Per Dominũ nostrum Iesum, &c.] ipse accipiẽs librum Epistolarum, & factis reuerentijs altari, & Episcopo, comitante Cærimoniario, Episcopo sedente cum mitra, ipse librum tenens incipit alta voce cantare Epistolam in loco consueto. Qua finita accedit ad Episcopum, cui profundè inclinatus librum super eius genibus ponit, & osculatur illius manum super libro positam. Accedit deinde cum Diacono ad lectionem Euangelij procedens manibus iunctis immediatè ante illum; & illi legenti Euãgelium tenet ambabus manibus librum apertum ante pectus, vel legile manibus tenet aut adhæret Diacono, si in ambobus, aut pulpito Euangelium legatur, vt in capitulo de Missa solemni latius explicatur: & si fortè Diaconus proferendo aliqua verba Euangelij inclinaret se, aut genuflecteret, librum, vel legile, ipse nullatenus mouetur; cum repræsentet legile immobile: Finito Euangelio, tenens adhuc librũ apertum, nulli facta reuerentia, illum sic apertum offert Episcopo osculandum in loco, vbi est principium euangelij cantati; quo osculato, & clauso libro, facit Episcopo reuerentiam, & reuertitur ad altare. Postquã Episcopus lauit manus post offertorium, ipse accedit ad abacum, & extenso sibi, adiuuantibus Acolythis, circa humeros velo, seu mappa sericea, quo Calix, patena, & alia super dicta mensa cooperiebantur, ita vt à latere dextero longius pendeat, accipit manu dextera Calicem, cum patena, & Hostijs palla tectis, eáque omnia longiori illa parte veli, cooperit sinistra manu super ea apposita, cautè aduertens, ne aliquid fortè decidat, & accedit ad cornu Epistolæ altaris eodem tempore, quo Episcopus illuc peruenerit; eáque omnia remoto velo dat in manibus Diaconi, mox eidem Diacono tradit ampullã vini ab Acolytho receptã;

ampullam verò aquæ ipsæ Episcopo ostendit, & petit, vt benedicat dicens [Benedicite Reuerendissime Pater] Ex qua benedicta infundit paululum in Calicem. Post oblationem Hostiæ, & vini factam, accipit de manu Diaconi patenam, quam veli prædicti extremitate, adiuuante Cærimoniario contegit, eámque eleuatam sustinet vsq. ad finem Pater noster, stans verò in loco consueto, & conueniente: nec mouet se, nisi cum ad eleuationem Sanctissimi Sacramenti genuflectit; quo eleuato, statim surgit, & cum celebrans dicit in oratione Dominica [Et dimitte nobis &c.] factis debitis reuerentijs, accedit ad altare in cornu epistolæ, dictámque patenam Diacono offert, qui eam à Cærimoniario, vel à seipso velo discopertam accipit. Tunc ipse Subdiaconus deposito velo in manibus Cærimoniarij, vel acolythi redit ad locum suum, & supplet à dextera Episcopi pro Diacono, dum ille seruit loco Presbyteri assistentis à sinistra, discooperiendo Calicem, & alia faciendo, quæ erunt necessaria, & opportuna, donec Episcopus cõmunionẽ sumpserit; & eo communicato, ipse post Diaconum accipit communionem, & pacem ab eodem Episcopo, vt in proximè præcedenti capitulo de Diacono dictum est. Mox imponit vinum in Calicem pro purificatione, nisi prius redierit ad locum suũ Presbyter assistentes, quia tunc hoc facit Diaconus reuersus ad dexterã Episcopi. Demúm accepta per Episcopum purificatione, dum lauat manus, ipse tergit Calicem, plicat corporali, illáq; simul cũ palla, purificatorio, & bursa ad abacum reportat cum debitis reuerentijs, mox redit ad locum suum post Episcopum, & ibi stat vsque ad finem Missæ; & eo finita, adiuuat Diaconum in exeundo Episcopum. Si celebrabitur pro defunctis, alio ordine, & ritu multa faciet, vt in capitulo de Missa pro defunctis videre est. Idem dicitur quo adhabitum, & alia quædam in Missis, quæ celebrantur in Dominicis Aduẽtus, & Quadragesimæ, & in aliquibus ferijs. In

collegiatis verò, & Episcopo absente, ipse seruit loco assistentis in danda pace, etiam Episcopo præsēte, si celebrabitur Missa ab aliquo Canonico, vel alio qui non habet Presbyterum assistentem.

DE NVMERO, QVALItate, & officio ministrorum seruientium Episcopo in diuinis, videlicet de libro, de candela, de baculo, de mitra, de thuribulo, de candelabris, de gremiali, de ampullis, & ad abacū. Cap. XI.

T Episcopales fūctiones præsertim in Ecclesia, & in diuinis officijs cōmodiùs, digniúsque exerceri valeant, plures necessarij sunt ministri, licet pauciores in Vesperis sufficiant, quam in Missis. Cum ergo Episcopus Vesperas solemniter cantabit, vltra Presbyterum assistentem, duosque antiquiores Diaconos assistentes, qui cæteris digniores sunt, de quorum officio supra dictū est, vbi commodè fieri poterit, septem saltem alios ministros habere cum conuenit, aspectu, habitu, & tonsura decentes, ac cottis mundis indutos. Primus erit qui de libro, Secundus, qui de candela seruient, Tertius de baculo Pastorali, Quartus de mitra, Quintus de thuribulo, & nauicula, Sextus, & Septimus de candelabris & cereis. Cum verò Missam solemniter celebrat, vltra prædictos, ac Diaconū, & Subdiaconum, de quorum officijs etiam supra dictū est, habebit alios sex, quorum duo eodem habitu clericali & cottis induti seruient, alter de gremiali, alter de ampullis. Reliqui quatuor poterunt esse cubicularij, siue familiares Epi clericali habitu, sed siue cottis stātes apud abacū, & hi quidē ministri oēs si haberi nō poterūt ex gremio Eccles. vel de familiaribus ipsius Epi, poterūt iussu Epi cōuocari ex parochijs & Ecclesijs ciuitatis, ijdēq; oēs, pter iā dictos quatuor familiares, seruient et Epo, cum induitur, & exuitur sacris paramētis, tā in Vesperis, quàm in Missis, dicta paramēta

portan-

portando, & reportando, ex quibus, qui de baculo pastorali, de mitra, de thuribulo, de candelabris, de ampullis vini, & aquæ seruiunt, vbi commodè fieri potest sint in ordine Acolytathus; vt disciplinæ Dignitas, quoad eius fieri possit conseruetur. Igitur primi ministri officium erit, cum Episcopus celebrabit Vesperas, aut Missas solemniter, curare, vt signacula in libro, ex quo Episcopus Antiphonas, aut Hymnum est intonaturus, aut orationem cantaturus, sint rectè suo loco disposita, ne, cum dicendum aliquid erit, indicenter huc, illuc folia vertere cogatur; librum ipsum custodiet, & reponet in loco decenti, quem, cum opus erit illum Episcopo offerre sustinebit ambabus manibus ab inferiori parte libri positis altiùs, vel dimissius, pro statura celebrantis, nec se loco mouebit, nec vnquàm genuflectet, etiãsi ipsemet celebrans, & alij oẽs genuflecterent, cũ vt supra dictũ est, instar legilis sit, nisi cum fortasse ob commoditatem Episcopi legẽtis cum genuflectere magis expediret, vti cũ librum tenebit pro Psalmis à Pontifice legendis, antequam paramentis Missalibus induatur, locus eius erit propè altare. Cũ verò Presbyter assistes paratus librũ sustinebit ante Episcopum in cantu legentem, ipse à sinistris Episcopi stans adiuuabit in sustentatione libri ipsum assistentem. Alter in eodem habitu de candela seruiet; tertius minister eodem habitu, seu pluuiali indutus iuxta locorum, & ecclesiarum cõsuetudinem, vti de primo dictum est, ipsius baculi custodiẽdi, portandiq. ante Episcopũ, quoties opus erit, onus habebit, quem manu dextera cottæ extremitate cooperta tenebit, sed nudum, nulloque panniculo appenso, illum Episcopo cũ opus erit, offeret. Quo autem tempore, & in quibus actibus Episcopus baculo pastorali vti debeat, inferius suo capitulo describitur. Quartum ministrum de mitra seruiẽtem oportet mappam sericeam oblongam à collo pedentem gerere, qua vtitur ad mitram sustinendam, ne illam nudis ma-

nibus tangat: cautè autem aduertat, vt cum ea Episcopo imponenda, auferendáue erit, illicò lateri Diaconi assistentis illam impositurí, vel allaturi adhæreat, mitram auferens, vel recipiens. In Vesperis incepto primo Psalmo, deposita mitra pretiosa super altari in cornu Epistolæ offert simplicem, incepta Antiphona cantici [Magnificat] offert pretiosã, & simplicẽ super altari in eadem parte locabit. In Missis, dicto per Epũm, celebrantẽ, seu non celebrantẽ hymno Angelico, adsit cum mitra simplici imponenda Episcopo sedenti, ipsa pretiosa super altari deposita. Vt plurimum enim solent Episcopi in Missa vti pretiosè vsque ad dictum hymnum Angelicũ, postmodum simplici vsque ad finẽ Symboli; tùm lecto offertorio, reassumere pretiosam, eamque tenere vsque ad finem Missæ suo tempore. Cum prædictus minister mitram tenet, habeat vitas, seu infulas illarum versus se ipsum, & cum illas deponit siue super altari, siue super mensa, aut abaco, vitæ exterius pendeant. Quintus minister Acolythus thuribulum, & nauiculam incensi ministraturus debet aliquanto cæteris robustior eligi, quo pondus illorum sustentare possit; eáque debet eleuatis æqualiter manibus tenere; videlicet, thuribulum dextera, pollice in annulũ maiorem immisso, altero verò eiusdem manus digito minorẽ annulum catenulæ eleuanti coopertorium thuribuli appositum reget, & sustinebit; sinistra manu pedem nauiculę cum incenso, & cochleari cautè gestabit, cottá super brachia prius reflectens, ne fortè contingat illam cum thuribulo, aut nauicula implicari, aut comburi. Quo autem loco, & ordine incedere, stare vel genuflectere cum alijs ministris ad Euangelium euntibus, & redeuntibus debeat, & de alijs, quæ ad suum officium spectant, suo tempore à Cærimoniarijs docendus erit. Acolythi duo ceroferarij debent, & ipsi robusti, & in statura, quantùm potest, æquales eligi, vt lumina æqualiter teneant, & deferant; cúmq; capturi

curi sunt candelabra, accipient quidem manu dextera, ita vt qui à parte dextera incedit, ponat manum sinistram ad pedē candelabri, dexreram verò ad medium candelabri globum, & qui incedit à parte sinistra, ponat dexteram ad pedem, sinistrá, ad eundem globū. Cumque reuerentias erunt facturi; illas æqualiter, & eodem tempore faciant: ac denique eundo, stando, ac redeundo in omnibus actibus inter seipsos, & cum alijs ministris se conforment, prout per Cærimoniarū admonebuntur. Quod si, dum cantatur Euangelium, genuflectendum sit, ac propterea omnes genuflectant, ipsi stabunt simul cum Subdiacono librum tenente, ac si immobiles essent. Duo prætereaalij, sed in Missa tantum, adhibentur ministri, quorum vnus de gremiali, alter verò, qui saltem Acolythus ordine insignitus esse debet, de ampullis seruiat; & qui gremiale ministrat, intētus esse debet, vt cum celebrās Episcopus surgit, antequam mitra ei auferatur, ipsum gremiale per Subdiaconum de gremio Episcopi ablatum reuerēter recipiat, illúdque complicatum ante pectus ambabus manibus teneat; & cum opus erit, eidem Subdiacono reponendum in gremio Episcopi sedentis, ac demum post lotionem manuum Episcopi lecto offertorio, illud super abaco reponet, cum eo amplius vtendum non sit. Acolythus autem, qui de ampullis seruit, post lectum offertorium curam habebit portandi ampullas, siue vrceolos vini, & aquæ super aliquo paruo bacili pariter dispositos, sequēs immediatè Subdiaconum Calicem, & patenam ad altare portantem; easdémq; ampullas opportunè ipsi Subdiacono porriget; & vino, & aqua ex illis in Calicem Missis, eas ad abacum reportabit, & demum easdē ad altare post communionem, iterum pro purificatione afferet, & pariter ad abacum reportabit. Quatuor ministri familiares, de quibus supra mentio habita est, seruiunt ad lotionem manuum Episcopi, incipiendo à iuniore, seu minus digno vnusquisque per

ordinem vice sua: quater enim Episcopus in Missa solemni lauat manus; primò antequàm capiat paramenta; secundò statim post lectum offertorium; tertiò post incensationem oblatorum quartò, & vltimò post communionem. Hi etiam seruiunt Episcopo ad induendas, exuendasque caligas, & sandalia. Si celebrans esset Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, vel Archiepiscopus aut Episcopus valdè insignis, possent ad huiusmodi ministerium lotionis manuum ipsius celebrantis inuitari aliqui ex Magistratu, vel ex proceribus, & nobilibus viris illius ciuitatis, qui velo sericeo circum spatulas extenso, duas argenteas lanceas, seu fontes, si commodum erit, quos bacilia vocant, cum aqua odorifera extremitate illius veli coopertos suo tempore ministrent, præunte clauigero, seu mazerio cum claua argentea, si est Cardinalis, quo casu conuenit etiam prægustationẽ dictæ aquæ fieri apud abacum à ministris vel scutiferis illam ipsi nobili exhibentibus, omnesque prædicti, siue ex familiaribus Episcopi, siue ex nobilibus ciuitatis sint, eundo, & redeundo genuflectunt vsque ad terram, ante altare, ante legatum, si adsit, & ante Episcopum: sed præsente Legato, Cardinali, vel Metropolitano, non ita profundè, ante Episcopum genuflectant. Eorum locus, si fuerint ex familiaribus Episcopi, erit apud abacum, vbi stabunt inter mensam, & murum, capite detecto semper, & versa facie ad Episcopũ; si ex nobilioribus ciuitatis, sedebunt in loco pro ipsis deputato, vnde suo tempore per Cærimoniarium vocabuntur, & associabuntur euntes, & redeuntes. Ijdem ministri adhibentur, si Episcopus celebrans non sit proprius illius ciuitatis, perinde ac si in propria ecclesia celebraret, excepto Acolytho de baculo pastorali. Dicti omnes ministri necessarij sunt, etiam in Missis non per Episcopum celebratis in ecclesijs Collegiatis præter illos, qui ministrant mitram, baculum pastoralem, & gremiale, quæ sunt Episcopalis Dignitatis propria. Fami-

liares

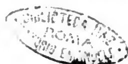
liares autem minimè sunt necessarij, cum nec abacus aut mensa erigatur, sed ad lotionem manuum celebrantis post offertorium seruiet Acolythus.

DE ORNATV ECCLESIÆ, & præparandis in ea ante Aduentum Episcopi.
Cap. XII.

Via regulariter in ecclesia solemnia sacra peraguntur, consentaneum est, vt de eius ornatu, ac de officijs, & sacrificijs, quæ ibidem fiunt, sermo habeatur: igitur habenda est ratio in ea ordinanda temporis, & loci, ac personarum. Decet enim, vt in diebus festis splendidior appareat, quàm in alijs non festiuis, eòque magis, quò ipsi dies festiui erunt solemniores. Sic maior etiam cura adhibenda erit in ornatu ecclesiæ Cathedralis, aut Collegiatæ, quæ & numerosum clerum habeat, & supellectilem amplā, quæuè congruè situata, & suis partibus aptè distincta commodiorem ornandi præbeat facultatem. Personarum etiam, quæ ad ecclesias in celebritatibus conueniunt, & diuinis officijs præsunt, aut intersunt, dignitas, prout maior, vel minor, erit maiorem, minoremuè apparatum exposcit. Si igitur festiuitas erit præcipua, & de solemnioribus illius ecclesiæ, primum à parte exteriori ornandæ erunt valuæ ipsius floribus, ramis, & frondibus virentibus, bracteolis, aut fascijs diuersi coloris appensis, vel colligatis, quo splendidius pro locorum consuetudine, ac temporum qualitate fieri poterit; supra verò portæ superliminare imago Sancti, vel Sanctorum, quorum dies festus agitur pariter ornata, & sub ea insignia Summi Pontificis, Legati Cardinalium, aut Nuntij Apostoloci, Episcopi, Reipublicæ, Principis, aut Ciuitatis pro libito ponentur, seruando in eorum positione ordinem dignitatum. Inferioris verò ordinis hominum, maximè laicorum, insignia non sunt apponenda. Si ecclesia habebit porticum, congruum erit,

& il-

& illam pannis alijs pulchris ex serico, siue ex corio, ex aliauè honesta materia confectis, seu elaboratis, prout haberi poterunt, exornari; in quibus tamen picturæ intextæ, seu pictæ non sint profanæ, vel indecentes, quod & in alijs pannis, in apparatu interiori, & exteriori ecclesiæ obseruandum erit, & maximè vt non ponantur ibidem vllæ effigies, nisi Sanctorũ, vel Summorum Pontificum. Intus quoque, si fieri poterit, parietes ecclesiæ aulæis, tribunæ verò holosericis, aut nobilioribus cortinis coloris cæterorum paramentorum pro festi qualitate. In primis autem sedes Episcopalis aliquanto etiam pulchrioribus, insignioribúsque tegumentis ornetur, eiusdem coloris festiuitati cõgruentis. Similiter, & sedes Legati Apostolici, aut alterius Cardinalis, qui fortè sacris officijs interesse debeat, loco, & ornamentis concedentibus præparabitur. Subsellia quoque pro Prælatis, Canonicis, Magistratibus, alijsq. magnatibus, nobilibúsque laicis pro ecclesiarum, locorúmque consuetudine, commoditatéque ornari decet. Cum Episcopus est venturus ad ecclesiam, antea præparandum est faldistorium, seu genuflexorium accomodatum ad genuflectendũ ante altare Sanctissimi Sacramenti, panno viridi, seu violaceo, pro qualitate temporum coopertum: sed si Episcopus erit Cardinalis, serico, vel panno rubei, seu violacei coloris, prout erunt vestes ipsius Cardinalis, pro temporum diuersitate, appositis puluinaribus superius, & inferius, super quæ Episcopus genuflexus orabit. Aliud simile ante altare, seu alium locum, vbi est Sanctissimum Sacramentum. Quod diuersum esse solet ab altari maiore, & ab eo, in quo Episcopus, vel alius est Missam solemnem celebraturus. Nam licet sacrosancto Domini nostri Iesu Christi corpori omnium Sacramentorum fonti præcellentissimus, ac nobilissimus omnium locus in ecclesia conueniat, neque humanis viribus tantum illud venerari, & colere vnquam valeamus quantum decet, tenemúrque;

tamen

tamen valdè oportunum est, vt illud non collocetur in maiori, vel in alio altari, in quo Episcopus, vel alius solèniter est Missam, seu Vesperas celebraturus; sed in alio Sacello, vel loco ornatissimo cum omni decentia, & reuerentia reponatur. Quod si in altari maiori, vel alio, in quo celebrandum erit, collocatum reperiatur, ab eo altari in aliud omnino transferendũ est, ne propterea ritus, & ordo Cærimoniarium, qui in huiusmodi Missis, & officijs seruandus est, turbetur; quod vtique absque dubio eueniret, si illud ibi remaneret; si quidem nec altaris thurificatio, nec celebrãtis actio, nec ministrorum operatio ritè fieri, aut seruari possent; cum necesse sit, quoties ante illud transimus, genua ad terram flectere, nec deceat celebrantem ante illud stare, aut sedere cum mitra. Quod si aliquãdo contingeret coram Episcopo, vel per ipsum Episcopum celebrari, existente Sanctissimo Sacramento super altari, quod feria quinta in cœna Domini, & feria sexta in Parasceuè, & in Missa, quæ celebratur in festo Sanctissimi Corporis Christi, vel cum ponitur oratio quadraginta horarum, ante processionem euenire solet; tunc omnes genuflectiones, & reuerentiæ ad vnguem obseruari debent; & Episcopus nunquam sedere, sed stare sine mitra, prout suis locis declaratur. Et ideò non incongruum, sed maximè decens esset, vt in altari, vbi Sanctissimum Sacramẽtum situm est, Missæ non celebrarentur; quod antiquitus obseruatum esse videmus. Aut saltem celebrans in eo, siue solemnes, siue planas Missas, reuerentias, & genuflexiones prædictas obseruare debet. Ante Sanctissimam Eucharistiam Episcopus genuflectens prius in plana terra deinde super faldistorio, vel genuflexorio ibidem præparato orabit, priusquam ad altare maius se conferat; & surgens iterum genuflectet, vt prius. ante altare maius caput cruci p ofundè inclinabit, posteà genuflectet & orabit, demum surgens iterum caput, vt prius, inclinabit. Faldistorium quoque,

si eo,

si côuvtendum erit, pro sessione Episcopi celebrantis, parum distans ab infimo gradu altaris à latere Epistolæ locandum est; ita vt Episcopus celebrans in eo sedens habeat ad dexteram suã altare respiciens eandem partem, quam ipsa anterior facies altaris respicit, siuè illa versa sit ad tribunam, siuè ad reliquum corpus ecclesiæ, & populum, secũdum varios altarium situs: quod quidem faldistorium coopertum sit vndique ad terram serico eiusdem coloris, cuius erunt cætera paramenta, & sub dicto serico tegumento aptetur puluinum. Regulariter autem faldistorium huiusmodi ponitur in plano, seu pauimento Presbyterij, quod totum vsque ad infimum gradum altaris cõuenienter deberet pannis viridibus contegi. Sed si altare haberet plures gradus, ita vt faldistorium in pauimento positum remaneret nimis depressũ, posset ei supponi aliquod suggestum, seu tabulatum æqualis altitudinis à terra cum infimo gradu altaris, si super eo sessurus sit proprius Episcopus celebrans, qui tamen regulariter non in faldistorio, sed in propria Episcopalii sede stare, & sedere debet. Ipsum verò altare maius in festiuitatibus solemnioribus, aut Episcopo celebraturo, quo splendidius poterit, pro temporum tamen varietate, & exigentia, ornabitur: quod si à pariete disiunctum, & separatum sit, apponentur tàm à parte anteriori, quàm posteriori illius pallia aurea, vel argentea, aut sericea, auro per pulchrè contexta, coloris festiuitati congruentis, eáque sectis, quadratisque lignis munita, quæ telaria vocant, ne rugosa, aut sinuosa, sed extensa, & explicata decentius conspiciantur. Tũ supernè lineæ mappæ mundæ tres saltem explicentur, quæ totam altaris planitiem, & altare contegant. Nullæ tamen coronides ligneæ circa altaris angulos ducantur, sed earum loco apponi poterunt fasciæ ex auro, vel serico laboratæ, ac variegatæ, quibus ipsa altaris facies aptè redimita ornatior appareat. Supra verò in planitie altaris adsint candelabra sex argentea,

gentea, si haberi possunt; sin minus ex aurichalco, aut cupro aurato pulchrè fabricata, & aliquanto altiora, spectabilioráq; his, quæ cæteris diebus non festiuis apponi solent, & super illis cerei albi, in quorum medio locabitur crux ex eodem metallo, & opere, prælata, ita vt per crucis æquet altitudinem viciniorum cādelabrorum, & crux ipsa tota candelabris superemineat cum imagine Sanctissimi Crucifixi versa ad anteriorem altaris faciem. Ipsa candelabra non omninò inter se æqualia sint, sed paulatim quasi per gradus ab vtróq; altaris latere surgentia, ita vt ex eis altiora sint immediatè hincinde à lateribus crucis posita. Celebrante verò Episcopo, candelabra septem super altari ponantur, quo casu crux nō in medio illorum, sed ante altius candelabrum in medio cereorū positum locabitur; à cuius lateribus, si haberentur aliquæ reliquiæ, aut tabernacula cum Reliquijs Sanctorum, vel Sanctorum imagines argenteæ, seu ex alia materia staturæ competentis; congruè apponi possent; Quæquidem sacræ Reliquiæ, & imagines, cum sex tantum candelabra super altari erunt, disponi poterunt alternatim inter ipsa candelabra, si modò ipsa altaris dispositio, & longitudo id patiatur, sed & vascula cum flosculis, frondibúsque odoriferis, seu serico contextis studiosè ordinata adhiberi poterunt; quod si altare parieti adhæreat, applicari poterit ipsi parieti supra altare pannus aliquis cæteris nobilior, & speciosior, vbi intextæ sint Domini Nostri Iesu Christi, aut gloriosæ Virginis, vel Sanctorum imagines, nisi iā in ipso pariete essent depictæ, & decenter ornatæ. Supra verò in altum appendatur vmbraculum, quod baldachinum vocant, formæ quadratæ, cooperiens altare, & ipsius altaris scabellum, coloris cæterorum paramētorum. Quod baldachinum etiam super statuendum erit, si altare sit à pariete seiunctum, nec supra habeat aliquod ciborium ex lapide, aut ex marmore confectum. Si autem adsit tale ciborium, non est

opus

opus vmbraculo, sed ipsum ciborium floribus, frondibúsque ornari poterit. Cum Episcopus erit celebraturus Missam solemnem ponentur omnia paraméta Pontificalia in medio altaris ordine retrogrado, videlicet, annulus inclusus in aliqua capsula seorsum ab alijs, planeta, chyrothecæ, dalmatica, tunicella, stola, crux pectoralis, cingulum, alba, & amictus; manipulus verò ad partem ibidem ponetur. Sed in ecclesijs, vbi esset secretarium siuè locus, vbi Episcopus paretur, paramenta prædicta possent ibi præparari, non autem super altari, vt suo loco dicetur. Libri verò Missalis, Euangeliorum, & Epistolarum tecti serico eiusdem coloris, quo cætera paramenta, cum puluino ex eodem serico, & colore ponuntur super gradu altaris sub cornu Epistolæ. Gradus altaris omnes cooperiátur amplo, & pulchro tapete, vt (si fieri potest) sint magis cóspicui, & ornati, quàm reliqua pars Presbyteri, quæ pannis viridibus contegitur. Si verò talè tapete amplum haberi non posset, saltem scabellum, seu suppedaneum, quod est proximum altari, sit tapete aliquo coopertum, similiter, & locum qui in plerísque ecclesijs sub altari maiori esset solet, vbi Sanctorum Martyrum corpora requiescunt, qui Martyrum, seu confessio appellatur, decet floribus, frondibúsque, omníque ornamento decorari. Cætera altaria per ecclesiam pariter pallijs concoloribus decétibúsque ornentur, absque coronide, & cum fascia, vt supra de maiori dictum est; & habeant quælibet duo candelabra cum cereis, & in medio crucem cum imagine crucifixi argenteam, vel ex aliquo metallo, aut cupro aurato. Scabella eorum, si fieri possit, tapetibus, vel saltem pannis cooperiantur. Altare verò, vel locus, vbi est repositum Sanctissimum Sacramentum præ cęteris sumptuosius, ac nitidius exornandum est. Lampades quoq; ardentes numero impari in ecclesijs, tum ad cultum, & ornatum, tùm ad mysticum sensum, vt & multa ex superius narratis pertinent. Hæ verò in primis adhi-

adhibendæ sunt ante altare, vel locum, vbi asseruatur Sanctissimum Sacramentum, & ante altare maius, quibus in locis lampadarios pensiles esse decet, plures sustinẽtes lampades, ex quibus, qui ante altare maius erit, tres ad minus, qui ante Sacramentum, saltem quinque lucernas habeat. Ante verò reliqua singula altaria singulæ possunt lampades appendi. Quæquidem in præcipuis festis, saltem dum Vesperæ, & Missa solemnis decantantur, continuè ardeant. Ante Sanctissimum Sacramentum, si non omnes ad minùs tres accensæ tota die adsint. Sed & ante locum, & fenestellam confessionis supradictæ, vbi consuetudo est lampadem ardere, seruanda est. Possunt etiam in altari maiori, vel alijs, quæ habent ciboria, circumcirca lampades appendi.

Ambones, vbi Epistolæ, & Euãgelia decantari solent, si qui erunt, necnon & pulpitum, vbi sermo, vel concio haberi solet, consentaneum est pannis sericeis eiusdem coloris, cuius sunt cætera paramenta, exornari, ita tamen, vt locus Euangelij pulchrius apparetur. Restat, vt de mensa, seu abaco, quam credentiam vocant, pauca subijciamus. Ea verò in Missis tantum solemnibus pręparari solet à latere Epistolæ in plano Presbyterij, si loci dispositio patietur, atque à pariete parumper desiuncta, ita vt inter illam, & parietẽ stare possint familiares Episcopi ad manuum lotionem destinati, nisi vbi propter loci angustiam id fieri non possit; quo casu fiet, prout melius poterit. Eius mensura regulariter erit palmorum octo in longitudine, in latitudine quatuor, vel circa, in altitudine quinque, vel modicum vltra, lineóque mantili mundo superstrato vsque ad terram circumcirca pendenti contegetur. Super ea ponentur duo candelabra cum cereis albis altitudinis, & formæ, prout duo minora ex his, quæ super altari posita sunt, & in ipsius medio calix cum patena, palla, purificatorio, & bursa corporalia continens atque ibi proximè hostiaria cum hostijs, & pelluicula cum ampullis vini,

& aquæ,

& aquæ; eáq; omnia cooperientur velo pulchro, quo vti debebit Subdiaconus, cum patenam tenebit. Super eadem mensa apponentur mitra pretiosa, vel auriphrygiata, & altera simplex cum bireto paruo, quod mitre supponitur, necnon velum pro Capellano seruiente de mitra, bacile, & buccale argentea cum aqua pro manuum lotione, quatuor mappulæ ad tergendas manus, thuribulum cum nauicula, & in ea cochlear, & thus, cum quo possent misceri aromata bene olentia, dum tamē thuris quantitas superet, gremiale, caligæ, & sandalia, liber pro psalmis legendis, ac denique omnia, quæ vsui esse possunt celebranti, præter paramenta Missalia, quæ super altari, vel in Secretario ponuntur, vt supra dictum fuit, & baculum pastoralem, qui manu ministri ad id constituti sustinebitur. Vasa quoque argentea ampla, & magnifica, si habentur, ad ornatum adhiberi possent, maximè celebrante aliquo Sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinale, sed neque crux, neque Sanctorum imagines in ea ponendæ sunt: propè ipsam mēsam in loco opportuno, & ab oculis populi, quantum fieri potest, remoto, vel in sacristia erit vas cum carbonibus accensis, ac forcipibus pro vsu thuribuli: item funalia ex cera alba pro eleuatione Sanctissimi Sacramēti ad minus quatuor, ad summū octo; item alia sex, vel septem ad summum funalia apponi possent in alto loco, in frontispicio tribunæ; maximè si celebraret aliquis Sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalis, & locus esset ad id aptus. Hæc vt diximus, obseruanda erunt in solemnioribus ecclesiæ festiuitatibus, ac celebrante Episcopo, plus autem, vel minus, pro celebrantis qualitate, & gradu. Non celebrante Episcopo, sed præsente, simpliciori ornatu erit agendum. In ecclesijs Collegiatis, vbi Episcopus nec celebrans, nec præsens est, eadem circa ornatum ecclesiæ, & altaris conueniunt, exceptis his, quæ Episcoporum sunt propria. Paramenta verò in sacristia parari conuenit. Mensa vel nulla, vel

multo

multo breuior, & dimisior erit adhibenda, cum pauca sint in ea reponenda, nempè peluicula cum vrceolis vini, & aquæ, calix cum bursa, & corporalibus, & quandoque alia pro celebrationis necessitate, & vsu; sed satis erit scamnum oblongum coopertum aliquo tapete, aut panno aptari à latere Epistolæ, in quo sedeat sacerdos celebrans cum Diacono, & Subdiacono. In solemnitatibus maioribus, quæ vbique per annum occurrunt, videlicet Natiuitate Domini, Paschate, & Pentecoste, eadem erunt seruanda, nisi quòd valuæ porticus, & parietes ecclesiæ nō ornantur regulariter; sed, si in aliquibus ecclesijs consuetudo esset tunc quoque ornandi, retinenda erit, cum circa maiorem ornatum semper sit laudabilis. Id tamen in huiusmodi festis non omittatur, vt saltem tribuna, altare maius, & alia minora, sedes Episcopalis, abacus, & ambones eadem forma ornētur. Dominicis diebus, & alijs festis, quibus populi ab opere cessant, in ornatu altarium, sedis Episcopalis, sedium Canonicorū, & aliorum, eadem, sed aliquantò parcius fieri debent: videlicet, vt paramenta non sint ita sumptuosa, coloris tamen tempori congruentis, & omninò pretiosiora illis, quæ festis duplicibus minoribus, semiduplicibus, & Octauis, ferijs Quadragesimæ, & Aduentus, quatuor temporum, & vigiliarum adhibentur: quibus quidem diebus sufficient in altari quatuor candelabra; sed in festis simplicibus, & ferijs per annum duo. Eadem respectiuè, & in Collegiatis obseruantur. Erit autem valdè opportunum, vbi fieri possit, præsertim in ecclesijs maioribus, & opulentioribus, si constituatur minister aliquis, cui curæ sit, vt ecclesia continuè ab omni eius parte munda sit, & niteat, tàm in pauimento, quàm parietibus, columnis, fornicibus, & laquearibus, nec per eam discurrere permittat mendicos, canes, aut alia animal a diuina officia pturbantia. Quędam veró, quæ in quibusdam solemnitatibus, aut officijs specialius reqruntur, suis locis dicētur.

DE SEDIBVS EPISCOPI, Legati, Cardinalium, Prælatorumque, nec non Principū, Magiſtratuum, virorumque illuſtrium in eccleſia collocandis ornandiſque. Cap. XIIII.

Edes Epiſcopi vario modo collocatur pro diuerſitate altariū, apud quæ ſtatui debet. Nam aut altare eſt in medio ſub tribuna à pariete diſiunctum, ita vt in ſpatio illo conſtitutus ſit chorus, & tunc ſedes Epiſcopalis è regione altaris parieti applicabitur, ita vt Epiſcopus in ea ſedens reſpiciat recta linea mediam altaris partem; habebitque hinc indè ſedilia Canonicorum. Si verò chorus ſit in medio eccleſiæ, & altare adhęreat parieti, vel ab eo modico ſit interuallo ſeparatum, ipſa ſedes Epiſcopalis erit collocanda à latere Euangelij. Vtroque autem caſu tribus gradibus ad eam aſcendatur, qui pannis, aut tapetibus tegantur. Forma ſedis erit prægalta, & ſublimis, ſiuè ex ligno, ſiuè ex marmore, aut alia materia fabricata in modum cathedrę, & throni immobilis, quales in multis eccleſijs antiquis videmus; quę debet tegi, & ornari aliquo panno ſerico concolori cum alijs paramentis, non tamen aureo, niſi Epiſcopus eſſet Cardinalis; & ſuper eam vmbraculum, ſeu baldachinū eiuſdem coloris appendi poterit, dummodò, & ſuper altari aliud ſimile, vel etiam ſumptuoſius appendatur; niſi vbi ſuper altari eſt ciborium marmoreū, vel lapideum; quia tunc ſuperfluum eſt, nec aptari commodè poteſt. Huiuſmodi ſede vtetur Epiſcopus, dum Veſperæ, & Miſſę per ipſum ſolemniter celebrantur. Cum verò Miſſis non ſolemnibus, & horis matutinalibus, aut alijs Epiſcopus aſſiſtit; ſi fuerit in medio eccleſię Chorus ante altare, poterit ibi in ſede pro ipſo ordinata reſidere; quę remanebit in eo loco, vbi ex conſuetudine eccleſię eſſe ſolet, ſiue longius, ſiue proprius ab altari diſtet.

At vbi Chorus eſt ſub tribuna, poterit in ſede Epiſcopali ſupradi-

prædicta, tàm in ſolemnibus, quàm non ſolemnibus officijs eſſe. Si fortè aliquis S. R. E. Cardinalis Legatus de latere, vel non Legatus rei diuinæ intereſſet, conuenit ei ſedes Epiſcopalis ſupradicta. Epiſcopus verò, ſi celebret, in faldiſtorio in cornu Epiſtolæ: ſi non celebret, & Chorus ſit in Presbyterio ſub tribuna, ſedebit in digniore parte Chori. Quod ſi Epiſcopus quoque eſſet Sanctæ Romanæ eccleſiæ Cardinalis, ſi Legatus haberet ſedem à latere Euãgelij, ſedebit quoque Epiſcopus Cardinalis non celebrans in eodem loco, & plano, & ſedibus æqualibus propè Legatum. Eodem quoque modo ſedebunt ſi plures adeſſent Cardinales dummodo Epiſcopus Cardinalis ſit omnium poſtremus. Celebrans verò in faldiſtorio, vt ſupra. Si verò Legatus eſſet in ſede Epiſcopali ſub tribuna ſedebit Epiſcopus Cardinalis, & alij Cardinales ſi adeſſent propè Legatum, vt ſupra dictum eſt; ipſe autem ſimplex Epiſcopus ſederet, vel ex oppoſito in ſede humiliori, vel in digniore parte Chori, aut in faldiſtorio, prout dictum eſt de Cardinali Legato, vel non Legato præſente pro diuerſitate ſituationis Chori, & Epiſcopi celebrantis, vel non celebrantis. Quòd ſi Epiſcopus ſit Cardinalis, & interſit alter, vel plures Cardinales non Legati, poterunt omnes ab eadem parte Euangelij, vbi ſolet eſſe ſedes Epiſcopalis, ſedere in ſedibus æqualibus, vel in digniori parte Chori, quando eſt ſub tribuna; dummodò Cardinalis Epiſcopus ſit omnium poſtremus. Et Epiſcopalia munia remittet exercenda Cardinali præſenti, vel ſi plures ſint priori in ordines; Quæ ſi Cardinalis præſens facere recuſauerit, poterit Epiſcopus Cardinalis omnia prædicta munia, vel remittere ad celebrantem, vel ipſe exercere, & in fine quando benedictionem ſolemnem erit daturus, accedere ad altare, & inde populo benedicere, vt ſupra c.4. dictũ eſt. Metropolitanus abſente Legato, vel alio Cardinali habebit aliam ſedem ex oppoſito in cornu Epiſtolæ, ſimiliter ornatam

vt sedes Episcopalis. Alij verò Episcopi hospites sedebunt in digniori loco post Episcopum diœcesanum, supra omnes Canonicos. Abbates Diœcesani Benedicti habētes vsum mitræ, & baculi, habebunt locum cōdecentem pro iudicio, & prudentia Episcopi; dummodo nō supra, nec inter Canonicos. Nūtij Apostolici habentes in eo loco facultates Legati de latere, sedebunt in alia sede ornata, prout de Metropolitano dictū est, non tamen in sede propria Episcopi, & habebunt honores ante Episcopum non celebrātem. Alij verò Nuntij Apostoloci non habentes facultates Legati de latere, vel habentes, sed non in eo loco, & dum sunt in itinere, & contingat eos trāsire per aliquas ciuitates, vel ecclesias Cathedrales, seu Metropolitanas, sedebunt in digniori, & eminente sede chori, & habebūt honores immediatè post Episcopum, & in Processionibus, & alijs actibus similibus habebunt præeminentiam supra omnes Prothonotarios, & supra Canonicos. Visitator Apostolicus, si erit Episcopus habebit sedem sicut Nuntius non habens facultatem Legati de latere. Nisi talis Nuntius esset præsens, cui tunc cedit sedens post eum. Vicario Generali dabitur locus vbi habere solet pro consuetudine diuersarum ecclesiarū. Prothonotarij Apostoloci non participantes post Abbates, participantes verò præcedunt Abbates. Post Prothonotarios Generales ordinū, deinde alij Prælati Apostolici. Sedes autem pro nobilibus, atque illustribus viris laicis, Magistratibus, ac Principibus, quantumlibet magnis, & excelsis plus, minusuè, pro cuiusquam dignitate, & gradu ornatas decet extra Chorum, & Presbyterium collocari, iuxta Sacrorum Canonum præscriptum, laudabilisque antiquę disciplinæ documenta, iam inde ab exordijs Christianæ religionis introductæ, ac longo tempore obseruatæ.

DE

DE VSV VMBRACVLI, seu baldachini. Cap. XIIII.

Mbraculum, seu baldachinũ duplex est, aliud quod appendi in altum debet supra altare, & supra sedem Episcopi, forma quadrata, colore, vbi commode fieri posset, conformi colori cæterorum paramentorum pro temporum, ac celebritatum varietate: aliud, quod supra Episcopum, ac res sacras in processionibus gestari consuetum est, sex, vel octo hastis subleuatum, quæquidem per nobiliores laicos deferri solent: ita vt, cum via est longior, qua procedendum est, primo loco illustriores viri illas deferẽt, quæ ante Episcopum gradatim primæ conspiciuntur. Ordo autem huiusmodi hastas gestandi talis est, vt dignior feratur primam hastam, quæ est ante Episcopi dexteram; secundus alteram, quæ prima est ante Episcopi sinistram; tertius aliam, quæ immediatè est sub prima à parte dextera; quartus aliam, quæ succedit primæ à parte sinistra; quintus tertiam hastam à parte dextera; sextus tertiam à parte sinistra, & sic deinceps; ita vt minus digni habeant postremas hastas post tergum Episcopi. Deinde, si via erit longa, distribuendum erit onus ferendi hastas prędictas cæteris ciuibus, & nobilibus ciuitatis, seu officialibus, vel sodalitibus, aut alijs pro locorum consuetudine, iudicio Episcopi moderanda, vbi opus videbitur, ne rixæ aut contẽtiones oriantur. Quod si inter digniores & illustriores plures essent, qui de æquali gradu, aut præeminentia contenderent, adeò vt omnibus his primo loco hastæ baldachini assignari nequirent, relinquitur his vltimus locus, id est vbi processio iam peruenit ad Ecclesiam, ad quam dirigitur, talis enim locus reputatur primo æqualis. illud etiam obseruari solet, vt cum Sanctissimum Sacramentum in processione sub baldachino defertur, primo loco deferant hastas Sacerdotes digniores de Capitulo, siue sint Dignitates, siue Canoni-

nonici, siue sint parati sacris vestibus, siuè non; prout processio fit cum paramentis, vel sine eis, vt in capitulo de processionibus dicitur.

DE HABITV ECCLESIAstico Episcopi, & Canonicorũ, & de accessu ad ecclesiam, & reditu eorundem.

Cap. XV.

Vm Episcopus rei diuinæ peragendæ causa ad ecclesiam vẽturus erit, siuè ipsemet celebraturus sit, siuè alter, debent Canonici omnes in eorũ ecclesiastico, & Canonicali habitu, appropinquante hora, ad illum accedere, eundemq; cappa indutum ex ea aula, seu camera, quam ad hoc destinauerit, ad ecclesiam progredientem comitari, & deducere. Prçibunt familiares Episcopi, & si aderit, Magistratus, aut alij nobiles, & illustres viri, immediatè ante Episcopum; tùm ipse Episcopus, & post eum sequuntur Canonici bini, iuxta antiquam, & canonicam disciplinã. Quòd si fuerit Archiepiscopus, aut alius vtens cruce, ipsa crux immediatè ante Episcopũ per aliquem Cappellanum deferetur, imagine Crucifixi ad Archiepiscopum versa, inter quã, & Archiepiscopum nullus omninò incedat; est enim insigne ipsius. Eo ordine procedent vsque ad portam primariam ecclesiæ; ibi dignior ex Capitulo porriget Episcopo aspersorium, cũ osculo aspersorij, & manus, Episcopus asperget primo seipsum detecto capite, deinde Canonicos, & alios circunstantes incipiẽdo à digniori. Sed si fortè Sanctæ Romanę ecclesiæ Cardinalis Legatus, vel non Legatus, venturus esset ad ecclesiam, & rei diuinæ interfuturus, tunc Episcopus ei obuiam ire debet vsque ad portam ecclesiæ prædictam, & aspersorium porrigere ipsi Legato, cũ solitis osculis aspersorij, & manus, qui se, & alios aspergat. Si verò esset Cardinalis non Legatus, debet quidem Episcopus obuiam ire vsque ad prædictam ecclesiæ portam; sed aspersorium non

Epi-

Episcopus, sed prima dignitas, iubente Episcopo, Cardinali non Legato porrigat. Interim (nisi celebretur pro mortuis, vel in diebus ferialibus) campanæ ecclesiæ pulsabuntur, & in festis solemnibus etiam organa. Mox perget Episcopus ad altare Sanctissimi Sacramenti, vbi genuflexus super puluino, aut genuflexorio ibi parato orabit; sed ante dictam genuflexionem genuflectet prius in plano solo absque puluino; & similiter, cum voluerit discedere ab oratione, ob reuerentiam Sanctissimi Corporis Christi. Mox accedet ante altare maius, vbi pariter genuflexus orabit. Si fuerit festus, solemnisque dies, & ipsemet Episcopus Vesperas sit celebraturus, postquam peruenerit ad ecclesiam ordine supradicto, dum genuflexus orabit ante altare maius, vel aliud, vbi Vesperæ sunt celebrandæ; poterit in genuflexione aliquantisper morari, dum Canonici capiant sacra paramenta post Episcopum stantes; videlicet, illi, qui habent dignitates pluuialia; Presbyteri casulas; Diaconi, & Subdiaconi dalmaticas, & tunicellas coloris conuenientis, acceptis prius ab eisdē Canonicis, & circa collum compositis amictibus. Sed, si haberi non possunt paramenta pro omnibus, saltem quatuor, aut sex primi habeant pluuialia. Episcopus autem capiet paramenta in sede sua. Cum verò Episcopus Missam solemnē celebraturus erit, postquàm ingressus fuerit ecclesiam, & ante Sanctissimum Sacramentum orauerit, ibi recta ad sacristiam, vel ad alium locum præparatū intra ecclesiam, & ibi induet paramenta pro ipso præparata, recitando solitos Psalmos, Versiculos, & Orationes, stantibus in girum, vel sedentibus Canonicis, iam alio loco paratis, dum Episcopus interim stabit, vel sedebit; quo tempore per Chorū decantabitur hora Tertia, vt dicitur in capitulo de Missa solemni, &c. Deinde, finita hora Tertia, & parato Episcopo cum solitis Cærimonijs procedetur ad altare processionali ritu; quo casu Canonici parati, vt supra, antecedente Episcopum immediatè;

diatè, crux verò Capituli deferatur per alium Subdiaconũ paratum tunicella inter duos ceroferarios, præunte Acolytho cum thuribulo, & nauicula ante omnes beneficiatos, aliosque de clero eius ecclesiæ. Sed, si celebrãs erit Archiepiscopus, crux Archiepiscopalis defertur per Subdiaconum, vt supra, ante canonicos paratos tantum, non autem ante alios de clero, imagini crucifixi ad ipsum versa. Ideo autem hoc casu Canonici parati antecedunt Episcopo, quia itur sacra processione; secus quando non sunt parati, nec Episcopus procedit cũ pluuiali, & mitra, vel cum Planeta, sed tantum in cappa, tunc enim ipse debet anteire, Canonici verò subsequi, vt dictum fuit, quia non est processio sacra. Valdè tamen probandum esset, si in solénioribus festiuitatibus Episcopus etiam non celebraturus procederet ad ecclesiam, & tã Vesperis, quãm Missæ interesset amictu alba, cingulo, stola, pluuiali, & mitra paratus. In redeundo idem ordo seruatur, non tamen cum sacris paramétis, quæ statim expletis Vesperis, aut Missa deponuntur ibidem in Choro. In Ecclesijs collegiatis Canonici in eorum habitu Canonicali ad Vesperas procedent à sacristia bini, & bini, præcedentibus duobus ceroferarijs, & alijs de Capitulo, vltimo loco celebrans paratus pluuiali officio, & festo, quòd celebratur, conuenienti, & ante ipsum quatuor, aut sex alij pluuialibus induti. Ad Missas eodem ordine proceditur, nisi quòd celebrantem paratum planeta, & reliquis paramentis Missalibus, præcedent Diaconus, & Subdiaconus parati dalmatica & tunicella, vel, pro temporis qualitate planetis ante pectus plicatis, vt suo loco dicitur: Diaconus scilicet immediatè ante celebrantem, Subdiaconus verò ante Diaconum manibus iunctis, nec alij præter ipsos erunt parati. Dominicis verò diebus, quia clerus, & populus ante Missam aqua benedicta per celebrantem est aspergendus, oportet illum procedere pluuiali indutum inter Diaconum à dextris, & Sub-

diaco

diaconũ à finistris de more paratos, qui posteà facta aquæ sanctæ aspersione, & dicta oratione, deposito pluuiali, accipiet planetam, & incipiet Missam. Calix verò cum patena, & bursa, liber Missalis, & alia necessaria præparentur prius per clericos apud altare in mensa ad id composita.

DE PALLIO, ET EIVS vsu, Cap. XVI.

IN tradendo Pallio extra Romanam Curiam cõsuetudo ab immemorabili tempore est, vt Summus Pontifex vni, aut duobus Episcopis cõmittat illius traditionem, qui præstituta die conuenire debẽt cum ipso electo, cui Pallium tradendum est, in ecclesia Metropolitana, vel alia suæ prouinciæ magis commoda, nisi necessitas aliud suadeat; vbi Missa celebranda erit, & post communionem celebrantis ponetur in medio altaris Pallium extensum serico coopertum; ac, finita Missa, Episcopus, siuè Episcopi commissarij induti amictu, stola, pluuiali, & mitra simplici, sedentes ante altare super faldistorijs, aut alijs sedibus, iuramentum fidelitatis nomine sedis Apostolicæ accipient ab ipso electo induto omnibus Põtificalibus paramentis, præter chyrothecas, & mitram; nisi illud prius præstitisse legitimè docuerit, iuxta formam literarum Apostolicarum fœlicis record. Sixti Papæ V. Quo pręstito surgent Episcopi, vel Episcopus, cũ mitris, & accipient de altari Pallium, quorum senior illud super humeros electi ante se genuflexi imponet, dicens Ad honorẽ omnipotẽtis Dei, &c.] vt in Pontificali habetur. Quo facto, surget Patriarcha, vel Archiepiscopus cum Pallio, ascendet ad altare crucem ante se habens, & detecto capite populo solemniter benedicet, dicens [Sit nomẽ Domini, &c.] Deinde dimissis in ecclesia paramẽtis, omnes recedent. Pallio vtitur Archiepiscopus in singulis ecclesiis prouinciæ suæ, non autem extra prouinciam; & dumtaxat

taxat dum Missam solemnem celebrat, præscriptis quibusdam diebus, qui in priuilegijs ecclesiæ Metropolitanæ exprimi solent. Quòd si non reperiantur expressi, recurrendum erit ad communem consuetudinem, quæ est, vt eo vtatur diebus infrascriptis; videlicet, Natiuitatis Domini Nostri Iesu Christi, Sancti Stephani, Sancti Ioannis Euangelistæ, Circuncisionis, & Epiphaniæ Domini, Dominica in ramis palmarum, Feria quinta in cœna Domini, Sabbato Sancto Resurrectionis Domini cum duobus sequentibus, Dominica in albis, Ascēsionis, Pentecostes, Sancti Ioãnis Baptistæ, duodecim Apostolorum festiuitatibus, in festo Corporis Christi, quatuor festiuitatibus Gloriosæ Virginis, idest, Purificationis, Annũciationis, Assumptionis, & Natiuitatis, in festo omnium Sanctorũ, in dedicationibus ecclesiarum, in principalibus festiuitatibus ecclesiæ Metropolitanæ, in ordinationibus clericorum, consecrationibus ecclesiarum, Episcoporum, & Virginum, in diebus anniuersarijs consecrationis ecclesiæ principalis, & suæ. Alijs autem diebus in priuilegijs non expressis, vel inter prędictos non comprehensis, Archiepiscopus, si voluerit in Pontificalibus celebrare, vti non debet Pallio. Quando autem Palliũ imponitur Archiepiscopo, semper imponitur super planeta, ita vt pars duplex Pallij ponatur super sinistrum humerũ. Modus autem impositionis Pallij, & trium spinularũ gemmatarum, quæ in illud infiguntur, exponitur infra in capitulo de Missa solemni Episcopo celebrante. Electi verò ad Patriarchales, vel Metropolitanas ecclesias non ante Patriarchæ, vel Archiepiscopi appellari possũt, quàm pallium receperint; sed nec translati de vna ecclesia Metropolitana ad aliã vti possunt Pallio, quod pro prima ecclesia acceperant; nec Pallio sui prædecessoris defuncti, nec trãslati: sed opus est, vt iterum pro noua ecclesia petatur, & habeatur nouum Pallium; nec interim ipsis electis licet Pontificalia munia exercere. Post obitũ

debent

debent Archiepiscopi cum Pallio sepeliri; si quidem sepeliantur in prouincia sua, circa humeros supra planetam: si verò extra prouinciam, & ponendũ erit palium plicatum sub eorũ capite. Curent igitur Archiepiscopi, vt Pallium, in quo tanta est antiquitas veneratio, & auctoritas dignè, & honorificè asseruetur, puta serico obuolutum, ac in capsula intus, & extra pulchrè ornata, vel serico obducta inclusum, tanquam venerabile ipsius Archiepiscopi insignie mysticis sensibus plenum.

DE MITRA, ET BACVLO pastorali. Cap. XVII.

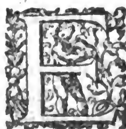
Itræ vsus antiquissimus est, & eius triplex est species: vna, quæ pretiosa dicitur, quia gemmis, & lapidibus pretiosis, vel laminis aureis, vel argenteis contexta esse solet, altera auriphrygiata sine gemmis, & sine laminis aureis, vel argenteis; sed vel aliquibus paruis margaritis composita, vel ex serico albo auro intermistos, vel ex tela aurea simplici sine laminis, & margaritis; tertia quæ simplex vocatur, sine auro, ex simplici serico Damasceno, vel alio, aut etiam linea, ex tela alba confecta, rubeis lacinijs, seu francijs, & vittis pendentibus. Pretiosa vtitur Episcopus in solemnioribus festis, & generaliter quandocunque in officio dicitur hymnus [Te Deum laudamus, &c.] & in Missa [Gloria in excelsis Deo.] Nihilominus in eisdem festis etiam auriphrygiata vti poterit, sed potiùs ad commoditatem, quam ex necessitate; ne scilicet Episcopus nimis grauetur, si in toto officio pretiosa vtatur; proptereà vsu receptum est, tàm in Vesperis, quàm in Missis, vt pretiosa vtatur Episcopus in principio, & in fine Vesperarum, & Missarum solemnium, ac eundo ad ecclesiam, & redundo ab ea, & quando lauat manus, & dat benedictionem solemnẽ. Intermedio autem spatio, loco pretiosæ accipit auriphrygiatã iuxta normam iam superius de clara-

claratam in titulo de numero, & officio miniſtrorum ſeruientium Epiſcopo in diuinis, &c. Vbi de officio, & cura ſeruientis de mitra dictum fuit. Auriphrygiata mitra vtitur Epiſcopus ab Aduentu Domini vſque ad feſtum Natiuitatis, excepta Dominica tertia Aduentus, in qua dicitur Introitus [Gaudete &c.] ideoque in ſignum lętitiæ vtitur tunc pretioſa. Item à Septuageſima vſque ad feriam quartam maioris hebdomadæ incluſiuè, excepta Dominica quarta Quadrageſimæ, in qua dicitur Introitus [Lætare &c.] Item in omnibus vigilijs, quæ ieiunantur, & in omnibus quatuor temporibus, in Rogationibus, Litanijs, & proceſſionibus, quę ex cauſa pœnitentiæ fiunt; in feſto Innocentium, niſi veniat in Dominica, & in benedictionibus, & conſecrationibus, quæ priuatè aguntur. Quibus quidē temporibus abſtinet Epiſcopus à mitra pretioſa. Poterit tamen Epiſcopus, dum vtitur auriphrygiata, vti etiam ſimplici eodem modo, & forma, prout de pretioſa, & auriphrygiata dictum eſt. Simplici verò mitra vtitur Epiſcopus feria ſexta in Paraſceue, & in officijs defunctorum. Sed quia, cū Epiſcopus vtitur mitra, vtitur etiā baculo paſtorali in ſua diœceſi, de eo etiam breuiter dicendum eſt. Vtitur ergo Epiſcopus baculo paſtorali in ſua tantum ciuitate, vel diœceſi, & etiam alibi, vbi conſecrationes, aut ordinationes, vel benedictiones pſonales facere ei Apoſtolica auctoritate conceditur. Vtitur autem in omnibus proceſſionibus, quæ ſi lōgioris viæ fuerint, faciet illum ante ſe immediatè deferri à miniſtro, qui de eo ſeruit, pluuiali induto, quem portabit ambabus manibus à terra eleuatum; & ſi in aliqua eccleſia ſit conſuetudo, vel priuilegium, vt aliquis de Capitulo dignitatem habens baculum ante Epiſcopum deferat, ſeruari poterit: ſi verò proceſſionis via fuerit breuis, poterit ipſemet Epiſcopus ſiniſtra manu illum deferre, quod intelligendum eſt, quādo Epiſcopus erit paratus pluuiali, & mitra. Item in Veſperis Pontificalibus, dum

dum procedit paratus de altari ad sedem, vel è contra, & dum dicitur Canticum [Magnificat &c.] ac dum populo benedicit. Item in Missa Pontificali, dum procedit de secretario ad altare, & cum ad eundem locũ reuertitur; & quoties de altari ad sedem, vel de sede ad altare procedit; dum Euangelium cantatur, cum Episcopus sermonem facit, vel in eius præsentia ab alio fit; cum in medio Missæ, & in fine dat benedictionem solemnem; videlicet, dum incipit producere signum crucis, & non priùs, & in omnibus actibus Pontificalibus, quæ per ipsum Episcopum exercentur, vt in ordinationibus, benedictionibus, consecrationibus, & huiusmodi, quæ in suis locis proprijs habentur, dummodo, vt dixi, Episcopus sit paratus pluuiali, & mitra, aut saltem mitra, & stola; nam mitra, & baculus in Episcopis sunt correlatiua. Excipiuntur tamen ab hac regula officia, & Missæ pro defunctis, in quibus vsus baculi cessat.

DE REVERENTIIS, ET genuflexionibus, sessionibus, & surrectionibus obseruandis, tunc per Episcopum, & Canonicos, quàm alios quoscunque; siue in ecclesia, siue extra eam. Et de osculationibus manuum Episcopi, vel celebrantis.

Cap. XVIII.

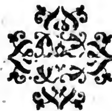
Piscopus, à quo cæteri exemplũ sumũt, cum primùm ecclesiam ingreditur, detecto capite, sumptaque aqua benedicta, vt suo loco declaratũ fuit, procedet ad locum Sanctissimi Sacramenti; deinde ad altare maius, & vtrobique genuflexus orabit deuotè, & congruenti mora, facta priùs ante altare Sanctissimi Sacramẽti genuflexione in plana terra, antequam in genuflexorio genuflectat; & similiter finita oratione antequàm discedat, vt explicatum fuit in capitulo de ornatu ecclesiæ, &c. Si mitram habebit, deponet eam, dum orat, & post orationem resumet; & cum ea faciet altari maiori reuerentiam,

tiam, caput inclinando, antequàm inde discedat: & cũ incipit ascendere ad sedem suam, salutat leui capitis inclinatione Canonicos hinc inde stantes. Ipsi verò Canonici, cum peruenerint ad altare maius, simul cum Episcopo profundè se inclinant, & statim accedunt ad loca sua in Choro, vbi etiam genuflectunt, & permanent orantes, quandiù Episcopus orat, quo surgente, & ipsi surgunt; & cum Episcopus eos salutat, capite detecto, profundè se inclinant: & regulariter quoties ipsi Canonici transeunt directè ante altare, vel ante Episcopũ, caput, & humeros profundè inclinant: beneficiati autem, & cæteri de clero genuflectere debent transeundo, tàm ante altare, quàm ante Episcopum. Si autem quispiam Canonicus superueniat inchoato iam officio, vel Missa, absque eo, vt aliquos salutet, vel alijs salutetur, statim genuflectit, versus altare parumper orans, mox surgit, & facit reuerentiam profundã altari, & Episcopo, deinde salutat Canonicos, & alios de Choro circumstantes, & tunc & non prius ei assurgẽtes, & eum consalutantes, & vadit ad locũ suum. Et si fortè, tunc esset principium horarum, & diceretur in Choro [Deus in adiutoriũ &c.] vel [Gloria patri, &c.] aut Hymnus, vel in Missa oratio, aut Euangelium, expectabit stans, donec ea perficiantur, mox factis reuerentijs, & salutationibus, vt supra ibit ad locum suum. Idem obseruatur, si aliquis Prælatus, aut nobilis laicus, vel ex Magistratu, aut officialibus ciuitatis, qui diuinis officijs interesse soleat, superuenerit officio, vel Missa iam incepta: non enim prius ad locum suum ibit, quàm fecerit genuflexus orationem versus altare, deinde reuerentiam Episcopo, & Canonicos, aliosque nobiles laicos, aut Magistratũ, suosque æquales capitis nutu salutauerit: & si aliquid ex supradictis recitabitur in Missa, vel in Choro, expectabit finem stans, vt de Canonicis dictum est; & mox surgentibus eisdem Canonicis, & laicis, quos ipse salutauerit, ab eis resalutabitur.

Mansio-

Mansionarijs verò, seu beneficiatis, & alijs de clero superuenientibus, vt supra facta oratione, & debita reuerentia Episcopo, & Canonicis, nulli ex Canonicis, aut Magistratu, vel nobilibus supradictis assurgũt, sed tantummodò alij Mansionarij, & clerici eorum æquales, vel inferiores. Et qui solent gestare almutium, dum assurgunt à scapulis ad brachia dimittant. Illud quoque pro regula obseruandum erit, æqualiter omnes prædicti, qui de eodem corpore sunt, cum sedendum erit, sedeant, cum verò surgendum, surgant. Sunt enim diuersa corpora, seu Chori ministrantium, dum diuina res solemniter celebratur. Primus siquidem chorus est assistentium, & ministrãtium Episcopo celebranti. Alter Canonicorum in suis subsellijs residentium. Alter Magistratuum, vel nobilium laicorum. Alter beneficiatorum, & reliquorum clericorum. Cum igitur aliquis ex assistentibus Episcopo surgit, facturus aliquid ad officium suæ assistentiæ pertinens, pariter & alij coassistentes, & ministri circonstantes surgere debent, non tamen Episcopus, & sic stare, donec ille sedeat, nec ideo tunc reliqui Canonici in Choro sedentes, nec alij de Choro surgunt, tanquàm diuersi Chori. Similiter aliquo ex Canonicis in choro residentibus surgente, vt aliquid faciat ad publicum, & cõmune Chori officium spectans, puta, cum intonatur Antiphona, seu aliquid simile, omnes alij Canonici, ac etiam beneficiati, & clerici assurgunt, præter pædictos, qui Episcopo assistunt. Inter laicos quoque vno surgente ratione officij, vt cum datur illis incensum, aut pax, cæteri quoque surgunt, secus verò surgentibus alijs non sui ordinis. Si Episcopus non celebraret, sed aliquis suffraganeus, vel alius Episcopus, præsente ipso Episcopo, adhuc efficeretur alius Chorus ministãtium celebranti, qui eandem regulam seruaret, quo ad sedendum, & surgendum, prout de alijs dictum est. Cum autem Episcopus surgit, omnes chori, tam Canonicorum, & benefi-

neficiatorum, quàm laicorum, & celebrantis conſurgere debent. Eſt & alia regula circa reuerentias obſeruanda; videlicet, cum aliquis ex Canonicis, vel miniſtris tranſeundo ante celebrantem, altare, & Epiſcopum, vel aliquem maiorem, facturus erit plures reuerentias, non inſpicitur cui priùs, vel poſteà reuerentia exhibeatur, ſed tantum commoditas gradientis; puta ſi ille diſcedit à celebrãte iturus ad Epiſcopum, & tranſiturus ante altare, primo faciet reuerentiam celebranti, tùm altari, & vltimo loco Epiſcopo: & pari ratione, ſi diſcedit ab Epiſcopo, iturus ad celebrantem, primo Epiſcopo, & deinde altari, ante quod tranſit, vltimo celebranti reuerentiam faciet. Et breuiter, reuerentia fieri debet ſemper primo ei, à quo diſceditur, & vltimo ei, ad quẽ itur, nullo habito reſpectu, quis eorum ſit maior. Regula etiam eſt, vt ſi plures in eodem loco veniant Prælati, ac etiam Legatus, & Cardinales, & vni tantum ex ipſis, qui erit maior, puta Legato, & celebranti reuerentia exhibeatur. Cum Epiſcopus celebrat, familiares, vel nobiles, qui ei ad lotionem manuum miniſtrant, genuflexi officium ſuũ peragunt, niſi adeſſet Legatus, vel ſuus Metropolitanus, quo caſu ob reuerentiá illius, non genuflexi, ſed inclinati miniſtrant. Et pari modo ſi aliquis ſuffraganeus, vel alius Epiſcopus celebraret præſente Epiſcopo proprio. Illud quoque ſciendum eſt, quoties aliquid offertur Epiſcopo, celebranti, aut Legato, qui rei diuinæ interſint; ac etiam cum aliquid ab eis recipimus, toties oſculanda eſt res, quæ offertur, ac deinde manus recipientis; & cum ab eiſdem aliquid recipimus primo manus, deinde res, quæ recipitur: præterquam in Miſſis defunctorum, in quibus talis deoſculatio omittitur, vt ſuo loco dicitur. Idem obſeruatur erga alios celebrantes abſente Epiſcopo.

DE

DE ORDINE, ET MOdo iungendi, disiungendi, eleuandi, tenendique manus per Episcopum, vel alterum celebrantem: & quomodo vertere, & conuertere se debeat ad altare, vel faldistorium, & contra: & de osculatione altaris.

Cap. XIX.

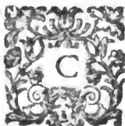
ILlud in primis obseruandū erit ab Episcopo, vt cū sacris vestib⁹ paratus, ad Missam seu Vesperarum solemnia, progreditur, nisi pastoralem baculum deferat, semper iunctis manibus eat, hoc est palmas extensas, ac simul iunctas ante pectus habeat, pollice dextero, super sinistro in crucis modum posito. Interdum tamen illas disiungit, vt populo manu dextera aperta benedicat; ac mox iterum iungit, easque sic iunctas semper tenet, dum genuflexus orat dumque ab altari ad sedē, vel à sede, ad altare procedit. Cum autem sederit; siue in sede sua Episcopali, siue in faldistorio, si est paratus planeta, palmas disiūctas apertas super gremiali; hinc inde positas quasi illud retinens, habebit: sed cum surgit dicturus [Gloria in excelsis Deo, &c. Pax vobis] seu [Dominus vobiscum.] vel [Credo in vnum Deum.] & similia, easdem sic iunctas tenēs, cum ea verba incipit proferre, aliquātulum disiungit, & mox, dum pronunciat vltima verba ex prædictis, eas iterum ante oculos eleuatas iungit, & cum aliqua ex prædictis, versus altare dicit, vt [Gloria. Credo] & similia caput aliquantulū versus altaris crucem inclinat. Idē facit, cum in præfatione dicit [Gratias agamus, &c.] cum ante Orationes dicit [Oremus.] Cum verò orationes cātat, manus ipsas eleuatas, ac rectas ad humerorum æqualitatē retinet, ita vt palma palmam respiciat vsque ad conclusionem Orationis, id est, [Per Dominum nostrum, &c.] Quod cum dicere incipit, illico manus iungit, & cum profert nomen Iesu, caput inclinat. Quoties autem dextera oblata super altari, vel alia signat, sinistrā super altare,

extra corporalia tenet; & dextera manu aperta benedicit. Si verò extra altare seipsum signat, sinistram extensam tenet infra pectus Quoties autem, & quomodo post lectum offertorium vsque ad communionem signare super Hostiam, aut Calicem, tam ante, quam post con secrationem debeat, ac quo pacto manus, & digiti sint tenendi, in capitulo de Missa solemni, &c. latè declaratur, & habetur in rubricis Missalis, ideo superuacuus labor est, ea hic repe tere. Quando verò, & quomodo vertere, & conuertere se debeat, hoc regulariter obseruandum erit, vt quando Episcopus, vel suffraganeus, aut alius Prælatus celebrat apud faldistoriũ, prout episcopo occurrere potest præsente Legato, vel alio Cardinali, vel suo Metropolitano, vt alibi dictum fuit, tunc diuerso modo obseruatur, si altare erit sub tribuna; ita vt sedes Episcopalis, sit è regione illius parieti adhærens, habens, hinc inde sedilia Canonicorum, quo casu Episcopus sedens in faldistorio vertit terga populo: & tunc surgens salutaturus populum dicendo [Pax vobis.] vel [Dominus vobiscum.] vertit se per latus suum dexterum versus altare ad populũ: & per idem latus reuoluit se, stans facie versa ad altare, & cãtat orationes; seu legit, quæ sunt legenda, & pariter ab eodem latere vertit se versus altare, cum dicturus est [Gloria in excelsis Deo.] aut [Credo.] Si verò altare sit adhærẽs parieti, & sedes Epalis in latere Euangelij iuxta differentiã positã in capitulo de sedibus Epi, aliorumq; &c. tunc quia celebrãs in faldistorio sedens habet faciẽ suã versus populũ, cum surgit salutaturus populũ, non vertit se, sed eo salutato voluit se p latus sinistrũ, non versus altare, sed potius versus credentiam, & legit, quæ sunt legenda ex libro. Hic autem modi vertendi, ac conuertendi se apud faldistorim secundum diuersas positiones altaris, quanquàm videantur inter se diuersi, tamen in substantia non differunt: nam vtroque casu id fit respectu altaris, quod primo casu præsupponitur esse ante faciem

ciem celebrantis; ideo cum se vertit ad populum, vertit se per latus suum dexterum; secundo verò casu, quia celebrans sedet in faldistorio versa facie ad populum, præsupponitur vertere terga altari, ideo salutato populo, vel cum dicturus est [Gloria] aut [Credo] absque salutatione vertit se ad faldistorium, quasi ad altare per latus suum sinistrum, prout faceret quisque celebrans stans apud altare, qui, vt dictum est, regulariter vertit se ad populum per latus suum dexterum, & per idẽ latus se reuoluit, quod reuoluẽdo est sibi sinistrum: nunquam enim perficit circulum, nisi cũ vertit se dicendo [Orate fratres.] & in fine Missæ, quando dat benedictionem: nam tunc vertit se per latus Epistolæ, & conuertit per latus Euangelij perficiẽdo circulum, Postremò aduertẽdum est, dum celebrans stat ante altare, & se ad populũ vertit, vt prius osculetur altare in medio, nullam tamen ibi crucẽ manu, vel pollice designans. Et regulariter, quoties a sede, vel faldistorio ad altare accedit, illud in medio osculatur.

DE LIBRO TENENDO apud Episcopum non celebrantem sed in Vesperis, aut in Missa solemni præsentem: & quid ex eo legere debeat.

Cap. XX.

Vm Episcopus in Missis solemnibus præsens est, quamuis ipsemet officiũ minimè faciat, siue sit pluuiali, & mitra, seu tantummodò cappa Pontificali indutus, habẽdus est propè ipsum liber Missalis, quem aliquis ipsius minister cotta indutus custodiet; & cum opus erit, illum supra caput apertum tenens offert ante Episcopum, accedente cum eo altero ministro, instrumẽtum argenteum, quod Buciam vocant, cum cãdela desuper accensa tenente etiamsi aer sit lucidus, vt opus non sit lumine ad legendum. Ex huiusmodi libro Episcopus quatuor leget infrascripta; videlicet, primò Introitum; secundò Epistolam, Graduale,

Alleluia, Sequentiam, ſiue Tractum, & cætera vſque ad Euangelium incluſiuè, tertio Offertorium, quarto poſt Communionem. Obſeruandum tamen eſt, quod ſi fortè huiuſmodi Miſſæ intereſſet aliquis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, ſiue Legatus de latere, ſiue non, aut aliquis Prælatus ipſo Epiſcopo ſuperior, vt ſuus Metropolitanus, tunc ob eorum reuerentiam Epiſcopus libro huiuſmodi non vtetur. Cùm veró ipſemet Epiſcopus celebrat, omnia prorſus, quæ ad Miſſam pertinent, ex libro recitabit, vt latius in capitulo de Miſſa ſolemni, quæ ab Epiſcopo celebratur, exponitur. In Veſperis autem Epiſcopus ex libro legit, niſi orationem, quam cantat in fine, vt in capit. de Veſperis dicitur.

DE CIRCVLIS INFRA Miſſam ſolemnem, quæ coram Epiſcopo celebratur, faciendis ante Epiſcopum, qualiter, & quoties. Cap. XXI.

Votieſcũque Epiſcopus ſacris paramẽtis induitur in ſecretario, vel alibi ad Miſſam ſolemnem, vel ad proceſſionem iturus Dignitates, & Canonici debent circa illum ſtare, dum paramenta capit, detectis capitibus, quos tamen ſemel, aut iterum inuitari ab Epiſcopo decet, vt caput tegant, cui illi reuerenter obtemperent ſe cooperiendo. Quo caſu dignior ex omnibus tam Dignitatibus, quàm Canonicis, ſtare debet à ſiniſtris Epiſcopi, & alij per ordinem apud illum facientes circulum vſque ad vltimum, qui verſus dexteram Epiſcopi ſtabit; quod ita fiet, vt commodior, & facilior ſit exitus, cum vltimi, qui ad dexteram conſiſtunt, debeãt eſſe primi exeũdo de dicto loco: aliàs regulariter digniores sẽper à dexteris Epiſcopi

ſcopi

ſcopi debēt ſtare. In Miſſa quoque ſolemni, quæ non ab Epiſcopo, ſed coram eo celebratur, quater circuli fiunt; primò cum Epiſcopus ſtans in ſua ſede legit introitum, & Kyrie eleiſon, & ſucceſſiuè hymnum angelicum, Gloria in excelſis, poſtquàm intonatus erit à celebrante (ſi recitandus ſit) cum enim per cantores, ſiuè organum cātabitur vltimum Kyrie eleiſon, Canonici dicentes ab eorum ſedilibus, procedunt ad mediū chori, factis altari, & Epiſcopo reuerentijs, & ſe ſiſtunt in circulum ante Epiſcopi faciem, quòd diuerſimodè fit pro diuerſitate ſituationis altaris, & ſedis Epiſcopalis: ſi enim altare adhærebit parieti, & ſedes Epiſcopalis ſit in latere Euangelij, incipient procedere iuniores Canonici à ſedili Diaconorum, ita vt vltimus Canonicus ſiſtat ante faciē Epi, quos gradatim alij ſequunt perficiendo circulū; & dignior Canonicus, ſiuè Dignitas, modicū à ſuo ſedili digreſſus ſtat ad dexteram Epi. Si verò altare erit ſub tribuna, & ſedes Epalis ex oppoſito altaris, tunc Canonici venientes ad circulū procedunt ſimul ab vtraq; parte non perficientes circulum, ne terga vertant altari, ſed faciētes hinc inde ſemicirculum, & ſic ſtantes dicunt Epiſcopo. [Kyrie eleiſon.] quo dicto, ſi dicendum ſit [Gloria in excelſis, &c.] expectant ibidem donec celebrans incipiat [Gloria in excelſis Deo.] & ipſi cū Epo proſequantur vſq, ad finē. Quo finito producēte ſuper eos Epo ſigno crucis (quod ſic ſemper in fine circuli obſeruatur) factaq; illi, & altari reuerentia recedunt ad loca ſua. Eundemque ordinem ſeruant, quoties in Miſſa veniunt ad circulum, quod ſecundò erit, cum dicitur Symbolum, ſi dicendum eſt, in quo ſimul cum Epiſcopo genuflectunt ad articulum. [Et incarnatus eſt, &c.] Et ſi fortè, cum redeunt ad loca ſua, idem articulus cantetur à choro, vbicunque erunt, genuflectent, donec articulus perficiatur; tertio loco veniunt ad circulum circa finem Præfationis, vt dicāt cum Epiſcopo [Sāctus, Sanctus, &c.] non tamen pectus percutientes:

dicto [Benedictus qui venit, &c.] & facto super eos signo crucis ab Episcopo recedunt; quartò, & vltimò paulò antequam celebrans dicat [Per omnia sæcula, &c.] ante [Pax Domini, &c.] Iterum veniunt ad circulum, vt dicant cum Episcopo [Agnus Dei, &c.] Et tunc, dum veniunt ad circulũ, & dum discedunt ambobus genibus versus altare genuflectunt propter reuerentiam Sanctissimi Sacramenti, quod est super eo. Cum Canonici à circulis reuertuntur ad sedes suas, faciunt contrario modo, quàm faciunt veniendo; quia primo reuertuntur seniores, mox iuniores. Illud demum sciendum est, huiusmodi circulos fieri tantùm in Missis, non autem in Vesperis, & cum Episcopus præsens est Missæ per alterum cantatæ, siuè diebus festis, siue ferialibus; nunquâm autem quando ipsemet Episcopus celebrat: nec fieri ante vllum quantumuis Episcopo superiorem, etiam Legatum de latere, aut eius Metropolitanum, & multò minus ante inferiorem, & suffraganeum, vel alium Episcopum; sed duntaxat ante ipsum proprium Episcopum: quæ tamen præsente Legato de latere, vel Prælato superiore, ob eorum reuerentiá omittuntur. In Missis verò defunctorũ circuli non fiunt, nec feria sexta in Parasceue.

DE CONCIONIBVS, seu Sermonibus infra Missam solemnem habendis, seu post Missam in funere Episcopi, aut alicuius magni viri; & de habitu sermocinantis.

Cap. XXII.

Qvemadmodũ in cap. de Missa solemni, &c. dicitur, Episcopo solemniter celebrãte, non decet omninò sermonẽ haberi, nisi vel ab ipsomet Episcopo, vel ab aliquo Canonico, qui eo casu seruit Episcopo in officio Presbyteri assistentis declaratur, qua forma, & modo id agere debeat. Si verò Episcopus non celebret, sed Missæ per alium cantatæ intersit, tunc

ab

ab aliquo ex clericis idoneo, de Episcopi licentia, sermo habendus erit. Eius habitus erit cappa supra Rochettum, vel alius, qui fuerit in ecclesia proprius habitus Canonicalis: Si autem fuerit clericus Regularis, erit in habitu suæ religionis. Sermo verò regulariter infra Missam debet esse de Euangelio currenti. Quicunque sermonem habiturus finito Euangelio ducendus est per Cærimoniarium cũ debitis reuerentijs ad osculum manus Episcopi, quam nisi fuerit Canonicus, genuflexu osculatur; Canonicus autem stans profundè inclinatus osculatur manum, deinde benedictionẽ petit dicendo [Iube Domne benedicere] cui Episcopus respondet [Dominus sit in corde tuo, &c.] Accepta ab Episcopo benedictione, petit mox ab eodem indulgentias dicendo [Indulgentias Pater Reuerendissime] cui Episcopus concedit indulgentias consuetas; quibus habitus, cum debitis reuerentijs recedit, ac vadit ad ambonem, seu pulpitum, in quod cum conscendit, aliquantulum quiescit; ac se componit cooperiens caput; & statim capite detecto, signat se signo crucis, & genuflexus recitat Salutationẽ Angelicam voce intelligibili, & deuotè; mox surgit, & capite cooperto, facit sermonem. Inter concionem, cum conuertit se ad Episcopũ, aut Legatum ibi præsentem, caput profundè inclinat. Finito sermone, capite detecto, genuflexus expectat finem confessionis, quam facit Diaconus; & ea finita, surgit & stans in eodem pulpito, seu suggestu, publicat indulgentias ab Episcopo concessas, & statim descendit, receditque in pace: aduertat propterea, vt formam pronunciãdi indulgentias memoriter teneat. Si verò habendus sit sermo extraordinariè, velut ad publicãdum aliquod Iubilæum, vel pro gratiarum actione ad Deum de aliquo fęlici nuncio, aut publicatione fęderis, seu in aduentu alicuius maximi Principis, vel ex alia quacunque simul occasione, non debet infra Missam fieri, sed ea finita, nec tunc petitur benedictio. Idem dicitur,

si in Missa defunctorum, vel in laudem alicuius magni viri defuncti habeatur, quo casu fit statim, finita Missa, antequam fiat absolutio, vt in cap. de Missa defunctorum dicitur, & in habitu ordinario.

DE ORDINE, ET MOdo imponendi thus in thuribulum, illudque benedicendi, & de thurificatione in Vesperis, & Missis solemnibus. Cap. XXIII.

Irca thuris benedictionem hoc seruandum est, vt, cum Acolythus, siue Cærimoniarius affert thuribulum cum prunis ardentibus sinistra, nauiculam autẽ cum thure, & cochleari dextera ad Episcopum, vel celebrantem, illico adest, vel primus Presbyter assistens, vel, si Episcopus celebrans est apud altare, Diaconus Euangelij iuxta regulas suis locis traditas, & accipit de manu prædicti Acolythi nauiculam semiapertam, & cochlear in ea existens cum osculo cochlearis, & manus Episcopi offert eam Episcopo dicens [Benedicite Pater Reuerendissime.] Episcopus verò, accepto cochleari, sumit cum eo ter ex nauicula thus, illudq; etiam ter in thuribulum immittit dicens interim. [Ab illo benedicaris in cuius honore cremaberis.] Quo facto, ac reddito cochleari eidem ministro, qui rursus manum, & illud osculatur, ipse Episcopus producit manu dextera signum crucis super thus in thuribulo: ipse verò Acolythus thuribulum deferens illud portat; & cúm opus est, operculum per catenulam sursum trahit, iuxta normam in capitulo de numero, qualitate, & officio ministrorum Episcopo seruientium positam. Materies, quæ adhibetur, vel solum, & purum thus esse debet boni odoris, vel si aliqua addantur, aduertatur, vt quantitas thuris longè superet. Huiusmodi thurificatio principaliter fit versus altare, & crucem, ac Reliquias, & imagines Sanctorum super eo posito positas, hoc ordine. Nam imposito, & benedi-

nedictio thure, vt supra, Episcopus, vel celebrans capit de manu Diaconi in Missa, vel de manu Presbyteri assistentis in Vesperis thuribulum: videlicet, sinistra catenulas, quibus thuribulum sustinetur in earũ summitate, dextera verò easdem catenulas simul iũctas prope thuribulum tenet, ac thuribulum sustinet; ita vt illud commodè ducere versus crucem, & imagines prædictas, & ad se retrahere possit, quod rectè fit, si ipse Episcopus, aut celebrans, accepto thuribulo, teneat dexteram, quo fieri potest, proximiorem ipsi thuribulo, ita vt paruũ catenularum spatium remaneat inter ipsius manum dexteram, & thuribulum, præsertim cum thurificantur oblata; nam si nimis thuribulum pendeat, nec commodè, nec securè, nec cum decore illam actionem expedire posset; & facta cruci profonda reuerentia, thurificet illam triplici ductu; mox iterum facta cruci reuerentia, si erunt super altari Reliquiæ, aut imagines Sanctorum hinc, inde à lateribus crucis thurificabit primò Reliquias, seu imaginem à dexteris, scilicet, à latere Euangelij existentes duplici ductu; & deinde, facta prius cruci reuerentia, imaginem, seu Reliquias á sinistris pariter duplici ductu. Procedet deinde ab eadem parte sinistra, seu cornu Epistolæ, & thurificabit alias Reliquias, seu imagines ab eodem latere sinistro crucis existẽtis, ter thuribulum ducens eundo versus cornu Epistolæ, etiam si plures essent Reliquiæ, aut imagines, quam tres ab eo latere, vel etiamsi nullæ sint Reliquiæ, aut imagines, thurificabit earum loco altare, ter thuribulum ducens ęquali distantia, prout distribuuntur candelabra: & cum erit in cornu Epistolæ, demissa manu, illud primum inferius, mox superius, bis ducto thuribulo, thurificabit: mox conuersus ad altare ab eodem latere illius planitiem in anteriori parte triplici ductu thurificabit vsque ad medium, vbi iterum facta cruci reuerentia, procedet thurificando alias Reliquias, seu imagines, aut earum loco altare, prout in la-

tere

tere antedicto Epistolæ fecit; & pariter in cornu Euangelij manu demissa, illud interius, superiusque duplici ductu thurificabit, tum ad altare se conuertens manu aliquantulum demissa, thurificabit frontem, seu anteriorem partem altaris, ter ducendo thuribulũ vsque ad medium illius; vbi denuò facta cruci reuerentia, thurificabit reliquam partem anteriorem altaris procedendo versus cornu Epistolæ, vbi firmat se, reddens thuribulum Diacono, seu Presbytero assistenti, à quo, si celebrat Missam, accepta mitra, ibidem triplici ductu thurificabitur, vt infra dicetur. Dum autem Episcopus, seu alius celebrans prædictam altaris thurificationem facit, aduertat, vt se in ea grauiter, & cum decore gerat non personam, aut caput, dum thuribulum ducit, reducitque mouens; sinistram quæ summitate catenularũ retinet, firmam, stabilemque tenebit: dexteram verò manum, ac brachium commodè, ac tractim cũ thuribulo mouebit; ita vt, cum thuribulum ad se retrahit, illud sub brachio leuitèr, & competenti mora reducat; & dum procedit thurificando altare eundo, & redeundo, semper illum pedem prius moueat, qui proximior est altari; totque omnino passus faciat, quod thuribuli tractus, vt manus, pedesque in motu decentèr concordent. Hæc, quæ dicta sunt, obseruantur, cum Episcopus, vel alius in Vesperis, vel in principio Missæ thurificat altare. Cũ verò post offertorium oblata, & altare iterum thurificantur, Diaconus Euangelij porrigens nauiculam Episcopo, vel celebranti dicit, vt prius [Benedicite Pater Reuerendissime] cui ille respondet [Per intercessionem beati Michaelis, &c.] & accipiens thuriaulũ de manu Diaconi, nulla facta tunc cruci reuerentia: ter facit signum crucis cũ eo super Calicem, & Hostiam dicendo [Incensum istud à te benedictum, &c.] Deinde circunfert ter ipsum thuribulũ, girans illud super oblata: primo, & secundo incipiendo à dextera, & tertio à sinistra, semper perficiendo circulum: tum,

amoto

amoto Calice per Diaconum, ne impediat thurificationē crucis, prosequendo illa verba [Dirigatur Domine, &c.] & facta tunc Cruci reuerētia, illam thurificat, deinde Reliquias, seu imagines, & altare, vt paulò ante dictum est; & aduertat, vt verba illa [Incēsum istud, &c. Dirigatur Domine, &c.] vsq; ad verba [Accendat in nobis Dominus ignem sui amoris, &c.] ita dispenset, vt eodem tempore finiantur verba, & thurificatio. Peragenda autem est huiusmodi thurificatio à quocunque celebrante semper detecto capite. Et in Vesperis quidem semel tantum altaris, & celebrantis, deinde Episcopi, nisi ipsemet celebret, mox aliorum thurificatio fit, videlicet inchoato cantico Magnificat; sed in Missis solemnibus ter modo supradicto thus benedicitur; videlicet, in principio, antequàm dicatur Introitus, & tunc thurificatur altare, celebrans, & Episcopus, quando adest in Missa per alium celebrata cum pluuiali, & mitra, & non alij; secundo ante euangelium, & tunc thurificatur tantummodo liber Euangeliorum, & Episcopus post Euangelium illicò, si est paratus pluuiali, & mitra, & nulli alij. Præterquàm si adesset Cardinalis Legatus, vel alius Cardinalis, quia tunc post Euāgelium nō thurificatur Episcopus, sed Legatus, vel Cardinalis. Nam Episcopus præsente Legato, vel alio Cardinali non debet assistere Missæ paratus, cum pluuiali, & mitra. Tertiò post oblata, & tunc thurificantur oblata, altare, celebrans, Episcopus, mox Dignitates, & Canonici, & alij omnes ordine, vt infra dicetur. Imponitur autem, & benedicitur thus ab Episcopo si celebret regulariter apud sedem suam, vel apud faldistorium, præterquàm in principio Missæ, & ad oblata, quia tunc imponit, & benedicit thus stans apud altare, si non celebret, sed cum pluuiali, & mitra, vel saltem cū cappa assistat Missæ solemni, semper imponit, & benedicit thus apud sedem suam. In Vesperis pro defunctis nulla prorsus, nec altaris, nec hominum fit thurificatio,

tio,

tio, sed in Missis defunctorum semel tantū post oblata; & tunc oblata, altare, celebrans, & Episcopus tantum, si ipse non celebrat, & nulli alij thurificantur; & fit benedictio thuris, prout in alijs Missis ad oblata, videlicet dicendo [Per intercessionem, &c] Aduertat autem thuriferarius, vt cum dat thuribulum in manibus, vel Presbyteri assistentis, vel Diaconi, qui mox illud ad manus Episcopi altari thurificaturi porrigunt, catenularū summitatem in dextra, thuribulum verò in sinistra dicti ministri ponat, vt ipse deinceps minister commodè ad manus Episcopi contrario modo porrigat: videlicet, catenulas in sinistra, thuribulum in dextra. Illud obseruandum est, vt Episcopus, siue Archiepiscopus, siue etiam Legatus, aut alius Sāctæ Romanę Ecclesiæ Cardinalis, siue paratus sacris indumentis, siue non, nunquam sedens, sed stans thurificetur, aliquando tamē cooperto capite, aliquando eo detecto. Nam in principio Missæ altari thurificato, Episcopus, si est paratus, stans cum mitra thurificatur, post verò Euangelium sine mitra, post oblata cum mitra; si verò non est paratus, post oblata tantum stans capite detecto. In Vesperis, si ipse Episcopus paratus celebrat, thurificato altari, capit mitram, & reuertitur ad sedem, ibique mitram retinens thurificatur. Si verò interest Vesperis non paratus, sed in cappa, thurificato per celebrantē altari, ipse apud sedem suam stans detecto capite thurificatur. Nullatenus autem permittat, siue paratus, siue non, sedentem se ab vllo genuflexo thurificari, neque in principio Missæ, neq; post oblata, quæ est specialis prærogatiua Summi Pontificis. Si Sanctissimum Sacramentum super altari expositum sit, semper ab Episcopo, vel alio celebrante genuflexo thurificādum est triplici ductu: quod si ipsum solū Sacramentum sit thurificandū, vt in principio, & fine processionis feria quinta, & sexta maioris hebdomadæ, & in festo eiusdem Sanctissimi Corporis Christi, nunquam debet ab Episcopo,

ſcopo, neque ab alio thus benedici, ſed ſimpliciter poni in thuribulum, & porrigitur ſine oſculatione manus Epiſcopi: ſimiliter, & quando per Cærimoniarium, vel Acolythũ, aut Subdiaconum in eleuatione thurificatur, quo caſu ab eodẽ Acolytho, ſeu à quocunque alio clerico ponitur in thuribulũ ſimpliciter abſque benedictione. Sed ſi thurificandum eſt altare ſuper quod poſitum ſit Sanctiſſimum Sacramentum apertum, vt in Veſperis feſtiuitatis eiuſdem Corporis Chriſti, tunc benedicitur thus ſed thurificatio Sacramenti fit cum genuflexione, & quoties ante illud tranſit celebrans, toties genuflexit. Cum in Miſſa poſt thurificationem oblatorum, Epiſcopi, & Canonicorum, ſeu Dignitatum ad eius latus aſſiſtentium fit generalis omnium thurificatio in Choro omnes præter Epiſcopum, & dictos eius aſſiſtentes, ſtant. Ipſi autem, quibus thus datur, obſeruare ſolent, vt alter alterum immediatè ſubſequentem capitis nutu modeſtè inuitet ad thurificationẽ prius capiendam, ſiue Eccleſiaſtici, ſiue ſæcula res ſint; & ſi is, qui thurificat, ſit æqualis Dignitatis, cum eo, qui thurificandus eſt, aut etiam maioris, inuicem capite inclinato ſibi reuerentias faciunt ante, & poſt thurificationem: ſi verò, qui thurificat, minor eſt, ipſe quidem verſus maiores caput profunde inclinat ante, & poſt, illi autem parum, vel nihil verſus thurificantem correſpondet pro qualitate ipſius thurificantis, qui & ipſe thurificando alios poſt Canonicos parũ, vel nihil verſus eos caput inclinat pro eorum qualitate. Sed Epiſcopus, vel Legatus cum thurificatur, nullatenus verſus thurificantem caput, nec modicum quidem, inclinet, ſed manu dextera ſuper eum ſignum crucis faciet. Perſonæ autem, quibus hoc officium thurificandi alios competit, ſolent eſſe diuerſæ pro diuerſitate celebrantiũ, & ſolemnitatum, ac perſonarum, quæ thurificandæ ſunt. Nam Epiſcopus ſolemniter celebrás Veſperas; thurificato per ipſum altari, thurificatur ſtans apud ſedẽ,

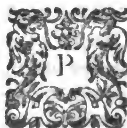
à pri-

à primo Presbitero assistente parato, qui postmodú dat thuribulum in manibus Subdiaconi, qui in crastinum cantaturus est Epistolam in Missa, vel alicuius Acolythi, vel alias, vt dicitur in capitulo de Vesperis, &c. qui thurificat reliquos omnes de Choro. In Missa verò, cum Episcopus est apud altare, thurificatur semper à Diacono Euangelij parato, cùm verò est apud sedem, videlicet, finito Euangelio, thurificatur à prædicto Presbytero assistente pluuiali parato, qui accipit thuribulum de manu Acolythi, qui illud tenebat. Sed si celebret apud faldistorium, puta præsente Legato, vel alio Cardinali, vel Metropolitano, thurificatur ab eodem Diacono, qui & alios de choro thurificat: deinde dat turibulum in manum alicuius Acolythi, qui primo ipsum Diaconum, à quo recipit thuribulum, mox alios, si qui in choro supersunt, & reliquum populum thurificat. Diaconus verò tunc reuertitur ad officiú suum. Quòd si adesset Legatus, Rex, aut Princeps magnus, nihilominus æedem personæ ipsos thurificarent, quas diximus Episcopum celebrantem thurificare, & non aliæ, præsertim quæ in dignitate Episcopali sút constitutæ, quas nullo modo conuenit alios, quantumlibet maximos Princeps, thurificare. Si autem Episcopus non celebret, sed interest Vesperis, vel Missæ per alium celebratæ, ipse Episcopus semper à primo Presbytero assistente thurificandus est, Canonici verò, & alij de choro in Vesperis ab aliquo Acolytho, in Missa à Diacono, qui cantat Euangelium thurificantur, qui & cæteros omnes thurificat. Ante quam inchoetur Euangelium, videlicet, lecto per Diaconum titulo Euangelij, ipse ter thurificat librum Euangeliorum, primo in medio tum à patre dextera libri, mox à sinistra Ordo autem thurificandi, siue in Vesperis, siue in Missa, erit talis. Primo in Vesperis thurificato altari, thurificatur Episcopus celebrans, vel alius quicunque celebrans, cum dicitur [Magnificat,&c.] Idem obseruatur in Missa, tá in principio,

cipio, quam post oblata; tum Legatus Cardinalis, si aderit, vel etiam Cardinalis non Legatus; mox Archiepiscopus illius prouinciæ, si aderit, & post eum Episcopus non celebrans, sed præsens in sacrificio, post quem immediatè Presbyter assistens, & duo Diaconi assistens, nisi adsint maiores Episcopo; & in casu, quo non fit Episcopo assistentia. Si fortè aderunt Nuntius Apostolicus cum facultate Legati de latere, intra fines suæ legationis, aut Visitator Apostolicus Episcopus thurificatur ante Archiepiscopum, & Episcopum: sed si Nuntius Apostolicus non habet talem facultatem, vel Visitator non sit Episcopus, post Episcopum, & Archiepiscopum; & hoc intelligatur, quando Nuntius, & Visitator sunt in loco eorum iurisdictionis: si aderunt Episcopus, vel Archiepiscopus hospites, thurificandi sunt post Episcopum proprium. Si fortè aliquis Sanctæ Romanæ Ecclesie Cardinalis esse Episcopus suffraganeus præsente suo Metropolitano non Cardinali, thurificandus est prius ipse Cardinalis ob reuerentiam offici, & dignitatis Cardinalis; post prædictos thurificantur (si aderunt) Prothonotarij de numero participantium; deinde Nuntij Apostolici Prælati non existentes in loco eorum Iurisdictionis, sed transeuntes; tum Dignitates, & Canonici secundum eorum ordinem; videlicet, primo dignitates, deinde Canonici Presbyteri, tum Diaconi, mox Subdiaconi, si præbendæ sint distinctæ; tum si aderunt, Abbates benedicti, & post eos, si erunt aliqui Prothonotarij super numerarij, nisi essent consanguinei alicuius maximi Principis, qui pro iudicio, & prudentia Episcopi thurificari poterunt loco conuenienti ante dignitates, & Canonicos, Generales ordinum, post Abbates, & Prothonotarios supra numerarios; Vicarius Episcopi pro consuetudine Ecclesiarum: & hæc quo ad psonas Ecclesiasticas. Quo verò ad laicos, Dominus loci Princeps magnus nõ recognoscens superiorem thurificatur immediatè post Episcopũ. Impera-

perator tamen, & Reges indiſtinctè ante Epiſcopũ ſunt thurificandi. Proroges vero, & Gubernatores regnorum, ac prouinciarum immediatè poſt Epiſcopum. Magiſtratus ciuitatum thurificantur poſt dignitates, & Canonicos, niſi ſint de maioribus, & perpetuis, qui thurificantur ante Canonicos niſi rurſus Canonici ſint parati; qa tunc, & ipſi thurificantur poſt Canonicos paratos. Barones, & Domicelli ſine titulo poſt Magiſtratus omnes, Si adeſſet aliqua mulier inſignis, vt Regina, vel magna Principeſſa, vtique, & ipſi thus dari conuenit in loco, vbi daretur eius viro, ſi adeſſet. Demum aduertere debet thurificator, vt numerum thurificationum obſeruet pro qualitate rerum, & perſonarum, quæ thurificantur. Nam Sanctiſſimum Sacramentum, crux altaris, Epiſcopus, vel Archiepiſcopus thurificantur triplici ductu; dignitates, & Canonici duplici ductu, inferiores vnico ductu: ſi adeſſet Legatus, vel alij Cardinales, ipſi ter, Epiſcopus, & celebrans bis, Dignitates, & Canonici ſemel, cæteri ſine mora. Si verò ad ſit Dominus loci laicus, vel alius Princeps maximus ter, vt Epiſcopus: celebrans, Dignitates, Canonici bis, cæteri ſemel, niſi rurſus ad eſſent Legatus, vel alij Cardinales, quo caſu duplici ductu thurificatur, ſicut Epiſcopus, dignitates verò, & Canonici tunc vnico tantum ductu thurificantur, vt proximè dictum eſt.

DE ORDINE DANDI pacem. Cap. XXIIII.

PAcis oſculum alio modo, ac per diuerſos miniſtros præberi conſueuit, cum Epiſcopus ipſe celabrat ſolẽniter Miſſam. aliter cum Miſſæ per alium Prælatum vel non Prælatum cãtatæ intereſt; aliter cũ ipſo Epiſcopo abſente, vel in Collegiatis Eccleſijs Miſſa ſolemnis celebratur, & demum aliter in Miſſa plana. Epiſcopo igitur celebrante poſtquàm cum Presbytero aſſiſtente à ſiniſtro, ac Diacono

cono à dextero latere dixerit [Agnus Dei, &c.] ipse Presbyter assistens accedit ad eius dexteram, & genuflexit ante Sanctissimum Sacramentum, ac surgens, osculatur altare simul, & eodem tempore cum ipso celebrante; mox appropinquans sinistram genam sinistræ celebrantis, accipit ab eodem celebrante dicente [Pax tecum] osculum pacis, cui ipse respondet [Et cum spiritu tuo] factaque ibi iterum genuflexione, discedit comitante Cærimoniario, osculumque prædictum per chorum ordine distribuit incipiendo à dignioribus: ordo autem idem erit, prout in proximo præcedenti capitulo de thuris incensi ministratione descriptum fuit; hoc excepto, quod ipse assistens non dat osculum Diacono Euangelij & Subdiacono Epistolæ, nec duobus Diaconis assistentibus: isti enim capiunt pacem ab eodem celebrante statim postquàm illam dedit Presbytero assistenti genuflectentes prius, & post ante Sacramentum, non tamen osculantes altare. Illi verò, hoc est, Diaconus Euangelij, & Subdiaconus Epistolæ capiunt pacem ab eodem Episcopo celebrante, cum ab eo accipiunt cõmunionem. Obseruabit autem ipse Presbyter assistens osculũ ferens, vt nulli, quantumuis supremo Principi, etiamsi esset Imperator, vel Rex, vllam reuerentiam faciat, antequam ei pacem det, sed post datam pacem, cui etiam ipsi, qui acceperunt pacẽ ab eo, pari reuerentia correspõdent, cum sit ex primis dignitatibus, vel Canonicis Ecclesiæ. Legatus tamen, aut Princeps supremus parum correspondet in reuerentia. Regulare est, vt pax detur primo cuiusque ordinis, videlicet, primo ex Canonicis Presbyteris, primo ex Canonicis Diaconis, & primo ex Canonicis Subdiaconis, vbi distinctæ sunt prębendæ, vel vbi præbendæ non sunt distinctæ, primo ab vtroque latere stanti, qui successiuè pacem dat alteri subsequenti, & ille dat alteri: & si aderunt laici, vt Magistratus, & Barones, ac nobiles, detur pax cum instrumento, quod instrumẽtum osculetur prius Presbyter

ter assistens. Postquàm verò prædictus assistens pacem dignitatibus, & Canonicis, ac Magistratui dederit, dabit eā alicui Acolytho, vel Cæremoniario, qui cęteris de choro distribuit. Nulli autem Ecclesiastico osculū huiusmodi dandum est, nisi stanti. Quando Episcopus ipse non celebrat, sed Missæ per alium celebratæ præsens fuerit: idem Presbyter assistens accipiet pacem à celebrante, acceptamque Epo defert, qui eam duobus Diaconis assistentibus dat. Aduertendum est tamen, si is, qui celebrat, sit Prælatus, ita vt habeat Cappellanum assistentem cum pluuiali in Missa, tunc ipse Cappellanus assistēs, postquâm Episcopus dederit duobus Diaconis assistentibus, accedit in choro ad locum dicti Presbyteri assistentis, qui dedit pacem Episcopo, & ab eo accipit, pacem quam ad alios de choro ordine superiùs dicto deferet. Quòd si is, qui celebrat, nō sit Prælatus, nec habeat Cappellanum assistentem cum pluuiali, eodem modo Presbyter Episcopi assistens accipit pacē à celebrante, eamq; ad Episcopum defert, qui dat illam Diaconis assistentibus, vt supra, mox stans in loco suo inter Canonicos illā dabit Subdiacono qui cantauit Epistolam in Missa, qui ad alios defert, nisi adesset maior Epo: quia tali casu semper illis dabitur pax ab eodem Presbytero assistete, qui pacem dat Episcopo, vt in capitulo de thurificatione dictum est. Absente Episcopo, vt in Ecclesijs Collegiatis, seruabitur ordo, vt in rubricis Missalis, videlicet vt Subdiaconus accepta pace à Diacono illam per chorum distribuat: sed quicumque sit, qui pacis osculum defert, siue Presbyter assistens, siue Capellanus, siue Subdiaconus, eadem obseruabit, quæ de Presbytero assistente supradicta sunt, quoad reuerentias, & formam dandi osculum. In Missis planis, quæ coram Episcopo dicuntur, adhiberi solet instrumentum pacis, vt in capitulo de Missis lectis dicitur.

DE

DE FORMA DANDI benedictionem solemnem ab Episcopo, & publicandi indulgentiam, vbi quoties, & quando. Cap. XXV.

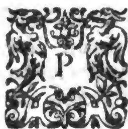

Væ sunt formæ, quibus Ecclesia Romana vtitur in benedictionibus, quæ ab Episcopo dantur in Missis, vna est, quando infra Missam sermo habetur hoc est, statim facta confessione per Diaconum, & publicata indulgentia per sermocinantem, cuius forma est descripta in fine huius voluminis; & tunc, cum Episcopus benedictionem profert, dicendo [Et benedictio Dei omnipotentis, &c.] eodem contextu capit baculum pastoralem sinistra sibi à ministro de eo seruiente porrectum, dextera autem benedictionem dat, primo signans versus latus suum sinistrum, videlicet in verbo [Patris] deinde cum dicit [& Filij] directè ante faciem suam, & demum dum dicit [& Spiritus Sancti] signat versus latus suum dexterum: cum autem dicit [Super vos, &c.] dimisso baculo manus iunctas ante pectus applicat: & cum datur huiusmodi benedictio, si sit Archieps, vel aliàs vtens cruce, quæ ante ipsũ tunc ponitur, erit sine mitra; si verò non vtitur cruce, cum mitra. Altera forma benedictionis est quę datur in fine Missæ, dicto [Placeat tibi Sancta Trinitas, &c.] Tunc enim Episcopus, qui non vtitur cruce, accepta mitra stans in medio altaris pollice dexteræ manus format sibi signum crucis in pectore cantans [Sit nomen Domini benedictum] interim sinistram super altari retinens, & dum à choro respondetur [Ex hoc nunc, &c.] etiam ipsam manum dexteram super altari tenet; deinde dicẽs [Adiutorium nostrum, &c.] eadem dextera manu signat se signo crucis à fronte ad pectus, & à sinistro humero in dexterum, tangens se in vnoquoque verbo; videlicet dum dicit [Adiutorium] in fronte, [Nostrum] infra pectus [In nomine] in sinistro humero, [Domini] in dextero; & iterum ipsam ma-

num dexteram super altari reponit, donec à choro respondeatur [Qui fecit cælum, &c.] deinde dicens [Benedicat vos omnipotens Deus] eleuat ad cælum simul oculos, & manus, quas ante faciem iungit; & accipiens manu sinistra baculum, dum dicit [Pater] vertit se ad latus Epistolæ, & ibi signat populum; & dicens [& filius] vertit se directè ad populum in medio Ecclesiæ stantem signans iterum, dicens verò, [& Spiritus sanctus] vertit se totum ad latus Euangelij, & ibi tertiò signat populum perficiendo circulum. Vbi verò altare est sub tribuna, & populus non ante ipsius altaris faciē, sed post stat, Episcopus non vertit se, sed stans ante medium signat primo à latere Euangelij, deinde in medio, demum à latere Epistolæ. Si verò erit Archiepiscopus, aut alius crucē ante se habens, eodem modo faciet benedictionem, sed sine mitra: simili modo, & forma in fine Vesperarum, ac Matutinarum, seu Laudum Episcopus benedicit, cū ipse solemniter officiū facit. Hanc eādem benedictionis formulam seruabit Episcopus, quādo danda erit in fine alicuius processionis, quæ etiam in vsu est in primo ingressu Epi, vel Archiepiscopi ad ciuitates, & oppida suæ diæcesis, vel prouinciæ, postquam ad earum Ecclesias peruenit, vt supra in secundo cap. huius operis diximus. Reliquum est, vt de publicatione indulgentiæ pauca subijciamus. Consueuit enim, cum datur benedictio solēnis, per Episcopū plerumque (non tamē in Vesperis) concedi etiā indulgētias, pro eorum facultate; videlicet, si est Eps, vel Archiepiscopus dierum quadraginta de iure communi, si verò Episcopus esset Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, centum: quæ quidē indulgentia, cum datur benedictio infra Missam, post sermonem, & confessionē ab ipso sermocinante publicatur statim finita confessione, antequam detur benedictio; quo casu non publicatur amplius post benedictione in fine Missæ. Cum verò non habetur sermo in fine Missæ Pontificalis, sta-

tim post solemnem benedictionem publicatur per Presbyterũ assistentem, si Episcopus celebret, vel eo non celebrante, per ipsummet Prælatum, vel Canonicum celebrantem, præsente Episcopo, cuius publicationis formula hæc est. [Reuerendissimus in Christo Pater, & Dominus, Dominus N. Dei, & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus N. dat, & concedit omnibus hic præsentibus quadraginta dies de vera Indulgentia in forma Ecclesiæ consueta. Rogate Deum pro felici statu Sanctissimi Domini Nostri Domini N. Papæ N. Dominationis suæ Reuerendissimæ, & Sanctæ matris Ecclesiæ.] Si verò Episcopus esset Cardinalis, additur nomen proprium ipsius, videlicet. [Illustrissimus, & Reuerẽdissimus in Christo Pater, & Dominus N. tituli sancti N. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis N. & Episcopus N. dat, & concedit, &c. vt supra cẽtum dies, &c.] Ad quem autem spectet has benedictiones, & Indulgentias dare, & concedere, cum adest simul cum Epõ Legatus de latere, aut etiam Cardinalis non Legatus aut Metropolitanus, aut Nuntius Apostolicus, vel alij Prælati officio, & auctoritate præstantes, supra cap. 4. expositum fuit.

DE SVPLENDIS VICIbus Canonicorum, aliorumq; ministrorum deficientium. Cap. XXVI.

Plerunque euenit, vt ex his, qui in aliquo peculiari ministerio, dum officia diuina paguntur, seruire solent, siue illi Dignitates, siue Canonici, seu etiam inferioris ordinis sint legitimo impedimento detenti; vt quia absentes, vel infirmi, vel senio languentes, seu aliter occupati, munus eis competens obire nequeant. Quo casu, ne debitũ ministerium deseratur, dum alter alterius onus, aut curam subire negligit, vel recusat, deficientium vices ab alijs suppleri debent, & nihilominus, si qui sine iusta causa deficiunt, arbitrio Episcopi, vel

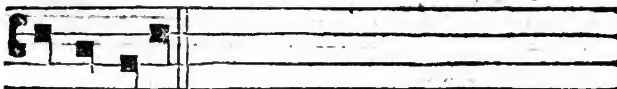
iuxta consuetudinem Ecclesiæ in diuisione distributionũ mulctandi erunt: & quidem regulariter maiores minorum vices non supplent, nisi ex necessitate; sed contra inferiores superiorum vices subeunt, præterquàm in ijs quæ sunt ordini peculiaria; vt si in aliqua Ecclesia, gradus, & ordines distincti sint; nempè dignitates, Canonici, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, tum beneficiati, & clerici deficiente prima dignitate, seu primo Presbytero Canonico, in officio Presbyteri assistentis, supplebit alter ei proximus, siue dignitas, siue Presbyter Canonicus, quo etiam deficiente, subintrãt alij Presbyteri proximiores; sic etiam ex duobus Canonicis Diaconis assistentibus si alter, vel ambo deficiant, alij subsequentes Diaconi, & Subdiaconi supplebunt; quod si vnus tãtum Diaconus, vel Subdiaconus adesset, tunc ex necessitate vltimus Presbyter, licet maior, supplet loco Diaconi, vel Subdiaconi deficientis: & si Canonici essent sacris vestibus parati, vt quia Episcopus celebraret, ipse vltimus Presbyter induere debere dalmaticam more Diaconi, cuius loco seruit; sed eo casu Diaconus, qui aderit, sedebit à Dexteris Episcopi, cui imponet, & deponet mitram; nempè cum proprium suum ministerium exerceat, Presbyter autem Canonicus à sinistris loco secundi Diaconi assistentis adiuuabit. Quod si omnes prorsus Diaconi, & Subdiaconi deficerent, duo vltimi Presbyteri eorum locum supplerẽt. Diaconi autem nullatenus loco dignitatum Presbyteralium, aut Presbyterorum Canonicorum supplent. Si nullus Presbyter Canonicus adesset, præter dignitates, tunc aliquis ex ipsis dignitatibus suppleret locũ Diaconi deficientis: sed tali casu ipse dignitatem obtinẽs maneret ad dextram Epi, Diaconus verò ad sinistrã, sed ipse Diaconus à sinistris manẽs seruiret in ministerio imponendi, & deponendi mitrã Epo. Hæc aũt, quæ diximus ꝑcedunt, vbi ordines, & ꝓbendæ sunt distinctæ, vbi verò ordines nõ sũt distincti, duo Canonici immediatè sedentes

post

post Canonicum, qui seruit in officio Presbyteri assistẽtis, erũt apud Epum loco Diaconorum assistentium. Eadem ratione, & regula etiam alij inferiores de Capitulo, vt beneficiati, & clerici, alterius sibi immediatè præcedentis vices, cum opus erit supplebunt.

DE ORATIONIBVS, seu collectis, & diuersis earum tonis. Cap. XXVII.

SCiendũ est, duos esse orationũ tonos, alterum solemnem, alterũ simplicem; seu alterum festiuum, alterum ferialem: & tono quidem solemni vtimur in festis duplicibus, & semiduplicibus in Matutinis, Missis, & Vesperis; altero verò simplici in ferialibus, & festis simplicibus, ac pro defunctis, & in alijs, quæ occurrunt extra Matutinũ, Missas, & Vesperas, etiamsi in diebus solemnibus recitentur, vt in cæteris horis Canonicis, in benedictionibus candelarum, palmarum, & similibus. Differentia autem inter solemnem, & simplicem tonum est iuxta antiquum ritum, & obseruantiam Cappellæ Papalis, quia solemnis duas tantum habet variationes, & regulariter prima variatio fit per duas notas descendendo, & redeundo ad eundem tonum, videlicet.

Fa mi re fa

Et in prima clausula orationis, quæ habet verbum, videlicet in fine dictæ clausulæ, quæ gemino puncto à sequenti clausula solet designari secundum rectam orthographiam; quemadmodum apparet ex propositæ orationis modulatione.

Deus , qui inter cætera potentiæ tuæ miracula etiam in

sexu fragili victoriam martirij contulisti.

Secunda verò variatio fit per vnam notam descendendo , videlicet.

Fa mi

In fine secundæ clausulæ sequentis,quæ pariter,vel gemino puncto, vel puncto,& commate constat.

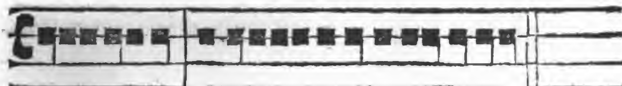
Concede propitius

Ac deinceps sequente clausula finali , vniformi tono sine declinatione vocis completur, videlicet.

Vt qui Beatæ Catherinæ Virginis , & martyris tuæ natalitia

litia

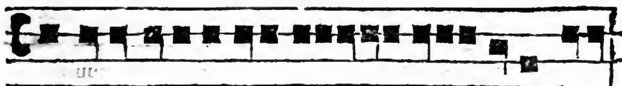
litia colimus, per eius ad te exempla gradiamur.

Conclusiones etiam earundem orationum in tono solemni diuersimodè variantur, prout ipse conclusiones diuersimodè sunt conceptæ. Aut enim dicitur [Per Dominum nostrum, &c.] aut [Qui viuis, & regnas, &c.] Primo casu fit variatio per vnicam notam in fine primæ clausule sine verbo, videlicet:

Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum.

In secunda verò clausula per duas notas, videlicet.

Qui tecum viuit, & regnat in vnitate Spiritus Sancti Deus,

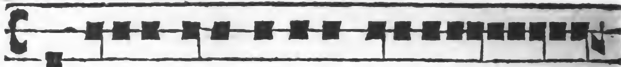
In tertia verò, & vltima nulla fit variatio, prout de oratione dictum est, nimirum.

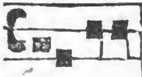
Per omnia sæcula sæculorum.

Secundo casu, cum dicitur [Qui viuis & regnas, &c.] in qua sunt duæ tantum clausulæ, prima variatur per duas notas, videlicet.

Qui

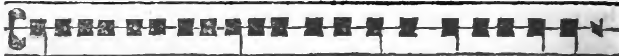

Qui viuis, & regnas cum Deo Patre in vnitate Spiritus

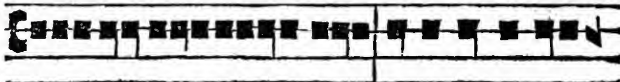

Sancti Deus.

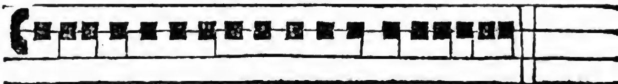
Secunda, & finalis non variatur. Tonus verò simplex, & ferialis nullam habet variationem, sed cum eo vtimur, vniformi tono, & voce proferimus orationes à principio vsque ad finem, & pari modo in earum conclusionibus, vt patet in hoc modulationis exemplo

Deus qui inter Apostolicos Sacerdotes famulum tuum

Pontificali fecisti dignitate vigere præsta quæsumus vt

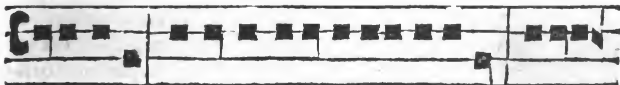

eorum quoque perpetuo aggregentur consortio.

Excipiuntur etiam ab hac regula orationes, & versiculi, qui cantantur

tantur

tantur pro defunctis extra Missas, vt in Vesperis, & Matutinis, & alijs officijs, in quibus in fine orationum, & versiculorum deprimitur vox per tertiam, hoc est, à Fa ad Re in vltimis syllabis, vt pariter ex proximo alio exemplo constat.

Regulariter autem est, vt in vtroque tono, voce graui, & competenti interposita aliqua mora in fine cuiuslibet clausulæ, & præsertim in clausula finali, ac cum decoro, & grauitate recitentur orationes. De tonis verò Euangeliorum, Epistolarum, Capitulorum, Antiphonarum, & aliorum multorum, quæ frequenter in Ecclesijs recitantur, nulla in hoc libro fit mentio, cum libri impressi reperiantur, qui de his abundè dixerunt, vt in Pontificali, Sacerdotali, Directorijs chori, & similibus, ex quibus singuli instrui possunt. Nam hic ea tantum apposuimus, quæ ad personam celebrantis in proferendis orationibus spectant ob varium vsum eas recitandi.

DE

DE ORGANO ORGAnista, & Musicis seu Cantoribus, & norma per eos seruanda in diuinis. Cap. XXVIII.

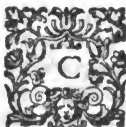
IN omnibus Dominicis, & omnibus festis per annum occurrentibus, in quibus populi à seruilibus operibus abstinere solent, decet in Ecclesia Organum, & Musicorum cantus adhiberi: inter eas non connumerantur Dominicę Aduentus, & Quadragesimæ, excepta Dominica tertia Aduentus, quæ dicitur: Gaudete, & quarta Quadragesimæ, quæ dicitur lætare. Item exceptis festis, & ferijs infra Aduentum, aut Quadragesimam occurrentibus, quæ cum solemnitate ab Ecclesia celebrantur, vt in die Annunciationis, Feria quinta in cœna Domini, Sabbato Sancto, & similibus, & quandocunque occurret celebrare solemniter, & cum lætitia pro aliqua re graui. Quotiescunque Episcopo solemniter celebraturus Ecclesiam ingreditur, aut re diuina peracta, discedit, conuenit pulsari organum. Idem in ingressu Legati Apostolici, Cardinalis, Archiepiscopi, aut alterius Episcopi, quem Episcopus diæcesanus honorare voluerit, donec prædicti orauerint, & res diuina sit inchoanda. In Matutinis, quæ solemniter celebrantur in festis maioribus, possunt pulsari organa ab Hymno [Te Deum laudamus, &c.] prout in Vesperis: & Matutinis noctis Natiuitatis Domini, etiam à principio ipsarum. Regulare est, siue in Vesperis, siue in Matutinis, siue in Missa, vt primus versus canticorum, & Hymnorum, & pariter versus Hymnorum, in quibus genuflectendum est, qualis est Versiculus [Te ergo quæsumus, &c.] & Versiculus [Tantum ergo Sacramentum, &c.] quando ipsum Sacramentum est super altari, & similes, cantentur à choro in tono intelligibili, non autem ab organo, sic etiam Versiculus [Gloria Patri, &c.] etiamsi Versiculus immediatè præcedens fuerit à choro pariter decantatus;

idem

idem seruatur in vltimis versibus Hymnorum. In alijs autem horis Canonicis, quæ in choro recitantur, non est consuetum interponere organum. Sed si in aliquibus locis consuetum esset organa pulsari inter horas Canonicas, aut aliquas earum, vt est hora Tertia; præsertim quando cantatur, dum Episcopus solemniter celebraturus capit sacra paramenta, poterit talis consuetudo seruari: sed aduertendum erit, vt quandocumque per organum figuratur aliquid cantari, seu responderi alternatim versiculis Hymnorum, aut Canticorum, ab aliquo de choro intelligibili voce pronuncietur id, quod ad organo respondendū est. Et laudabile esset, vt aliquis cantor coniunctim cum organo voce clara idem cantaret. In Vesperis solemnibus organum pulsari solet in fine cuiuslibet Psalmi, & alternatim in versiculis Hymni, & Cantici [Magnificat, &c.] seruatis tamen regulis supra dictis. In Missa solemni pulsatur alternatim, cum dicitur [Kyrie eleison] & [Gloria in excelsis, &c.] in principio Missæ, item finita Epistola, item ad offertorium; item ad [Sanctus, &c.] alternatim, item dum eleuatur Sanctissimum Sacramentum grauiori, & dulciori sono, item ad [Agnus Dei, &c.] alternatim; & in versiculo ante orationem post Communionem; ac in fine Missæ. Sed cum dicitur Symbolum in Missa, nō est intermiscēdum organum, sed ea per chorum cantu intelligibili proferatur. Cauendum autem ne sonus organi sit lasciuus, aut impurus, & nè cum eo proferantur cantus, qui ad officium, quod agitur non spectent; ne dum prophani, aut ludicri, nec alia instrumenta musicalia præter ipsum organum addantur. Idem quoque cātores, & musici obseruēt, nè vocū harmonia, quæ ad pietatem augendā ordinata est, aliquid leuitatis, aut lasciuiæ præseferat, ac potius audientiū animos à rei diuinæ contemplatione auocent, sed eorum sit deuota, distincta, & intelligibilis. In Missis, & officijs defunctorum nec organo, nec musica, quam figura-

figuratam vocant, vtimur, sed cantu firmo quem etiam in tempore Aduentus, & Quadragesimæ in ferialibus diebus adhiberi conuenit.

DE MISSA, QVÆ SINE CANTU AB EPISCOPO CELEBRATUR. Cap. XXIX.

Vm Episcopus celebrabit Missam, conuenit, vt paramenta Missæ non de Sacristia, sed ex ipso altari, vbi celebrabit, ordine disposita accipiat, postquam aliquo eius scutifero ministrante lauerit manus, Calicem, Missale, & alia necessaria prius per aliquem eius Cappellanum, partim super ipso altari, partim super aliqua mensula præparabuntur. Ideò valdè conueniens esset, vt duos Cappellanos ad minus, cottis mundis indutos apud se ministrantes haberet, quia ea omnia disponere sciant, & possint. Paramentis in Missa vtetur coloris congruentis tempori, & festis, ijs tantum, quæ in rubricis Missalis, pro Præla tis expressa sunt, & non alijs indumentis Pontificalibus, præter crucem pectoralē, & annulum. Altare quoq. in quo celebrat, sit mundis tobaleis, & pallio cōdecenti ornatum, pro qualitate temporum, & festorum. Nam in festis solēnibus decet in eo apponi quatuor candelabra cum candelis accensis, & in eorū medio erit crux argentea, vel ex alia materia: in alijs festis nō ita solemnioribus, & ferijs sufficiūt duo candelabra. Præfati duo Cappellani seruient ei in Missa, in respondendo, in transferendo librum ab vno latere altaris ad aliud, cooperiendo, & discooperiendo calicem, cū opus est, in porrigendo mantili, cum lauat manus, in ministrando ampullas, & in cæteris omnibus faciendis vsq; ad finem Missæ necessarijs. Si erunt tres Cappellani, poterunt duo ex his, dum eleuatur Sanctissimū Sacramentū per Epm celebrantem genuflexi à lateribus sustinere duo funalia accensa, tertius verò Epo assistere; & cū opus est, tintinnabulū tangere; videlicet, ter dum eleuatur Hostia, & toties dum

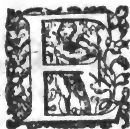
eleua-

eleuatur sanguis, & non vltra, Si verò non adsint tres Cappellani, poterunt ad funalia supplere duo Scutiferi, aut alij familiares arbitrio Epi, honestè vestiti; sed & si copia non esset eorum qui sustinerent funalia, poterunt eadem funalia, seu cerei maiores positi super duobus candelabris magnis accendi, dum eleuatur Corpus, & Sanguinis Domini, & post eleuationem extingui. Si fortè intersit aliquis Prælatus, Cardinalis aut Princeps huiusmodi Missæ, primus ex dictis Cappellanis, postquam Episcopus celebrans dixerit. [Agnus Dei.] accepto instrumento pacis cum velo appenso genuflexus à dextero latere Episcopi illud ipsi Episcopo offert osculandum, cui Episcopus dicit [Pax tecum.] & ille respondet [Et cum spiritu tuo.] deinde idem instrumentum cum pace portat osculandum Prælato vni, vel pluribus, aut Principibus præsentibus dicens vnicuique [Pax tecum.] qui respondet [Et cum spiritu tuo.] Sed aduertat, vt nullatenus genuflectat, nec, inclinet, nec vllum reuerentiæ signum faciat alicui ex dictis Prælatis, aut Principibus, antequam dictam imaginē eis porrexerit osculandam, sed tantúm post illam osculatam: quia ante non habetur consideratio ipsius ministri deferētis, sed pacis, quæ à sacrificio altaris ad illum defertur; post verò pacem datam, & conuenit ministrum pro qualitate Prælati, aut Principis reuerentiá facere genuflexum vel inclinatum. Liber Euāgelij, celebrante Episcopo, nulli etiā magno Principi, aut Prælato Missæ præsenti datur osculandus post lectum Euangeliū; sed si adesset aliquis maximus Princeps, vel Sāctæ Romanę Ecclesiæ Cardinalis, cui liber Euangelij osculandus porrigendus esset, non vtique liber Euangelij, quo vtitur Eps, sed alius codex porrigatur. Episcopus manus bis lauat in huiusmodi Missa, videlicet, post offertorium, & post Cōmunionem, & semper in lotione Scutifer aliquis ministrat aquam, & peluim, Cappellani verò mantile. In fine missæ Eps celebrans dabit benedictionem more Episcopali dicēs [Sit

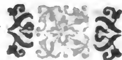
nomen

nomen Domini, &c,] sed non vtitur in ea baculo, nec mitra, nec cruce, si sit Archiepiscopus cætera omnia Episcopus celebrans seruat, prout alij Sacerdoter iuxta rubricas Missalis.

DE MISSA, QVÆ SINE cantu coram Episcopo celebratur in locis suæ iurisdictionis. Cap. XXX.

Piscopus præsens Missæ per alium celebratæ genuflectit super genuflexorio sibi parato ante medium altaris, vel è regione in cornu Epistolæ, nisi aliud situs loci suadeat; & sic genuflexus audit totam Missam, nec surgit, nisi cum dicitur Euãgelium; quo finito, iterum genuflectit, & defertur ei liber Euangeliorũ deosculandus per Cappellanum cotta indutum, qui Missæ assistit; & pariter post Agnus Dei. Ab eodem offertur ei pacis instrumentum, quod Episcopus osculatur: semper tamen Cappellanus, siue Euangelium siue pacem deferens obseruet, ne vllam prius reuerentiam faciat versus Episcopum, aut alios, quam librum, aut instrumentum pacis osculandum præbuerit. Et, si fortè simul cũ Episcopo essent alij Prælati exteri, seu etiam ipso maiores, vt Archiepiscopus, aut Cardinales, vel alij, de quibus in cap. de thurificatione dictum fuit, liber Euangelij dabitur osculandus semper maiori, seu digniori omnium, vel, si essent plures æquales, nulli. Pax verò primo digniori, deinde alijs iuxta ordinem, & regulam in dicto capitulo traditam. Ad offertorium Episcopus non benedicit aquá, nec in fine dabit benedictionem, sed celebrans, antequam in fine Missæ benedicat, faciet Episcopus profundam reuerentiam. Et hæc intelligantur existente Episcopo in sua diœcesi, vel Archiepiscopo, aut Legato in sua Prouincia, aliàs seruabitur ordo rubricarum Missalis.

DE CÆRIMONIIS OBseruandis in Synodo prouinciali, vel Diœcesana.

Cap. XXXI.

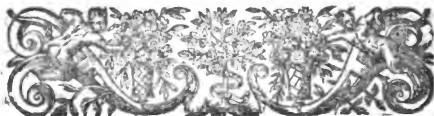
IN Synodo prouinciali, quæ à Patriarcha, Primate, vel Metropolitano, ac etiã in Synodo diœcesana, quæ à proprio cuiusque diœcesis Episcopo congregatur, nonnulli ritus, & Cærimoniæ sunt obseruandæ vltra eas, quæ in Pontificali libro sub rubrica de ordine ad Concilium prouinciale, seu Synodum celebrandam, explicantur, quas iuxta Sanctorum Patrum traditiones, diuersorumque Conciliorum decreta obseruari maximè decet. Omissis igitur his, quæ potius ad legem iurisdictionis, vel diœcesanam pertinent, quo ad Cærimonias, videlicet, quando, & quoties, tam prouinciales, quàm diœcesanæ Synodi indici debeant: quę personæ conuocandæ sint; quo anni tempore; qui in eis consultiuum, vel decisiuum votum habeant; quæ in his tractanda sint, & his similia, quæ cum ex alijs, tum ex Sacro Tridentino Concilio, diuersisque Sacrorum Canonũ interpretibus intelligi possunt. Primò erit aduertendum, præsertim in Concilio prouinciali habendo, vt dies inchoationis huiusmodi Concilij per publica documenta, omnibus, qui de iure, vel consuetudine interesse debent, denuntietur, & vt plenius diuulgetur, in die Epiphaniæ, dum frequenti populo intra Missarum solemnia festiuitates eius anni solemniores denuntiantur, poterit loco suo inter ipsos dies festos pronuntiari, & promulgari, tam in Ecclesia Metropolitana, quam in quibuscunque alijs Cathedralibus, & subiectis: & per duos aut saltem vnum mensem, ante dictam diem, schedula manu notarij, siue cãcellarij subscripta Ecclesiæ Cathedralis valuis affigi sub huiusmodi, aut simili tenore. Concilium Prouinciale seu Synodus Diœcesana per Reuerendum Dominum N. Archiepiscopum, vel Episcopum N. indictum, vel indicta hoc

anno, &c. Mense, &c. die, &c. Deo adiuuante in metropolitana, seu Cathedrali Ecclesia inchoabitur. Rursus tribus proximis diebus Dominicis ante dictam diem conueniens erit, si tam in ipsa Ecclesia Metropolitana per Concionatorē, quā in singulis Parochialibus per Parochos iterum, atque interum denuntietur, populique fideles ad deuotionem, orationes, ieiunia, Sacramentum pœnitentiæ, Sanctissimæ Eucharistiæ sumptionem, aliaque pia opera hortentur; vt actio huiusmodi, Deo opitulante, dignum sortiatur exordium, fœlicemque, & fructuosum progressum, & exitum habeat. Illis verò, qui in ipso Concilio interfuturi sunt, vt ea studeant sedulo obseruari, quæ persanctè dictum Consilium Tridentinum sess. 2. salubri decreto statuit de modo viuendi, & alij in Concilio seruandis. Cum autem prædicta Consilij dies appropinquauerit, ornabitur Ecclesia, vbi Synodus habenda est, festiuo, & solemni ritu, prout in capitulo de ornatu Ecclesiæ planè dictum est. Sedilia in ea disponentur, in prouincialibus quidē capacia pro numero Episcoporum, Abbatum, aliorumq; Ecclesiastica dignitate fulgentium; item pro Canonicis, ac etiam pro laicis, si qui interfuturi sunt. Sedes Metropolitani collocabitur apud altare, vt in Pontificali habetur; & ante faciem ipsius sedilia Episcoporum, in girum; deinde conduplicatis sedilibus post Episcopos cæteri proximiores, vel remotiores pro graduum diuersitate, vt mox dicetur. In diœcesanis verò, quia non interueniunt Episcopi, disponentur Dignitates, & Canonici Ecclesiæ Cathedralis parati hinc inde à lateribus Episcopi, vel ante Episcopum, semicirculum facientes. Pridie eius diei, quo Synodus inchoanda erit debent Campanæ Ecclesiæ Cathedralis, aliarumq; Ecclesiarum in eadem ciuitate sitarum solemni ritu pulsari à primis Vesperis per totam diem, & ipsa die sequenti quousque Archiepiscopus, vel Episcopus ingressus fuerit Ecclesiam. Ipsa die inchoationis Concilij summo

mo mane congragatis Episcopis, & alijs, qui Concilio interesse debent, in domo ipsius Archiepiscopi, vel alio conuenienti loco, Episcopi, capient sacros paratus, hoc est, supra Rochettum amictus, pluuialia, & mitras auriphrigiatas vniformes; Archiepischopus verò Concilij præsidens indutus erit amictu, alba, cingulo, stola, & mitra pretiosa; Abbates benedicti pariter cum pluuialibus, & mitris simplicibus; Dignitates, & Canonici pluuialibus, & planetis, & dalmaticis pro qualitate ordinis eorum, vt dictum fuit in titulo de habitu Episcopi, & Canonicorum ad rem diuinã procedentium. Paramenta omnia erunt coloris rubri. Ibunt autem omnes supplicantes, psallentesq; processionali ritu, ꝑut in processionibus, quæ litaniæ dicuntur, vt suo loco dicitur, campanis, & organo in Ecclesia continuo pulsantibus. Quibus omnibus Ecclesiam ingressis, & ostensis, si ostendendæ erunt, Reliquijs, cãtabitur Missa de Spiritu Sancto solemniter per Archiepiscopum cum Cærimonijs in capitulo de Missa solemni explicatis; vel eo impedito, ab antiquiore eiusdem prouinciæ Episcopo, & si festum fuerit duplex, vel Dominica, sine commemoratione illorum, & sine Euangelio Dominicæ in fine. Qua finita, non tamen data benedictione, quæ datur in fine sessionis semper, Archiepiscopus depositis paramẽtis Missalibus, vsq; ad tunicellam inclusiuè, & accepto pluuiali genuflexus ante altare super genuflexorio ibi parato; omnibus alijs etiam genuflectentibus ancipiet Antiphonam. [Exaudi Domine, &c.] deinde successiuè fit, prout in Pontificali. In sessione verò, & ordine proferendi vota obseruandum est, vt Episcopi præcedant, iuxta ordinem eorum promotionis, nullo habitu respectu ad dignitatem, vel præeminentiam Ecclesiarum; Dignitates, & Canonici Cathedralis Ecclesiæ, cum capitulariter procedunt, aut sunt præferuntur cæteris omnibus; aliàs Abbates titulares, & habẽtes vsum mitræ procedunt, & post eos Commendatarij. De-

inde dignitates, mox procuratores Capitulorum, Ecclesiarũ Cathedralium, deinde cæteri pro cuiusque dignitate, & gradu, vt ex capitulo de ordine thurificandi colligere licet. Eadem omnia ferè obseruantur, quoties in Concilio habetur sessio, non tamen necessaria est solemnis supplicatio, nisi prima vice, & si vltra tres sessiones fiant, repetentur eadem Euangelia, quæ in Pontificali posita sunt. Durante autem Concilio, decens est, vt singulis quintis ferijs in Ecclesia Cathedrali cãtetur Missa solemnis de Spiritu Sancto, vt in Tridentini Concilij eadem sessione secunda sancitum fuit. Officiales quoque, & ministri necessarij deputandi sunt in huiusmodi Concilijs vt Notarij, Ostiarij, Magistri Cærimoniarium, & alij, vt habetur in Concilio Toletano. In fine Concilij prouincialis post eius approbationem dicto per Diaconum [Recedamus in pace.] & factis acclamationibus, omnes Episcopi surgentes accedunt ad osculum pacis à Metropolitano accipiendum, quod deinceps inter se dant, & accipiunt, vt charitatem, coniunctionemque animorum ostendant. Quod in Concilio Toletano quarto statutum legitur. In Synodis diœcesanis magis deceret, vt omitterentur acclamationes, & pacis oscula.

FINIS LIBRI PRIMI.

CÆRI-

CÆRIMONIALIS EPISCOPORVM.

Liber Secundus:

DE VESPERIS SOLEMNIBVS Episcopo in crastinum celebraturo. Cap. I.

SAcræ solemnitates regulariter à primis Vesperis initium sumunt. Explicatis igitur superiori libro his, quæ ad diuina officia in Ecclesia præparanda pertinent, consequens est, vt de ipsis Vesperis videamus. Si ergo Episcopus erit solemniter Missam sequenti die celebraturus, Vesperæ solemnius peraguntur, quam si non esset celebraturus. Quod præcipuè his vigilijs obseruari solet; videlicet, Natiuitatis Domini Nostri Iesu Christi, Epiphaniæ, Ascensionis, Pentecostes, Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis, omnium Sanctorum, Dedicationis Ecclesiæ, & Sancti tituli Ecclesiæ, & Patroni Ciuitatis. Secundæ Vesperæ poterunt etiam per Episcopum eadem solemnitate celebrari, saltem in Dominica Resurrectionis, & in die Natiuitatis Domini Nostri Iesu Christi, ac in festo Sancti patroni Ecclesiæ. Postquam ergo Episcopus ad Ecclesiam peruenerit, orationem quæ ante Sanctissimum Sacramentum, & altare maius fecerit, ordine superius in capitulo de habitu Ecclesiastico Episcopi, &c. narrato; paratisque omnibus Canonicis amictibus, & sacris paramentis iuxta normam in eodē capitulo traditam, ipse Episcopus pauxillum sedet in sua sede, deinde surgens, deponet cappam,

pam, capietque sacra indumenta, ordine sumpta ex altari Acolythis, & ministris, Videlicet, primò amictũ, quem in medio, vbi est parua crux, osculatur; deinde albam, tum cingulum, mox crucem pectoralem, & stolam à collo pendentem, quas similiter osculatur in medio; deinde pluuiale cum pectorali in coniunctura illius; & sedens mitram pretiosam, ac annulum; quibus omnibus paramẽtis induitur per Diaconos assistentes paratos, præter annulum, qui imponitur ei per Presbyterum assistentem. Interim, si adest organum in Ecclesia, pulsatur. Cum Episcopus sic paratus paululum sederit, surgit, deposita mitra surgentibus omnibus; & versus ad altare dicit secreto [Pater noster, &c.] & [Aue Maria, &c.] integrè, & tenens sinistram manum infra pectus, dextera aperta facit sibi crucis signum à fronte ad pectus, cantans intelligibili voce [Deus in adiutorium meum intende,] & pro vnoquoque verbo tangit manu primo frontem, deinde pectus. mox humerum sinistrũ, vltimo dexterum, & in fine iungit manus ante pectus. Cũ chorus cantat versiculum [Gloria patri, &c.] Episcopus, & omnes caput inclinant versus crucem super altari vsque ad versiculum [Sicut erat, &c.] Interim Cærimoniarius ducit Subdiaconum, vel alium, ad quem de Ecclesiæ consuetudine spectat, intimare Antiphonas in habitu, in quo reperitur ante Episcopum, factis debitis reuerentijs altari, & Episcopo; cui, dicto per chorum Versiculo [Sicut erat, &c.] vsque ad [Amen.] inclusiuè, dicto Alleluia, vel Laus tibi Domine. Subdiaconus præintonat primam Antiphonam: & donec per Episcopum non fuerit præintonatio repetita. Cærimoniarius, & Subdiaconus præintonator expectant ibidem stantes; ea autem repetita intelligibili voce, siue ex libro, siue memoriter, prout magis Episcopo placuerit, facta iterum profunda inclinatione, inde discedũt, & cum debita reuerentia ante altare ad sua loca redeant. Episcopus verò sic perstat, donec expleta per Chorum Antiphona, in-

na, inceptus fuerit primus Psalmus; tunc sedet, accepta mitra leuiori, si placet, & omnes pariter sedent. Psalmi decantari debent à choro, & ab ipsismet Canonicis, & beneficiatis, alijsque de Capitulo in tono, & cantu Gregoriano cum grauitate, & decoro, ita vt eorum verba ab omnibns intelligantur, sed Versiculus [Gloria Patri, &c.] poterit solemniori vocis modulatione recitari, ad quem Episcopus cum mitra, & omnes alij detectis capitibus sedentes, vel prout reperiuntur, inclinant, & si placuerit, finito quolibet Psalmo, poterit Antiphona per organum repeti, dum tamen per aliquos Mansionarios, aut alios ad id deputatos eadem Antiphona clara voca repetatur. Et, si quis esset, qui cum organo cantare vellet, nihil aliud cantet, quam ipsam Antiphonam, vt latius in capitulo de organo explicatur. Reliquæ quatuor Antiphonæ iuxta debitum, & condecentem ordinem, ritumque antiquum, per eundem Subdiaconum seu alterum, ad quem spectat, præintonari debent, hoc ordine; videlicet, Secunda Diacono assistenti à dexteris Episcopi; tertia Presbytero assistenti; quarta primo Canonico in Choro manenti, siue ille sit Archidiaconus, siue Archipresbyter; quinta Diacono assistenti à sinistris Episcopi. Eadem omnia etiā in præintonatione aliarum Antiphonarum obseruantur, quæ in prima seruari debere dictum est; nisi quod erga Canonicos parcior fiet reuerentia; uidelicet, sola capitis inclinatione. Surgente autem Canonico, cui præintonatur Antiphona, Canonici, & omnes alij in choro præsentes surgunt: sed quando præintonatur alicui ex assistentibus Episcopi, surgunt tantummodo alij coassistentes. Expleta Psalmorum, & Antihonarum decantatione, ducitur per Cæremoniarium idem Subdiaconus, seu alius, cui ex consuetudine Ecclesiarū Capitulum cantare conuenit in habitu, in quo reperitur, factis debitis reuerentijs ad locum, vbi decantari solet Epistola in Missa, qui tenens sibimet librum, cantabit Capitulum alta, &

æquali voce, ad quod Episcopus cum mitra, reliqui omnes, detecto capite, surgunt; & responso per cantores [Deo gratias.] ducitur per Cærimoniarium aliquis Canonicus, seu alius, ad quem de Ecclesiæ consuetudine spectat, qui præintonat Episcopo cum mitra statim Hymnum: & Episcopus statim, deposita mitra, præintonationem Hymni repetit, quem chorus prosequitur in cantu plano, vel musicali, prout magis placuerit; dummodò verba distinctè intelligantur: cui etiam intermisceri organum poterit; dum tamen verba ipsa Hymni clara voce per aliquos ad id deputatos reputantur, vel cum organo cantentur. Si fuerint Hymni [Veni Creator Spiritus] aut [Aue Maris stella.] dum Episcopus Hymnum intonat, omnes genuflectunt, & statim ipse quoq; Episcopus ibi in suo genuflexorio, si adest genuflectit; sin minus super aliquo puluino ad id parato, permanens in genuflexione vsque ad finem primi Versus; quo finito surgit, surgentibus omnibus, & stat, quousque perficiatur Hymnus cū Versiculo, & Responsorio. Tunc per Cærimoniarium ducitur idem Subdiaconus, seu alter, qui prius Antiphonas Psalmorum præintonauit, cum eisdem reuerentijs ante Episcopū, cui stanti adhuc sine mitra præintonat Antiphonam Cantici [Magnificat] qua repetita, Episcopus sedet, & accipit mitram pretiosam, & pariter omnes sedent. Et dum cantatur per chorum Antiphona, imponit thus in thuribulum per Acolythum thuriferarium allatum, Presbytero assistente nauiculam thuris porrigente sub ea forma, & verbis, quæ in capitulo de generali omnium thurificatione explicatur. Interim duo Acolythi præcedunt ad altare eleuantes hinc inde anteriorem partem superioris tobaleæ, seu veli super altari positi, illamque conduplicant vsq; ad medium. Cū verò chorus incipit Canticum Magnificat. Surgit Episcopus cum mitra, omnibus surgentibus; & facto sibi crucis signo à fronte ad pectus, acceptoque sinistra manu baculo pastorali,

medius

medius inter Diaconũ, & Subdiaconum assistentes pluuiale hinc inde eleuantes pergit ad altare; ante cuius infimum gradum depositis baculo, & mitra, & facta cruci super altari positæ, reuerentia ascendit ante medium ipsius altaris, & eo osculato, capit de manu Presbyteri assistentis thuribulum, quod ipse assistẽtes de manu thuriferarij acceperat; & turificat crucem, & altare. Qua autem forma dictum thuribulum ad manus Episcopi porrigat, ac rursus quo ordine, & modo ipsum thuribulum sit ducendum, & altare thurificandum, in dicto capitulo de thurificatione latiùs demonstratur. Thurificato altari, ibique mitra, & baculo receptis, Episcopus redit ad sedem suam, vbi stans cum mitra ab assistente Presbytero thurificatur, & duo Acolythi supradicti velum, seu tobaleam paulò ante plicatam reducunt, prout erat super altari: ipse verò Episcopus, mitra deposita, retento tamen baculo, stat vsque ad finem Cantici, & Responsorij [Sicut erat, &c.] Interim per Subdiaconum, seu alterum, qui Antiphonas præintonauit, thurificatur primo Presbyter assistentes, deinde Diaconus, & Subdiaconus assistentes, mox Canonici, & alij ordine suo, vt in dicto capitulo de thurificatione explicatur. Quod si interim expleto Cantico, Episcopus inciperet Versiculum [Dominus vobiscum] pro oratione dicenda, debet cessare thurificatio. Cum per chorum repetitur Antiphona Cantici, Episcopus sedet, deponit baculum, & recipit mitram. Interim Cærimoniarius medius inter duos Acolythos ceroferiarios eos cum debitis reuerentijs ducit ante Episcopum qui finita Antiphona, & organo silente, deposita mitra, surgit, & stans versus altare, ex libro sibi per assistentem porrecto cãtat Versiculum [Dominus vobiscum.] deinde [Oremus,] & mox orationem competentem manibus iunctis omnibus stantibus; qua finita, dum repetit [Dominus vobiscum.] Cærimoniarius cum ceroferarijs, factis debitis reuerentijs, discedunt, & redeunt ad altare,

vbi

vbi in ſuo loco reponunt candelabra. Dicto per chorum [Benedicamus Domino] dum reſpondetur per eundem chorum, ſiue per organũ [Deo gratias.] Epiſcopus, reaſſumpta mitra, ſtans in ſua ſede, ſi inde à populo cõmodè videri poteſt, ſin minus accepto baculo paſtorali, accedit ad altare, & facta ibi profunda reuerentia cum mitra benedictionem dat dicens [Sit nomen Domini, &c.] iuxta formam in ſuo capitulo traditam. Si verò ſit Archiepiſcopus, aut aliàs vtens cruce, allata illi per cappellanum ante ſe, depoſita mitra illi caput profundè inclinat, mox benedictionem dat; ſed indulgentiæ in Veſperis nũquàm publicantur. Si adeſſet Cardinalis non legatus, vel Metropolitanus, Epiſcopus mittit ad eundem Cærimoniariũ, ſiue aliquem cappellanum, vt placeat illi benedictionem dare, quam Cardinalis non Legatus, ſeu Metropolitanus ex vrbanitate remittit ipſi Epiſcopo celebranti danda. Mox reuertitur ad ſuam ſedem, ſiue ad faldiſtorium, ſi eo vtatur, ibique exuitur ſuis paramentis; & pariter Canonici in ſuis locis deponunt paramenta ſacra, quibus induti erant: mox Epiſcopum ſaltem extra portam Eccleſiæ comitantur, vt ſupra dictum fuit, organo interim hilari modulatione continuo perſonante.

DE VESPERIS SOLEMnibus Epiſcopo in craſtinum non celebraturo. Cap. II.

SI Epiſcopus, vel ob aliquod impedimentũ, vel alia de cauſa in feſtis præcedenti capitulo enumeratis, vel in alijs feſtis, & Dominicis ſolemnibus non ſit ipſemet ſolemniter Miſſam celebraturus, velit tamen Veſperis ſiue primis, ſiue ſecundis intereſſe, & officium facere, obſeruabit eadem fere omnia, quo ad ſe, ac ſi in craſtinum eſſet celebraturus. Nam, & eiſdem ſacris paramentis indutus erit, quibus non in ſede ſua, vt ſupra dictum eſt, ſed in ſacriſtia, vel alio loco ad id præparato induetur; & in eadem ſede reſidebit, incipiet, & perficiet Veſperas,

speras, prout dictum est: Differentia erit solummodò in infrascriptis; quia hoc casu non omnes Canonici, sed quatuor aut sex tantùm cum pluuialibus parantur, assistentes verò Canonici Diaconi hinc inde à lateribus Episcopi erunt in eorum habitu Canonicali, sic, & Presbyter assistens. Antiphonę verò non eodem ordine, nec per Subdiaconum, sed per aliquem ex Canonicis, aut alium, ad quem de consuetudine Ecclesiæ spectet, intonantur; primo ipsi Episcopo, deinde alijs Canonicis; incipiẽdo à dignioribus, prout Ecclesiarum circa hoc vsus obseruabit. Capitulum autem per aliquem ex cantoribus alta voce recitabitur. Cætera omnia fiunt, & dicuntur, prout in præcedenti capitulo expositum fuit. Quod si Episcopus velit huiusmodi Vesperis interesse cum cappa, tunc minimè conuenit, vt ipse in tali habitu officium faciat; sed Canonicus hebdomadarius indutus amictu, & pluuiali supra cottam, seu Rochettum; si illo vtatur, totum officium faciet petita prius ab Episcopo licentia; incipiendo [Deus in adiutoriũ &c.] vsque ad finem stans à latere Epistolæ, assistentibus sibi quatuor, aut sex beneficiatis pro diuersitate festiuitatũ, prout suo loco dicetur, pariter cum pluuialibus, quibus absq; alijs paramentis simpliciter super cottam, vel Rochettum induuntur. Episcopus verò in sua sede tãtummodo benedicit incensum: & in fine solemnem benedictionem dabit. Antiphonæ autem præintonantur ab aliquo ex beneficiatis paratis antedictis primo ipsi Canonico celebranti, deinde alijs Canonicis dignoribus iuxta morem Ecclesiæ. Organi sonus eodem modo poterit intermisceri, vt in proximo præcedenti capitulo declaratum fuit. Ipse celebrans Canonicus vna cum quatuor, aut sex beneficiatis assistentibus, dum Psalmi recitantur sedere poterunt cooperto capite in aliquo sedili, seu scamno præparato; & ornato à latere Epistolæ; videlicet, celebrans in medio, assistentes verò hinc inde, vel aliàs prout in Ecclesia

vsita-

vsitatum est. Capitulum decantabitur ab aliquo cantore, Hymnus, & Antiphona, ad [Magnificat.] præintonatur ab eodem assistente ipsi celebranti. Dum cantatur per chorum Antiphona ad [Magnificat.] dignior Canonicus ex Presbyteris, acccedente Acolytho thuriferario, offert nauiculam incensi Episcopo, qui imponit, & benedicit incensum more consueto. Incepto Cantico [Magnificat.] Ipse Canonicus celebrans cum suis assistentibus surgit, & facta reuerentia Episcopo, thurificat more solito altare: quo thurificato, ipse stans in cornu Epistolæ, capite detecto, ab altero ex dictis duobus beneficiatis assistentibus pluuiali induto thurificatur duplici ductu thuribuli. Mox Episcopus stans capite detecto, à Presbytero Canonico assistente thurificatur apud suam sedem triplici ductu: & demum omnes Canonici, & alij ordine suo thurificantur. Finito Cantico, & repetita per chorum Antiphona, celebrans cantat orationē stans versus altare à latere Epistolæ; duobus Acolythis ceroferarijs candelabra cum cereis accensis afferentibus, & alio inter illos medio librum tenente. Qua finita, & dicto per chorum [Benedicamus Domino, &c.] Episcopus stans in sua sede, si inde à populo videri possit, alias apud altare, capite cooperto, nisi sit Archiepiscopus, aut aliàs vtens cruce, quia capite detecto versus crucem, quæ per aliquem eius Cappellanum genuflexum tenetur, solemniter benedicit: non tamen tunc vtitur baculo pastorali, quia non est paratus. Reliqua omnia fiunt prout proximè præcedenti capitulo dictum fuit.

DE VESPERIS IN ECclesijs Cathedralibus, absente Episcopo, vel in Collegiatis solemniter celebrandis.

Cap. III.

IN Ecclesijs Cathedralibus, absente Episcopo, & in Collegiatis Canonicus hebdomadarius paratur in Sacristia plu-

pluuiali coloris tempori conuenientis super Rochetto, si eo vtatur, aut super cotta, & cum eo parantur quatuor, aut sex Presbyteri de gremio ipsius Ecclesiæ, non tamen Canonici; coadunatisque Canonicis, & alijs de clero in chorum, prædictus Canonicus celebrans procedet è sacristia hoc ordine; præcedunt duo Acolythi deferentes candelabra cum candelis accensis, deinde Cærimoniarius, & aliqui ministri cottis induti, mox presbyteri pluuialibus parati bini, & bini vltimo loco Canonicus celebrans pluuiali indutus medius inter duos ex dictis Presbyteris, qui fimbrias anteriores pluuialis ipsius parumper eleuant, parati procedunt manibus iunctis, & cooperto capite. Cum perueniunt ante altare, stabunt omnes recta linea: ceroferarij erunt omnium postremi hinc inde à lateribus, in eorum medio Presbyteri pluuialibus parati, & inter ipsos medius Canonicus celebrans paratus, simulque omnes detecto capite genuflectent, genuflexiq; parumper orabunt, præter Acolythos ceroferarios, & ministros supradictos cottis indutos, qui statim discedunt ad latera altaris, ibique Acolythi candelabra cum cereis extinctis super gradu, vel pano inferiori deponunt. Presbyteri parati cum Canonico celebrante postquã ornauerint, surgunt, & profundè altari caput, humerosque inclinant. Si verò Sanctissimum Sacramentum in eo asseruatur, denuò genuflectunt, deinde salutant ab vtraque parte chori Canonicos capitis inclinatione. Canonicus verò paratus celebrans accedit ad stallum, seu primam sedem chori ab ea parte, quæ illi, illa hebdomada obtigerit, in qua sede ponetur puluinum, & alterum cum tapete super scamno, seu genuflexorio ante se posito; super quo etiam ponitur liber serico coloris cęterorum paramentorum tectus; & vbi non adest tale scamnum, in aliquo legili, quod ponitur ante celebrantem, & remouetur, prout opus est, quo casu tapete sternitur ante ipsum celebrantem. Sedet ibi paululum, Presbyteri verò parati

rati ſtant ante eum in plano; & cum per Cærimoniarium fit ſignum inchoandi, ipſe Canonicus celebrans ſurgit, ſurgentibus omnibus de choro, qui ſecreto dicit [Pater noſter, &c.] & [Aue Maria, &c.] integrè; quibus dictis, eleuatur ei pars dextera pluuialis aliquantulum per Cærimoniarium, & ipſe ſe ſignat ſigno crucis à fronte ad pectus, dicens clara voce, & in cantu competẽti [Deus in adiutorium, &c.] prout ſupra celebrante Epiſcopo dictũ eſt. Tunc vnus ex dictis Presbyteris paratis facta altari reuerentia, ac ducente Cærimoniario, accedit ad ipſum Canonicum celebrantem, & illi profundè inclinat, & expleto per chorum Verſiculo [Sicut erat, &c.] & [Alleluia] vel [Laus tibi Domine, &c.] ipſe ſtans præintonat illi Antiphonam primi Pſalmi, qua per Canonicum celebrantem repetita, ipſe iterum facta reuerentia ante illum, & altare, vt prius, recedit cum Cærimoniario ad ſedilia in plano chori diſpoſita hinc inde, & ornata panno viridi, aut tapetibus, vbi ſedet cum alijs Presbyteris paratis. Expleta per chorum Antiphona, duo cantores cottis induti intonãt Pſalmos in medio chori; & incepto primo verſu Pſalmi, omnes ſedent, & ſic remanent ſedentes vſque ad Capitulum, niſi quatenus pro intonatione Antiphonarum ſurgunt, vt mox dicentur. Cum dicitur Verſiculus [Gloria Patri, &c.] in fine cuiuſlibet Pſalmi, omnes caput detegunt, illudque ſedentes profundè inclinãt, eo modo inclinati permanẽtes vſque ad Verſiculum [Sicut erat, &c.] Cantores duo prædicti pręintonant cæteras Antiphonas Canonicis ab vtraq; parte chori per ordinem incipiendo à dignioribus; & cum aliquis ex Canonicis reſumpturus Antiphonam ſurgit, pariter omnes tam Canonici, quàm alij de clero ſurgunt, & illo ſedente ſedent. Finitis Pſalmis, duo Acolythi ſimul cum dictis Presbyteris paratis accedunt ad Canonicum celebrantem, eique faciunt reuerentiam, & hinc inde ad eius latus aſſiſtunt in plano chori; ipſe verò Canonicus, finita Antiphona,

phona, ſeu ſono organi, ſurgit capite detecto, iunctiſque manibus, cantat Capitulum: &, eo finito, aliquis ex dictis Presbyteris paratis accedens proprius ante eius faciè intonat illi Hymnum, quo per eum reperito, prædicti Acolythi, ac Presbyteri parati facta Canonico reuerentia, recedunt ad loca ſua, vbi parati ſtant manibus iunctis, donec perficiatur Hymnus. Quo expleto duo ex eiſdem paratis accedentes ad medium chori ante altare cum debita reuerentia ęqualiter ibi ſtantes cantant ſimul verſus voce altiori, quibus chorus reſpondet: alter verò ex ipſis rediens ante celebrantem cum debita reuerentia præintonat illi Antiphonã ad [Magnificat.] qua per celebrantem repetita, ipſe celebrans, & alij omnes in choro ſedent: & cum inchoatur Canticum [Magnificat,] quod à duobus Presbyteris paratis pluuialibus intonatur, omnes ſurgunt, & ipſe celebrans ſalutans hinc, inde Canonicos capitis inclinatione, qui ei aſſurgere debent, capitibus detectis, vadit ad altare cum dictis presbyteris paratis ordine, quo venerant, & faciunt altare profundam reuerentiã, aut ſi ſuper eo ſit Sacramentum, genuflectunt ante infimum gradũ. Celebrans cum duobus ex dictis paratis aſſendit ad medium altaris, quod oſculatur, mox vertens ſe verſus cornu Epiſtolæ altaris, vbi thuriferarius ante eum ſtans inclinatus offert ei thuribulum apertum cum prunis ardentibus: celebrans, miniſtrante ei Presbytero parato à dextara illius aſſiſtente nauiculam cum cochleari, imponit thus in thuribulum, & benedicit more conſueto, acceptoque thuribulo de manu eiuſdem Presbyteri parati thurificat altare debito ritu, mox thuribulum reddit eidem Presbytero parato, quo acceperat, & ille thuriferario: & facta altari reuerentia ſimul cum dictis Presbyteris paratis ordine, quo venerant, recedunt ad ſua loca, ſalutatis iterum redeundo Canonicis, ab vtraque parte chori, vt prius. Canonicus celebrans ſtans in loco ſuo, inuitato prius ad honorem incẽſationis proximiori Cano-

rati ſtant ante eum in plano; & cum per Cærimoniarium fit ſignum inchoandi, ipſe Canonicus celebrans ſurgit, ſurgentibus omnibus de choro, qui ſecreto dicit [Pater noſter, &c.] & [Aue Maria, &c.] integrè; quibus dictis, eleuatur ei pars dextera pluuialis aliquantulum per Cærimoniarium, & ipſe ſe ſignat ſigno crucis à fronte ad pectus, dicens clara voce, & in cantu competēti [Deus in adiutorium, &c.] prout ſupra celebrante Epiſcopo dictũ eſt. Tunc vnus ex dictis Presbyteris paratis facta altari reuerentia, ac ducente Cærimoniario, accedit ad ipſum Canonicum celebrantem, & illi profundè inclinat, & expleto per chorum Verſiculo [Sicut erat, &c.] & [Alleluia] vel [Laus tibi Domine, &c.] ipſe ſtans præintonat illi Antiphonam primi Pſalmi, qua per Canonicum celebrantem repetita, ipſe iterum facta reuerentia ante illum, & altare, vt prius, recedit cum Cærimoniario ad ſedilia in plano chori diſpoſita hinc inde, & ornata panno viridi, aut tapetibus, vbi ſedet cum alijs Presbyteris paratis. Expleta per chorum Antiphona, duo cantores cottis induti intonãt Pſalmos in medio chori; & incepto primo verſu Pſalmi, omnes ſedent, & ſic remanent ſedentes vſque ad Capitulum, niſi quatenus pro intonatione Antiphonarum ſurgunt, vt mox dicentur. Cum dicitur Verſiculus [Gloria Patri, &c.] in fine cuiuſlibet Pſalmi, omnes caput detegunt, illudque ſedentes profundè inclinãt, eo modo inclinati permanẽtes vſque ad Verſiculum [Sicut erat, &c.] Cantores duo prædicti præintonant cæteras Antiphonas Canonicis ab vtraq; parte chori per ordinem incipiendo à dignioribus; & cum aliquis ex Canonicis reſumpturus Antiphonam ſurgit, pariter omnes tam Canonici, quàm alij de clero ſurgunt, & illo ſedente ſedent. Finitis Pſalmis, duo Acolythi ſimul cum dictis Presbyteris paratis accedunt ad Canonicum celebrantem, eique faciunt reuerentiam, & hinc inde ad eius latus aſſiſtunt in plano chori; ipſe verò Canonicus, finita Antiphona,

phona, seu sono organi, surgit capite detecto, iunctisque manibus, cantat Capitulum: &, eo finito, aliquis ex dictis Presbyteris paratis accedens proprius ante eius faciè intonat illi Hymnum, quo per eum reperito, prædicti Acolythi, ac Presbyteri parati facta Canonico reuerentia, recedunt ad loca sua, vbi parati stant manibus iunctis, donec perficiatur Hymnus. Quo expleto duo ex eisdem paratis accedentes ad medium chori ante altare cum debita reuerentia ęqualiter ibi stantes cantant simul versus voce altiori, quibus chorus respondet: alter verò ex ipsis rediens ante celebrantem cum debita reuerentia præintonat illi Antiphonã ad [Magnificat.] qua per celebrantem repetita, ipse celebrans, & alij omnes in choro sedent: & cum inchoatur Canticum [Magnificat,] quod à duobus Presbyteris paratis pluuialibus intonatur, omnes surgunt, & ipse celebrans salutans hinc, inde Canonicos capitis inclinatione, qui ei assurgere debent, capitibus detectis, vadit ad altare cum dictis presbyteris paratis ordine, quo venerant, & faciunt altare profundam reuerentiã, aut si super eo sit Sacramentum, genuflectunt ante infimum gradũ. Celebrans cum duobus ex dictis paratis assendit ad medium altaris, quod osculatur, mox vertens se versus cornu Epistolæ altaris, vbi thuriferarius ante eum stans inclinatus offert ei thuribulum apertum cum prunis ardentibus: celebrans, ministrante ei Presbytero parato à dextara illius assistente nauiculam cum cochleari, imponit thus in thuribulum, & benedicit more consueto, acceptoque thuribulo de manu eiusdem Presbyteri parati thurificat altare debito ritu, mox thuribulum reddit eidem Presbytero parato, quo acceperat, & ille thuriferario: & facta altari reuerentia simul cum dictis Presbyteris paratis ordine, quo venerant, recedunt ad sua loca, salutatis iterum redeundo Canonicis, ab vtraque parte chori, vt prius. Canonicus celebrans stans in loco suo, inuitato prius ad honorem incẽsationis proximiori

Cano-

Canonico caput inclinãdo, aut si adsit, Vicario Episcopi, vel alio digniori, qui immediatè post eum debeat incensari, incensatur ab aliquo ex dictis Presbyteris paratis triplici ductu thuribuli cum profunda capitis inclinatione ante, & post incensationem. Thuriferarius accepto de manu eiusdem Presbyteri thuribulo thurificat omnes Canonicos ordine suo cum reuerentijs ante, & post, duplici ductu, deinde cæteros de choro vnico ductu, primo tantum in ordine capite inclinato. Aduertant cantores, & organista, vt cantum, & sonum inuicem alternatim ita dimetiantur vt ante repetitionem Antiphonæ incensatio sit expleta. Cum repetitur à choro Antiphona, omnes sedent. Interim Acolythi duo cum candelabris, ac cereis accensis, & Presbyteri parati accedunt ad Canonicum celebrantem assistendo, vt supra, factis solitis reuerentijs. Expleta Antiphona, omnes surgunt; Canonicus verò celebrans stans iunctis manibus cantat [Dominus vobiscum Oremus,] & orationem competentem cum sua conclusione, vel plures, pro qualitate temporis, secundum regulas, & rubricas Breuiarij. Qua, seu quibus finitis, duo ex Presbyteris paratis accedunt ad medium chori ad altare versi, & ibi voce altiori cantat [Benedicamus Domino] & redeunt ad celebrantem, qui dicto [Fidelium animæ, &c.] si Completorium continuetur, salutatis Canonicis ab vtraq; parte chori, discedit cum prædictis paratis ordine, quo venerat: si verò non sequatur Completoriũ dicit Antiphonam Beatę Marię genuflexus pariter omnibus genuflectentibus, quando iuxta regulas Breuiarij est genuflectendum, & in fine dicit voce summissa versiculum, orationem, & [Diuinum Auxilium, &c.] deinde discedit, vt supra. Supradicto ordine semper diebus Dominicis, & festiuis, quæ à populo obseruantur, à Canonico hebdomadario, tam in Collegiatis, quam in Cathedralibus Ecclesijs, absente Episcopo, vesperarum officia celebrantur: ea tamen moderatione adhi-

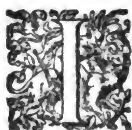
ne adhibita, quod in festis solemnioribus; vt in Natali Domini, Epiphania, Paschate Resurrectionis, Ascensione, Pentecoste; festo Corporis Christi, Apostolorum, Petri, & Pauli, Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis, omnium Sanctorum, Sancti tituli Ecclesiæ, & patroni ciuitatis, vel Ecclesiæ dedicatione, sex pluuialia à Presbyteris, seu clericis totidem hebdomadario assistentibus sumátur. In alijs festis immediatè subsequentibus diem Natalis Domini, Paschæ, & Pentecostes; item in festis Circuncisionis Domini, Purificationis, & Annunciationis Beatæ Mariæ Virginis, Trinitatis, & Sancti Ioannis Baptistæ, quatuor tantum pluuialia sumantur; in Dominicis, & alijs festis duo.

DE COMPLETORIO. Cap. IV.

SI Episcopus Completorio interesse, & officium facere voluerit, erit cum sua cappa in choro in suo loco, seu stallo, panno aliquo, vel tapeti cum puluinaribus parato. Officium verò ipsius erit circa hæc; videlicet, vt dicente cantore [Iube Domne benedicere.] Ipse stans respondeat [Noctem quietam, &c.] & post lectionem breuem [Adiutoriũ nostrum, &c.] deinde [Pater noster.] Tum confessionem, & absolutionem, & alia vsque [Deus in adiutorium, &c.] inclusiuè, & incepto psalmo sedebit. Cætera omnia dicentur per chorum, & hebdomadarium vsq; ad orationem, quã ipse Episcopus cantabit, & demum benedictionũ dabit dicẽs [Benedicat nos oĩpotens Deus &c.] Nulla autẽ fiet altaris thurificatio ad Cãticum [Nunc dimittis, &c.] nec organũ pulsabitur, nisi fortè in aliquibus Ecclesijs huiusmodi hora solẽnius celebrari aliquando consueuerit, quo casu organum adhiberi poterit iuxta normam superius traditam. Cum verò Episcopus præsens erit, & officium con faciet, omnia prædicta per hebdomadarium in suo habitu Canonicali fient, obseruantis tamen debitis reuerentijs versus

Epiſcopum; nam ipſe hebdómadarius, ad Verſiculum [Indulgentiam, &c.] in principio, & ad Verſiculum [Benedicat vos omnipotens Deus, &c.] in fine inclinabit ſe profundè verſus Epiſcopum. In Collegiatis Eccleſijs, vel abſente Epiſcopo, eadem obſeruantur per hebdomadarium.

DE MATVTINIS PRÆſente Epiſcopo. Cap. V.

IN Matutinis, quádo Epiſcopo placuerit officiú facere, hora cópetéti veniet cum ſua cappa aſſociatus à Canonicis more ſolito, & factis orationibus ante Sacramentum, & altare maius, accedet ad chorum in loco ſuo ornato, vt ſupra, vbi ſedebit aliquantulum, cucullo cappæ ſupra caput reducto, vel etiam cum bireto, prout magis placebit, aptatis in girum fimbrijs cappæ per aliqué Cappellanum, vel Cærimoniarium. Apud eum nulli Canonici erút aſſiſtentes. Poſt modicam morá Epiſcopus ſurget, ſurgentibus omnibus, & ſtans capite detecto verſus altare dicet ſecreto [Pater noſter, Aue Maria, & Credo] integrè; quibus completis, ſignans ſibi cum pollice dexteræ manus labia paruo ſigno crucis altiori voce cantádo [Domine labia mea, &c.] deinde [Deus in adiutorium, &c.] quod cum dicit, facit ſibi ſignum crucis á fronte ad pectus, prout ſupra in Veſperis dictum eſt: & ſic permanet ſtans donec per chorum decantatum ſit Inuitatorium cum Pſalmo [Venite exultemus, &c.] ac Hymnus, quem ipſe decenter aliquo præintonante competenti voce incipiet, ſi erit celebraturus, aliàs non. Incepto primo Pſalmo, ſedebit, & omnes de choro, ac alij miniſtri ſedebunt. Pſalmi decantabuntur cantu plano, paulatè ad puncta, & clara voce per Canonicos, & alios de choro cum deuotione, & reuerentia, & ad Verſiculum [Gloria Patri, &c.] omnes ſe inclinabunt, prout ſupra in Veſperis dictum fuit. Antiphonæ per aliquem Manſiona-

ſionarium, vel ei, cui ex conſuetudine Eccleſiæ competit, præintonabuntur Canonicis, incipiendo à dignoribus gradatim. Lectiones autem octo à totidẽ Canonicis iunioribus incipiendo à Iuniore, prius à Cærimoniario inſtructis, competenti voce, & tono recitabuntur, apud legile in medio chori collocatũ, & non in presbyterio quarũ ſeptimam, & octauam, cantabunt hi qui futuri ſunt aſſiſtentes à lateribus Epiſcopi in Miſſa: nona verò, & vltima lectio dicetur ab ipſomet Epiſcopo ſtante. Igitur finitis tribus Pſalmis primi Nocturni, cum cantatur Verſiculus Cærimoniarius ducit iuniorem Canonicum, qui eſt cantaturus primam lectionem, ad legile, paulò ante cum libro lectionum præparatum in medio chori nudum, ideſt, ſine aliquo panno, vel coopertorio; & ibi facta reuerentia altari, Epiſcopo cum profunda inclinatione, reſpiſcit aliquantulum in libro lectionem, quam lecturus eſt, & ſic ſtans, expactat donec Epiſcopus ſtans, detecto capite, inceperit alta voce [Pater noſter, &c.] & illud ſecreto perfecerit vſque ad Verſiculum, [& ne nos, &c.] & ſucceſſiuè ex libro ſibi allato, vel memoriter cantauerit abſolutionem videlicet [Exaudi Domine &c.] cui reſponſo per chorum [Amen.] ipſe Canonicus ſtans apud legile inclinat ſe profundè verſus Epiſcopum, & petit ab eo intelligibili voce benedictionẽ dicens [Iube Domine benedicere.] & non [Domne.] ad quem ſic inclinatum permanentem Epiſcopus conuerſus ſtans reſpondet benedicens, videlicet, [Benedictione perpetua, &c.] non tamẽ manu ſignans; & reſpõſo per chorum [Amẽ.] Epiſcopus ſedet cooperto capite, cuius fimbriæ in girum aptantur, vt ſupra, & pariter omnes ſedent. Canonicus verò tunc, & non prius incipit, & proſequitur ſuam lectionem altiori voce, diſtinctè, & modeſtè in tono, prout ſuo loco, & capitulo demonſtratur. Qua finita cum dicturus eſt [Tu autẽ Domine, &c.] genuflectit verſus altare. Tum ſurgens, facta ſolita reuerentia Epiſcopo, qui

versus eum faciat signũ crucis, reuertitur, ad locum suum, absq; osculo manus Episcopi; sed si fortè non essent Canonici, qui cantarent, oscularentur manũ. Idem per omnia facit secundus, & tertius Canonicus, ac successiuè alij in secundo, & tertio Nocturno lectiones cãtaturi, idemque per Episcopum, & chorum obseruatur, quoad absolutiones, benedictiones, & alia, quæ occurrunt, dum Psalmi, & lectiones cantantur, quod in primo Nocturno seruatũ fuit: hoc tantum excepto, quod ad primam, quartam, & septimam benedictiones Episcopus stat, prout stetit cantans absolutiones, ad alias verò sedet. Cum cantantur per Canonicum textus Euãgelij pro septima lectione, Episcopus, & reliqui omnes stant, donec dicatur per dictum Canonicum. [Et reliqua.] & incepta homilia, sedẽt. Ipse autem Canonicus nõ debet recitando textum Euãgelij librum, nec seipsum signare, nec manus iunctas tenere, sed super libro prout in alijs lectionibus. Ad octauam lectionem Eps̃ dat benedictionem sedendo, vt supra; Nonam lectionem cantat ipse Episcopus stans cum cappa, detecto capite, versa facie ad altare, ad quem tunc, & non prius, accedunt duo assistentes Diaconi minister de candela, & alius de libro seruiens. Episcopus autem, si non aderit in choro maior se stans, vt supra dicit cantando versus altare [Iube Domine benedicere,] & nõ [Domne] cui absolutè respondetur per chorum [Amen.] Si verò adesset Legatus, aut aliquis Prælatus maior se, Episcopus versus ad illum peteret benedictionem, ille verò stans in loco suo responderet [Ad societatem ciuium, &c.] vel [Per Euangelia dicta, &c.] factis tamen prius mutuis reuerẽtijs inter Ep̃um, & Legatum, seu aliũ superiorem maiorem. Et dum Ep̃us cantat suam lectionem, omne pro eius reuerentia stant detecto capite. Qua finita Ep̃us ꝓfundè caput versus altare inclinans dicit [Tu autem Domine, &c.] & responso per chorum [Deo gratias.] Accedit cum debitis reuerentijs antedictus præintonator ante Episcopum, & ꝓ-

into-

Intonat ei [Te Deum, &c.] si est celebraturus. Quo per Episcopum repetito ex libro, vel memoriter, prout magis placuerit; chorus illum prosequitur, cui, & organum intermisceri poterit cum regula superius tradita, dummodo Versiculus [Te ergo quæsumus.] exprimatur voce clara, alioquin cum suaui harmonia sine organo. Qui Versiculus dum recitatur, Episcopus, & omnes genuflectunt in locis suis.

DE MATVTINIS IN Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesijs absente Episcopo. Cap. VI.

IN Cathedralib⁹, & collegiatis ecclesijs absēte Episcopo hora cō petenti congregantur in sacristia omnes Canonici, vbi induuntur suo consueto habitu Canonicali; Canonicus quoque, seu alius dignior Presbyter Ecclesiæ Missam celebraturus induitur eodem habitu Canonicali, vel alio suæ dignitati conuenienti, quo in Ecclesia vti consueuit. Qui sic congregati incipiunt procedere versus chorum. Præcedunt Cærimoniarij; deinde duo clerici cantores. tertio loco Canonicus, seu Presbyter facturus officium, sequuntur alij Canonici seniores, & digniores, deinde iuniores, & minus digni. Cum peruenerint ante altare, omnes genuflexi aliquantulum orent, Canonicus, seu Presbyter facturus officium cum suis clericis post ipsum in plano chori, seu ante altare. Alij hinc inde in eodem plano ab vtraque parte Chori. Surgente Canonico, aut Presbytero predicto cum suis clericis, omnes pariter surgunt. Qui facta hinc inde Canonicis reuerentia, ascendit choro in primo stallo, seu sede ex ea parte, vbi ea hebdomada chorus assignatur. Sistit se, & prope ipsum stat vnus cærimoniaris. Sub ipso in plano chori erunt duo cantores, qui simul venerāt, alij omnes ad sua scabella ascendunt. Interim Canonicus facturus officium sedet in puluinari supra sedem suam

posito, habens ante se tapete super scabello cum puluinari, super quo positus sit liber apertus cõtinens Antiphonas, Hymnum, & Orationem, quæ legenda sunt, vel super legili, vt dictum est in Vesperis. Postquàm omnes venerint ad sua loca, indicante Cęrimoniario surgit Canonicus prædictus, dicit secreto [Pater noster: Aue Maria: & Credo] Deinde signans sibi pollice dexteræ manus os, cantat tono competenti [Domine labia mea aperies.] Et responso à choro [Et os meum annunciabit laudem tuam.] eadem manu dextera producens sibi crucem à fronte ad pectus eodem tono dicit [Deus in adiutoriũ meum intende.] Cum dicitur Versiculus [Gloria Patri, & Filio, &c.] tam ipse, quam alij omnes profundè inclinant se. Cum dicitur [Sicut erat] erigunt se: & interim duo illi Cantores accedunt ad medium chori facta prius altari genuflexione, cantant ex libro super legili ante se posito Inuitatorium, quod à choro resumitur, & Psalmum [Venite] Interim omnes stant vsque ad primum Versiculum primi Psalmi Nocturni. Cum cantatur [Et procidamus ante Deum.] tam ipsi Cantores, & celebrans, quam alij omnes genuflectunt, postea surgunt, & prosequuntur. [Ploremus ante Dominum, qui fecit nos, &c.] Repetito inuitatorio, duo illi cantores accedunt ad Canonicum officium facientem, & stantes in plano ante ipsum, facta ei profunda reuerentia, vnus ex illis à dexteris præintonat Canonico prędicto Hymnum, quo per Canonicum intonato, chorus prosequitur ab eadem parte, vbi est Canonicus officium faciens deinde vicissim ex altera parte, donec Hymnus expleatur. Et fine, cum nominatur Sancta Trinitas, omnes profundè inclinant. Expleto Hymno, idem cantor, qui intonauit Hymnum stans ante Canonicum, facta illi profunda reuerentia, præintonat ei Antiphonam primi Nocturni, quam ille intonat ex libro ante se posito. Qua intonata, duo illi Cantores, facta reuerentia, accedunt ad librum Antiphonariũ in medio

dio chori existentem ; & facta primum in plano genuflexione versus altare, expleta Antiphona, incipiunt Psalmos primi Nocturni, cantantes primum versum in thono Antiphonarij assignato. Quo primo versu Psalmi intonato, Canonicus faciens officium, & cęteri omnes sedent: Cantores iterum genu facta reuerentia altari, redeunt ad suum locum in plano chori ante Canonicum facientem officium, & ibi faciebus ad altare versis, in scabello parum ob longo, panno viridi cooperto sedent. Et circa finem cuiusq; Psalmi surgũt, & ambo accedunt ad alteram partem chori: cumque pertranseunt ante altare, in medio genu flectentes reuerentiam faciunt altari deinde Canonicum in primo stallo, seu sede ab illa parte chori sedentem adeunt; & repetita prima Antiphona, facta ei debita reuerentia, alter ex eis, vt supra, illi intonat secundam Antiphonam, & sic vicissim semper faciunt successiuè singulis, Canonicis Antiphonas præintonantes: & semper post inchoatum Psalmum ad suum scabellum redeunt, vbi sedent, dum Psalmus perficitur. Circa finem tertij Psalmi, cuiusque Nocturni surgunt, & accedunt ad librum, & factis debitis inclinationibus altari, & choro, cantant versiculum, quo incepto omnes surgunt, & respõso à choro, Canonicus faciens officium intonat [Pater noster,] & reliquum dicit secreto. Interim dum cantatur versiculus, Cærimoniarius accedit ad Canoni cum iuniorem, qui lecturus est lectionẽ, & facta ei reuerẽtia, ipsum ducit ad legile, vbi lectiones legi solent, quod locari debet in medio chori versus altare: quo cum peruenerit, gennflectit cum Cærimoniario versus altare: deinde profundè facit reuerentiam Canonicis. primum à parte chori, vbi est Canonicus faciens officium, deinde ab altera parte, & mox proprius accedit ad legile; & cum tempus erit, petit benedictionem caput profundè versus celebrantem inclinans cui ille stans benedicit, quod & in alijs benedictionibus seruat, hoc est, vt stans semper, detecto capite, benedicat. Lectiones

nes leguntur festis præsertim diebus, à Canonicis, incipiendo à Iunioribus ad seniores; & quando non adsunt tot Canonici, primas legunt alij clerici in choro existentes. Legant autem distinctè, & deuotè in tono consueto in Ecclesia Romana, vt suo loco dicetur. Si noctu legantur, Cærimoniarius adhibet paruam cādelam, & alia fiunt, vt supra in Matutinis Episcopalibus dictum est, præter osculum manus Canonici facientis officium; sed lector cum dicit [Tu autem Domine, &c.] in fine lectionis genuflectit, & factis debitis reuerentijs ijs, qui in choro existunt, discedit. Circa finem tertij Nocturni Canonicus faciens officium accipit pluuiale coloris tempori congruentis, & duo Cantores similiter, cum cantatur octauum responsorium, duo Acolythi sumunt candelabra duo, quæ cum candelis accensis deferunt ante Canonicum paratum; & ea tenent, donec legerit totam lectionem, & inceperit Hymnum [Te Deum, &c.] quem Hymnum alter ex dictis cantoribus paratis pluuiali, facta illi debita reuerentia, præintonat. Cum dicitur [Te ergo, &c.] genuflectit in suo loco, & alij omnes similiter. Hymno expleto, incipit Laudes, in quibus omnia seruantur, quæ de Vesperis in Collegiatis superius dicta sunt.

DE LAVDIBVS, RELIquisque horis Canonicis.

Cap. VII.

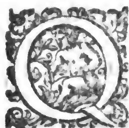
EXpleto Hymno [Te Deum, &c.] si Episcopus in Matutinis solemne officium peregit, cōgruum erit, vt etiam Laudes solemniter celebret: in quibus ea omnia ferè seruari conueniet, quæ supra dicta sunt de Vesperis solemniter per Episcopum celebrandis, ipso in crastinum Missam non celebraturo. Nam statim finito Hymno, Episcopus in sua sede Episcopali capiet pluuiale, & mitram, & alia paramenta, prout in dictis Vesperis dictum fuit, & cum eo quatuor, aut sex Canonici ex dignio-

dignioribus capient pariter pluuialia, alij verò Canonici non parantur. Episcopus inchoabit Laudes absolutè cātando [Deus in adiutorium] signando se signo crucis à fronte ad pectus, prout ibi dictum fuit. Antiphonas eodem modo, & ijdem præintonabunt Canonicis dignioribus, vt in dictis Vesperis, eademque obseruabuntur in sessione, surrectione, & reuerentijs, dum Psalmi, & Antiphonæ decantantur, quæ ibidem dicta sunt. Sic etiam quo ad Capitulum, & Hymnum: cum inchoatur cāticum [Benedictus.] Episcopus, posito prius thure in thuribulum, dum per chorū cātatur Antiphona, surget cum mitra, & baculo, associatus à prædictis Canonicis paratis, & thurificabit altare, & deinde thurificabitur ipse apud suam sedem stans cum mitra, à digniori ex dictis Canonicis paratis, vel alio, cui competat, prout ibidem explicatum fuit. Organum quoque ad Hymnum, & Canticum [Benedictus, &c.] & in fine Psalmorum poterit adhiberi, cum eadem norma, & regula superius tradita. Denique dum repetitur Antiphona per chorum finito Cantico [Benedictus.] Cærimoniarius cum ceroferarijs accedit ante Episcopum, qui cantabit orationem; & mox dabit benedictionem; & deniq; omnia alia fient, prout ibi latius enarratum fuit. Pariter absente Episcopo, & in Ecclesijs Collegiatis eadem omnia seruabuntur, prout in dictis Vesperis continetur. Ad reliquas horas Canonicas Episcopus non solet interuenire: si tamen volet interesse, erit in choro cum cappa, & nullum officium faciet, sed omnia fient per Canonicos, & per hebdomadarios iuxta stylum Ecclesiarum. Excipitur tantummodò hora Tertia, quam, si Episcopus est solemniter Missam celebraturus, pariter, & ab illo celebrari conuenit, prout latius sequenti Capitulo declarabitur.

DE

DE MISSA SOLEMNI Episcopo celebrante. Cap. VIII.

Vo ordine, quouè comitatu Episcopus ad Ecclesiam siue pro Vesperis, siue pro Missa, alijque officijs accedere debeat, superius explicatū fuit, Nunc videnda sunt ea, quæ ad Missam solemnem, ipso Episcopo celebrante, spectant, explicaturi postmodum suis locis in singulis festiuitatibus, si quid addendum, minuendum, vel immutādum erit. Diximus iam valdè conuenire, atque antiquæ Ecclesiasticæ disciplinæ consonum esse, vt in Ecclesijs Cathedralibus locus aliquis, siue sacellum, ab antiquis Secretarium appellatum, deputetur, ad quem Episcopus solemniter celebraturus Missam, postquam sua cappa indutus ingressus fuerit Ecclesiam, sacrasque preces ad altaria superius memorata effuderit, cum suis Canonicis, & choro conueniat. Qui locus præparatus ornatusque esse debet altari condecenti cum cruce, & candelabris, ac cereis accensis, super quo erunt reposita sacra Missalia indumenta pro Episcopo suo ordine. Aderunt etiam ibi sedes pro Episcopo versus cornu dexterum, vel sinistrum altaris pro situatione, & commoditate loci, & sedilia pro Canonicis, & alijs circum circa. In eum locum ingressus Episcopus, factaque reuerentia cruci super altari prædicto existenti, sedebit aliquantulum super dicta sede sibi præparata, donec Canonici extra illum locum, capiant sacra indumenta, remanentibus duobus Diaconis assistentibus apud Episcopum, dum alij parantur, qui & ipsi postea accipiunt paramenta: quibus paratis, atque in eundem locum ingressis cum debitis reuerentijs altari, & Episcopo, ac apud eorum sedilia stantibus, Episcopus surget, & stans capite detecto versus altare dicet secreto totū [Pater noster,] & [Aue Maria] Tum faciens sibi crucis signum à fronte pectus, ea forma, quæ superius expressa fuit, altiori voce incipit horam Tertiam

tiam

tiam dicens. [Deus in adiutorium, &c.] Choro prosequente [Domine ad adiuuandum, &c.] & Hymnum. [Nunc Sanctæ nobis Spiritus] cui organum intermisceri poterit, secundum regulam superius traditam. Quo Hymno finito, cantor dicit Antiphonam atque incepto Psalmo [Legem pone, &c.] Episcopus sedebit, sedentibus etiam Canonicis exceptis his qui Episcopo ministraturi sunt; chorus autẽ prosequetur Psalmos. Tunc minister de libro seruiens cotta indutus, vna cum altero candelam accensam tenente, accedent cum libro ante Episcopum qui poterunt esse aliqui ex suis Cappellanis: & qui de libro seruiet, genuflexus manebit, dum Episcopus legit sedens, Episcopus verò sedens legit Antiphonam [Ne reminiscaris, &c.] & Psalmos consuetos, duobus Canonicis sibi à lateribus assistentibus, qui debent per totam Missam deseruire, alternatim respondentibus. Interim Subdiaconus cantaturus Epistolam, qui simul cum Diacono Euangelium cantaturo, ac alij Canonicis erit iam Subdiaconalibus paramentis indutus, dempto manipulo, vt in capitulo de eorum officio dicitur, affert ex altari sandalia, & colligas manibus velo coopertis, alio velo cooperta, ambabus manibus eleuata, ante Episcopum, illaq; adiuuantibus duobus Episcopi scutiferis, qui ad abacum solent assistere, genuflexus induit primò in dextero, deinde in sinistro pede Episcopi, detractis prius ordinarijs calceis: eodemque tempore sex, vel octo Acolythi cum coctis genuflexi, fimbrias cappæ circum circa eleuant, & dilatant, cooperiendo dictum Subdiaconum, & scutiferos, quo commodius, & decentius officium suum peragere possint. Quibus expeditis, Subdiaconi, & scutiferi prædicti recedunt ad loca sua. Acolythi, aptatis in girum cappæ pontificalis fimbrijs, ad altare redeunt, vt presto sint pro paramentis Episcopo deferendis Episcopus prosequitur lectionem Psalmorum, quibus dictis vsque ad [Kyrie eleison] surgens detecto capite, versus altare

tare

tare dicit orationes chorus autem admoneatur, vt Psalmos Tertiæ lentè prosequantur, interposito etiam, si opus videbitur, post quem libet Psalmus organo, ita vt eodem tempore illos perficiant, quo Episcopus suos Psalmos cum suis versiculis legerit, & paratus fuerit, vt infra. Lectis Psalmis, & Orationibus vsque ad orationem, quæ pro lotione manuum dicitur exclusiuè, Episcopus, deposita cappa, incipit legere, vel memoriter dicere orationes, quæ pro paramentis induendis ordinatæ sunt, dicendo singulas orationes ad singula paramenta, cum illis induitur; excepta oratione, quæ dicitur ad manipulum, quæ statim post alias dicenda erit, cum dici non possit eo tempore, quo accipit manipulum. Cum Episcopus exuit cappam, dicet orationẽ[Exue me Domine, &c.] & dicta per eundem oratione[Da Domine,&c.] pro lotione manuum, extractisq; ei per assistentes Diaconos annulis, lauat manus: & tunc laici tantum & clerici omnes præter Canonicos, & Prælatos, debent genuflectere nisi adesset Legatus, aut alter dignior Episcopo, quo casu non debet permittere, genuflectant. Cum verò sumitur aqua ex abaco pro lotione manuum Episcopi ab aliquo nobili viro, poterit fieri prægustatio illius à ministris, vel scutiferis illum suggerentibus, vt superius dictum fuit. Sed si ipsi portantes aquam non sint ex nobilibus ciuitatis, sed ex ipsius scutiferis, seu familiaribus Episcopi, non vtique ea forma portabunt, prout dicti nobiles, sed dextera manu vrceum cum aqua, sinistra verò lancem; & cum fuerint ante Episcopum genuflexi, infundunt pauculum aquæ super labio ipsius lancis, eamque præsente Episcopo degustant, tum aquam supposita lance super manus Episcopi infundunt: duo autẽ Cappellani genuflexi hinc inde tenent mappam extensam sub lance pro tergendis manibus ipsius Episcopi; quibus tersis, reponuntur ei annuli ab eodem Diacono assistente; & hæc forma lotionis manuum seruatur semper quando Episcopus

intra

intra Missarum solemnia, & in alijs quibusdam sacris actibus publicè lauat manus. Statim lotis manibus adsint Acolythi prefati, qui afferant ex altari paramenta Episcopi per ordinem, vnus post alium; videlicet, amictum, albam, cingulum, crucem pectoralem, stolam, pluuiale, & mitram, quibus induitur Episcopus per Diaconũ à dexteris, & Subdiaconum à sinistris paratos, vt supra, hoc modo videlicet: Diaconus, & Subdiaconus capientes singula huiusmodi paramenta de manibus Acolythórum, quisque eorum à latere suo adiuuat vestiendo Episcopum, sed principaliter Diaconus omnia operatur. Subdiaconus verò solummodo coadiuuat, vbi opus est; & primo offerunt Episcopo amictum osculandum in medio, vbi est designata parua crux, mox illum diligenter aptant circa collum Episcopi, ita vt vestium summitates, quæ vulgo collaria vocantur, omnino tegat, deinde cordulas ex eo pendentes post tergum ductas, ante pectus reductas strictè collum colligant. Accipiunt deinde albam, eamquè circa collum, humeros, & brachia distendunt, & aptant: tertio loco cingulum, quo albam constringunt, incipientes à tergo, & ante corpus illam religantes, tum albæ extremitates circũ circa Acolythi subleuant, & aptant, ita vt æqualiter defluat, & vestes contegat. Diaconus postea sumpta cruce pectorali, eam ab Episcopo osculatam eius collo imponit, ita vt ante pectus pendeat; offert deinde Episcopo stolam deosculandam, eamq; super eius humeros applicat, ita vt nec eius collum tegat, nec transuersa sit in modum crucis sed æqualiter ante pectus pendat: commodius fiet, si ei cordulæ retro, & ante sint annexæ quibus firmari possit, nec huc, illuc vagetur. Demum Diaconus, & Subdiaconus imponunt Episcopo pluuiale, & mitram, & si Psalmi Tertiæ non sint perfecti, sedet Episcopus expectans, donec perficiantur, quibus finitis, & repetita Antiphona, Subdiaconus, vel alter, cui ex consuetudine Ecclesiæ competat in

tat in habitu, in quo reperitur, Capitulum cantabit in loco, vbi legi solet Epistola, sibi ipsi librum tenens; dummodo nec altari, nec Episcopo humeros vertat. Tunc Episcopus surgit cum mitra surgentibus omnibus, versa facie ad ipsum Subdiaconum cantantem Capitulum: & sic stat, donec cantores cantent responsorium vltimi versiculi. Finito Capitulo, Subdiaconus reddit librum Cærimoniario, & vadit ad locum suum. Interea verò duo Acolythi, acceptis duobus candelabris cum cereis accensis, versis inuicem faciebus, dummodo nec altari, nec Episcopo tenes vertant, accedunt. Presbyter verò assistentes paratus in corũ medio tenebit librum supra caput; & finito Responsorio, Episcopus, deposita tunc mitra, stans vt erat cantat in tono festiuo [Dominus vobiscum,] & orationem: & dicto per chorum [Benedicamus Domino] ipse Episcopus, depositis pluuiali, & mitra, à Diacono, & Subdiacono induitur tunicella, qui constringunt cordulas hinc inde super humeros positas, & deinde eodem modo dalmaticã. Tunc Episcopus sedet, & imponuntur ei chirothecæ per Diaconum in dextera, & per Subdiaconum in sinistra, manibus illi prius, & mox chirothecis per eosdem deosculatis. Mox surgit Episcopus, & inducitur ab eisdem planeta, quæ hinc inde super brachia aptatur, & reuoluitur diligenter, ne illum impediat. Si Episcopus pallio vti possit, & eo die vti conueniat, affertur per aliquem Subdiaconum ex altari ambabus manibus, velo aliquo supposito, quod Diaconus capiens Episcopo offert osculandum in cruce posteriori: & aduertat, dum illud capit, vt partem duplicem palij capiat sinistra manu, simplicem verò sinistra, & dum illud imponit, Subdiaconus manu dextera eleuat partem, quæ à tergo pendere debet, illudq; aptant, vt humeros Episcopi æqualiter ambiat, & pars duplex palij ponatur super sinistro humero Episcopi. Quo facto, idem Diaconus capit vnam ex tribus spinulis per aliquem

Aco-

Acolythũ allatis; videlicet pulchriorem, eamque infigit cruci anteriori palij ante pectus existenti, aliam in cruce sinistri humeri, tertiam Subdiaconus infigit cruci posteriori, quæ omnia ita infigantur, vt tertio transeant per crucem; non tamen pallium perforent, neque planetam tangat, & gemmæ spinulis appositæ remaneant ad dexteram infigentis. Tum sedenti Episcopo imponitur per Diaconum mitra pretiosa sumpta de manibus cappellani de illa seruientis, Subdiacono vittas eleuante. Demum imponitur per Presbyterum assistẽtem annulus Pontificalis annulari digito dexteræ manus Episcopi, annulo, & manu prius deosculatis. Episcopo parato, accedunt ad eum Archidiaconus, & alter Diaconus, seu duo digniores Canonici Diaconi, parati dalmaticis; qui ei à lateribus assistunt a principio, Diaconus verò, & Subdiaconus capiunt suos manipulos, & accedente Acolytho thuriferario cum thuribulo, & nauicula, ministranteque Presbytero assistente naniculam, Episcopus imponit, & benedicit thus, vt supra in Vesperis dictum fuit. Deinque Episcopus cum suis ministris facta reuerentia cruci super altari in dicto Sacello, seu Secretario existenti, processionali ritu procedunt ad altare, in quo Missa est celebranda, hoc ordine. Thuriferarius cum thuribulo, deinde ceroferarij cum candelis accensis medium habentes Cappellanum crucem deferentem, deinde clerici, & beneficiati Ecclesiæ cum suis cottis bini incipiendo à iunioribus, si est celebrans Archiepiscopus, vel maior, aut habeat priuilegium crucem ante se deferri faciendi; alias crux non portatur. Hos sequuntur Canonici parati bini, incipiendo à iunioribus, seu minus dignis, & post illos Subdiaconus Epistolam cantaturus, gerens librum Euangeliorum clausum ante pectus, in quo includitur manipulus Episcopi, deinde Diaconus ad sinistram Presbyteri assistentis pluuiali induti, demum Episcopus cum baculo pastorali in manu sinistra, parte curua baculi ad

lii ad populum versa, ac dextra benedicens, si sit in sua ciuitate, vel diœcesis, medius inter Archidiaconum, & Diaconum assistentes paratas. Post Episcopum sequitur Cappellanus seruiens de mitra, & alij Cappellani cum cottis bini incedentes. Cum Episcopus fuerit propè altare, salutat exigua capitis inclinatione Canonicos paratos apud eorum sedilia stantes, ipsi verò Canonici faciunt ei profundam reuerentiam. Si fortè adesset Legatus Apostolicus, vel aliquis Cardinalis, aut Archiepiscopus, vel alij Prælati, vel magnus Princeps loci, illos prius debet Episcopus cū mitra salutare, & illi Episcopo aliquantulum assurgentes, denudato capite, respondere, præter Cardinales, qui non debent assurgere, sed tantum discooperire caput. Cum verò Episcopus peruenerit ante infimum gradum altaris, reddito baculo pastorali ministro, qui de eo seruit, & deposita ei per Diaconum mitra, facit profundam reuerentiam cruci super altari positæ simul cum suis ministris. Interim recedunt alij ministri, qui cum illuc vsque sequenti fuerant, excepto eo, qui de baculo, & altero, qui de thuribulo seruiunt, duobusque Diaconis assistentibus, qui remanent. Episcopus verò habens à dexteris Presbyterum assistentem, & à sinistris Diaconum, & apud eum modicum retro Subdiaconum qui tunc relinquit librum Euangeliorum in manibus Cærimoniarij facit cum eis confessionem, iunctis manibus stans aliquantulum inclinatus. Interim cessat sonitus organorum, & chorus incipit introitum. Dum facit confessionem Episcopus, profert verba erga dictos eius ministros stantes apud eū capite inclinato in plurali dicens [Vobis frater,] & [Misereatur vestri, &c.] Illi verò erga Episcopum in singulari, idest, [Tibi Pater, & [Te Pater,] & [Misereatur tui.] Quæ dum dicunt caput versus Episcopum profundius inclinant. Cum Episcopus dixerit [Indulgentiam, & remissionem, &c.] Subdiaconus capit manipulum, qui fuerat inclusus in libro Euangeliorum,

rum, & illum applicat ſiniſtro Epiſcopi brachio cum oſculis manus, & manipuli, & ſtrictè religat. Canonici parati ſtantes in ſuis locis faciunt ſimul confeſſionem bini, ſimiliter alij ſi qui erunt parati aliàs genuflexi, prout etiam laici omnes tunc genuflectunt. Finita confeſſione, Epiſcopus inclinatus dicit ſummiſſa voce orationē [Aufer à nobis, &c.] & deinde aſcēdens apud altare aliàm, videlicet [Oremus te Domine, &c.] adhuc iunctas manus retinens, & alias, prout habetur in rubricis Miſſalis ſub titulo de introitu, &c. & cum dicit [Quorum reliquiæ hic ſunt, &c.] poſitis hinc inde ſuper altari manibus extenſis, oſculatur illud in medio, nullam tamen ibi deſignans crucē: & ſtatim ambabus manibus tāgens librum Euangeliorum ſibi à Subdiacono à ſiniſtris ſtante oblatum, in folio Euangelij currētis, illum oſculatur adiuuante Presbytero aſſiſtente. Tunc accedit ad altare thuriferarius cū thuribulo, & nauícula, quā porrigit Diacono, & ille Epiſcopo, qui imponit, & benedicit thus more ſolito; & accepto thuribulo de manu Diaconi, thurificat altare, prout ſuo explicatur. Reddit deinde thuribulum Diacono, & accepta mitra pretioſa ab Archidiacono, ſeu alio digniori Diacono in officio aſſiſtentis ſeruiente, ſtans in cornu Epiſtolæ manibus iunctis incenſatur à Diacono triplici ductu thuribuli: tum facta cruci reuerentia in medio altaris, acceptoq; baculo in manu ſiniſtra, medius inter Archidiaconū, & alium Diaconum aſſiſtentes (nā Diaconus, & Subdiaconus remanet apud altare) vadit ad ſedem ſuam, vbi ſtans, depoſita mitra, & facto ſibi ſigno crucis à fronte ad pectus, legit Introitum ex libro, quem ſuſtinet Cappellanus de eo ſeruiens ſupra caput, altero candelam accenſam tenente. Aſſiſtentes verò hinc inde oſtendunt digito, quæ ſunt legenda, & vertunt folia. Deinde dicit cum ſuis miniſtris [Kyrie eleiſon] nouies repetendo. Diaconus, & Subdiaconus idem dicunt inter ſe apud altare. Quo dicto, ſedet accepta mitra auriphrygiata ſimplici

ſi placet, & gremiale, & pariter omnes ſedent. Presbyter aſſiſtens ſedet in ſcabello, non ad dexteram Epiſcopi; Archidiaconus, & Diaconus ſedent hinc, inde à lateribus Epiſcopi in ſcabellis nudis: Diaconus verò, & Subdiaconus in Miſſa miniſtrãtes apud altare ſuper aliquo ſcanno apud cornu Epiſtolæ ſedent. Cum cantatur à choro vltimũ [Kyrie eleiſon] ſurgunt omnes miniſtri circunſtantes Epiſcopum: aufertur Epiſcopo per Diaconum à dexteris aſſiſtentẽ gremiale, & per alterum à ſiniſtris mitra, biretum verò ab eodem aſſiſtente à dexteris, complanatis cum eo capillis, quod penes ſe retinet; ſed mitra, & gremiale miniſtris ea ſeruantibus traduntur: & finito à choro cantu [Kyrie eleiſon] ſurgit Epiſcopus adiuuantibus eum miniſtris aſſiſtentibus verſa facie ad altare, illi capite inclinato reuerentiam faciens, & allato ante eum libro, & candela, ſi ea vti velit, cantat ex eo alta voce [Gloria in excelſis Deo] diſiunctis, eleuatiſque manibus ad altitudinem humerorũ; ita vt vola vnius manus reſpiciat alteram: quod ſemper in huiuſmodi manuum eleuatione obſeruatur: & cum dicit [Deo] iungit manus, & caput inclinat: librum verò ſuſtinet ſupra caput Presbyter aſſiſtens paratus pluuiali, quem regulariter ſuſtinere eo modo debet, quoties Epiſcopus aliquid alta voca cantat; quo caſu miniſter, qui alias ſeruit de libro, adiuuat ad ſuſtinendum illum; ſecùs, quando Epiſcopus ſummiſſa voce legit: Diaconi verò aſſiſtentes hinc, inde indicant digito quæ ſunt legenda, & vertunt folia. Poſtquam Epiſcopus incepit cãtando præfatum Hymnum, proſequitur illum ſummiſſa voce cum ſuis miniſtris. Diaconus, & Subdiaconus, ac Prælati, & Canonici in ſuis locis idem bini ſimul faciunt: & in fine Epiſcopus ſedet, accepta mitra ſimplici, & gremiali; & ſimiliter ſedent omnes vſquequo per chorum perficiatur Hymnus cum organo: quo finito, & organo ceſſante ſurgit Epiſcopus, depoſita mitra, & gremiali, ſurgentibus omnibus, vt prius, & ſtans

verſus

versus populum eleuatis, & statim iunctis manibus cātat [Pax vobis] deinde conuersus ad altare extensis, & statim iunctis manibus [Oremus,] & iterum extensis manibus, orationem, & cum dicit conclusionem vltimæ orationis, idest, [Per Dominum nostrum] denuò iungit manus, prout plenius circa huiusmodi iunctionem, & disiūctionem manuū in rubricis Missalis declaratur. Sedet deinde Episcopus, sedentibus omnibus. Subdiaconus autem accipiens librum, factisque debitis reuerentijs altari, & Episcopo, comitante ad eius sinistram Cærimoniario, & sibi ipse tenens librum extra Presbyteriumà latere sinistro altaris, vel vbi ita consuetum sit, in ambone cantat Epistolam alta voce. Qua finita, & factis debitis reuerentijs, portat eodem modo, quo supra, ante Episcopum librum clausum, quem inclinatus porrigit illi super eius genibus, & manum dexteram illius super libro positā reuerenter osculatur, & habito signo crucis ab Episcopo, redit ad altare, & ibi exspectat, donec fuerit tempus eundi ad Euāgelium. Interim accedunt duo ministri seruientes de libro, & candela ante Episcopum, qui sedens ex libro Missali legit Tractum, vel Graduale, vel Alleluia vel Sequentia, & alia vsq; ad finem Euangelij, quod antequàm incipiat, dicit [Mūda cor meū] & [Iube Domine, &c.] & [Dominus sit in corde meo, &c.] & [Dominus vobiscum] cui Diaconi assistentes respondent [Et cum spiritu tuo.] Et legens titulum Euangelij, signat pollice dextero textum Euangelij, dein de seipsum in fronte ore, & pectore, mox iunctis manibus ꝓsequitur Euangelium. Quo finito, assistentes respondent ei [Laus tibi Christe.] Sed si Epūs non si in sua Ecclesia, Subdiaconus, osculata manu Episcopi, tenet ante eum librum Missale apertum, ex quo Epūs legit, vt supra, & interim oēs sedent. Cū cantatur vltimus versus Gradualis, siue Tractus, seu Alleluia, vel Sequentia Diaconus, sumpto libro Euangeliorum, factaq; reuerentia Epō, illum clausum congruenti mora affert ad alta-

re, prius genuflectunt in primo illius gradu, tum ascendit, & collocat illum in medio altaris, deinde, facta altari reuerentia, vadit ad Episcopum, cuius manũ reuerenter deosculatur; tum reuersus ad altare in eius deferiori gradu genuflexus dicit secrete [Mũda cor meum, &c.] & deinde capit librum, & illum portat ante pectus, & apud altare in cornu Epistolæ expectat. Interim accedit Acolythus ad Episcopum cum thuribulo, & nauicula, & ministrante illam Presbytero assistente, Epũs imponit, & benedicit incensum. Tum Acolythus, recepta nauicula de manu Presbyteri assistentis, redit ad altare, & ibidem cum duobus alijs Acolythis ceroferarijs, Diacono, & Subdiacono expectat, donec tempus sit eundi ad cantandum Euangelium. Circa finem vltimi versus Gradualis, siue Tractus, vel Sequentia, thuriferarius, ceroferarij, Subdiaconus, & Diaconus portans librum Euangeliorum clausum ante pectus, facta prius altari reuerentia, veniunt ante Epũm, vbi Diaconus inclinatus petit benedictionem dicens intelligibili voce [Iube Domne, &c.] Cui Episcopus respondet [Dominus sit in corde tuo, &c.] & facit super eum signo crucis. Tum Diaconus facit Epõ profundam reuerentiam; ministri verò, qui cum eo sunt, permanent genuflexi, donec Episcopus benedixerit, & statim procedunt ad Euangelium cantandum, hoc ordine. Præcedit Cærimoniarius, mox thuriferarius cum thuribulo, & nauicula, sequuntur duo ceroferarij cum candelabris, ac cereis accensis, deinde Subdiaconus manibus iunctis, vltimo Diaconus librum Euangeliorũ clausum ante pectus portans. Et transeuntes ante altare, faciunt illi reuerentiam cum genuflexione. Cum peruenerint ad locũ, vbi solet Euangelium decãtari, Subdiaconus medius inter dictos ceroferarios tenet librum Euangeliorum apertum ante pectus, vertens tenes non quidem altari, sed versus ipsam partem dexteram, quæ pro Aquilone figuratur. Si verò in Ecclesia fuerint legilia, vel ambones, in illis poterit cantari Euangelium

vide-

videlicet, si cantibitur in legili, seu pulpito, Subdiaconus stabit post illum, qui panno aureo, vel serico coloris cæterorum paramentorum coopertus, & ornatus esse debet, amplectens ipsum legile, & manibus hinc inde librum tangens. Quod si cantabitur in ambone lapideo, ad quod per gradus ascenditur, prout adhuc in pluribus Ecclesijs, iuxta antiquam consuetudinem, huiusmodi ambones reperiuntur, tunc Subdiaconus assistet, ministrabit Diacono opportunè stans à latere eius dextero; videlicet, porrigens thuribulum, & vertens folia libri Euangeliorum, cum opus erit Diaconus, cum tempus est, iunctis manibus ante pectus, incipit Euangelium, & cum dicit [Dominus vobiscũ.] Epus, depositis gremiali, & mitra, surgit cum Diaconus dicit [Initiũ] vel [Sequẽtia Sancti Euangelij, &c.] signat librum, vbi est textus Euangelij, deinde seipsum in fronte, ore, & pectore; Episcopus autem, accepto baculo pastorali, eodem modo signat se in fronte, ore, & pectore; idem faciunt, & omnes alij: tum ipse Episcopus retinet baculum inter ambas eius manus iunctas, stans versus Diaconũ cantantem: & cum responde- tur à choro [Gloria tibi Domine] Cærimoniarius, accepto thuribulo de manu thuriferarij ibi prope adstantis, illud offert Diacono qui thurificat librum, primo in medio, deinde à parte dextra libri, mox à sinistra triplici ductu, & reddit thuribulum Cærimoniario: tum manibus iunctis prosequitur Euangelium, & cum profert nomen Iesu, vel Mariæ, inclinat se, sed profundius, cum dicit Iesus; quod, & omnes faciunt: Subdiaconus autem, & ceroferarij per stant velut immobiles. Finito Euangelio, Subdiaconus, nulla facta reuerentia, portat librum apertum in folio, vbi est principium Euangelij cantati, & illum offert osculandum Episcopo, nulla facta ei reuerentia, nisi postea libro clauso. Diaconus, & alij cum debitis reuerentijs eodem ordine reuertuntur, & Presbyteri assistentes, accepto thuribulo de manu Cærimo-

niarij, vel thuriferarij, stans thurificat Episcopum stantem. Si erit habendus sermo (quem, Episcopo celebrante, ab eo fieri cõsueuit, vel ab aliquo Canonico Presbytero) si quidem Episcopus erit concionaturus, id faciet in propria sua sede, quando est versa ad populum, vel quando altare adhæret parieti, apud ipsum altare, sedens ibi super faldistorio, aut sede ad id parata versis altari renibus. Sedebunt ad eius dexteram Presbyter assistens, & modicum post eum Diaconus Euangelij & Archidiaconus; à sinistris verò sedebunt Subdiaconus, & alter Diaconus assistens. Expletoque sermone, Diaconus, qui cantauit Euangelium, stans ad sinistram Episcopi aliquãtulum inclinatus, faciet confessionem ante Episcopum, vt in capitulo de officio Diaconi explicatur: qua finita, Presbyter assistens pronuntiat Indulgentias, & Episcopus stans sine mitra in eodẽ loco legit absolutionem; videlicet [Præcibus, & meritis, &c.] & dat benedictionem; & si est Archiepiscopus, vel aliàs vtens cruce, portatur ante eum crux per Cappellanum, qui eam tenet genuflexus, spatio congruenti, imagine Crucifixi ad Archiepiscopum versa, cui ille caput inclinat: & statim, si Episcopus ante altare sermonem habuit, reuertitur ad sedem suam, vbi dicit [Credo] vel [Dominus vobiscnm] prout conuenit. Si verò sermo habendus sit per Canonicum (qui eo casu debet esse in habitu ordinis, seu dignitatis suæ) suo tempore ibit ad osculum manus Episcopi, & ab eo profundè inclinatus petet benedictionem, & Indulgentias in forma, prout suo loco explicatur, & sic paratus habitu suæ dignitati conuenienti ascendit pulpitum, siue ambonem, & faciet sermonem: ac deinde, finita per Diaconum confessione, in eodem loco publicabit Indulgentias in forma, prout suo loco dicitur. Episcopus verò legit absolutionem, & dat benedictionem, vt supra. Quod si sermo habendus non sit, ipse Epus statim incensatus post Euãgelium, conuersus ad altare incipit cantando ex libro per Presbyte-

sbyte-

sbyiterum aſſiſtentem alijs coadiuuantibus, vt ſupra ſuſtentato [Credo in vnum Deum.] Quod cum ſuis miniſtris ſummiſſa voce proſequitur; pariter, & Diaconus, & Subdiaconus apud altare, & Canonici illud inter ſe dicunt; & ad verſiculũ [Et incarnatus eſt, &c.] Epiſcopus genuflectit, & pariter omnes de choro genuflectũnt. Quo finito, ſedet Epiſcopus cum mitra, & omnes ſedent: & cum prædictus Verſiculus cãtatur à choro, pariter Canonici ſedentes capite detecto, & Epiſcopus cũ mitra profundè inclinant caput verſus Altare; alij genuflectunt, donec perficiatur dictus Verſiculus. In nocte verò, & die Natiuitatis Dñi noſtri Ieſu Chriſti, ac in die Anuntiationis Beatæ Mariæ Virginis Epiſcopus cum mitra apud ſuam ſedem & Canonici, ac omnes alij in ſuis locis genuflectunt, quando cantatur dictus Verſiculus à choro, & eo finito, omnes ſedent. Diaconus tunc accedit ad abacum, & capit burſam cum corporalibus, quam ambabus manibus eleuatis vſque ad oculos, cum decenti mora, & greſſu ac cum debitis reuerentijs portat ad altare, vbi extrahit corporalia, eaque explicata ponit ſuper altari in medio, burſam verò ſeorſum in eodem altari collocat, ita vt non præbeat impedimentum, & ſtatim redit ad locum ſuum, & ſedet. Circa finem Symboli ſurgunt omnes miniſtri, eo verò prorſus à choro cantato, ſurgit Epiſcopus, depoſitis gremiali, & mitra: & ſtans in ſua ſede cantat verſus populum [Dominus vobiſcũ,] & [Oremus.] manibus prius parum per extenſis, & mox ſtatim iunctis, vt ſupra de oratione dictum eſt. Quòd ſi ſederet in faldiſtorio, vt quia Legatus, vel Cardinalis adeſſet, ob cuius præſentiam abſtineret à ſua ſede Epiſcopali, tunc ſeruabit regulam vertendo ſe ad populũ, vel ad altare, prout ſuo loco explicatur. Legit mox offertoriũ ſummiſſa, ſed intelligibili voce ex libro, quem tenet Cappellanus de eo ſeruiens. Quo lecto, aſſiſtens portat librum cũ puluino ad altare cum debitis reuerentijs, comitante Cæremo-

niario, illumque reponit super dicto altari in cornu Euangelij apertum in folio, vbi sunt ea, quæ celebrans est lecturus, supposito puluino, ibique extra dictum cornu expectat celebrantem; qui statim lecto offertorio sedet, & accipit mitram pretiosam, deditq; annulum, & chirothecas, quę omnia extrahuntur ab assistentibus Diaconis, & accedente scutifero, vel alio nobili, lauat manus, & tergit iuxta formam, & regulam, quæ suo loco exponitur. Interim organum tangitur, si erit, prout etiã suo loco dicitur. Episcopus statim lotis manibus, reassumit annulum, & surgit accipiens manu sinistra baculum pastoralẽ, & medius inter duos Diaconos assistentes, ac subsequente ministro de mitra seruiente, procedit ante infimum gradum altaris in medio, vbi depositis baculo, & mitra, factaque profunda reuerentia cruci, ascendit ad altare, auxiliantibus ipsi ascendenti gradus Presbytero assisten te à sinistris, Diacono verò Euangelij à dexteris: & cum fuerit ante altare, illud in medio osculatur, positis hinc inde manibus; Subdiaconus, postquam Episcopus lauit, & tersit manus accedit ad abacum, vbi velum illud sericum, quo calix, patena, & alia super ipsa mensa cooperiebantur, circumcirca humeros accipit adiuuãtibus Acolythis, ita vt longius pendeat à parte dextera; deindè capit manu dextra calicem cum patena, super qua duæ sint hostiæ mundæ; palla coopertæ, ac dictam partem longiorem veli super eã extendit, sinistramque supra ipsum velum, & calicem leuiter apponit, ne aliquid decidat, & sic ad altare procedit; quem sequitur Acolythus vrceolos vini, & aquæ portans, sumptos ex eodem abaco, & prægustatos à credentiarijs, ita vt eodem tempore cum Episcopo ad altare perueniat, vbi Subdiaconus calicem cum patena ponit in cornu Epistolæ, remoto velo. Diaconus verò capit de manu Subdiaconi patenam cũ hostijs, ex quibus vnam accipiens, & cum ea tangens alteram, ac patenam, & calicem intus, & extra, eandem Sacristiæ

ibi

ibi præſenti prægustandam præbet: mox patenam cum altera hoſtia ad manus Epiſcopi cum oſculo porrigit, qui illam ambabus manibus ante pectus eleuatam tenens, & oculos ſurſum dirigens dicit [Suſcipe ſancte Pater, &c.] & in fine faciens cũ ea ſignum crucis collocat hoſtiam ſuper corporali verſus ſe; patenam verò ponit ad dexteram ſub corporali. Interim Diaconus parum vini, & aquæ ex ampullis, quas ibidem Acolythus tenet, in aliquem cyathum infundit, ex quo Sacriſta illud bibit, mox calicem tergit purificatorio, & accepto de manu Subdiaconi vrceolo vini, quem illi Acolythus miniſtrat; imponit vinum in calicem, quantum ſufficiat, Epiſcopo incipiente: Subdiaconus verò vrceolum aquæ parumper verſus Epiſcopum eleuans dicit [Benedicite Pater Reuerendiſſime, &c.] Epiſcopus autem facto verſus eum ſignum crucis, dum infundit pauculum aquæ in calicem, dicit orationem [Deus qui humanæ ſubſtantiæ, &c.] Diaconus deinde porrigat ad manus Epiſcopi celebrantis calicem, cum oſculo calicis, & manus, quem ille ambabus capit, dextera ſcilicet nodum, ſiniſtra pedem illius tenens, illumque offert dicens ſimul cum Diacono Oratione [Offerimus tibi Domine calicem, &c. tangente, & ipſo calicem.] Qua dicta, eundẽ calicem, facto cum eo ſigno crucis ponit ſuper corporali in medio retro hoſtiam, ita vt hoſtia ſit inter ipſum celebrantem, & calicem, quem Diacono palla cooperit. Tum idem Diaconus capiens patenam ponit illam in manu dextera Subdiaconi, ac extremitate veli ab ea parte pendentis contegit, quam Subdiaconus ſtans poſt Epiſcopum, & Diaconum ſpatio congruenti ſuſtinet eleuatam vſque ad [Pater noſter] Proſequitur interim Epiſcopus cũ Cærimoniarijs, prout in Miſſali ordinario, orationes, videlicet [In ſpiritu humilitatis, &c.] & [Veni ſãctificator] & cum dixerit [Benedic hoc ſacrificiũ tuo ſancto nomini præparatum] miniſtrante Diacono nauiculam; & dicente [Benedicite Pater, &c.] Acolytho

verò thuribulum sustinente, dicit [Per intercessionem, &c.] & alia, prout in ordinario; & accipiens thuribulum de manu Diaconi thurificat oblata, & altare iuxta formam suo particulari capitulo traditam, dicens interim Versiculos [Dirigatur oratio mea, &c.] Quo thurificato, reddit thuribulum Diacono in cornu Epistolæ, dicens [Accendat in nobis Dominus, &c.] & accepta mitra pretiosa ab assistentibus, vel ipsis deficientibus, de manu Cærimoniarij, vel alterius, thurificantur in eodem loco stans à Diacono triplici ductu, & statim lauat manus more solito, dicens Psalm. [Lauabo, &c.] ministrantibus mappulam pro illis tergendis assistentibus, vel illis deficientibus, Cærimoniario cum aliquo Acolitho, cum Diaconus, & assistens tunc reperiatur impediti: Diaconus verò interim thurificat Prælatos, dignitates, Canonicos, Magistratus, & alios de choro ordine, prout latè suo loco explicatur. Postquã Episcopus lauerit, & absterserit manus, aufertur ei mitra à prę-fatis assistentibus, vel illis absentibus, à Cærimoniario, vel altero, qui eam illi proximè imposuit, quam minister de ea seruiens reportat ad abacum. Episcopus verò rediens ad medium altaris, inclinatus, & iunctis manibus dicit orationem [Suscipe Sancta Trinitas, &c.] Qua dicta osculatur altare, deinde erectus, conuertit se iunctis manibus ad populum per latus suum sinistrum dicens voce intelligibili, ac manibus parumper extensis [Orate fratres, &c.] & statim eas iungens perficit circulum prosequendo [Vt meum, ac vestrum, &c.] Tunc extensis manibus, stans dicit orationes secretas summissa voce; & cum peruenerit ad conclusionem, id est, ad [Per omnia sę-cula] positis hinc inde super altari manibus, clara voce cantando profert, deinde [Dominus vobiscum] cum præfatione cõpetenti, & dicens [Sursum corda] manus aliquantulum eleuat; ac dicens [Gratias agamus, &c.] manus eleuatas iungit in verbo [Deo nostro] oculos eleuans, & statim caput aliquan-

tulum inclinans; mox disiungit manus, easque expansas tenet vsque ad finem præfationis; & iterum cum dicit [Sanctus, Sanctus, &c.] illas iungit capite aliquantulum inclinato, prosequens cætera cum ministris; summissa voce videlicet, assistente Presbytero, & Diacono, qui tunc ad eum accedit. Et cum dicit [Benedictus, &c.] erigens se facit sibi signum crucis à fronte ad pectus, sinistram super altari tenēs extra corporalia; tum manibus iunctis, & super altari positis, deuotè inclinatus extollit ad crucem oculos, & eos statim demittit, & incipit ac ꝓsequitur secretè totum Canonem, quem adiuuat Diaconus eleuando dalmaticam ad brachium, & discoopperiendo ac cooperiēdo calicem dum signat, & alios actus facit, prout in ordinario, attentè, & deuotè vsque ad eleuationem, aduertens ad illa verba [Vna cum famulo tuo, &c.] & [Antiste nostro, &c.] vt ea proferat secundum regulas in rubricis Missalis positas, videlicet [Me indigno seruo tuo, &c.] Interim quatuor, sex, aut ad summum octo ministri cottis induti afferant totidem funalia ceræ albæ accensa, & factis debitis reuerentijs, callocant se genuflexi hinc inde à lateribus Subdiaconi tenentis patenam, vel si magis commodum, ad latera altaris. Tunc verò omnes tam in choro, quam extra genuflectunt, præter assistentem, & Diaconum, ac Subdiaconum, qui non nisi cum celebrante genuflectunt; & dum eleuatur Sanctissimum Sacramētum, cum celebrans profert verba Canonis [Quam oblationē, &c.] Diaconus accedit ad eius dexteram aduertens ad discooperiendum, & cooperiendum calicem, cum Episcopus super eo signat, & cum Sanctissimum Sacramentum eleuatur, genuflexus subleuat extremitatem planetæ Episcopi celebrantis, prout de his plenius in capitulo de officio Diaconi dictum fuit. Interim Cærimoniarius, seu aliquis Acolythus, imposito à seipso, vel ab alio thure absque benedictione in thuribulum, thurificat Sacramentum Corporis, & Sanguinis Domini, dū eleua-

eleuatur, ter pro vnoquoque ducens thuribulum. Chorus prosequitur cantum vsque ad [Benedictus] exclusiuè, quo finito, & non prius, eleuatur Sacramentum. Tunc silet chorus, & adorat cum alijs. Organum verò, si habetur, cum omni tūc melodia, & grauitate pulsandū est. Eleuato Sacramento, chorus prosequitur cantum. [Benedictus, qui venit, &c.] ministri funalia habentes surgunt, & factis debitis reuerentijs discedunt, ac funalia extra Presbyterium extinguunt (nisi facienda sit communio, quia tunc remanent cum funalibus accensis vsq; ad finitam communionem) & pariter tunc omnes surgunt. Celebrans continuat Canonem Missæ cum signis, & cęremonijs, prout in ordinario: Diaconus verò aduertit ad detengendum calicem, cum opus est, aliaque faciendum, quæ latiùs in capitulo de officio Diaconi in Missa explicantur. Cum celebrans peruenerit ad Versiculum [Per omnia sæcula, &c.] manibus super altare positis, dicit intelligibili voce [Per omnia sæcula sæculorum.] cum dicit [Oremus.] Iungit manus caput Sacramento inclinans: cum verò incipit [Pater noster] eleuat illas ante pectus, easque sic eleuatas, extensasque tenet vsque ad finē dictæ orationis Dominicæ: cum dicitur [Et dimitte nobis &c.] Subdiaconus facta altari reuerentia cum genuflexione, accedit cum patena cooperta ad cornu Epistolæ altaris, vbi Diaconus, remoto velo ex patena, illam capit de manu Subdiaconi, quam cum manus osculo porrigit Episcopo celebranti statim finita oratione Dominica, qui illam inter digitum medium, & alios dexteræ manus capiens absq; eo, vt indicem à pollice disiungat, incepta oratione [Libera nos, q̄sumus Domine, &c.] antequam dicet verba [Da propitius pacem, &c.] signat se cum ea à frōte ad pectus, & reliqua dicit, & facit, quæ in ordinario Missæ ponuntur. Subdiaconus statim reddita patena Diacono, deponit velum ad manus Cęrimoniarij, vel alicuius Acolythi, qui illud ad abacum reportas, ipse

verò

[illegible] ad locum suum retro cele-brantem redit : cum celebrans dixerit [Hæc commixtio, &c.] dicit [Agnus Dei, &c.] simul cum assistente, & Diacono : quibus dictis Presbyter assistens accedit ad dexterum latus celebrãtis, Diaconus verò ad sinistrum vbi supplet ad librum loco assistentis; ipse verò assistens, dicta per celebrantem oratione [Domine Iesu Christe, qui dixisti, &c.] genuflectit, & statim surgit osculatur altare simul cum celebrãte, à quo dicente ei [Pax tecum] accipit pacem, cui ipse respondet [cum spiritu tuo.] Dumque pacem accipit, appropinquat sinistram genam suam sinistræ celebrantis, ita vt se inuicem leuiter tangant: & iterum ante Sacramẽtum genuflectens, ac statim surgens recedit, & comitante Cærimoniario, pacem in choro distribuit, prout in capitulo de ordine dandi pacem, plenè demonstratur. Quo facto, reuertitur ad locum, & officium suum. Interim Diaconus supplet librum loco Presbyteri assistentis à sinistris, & Subdiaconus à dexteris seruit discooperiendo calicem, & alia faciendo quæ erunt opportuna, donec Episcopus communicet. Celebrans prosequitur Missam, vt in ordinario; & cum sacram Cõmunionem Corporis, & Sanguinis Domini sumpserit, ac se purificauerit, digitosque abluerit, accedit Acolythus de mitra seruiens, illamque porrigit Diacono, & Diaconus eam imponit celebranti; qui stans in cornu Epistolæ lauat manus, afferente lances scutifero, seu nobili ordine superius dicto. Interim Presbyter assistens transfert librum ex latere Euangelij ad latus Epistolæ, nisi iam translatus erit à Diacono. Subdiaconus verò complicat corporale, tergit, & mundat calicem, & omnia, quæ prius attulerat, colligit, & componit, bursam super calicem reponẽdo, eamq; ad abacum reportat per gradus anteriores altaris, facta illi reuerentia. Episcopus verò, tersis manibus, deponit mitram, legitq; communionem ex libro, quæ etiam cantatur à choro immediatè post [Agnus Dei] dũ Episcopus capit communionẽ;

& ea

dicta cantata, Episcopus accedit ad medium altaris, quod osculatur more solito, & vertens se ad populum per latus suum dexterum cantat [Dominus vobiscum,] & reuersus ad librum per eandem partem [Oremus,] versa facie ad crucem altaris; deinde orationem, seu orationes competentes; quibus cum sua conclusione finitis, redit iterum ante medium altaris, quod vt prius, osculatur, & rursus ad populum versus [Dominus vobiscum,] & responso per chorum [Et cum spiritu tuo,] Diaconus faciem ad populum, renes autem celebranti, vel aliàs iuxta depositionem altaris, & regulariter stat versus prout celebrans, & cātat [Ite Missa est.] in tono festiuo; quo dicto, ipse, & celebrans simul vertunt se per latus Epistolæ ad altare, & celebrās dicit [Placeat tibi, Sancta Trinitas, &c.] Quo dicto, si adsit Cardinalis non Legatus, seu Archiepiscopus suus, aut alius eius superior, retrocedit paulum ad latus Epistolæ, quasi benedictionem ipsi superiori dandam remittens: ipse tamen Superior omninò illam ipsi Episcopo relinquat. Sed præsente Legato de latere conuenit, vt ipse Legatus benedicat, etiam si Episcopus sit Cardinalis. Cum verò Episcopus benedictionem daturus est, sumpta mitra, in medio altaris benedicit more solito, prout in Vesperis dictum fuit. Et si indulgentia non fuit publicata post sermonem, publicabitur ibi tunc per Presbyterum assistentem versus populum, qua publicata, Episcopus, deposita mitra, dicit [Dominus vobiscum.] summissa voce, & facto signo crucis super altari, dicit [Initium Sancti Euangelij secundum Ioannem] quod prosequitur, procedendo ad locum, vbi à principio accepit paramenta associatus à Canonicis; ibiq; per eosdem ministros exuitur sacris paramentis: Canonici verò deponunt sua paramenta in locis suis. Si celebrans sit Archiepiscopus, dat benedictionem sine mitra versus ad suam crucem, & deponit pallium super altari. Quod si in huiusmodi Missa esset facienda communio generalis, vel particula-

ticularis aliquorum, obseruabuntur ea, quæ in capitulo de Missa solemni in die Paschæ dicuntur.

DE MISSA SOLEMNI, quæ coram Episcopo celebratur. Cap. IX.

Vemadmodũ superius de Vesperis solẽnibus coram Episcopo celebrandis diximus, Episcopum pluuiali, ac alijs paramentis ibidem expressis indutum conuenienter interesse, & officium facere; sic etiam, cũ ipsemet non erit celebraturus, sed Missæ per alium celebrandæ intererit, eisdem sacris indumẽtis vestitus esse poterit, eodemque modo, ordine, & loco ea sumere, prout ibidem demonstratum fuit. Quo casu debent ei assistere duo antiquiores Diaconi, siue ex dignitatibus, siue his deficientibus, ex Canonicis, & his deficientibus iuniores Presbyteri in eorum habitu Canonicali, sed sine sacris paramentis. Ordo autem, quo ad accessum ad Ecclesiam, deductionẽ, & obuiationem Canonicorum, ac reditum in fine idem erit prout supra in capitulo, de habitu Ecclesiastico, declaratur. In solemnioribus festiuitatibus Episcopus erit semper cum pluuiali, vt supradictum est. Poterit tamen, si magis placebit, huiusmodi Missæ in festis minus solemnibus cum sua cappa Pontificali interesse. Quæ autem ab ipso Episcopo agenda, exercenda ve erunt, in huiusmodi Missa diuerso modo statuuntur. Nã aut Missa celebrabitur per aliquem alium Episcopum, seu Suffraganeum, & tunc Episcopus proprius interesse debet cum cappa, & omnia deferre Episcopo celebranti, præter absolutionem, & benedictionem post sermonem, ac indulgentiarum concessionem, quæ omnino ab ipso proprio Episcopo peragenda sunt. Cætera in Missa occurrentia, vt benedictionem incẽsi, & aquæ, benedictionem Diaconi ante Euangelium, deosculationem manus, quæ fit ab eodem Diacono, & Subdiacono, benedictionem in fine Missæ, & si-

& ſimilia relinquit Epiſcopo celebranti, qui in benedictione ſolemni in fine Miſſæ vertens ſe verſus Epiſcopum quaſi veniam petet, & ipſe nutu annuet. Circuli tamen Canonicorum fient ante ipſum Epiſcopum proprium, quamuis cappa indutū: Sed ſi Epiſcopus proprius fortè vellet eſſe paratus in huiuſmodi Miſſa ab alio Epiſcopo celebrata, quod non conuenit, niſi celebrans ſit Suffraganeus, vel alias ſubditus Epiſcopo, deberet omnia prædicta ipſe facere. Si verò Epiſcopus inter erit Miſſæ celebratæ per aliquem inferiorem Epiſcopo, ſiue cum pluuiali, & mitra, ſiue cum cappa, omnes præeminentiæ, honores, & actus præfati conueniunt ipſi ſoli Epiſcopo, excepto quo ad thurificationem: quia quando non eſt paratus, vt ſupra, non debet thurificari, niſi poſt thurificationem oblatorum tātum. An autem, quomodo, & à quibus Epiſcopo non celebranti fiat aſſiſtentia, tàm Presbyteralis, quàm Diaconalis, ſuis locis explicatum fuit, quod ſuperfluum eſt hic repetere.

DE VESPERIS, ET MATUTINIS PRO DEFUNCTIS. Cap. X.

Via in officijs Defunctorum diuerſæ ab alijs Cæremoniæ in multis obſeruētur, ideo de eis eſt ſubiungendum; Et primo de Veſperis, & Matutinis, quæ celebrantur quotannis pro commemoratione, & ſuffragijs omnium fidelium Defunctorū immediatè poſt ſecundas Veſperas feſtiuitatis omnium Sanctorum, quæ ſimul, & iunctim in multis Eccleſijs recitari ſolēt: hoc eſt, ſtatim poſt Veſperas omnium Sanctorum Veſperæ, & Matutinæ Defunctorum; ad hoc, vt populi commodius, & frequētius illis intereſſe poſſint. Et tunc, ſi Epiſcopus ipſemet erit in craſtinum celebraturus Miſſam ſolemnem pro defunctis, debebit etiam, & in his Veſperis, & Maturinis officium facere, & quidem hoc pacto. Poſtquam enim in ſecundis Veſperis omnium Sanctorum obſeruauerit ea omnia, quæ ſupra expreſſa

pressa sunt in capitulis de Vesperis solemnibus: & ipsis secundis Vesperis expletis, si eis Episcopus interfuit cum pluuiali, & mitra, ea deponit, & assumit cappam Pontificalem laneam, & parumper sedebit in sua sede, nullis tamen tunc ei Canonicis à lateribus assistentibus; sed tantummodo aliquibus Cappellanis, seu ministris cum cottis, præsertim qui de libro seruiunt, & cum eis Cærimoniario indicante quid, & quomodo agendum sit: & cum opus est, cappæ fimbrias aptant, atque interim mutari poterit pallium altaris, & candelæ; videlicet remotis albis, apponi ex cera communi. Post pauculum moræ surget Episcopus, & detecto capite; versus altare dicit secretò [Pater noster] vsque in finem, & chorus incipit Antiphonam [Placebo Domino, &c.] illam integrè recitando, qua finita, & incepto Psalmo [Dilexi, &c.] Episcopus caput cooperit, & sedet; & sic sedens manet, quousque inchoetur à choro [Magnificat, &c.] Tunc surgit, & stat detecto capite vsque in finem: cum repetitur per chorum Antiphona post Magnificat, sedet; & ea finita surgit, detecto capite, & competenti voce dicit [Pater noster,] quod secretè complet. Interim duo Acolythi ceroferarij accedunt ante Episcopum cum candelabris, & cereis accensis, qui solent fieri ex cera communi, & inter eos erit medius Cappellanus de libro seruiens. Episcopus altè pronunciat ea verba orationis Dominicæ, videlicet [Et ne nos inducas, &c.] cum alijs Versiculis, respondente choro, quæ habentur in Breuiario post Vesperas defunctorum, & orationē [Fidelium Deus, &c.] qua finita, Versiculum [Requiē æternam, &c.] choro respondente [Et lux perpetua, &c.] deinde chorus [Requiescant in pace.] Quo dicto, sedet Episcopus, cooperto capite, & post modicam moram surgit, capite detecto, dicit secreto [Pater noster] quo dicto, adhuc stans capite aperto; chorus incipit Inuitatorium [Regem, cui omnia viuunt] pro Matutinis cū Psalmo [Venite exultemus, &c.]

Cum chorus incipit Psalmum primi nocturni; Episcopus sedet cooperto capite, & sic manet, quousque dicatur per chorum Responsorium Versiculi ante primam lectionem primi nocturni; tunc surgit, & detecto capite, dicit secretè [Pater noster, &c.] vsque in finem; mox sedet capite cooperto, quousque dictum fuerit Responsorium Versiculi ante quartam lectionem secundi nocturni, tunc pariter surgit, detecto capite dicens [Pater noster] mox sedens, prout in primo nocturno, idem facit post Responsorium Versiculi tertij nocturni ante septimam lectionem. Lectiones ipsa cantantur per cantores, vel per Canonicos, iuxta consuetudinē loci, in tono consueto lectionum, & Responsoria lectionum per chorum. Dicuntur deinde Psalmi cum suis Antiphonis pro Laudibus; & cum inchoatur canticum [Benedictus] Epūs surgit, detecto capite vsque in finem, & cum repetitur Antiphona, sedet cooperiens caput. Interim accedunt duo ceroferarij cum Cappellano librum tenente ante Episcopum, & omnia fiunt, prout supra proximè dictum fuit in fine Vesperarum huiusmodi. Quibus finitis, Episcopus discedit cū alijs ad sua s mansiones, nec datur benedictio, nec Indulgentiæ. Cùm verò Vesperæ, & Matutinæ huiusmodi recitandæ erunt alijs temporibus, quam p̄dicta die anniuersaria omnium defunctorum, tunc seruandæ erunt rubricæ positæ in Breuiario, in ipso officio Defunctorū, nisi essent celebrandæ pro anniuersario Epi prædecessoris, vel pro aliquo summo viro Principe, vel Prælato proximè defuncto, quo casu q̄dam specialia obseruantur, quæ suo loco explicātur. Hæc, vt dixi, seruantur, si ipse Epūs sit in his vesperis, & Matutinis officium facturus; sin minus, posset manere cū cappa in choro in loco suo, & Canonicus hebdomadarius paratus pluuiali nigro supra Rochettū, vel cottam, aut saltem stola nigra faceret, aut diceret omnia prædicta. Neque hoc casu requiritur, vt aliqui Canonici, vel Beneficiati cum eo parentur, prout

in alijs

in alijs Vesperis solemnibus. Et idem in Collegiatis, vel Cathedralibus, absente Episcopo.

DE MISSA PONTIFICALI pro Defunctis per Episcopum celebranda, & de sermone, & absolutionibus post Missam. Cap. XI.

SI velit Episcopus celebrare die anniuersaria omnium Defunctorum, vel alias quãdocunque pro defunctis, hæc præparentur, & fiant; videlicet, altare nullo ornatu festiuo, sed simpliciter, & nullius imaginibus, sed sola cruce, & sex candelabris paretur, & duo super credentia cum candelis ex cera communi; super ea nulla ornamenta ponantur, sed tantum, quæ sunt necessaria, videlicet, bacile, & buccale simplex, Missale, vas aquæ benedictæ cum aspersorio, thuribulum, cum nauicella; item pannus niger extendendus pro absolutione facienda. Finita Missa, nisi adesset lectus, seu lectica mortuorum, aut castrum doloris; gradus altaris, & totum Presbyterium sit nudum, excepto quod vnum tapete sub faldistorio, & aliud super primo gradu suppedaneo apud altare ponetur. Omnia paramenta tam altaris, quam celebrantis, & ministrorum, librorum, & faldistorij sint nigra, & in his nullæ imagines mortuorum, vel cruces albę ponantur. Canonici non parentur paramentis sacris, prout in alijs Missis, celebrante Episcopo. Episcopus ipse non vtatur in hac Missa sandalijs, & chyrothecis, nec baculo pastorali: non dicet Antiphonam [Ne reminiscaris] nec leget Psalmos [Quam dilecta, &c.] nec orationes, quæ in alijs Missis dicẽdæ sunt, antequam induatur; sed dicet tantummodo orationes pro paramentis, incipiendo ab ea [Exue me Domine, &c.] & tunc deponit cappam, & lauabit manus, ac parabitur, dicendo ad aquam, & indumenta, consuetas orationes, exceptis, quæ dicuntur pro sandalijs, & chyrothecis. Diaconus, & Subdiaconus vtentur tunicella,

& dalmatica, & assistens pluuiali; & aderunt Cappellani soliti cum cottis, & scutiferi pro lotione manuum apud abacum, prout in alijs Missis. Cum Episcopus accedet ad altare, finita confessione, non osculabitur librum, sed altare tantũ, & statim redit ad sedem suam; nec altare, nec ipse thurificabitur, sed apud sedem versus altare legit introitum. Ministri aliquid dãtes, vel ministrantes Epõ in tota Missa nunquam eius manum, aut rem osculentur. Cum dicuntur orationes tam ante Epistolam, quã post communionem, omnes genuflectunt, præter celebrantem, & ministros; videlicet, Diaconum, & Subdiaconum, ac assistentem. Epistola, & Euangeliũ non legantur in ambone, sed in Presbyterio in loco conuenienti. Subdiaconus cantata Epistola, non osculetur manum Episcopi. Si distribruendæ sunt candelæ tunc post Epistolam, dum cantatur Prosa, id est. Sequentia, distribuantur, q̃ accendantur ad Euangeliũ, ad eleuationẽ Sacramenti, ac finita Missa, dum fit absolutio. Lecta Epistola, Diaconus non petat benedictionem pro Euangelio, nec deferãtur luminaria, nec incẽsum. Diaconus dicet tantumodo [Munda cor meum] & procedet ad cãtandum Euangelium cum ministris ordine infrascripto, videlicet, primò ipse Diaconus, tum Subdiaconus, vltimo loco duo Cappellani. Finito Euangelio, Episcopus non osculabitur librum, sed statim dicet [Dñs vobiscum] & [Oremus] pro offertorio, deinde lauabit manus more solito, & ad altare accedet. Nõ benedicet aquam ponendam in calice pro oblatione; nec Subdiaconus sustinebit patenã: imponet tñ post offertoriũ Eps thus in thuribulum, more solito cum benedictione [Per intercessionẽ, &c.] & thurificabit oblata, & altare; & demum ipse solus thurificabit à Diacono. Dũ dicitur [Sãctus, Sãctus, &c.] quatuor cappellani cũ quatuor funalibus ex eadẽ cera cõi accẽsis ꝓ eleuatione Sacramenti accedũt, & genuflectunt, more solito, & similiter oẽs genuflectunt sic ꝑmanẽtes vsq; ad [Per omnia sęcula] ante [Pax Dñi] Cappellani verò cum

rò cũ funalibus vſque poſt Communionem. Subdiaconus ad eleuationem impoſito per aliquem Acolythum thure in thuribulum thurificabit Sanctiſſimum Sacramentum genuflexus in cornu Epiſtolæ. Non datur pax, nec percutitur pectus ad [Agnus Dei] In fine Miſſæ non datur celebrantem benedictio, nec publicantur Indulgentiæ, ſed Diaconus dicat [Requieſcant in pace,] & Epiſcopus dicto in altari [Placeat, &c.] redit in ſuam ſedem, & interim dicet [Initium Euangelij Sancti Ioannis, &c.] & ibidem depoſita planeta, ac etiam dalmatica, & tunicella, capiet pluuiale nigrum, Diacono, & Subdiacono paratis remanentibus, & Epiſcopum ad exeundum planeta, & induendum pluuiali adiuuantibus. Si ſermo habendus erit in laudem defuncti, pro quo Miſſa celebrata erit, tunc ea finita ante abſolutionem accedet ſermonizaturus veſtibus nigris indutus, & facta oratione ante medium altaris, nulla petita benedictione ab Epiſcopo, ſed facta ei profunda reuerentia, vel genuflexione pro qualitate perſonæ, aſcendet pulpitum panno nigro coopertum, vbi facta iterum Epiſcopo reuerentia, ſignans ſe ſigno crucis faciet ſermonem. Quo finito, vel ſi ſermo non ſit habendus, ſtatim finita Miſſa, accepto pluuiali per Epiſcopum, vt ſupra; ante infimum gradum ſolij extendetur pannus niger, vel portabitur lectica mortuorum pro abſolutione faciẽda ante infimum gradum Presbyterij. niſi aliàs lectus mortuorum, vel caſtrum doloris adſit in medio Eccleſiæ. Quo caſu Epiſcopus pluuiali paratus ibidem vel ſolus, vel cũ alijs quatuor abſoluentibus, vt infra dicetur, accedere deberet. Si verò Epiſcopus erit in faldiſtorio, tunc pannus niger ante infimum gradum altaris extendetur, vel ibidem portabitur lectica mortuorum pro abſolutione facienda. Interim dum extenditur pannus, vel portatur lectica, Epiſcopus ſedet, & cantores incipient Reſponſorium. [Libera me Domine, &c.] & dum reperitur dictum Reſponſorium, accedunt ad Epiſcopũ

duo Acolythi, vnus cum thuribulo, & nauicula, alius cum aspersorio, & vase aquæ benedictæ. Tunc Episcopus, ministrante nauiculam Diacono à dexteris sine osculis, imponet thus in thuribulum, & statim, si est in faldistorio, accedit ad altare, vbi cum á choro dicitur [Kyrie eleison.] deponet mitrá, & stans versus altare dicit intelligibili voce [Pater noster] Si verò erit in sede, surget, & deposita mitra, dicto vltimo [Kyrie eleison.] versus altare dicet similiter [Pater noster.] Quod secretè complendo, ministrante Diacono assistente aspersorium, & eleuantibus hinc inde Diacono, & Subdiacono, oras pluuialis, Episcopus stans aspergit tertiò super pannum nigrum, vel lecticam mortuorum: & reddito aspersorio Diacono, & ab eodem accepto thuribulo, thurificabit eodē modo tertiò thuribulum ducens super pannum vel lecticam, ministris oras pluuialis similiter eleuantibus. Túc accedēt duo Acolythi cum duobus candelabris, & candelis accensis, & sistent ante pedes Episcopi, qui ex libro sibi per ministrum solitum in capite posito leget Versiculum [Et ne nos] & alios versiculos, & orationem Missæ, pro qua nullus tunc genuflectet, & in fine repetit Versiculum [Requiem ęternam] & cantores dicent [Requiescant in pace.] Et Episcopus, depositis paramentis facta oratione, discedit. Si aderit in Ecclesia lectus mortuorum, seu castrum doloris, & si Missa celebrata sit pro anima alicuius Summi Pontificis, vel Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, seu Metropolitani, aut Episcopi proprij, seu Imperatoris, Regis vel Ducis magni, aut Domini loci, conueniens est, vt fiant absolutiones apud castrum doloris, tam ab ipso Episcopo celebrante, quam ab alijs quatuor Episcopis, vel Prælatis, si adsunt; & in defectum Episcoporū, à quatuor primis dignitatibus, vel Canonicis, ordine infrascripto: videlicet, finita Missa, & Sermone, si habitus sit, quatuor Prælati, seu Dignitates, vel Canonici præfati accedant ad Sacristiam, vel alium locum conuenien-

pientem, & propinquum, vbi quilibet eorum accipiat super Rochettum, vel super cottam, si sit Religiosus, amictum, stolam, & pluuiale nigrum, ac mitram simplicem, si ea vti possunt, sin minus, biretum, & omnes sic parati conueniant apud Episcopum celebrantem paratum, vt supra, cum quo ibunt ad feretrum, seu castrum doloris, hoc ordine. Præcedent duo Acolythi, vnus cum thuribulo, & nauicula, & alius cum vase aquæ benedictæ, & aspersorio; tum duo alij Acolythi cũ duobus alijs candelabris, & candelis accensis, in quorum medio erit Subdiaconus, qui in Missa cantabit Epistolam, paratus, deferẽs crucem, post cum duo iuniores Prçlati, deinde duo seniore, & quilibet eorum habebit penes se vnum Cappellanũ superpelliceo indutum, qui de mitra seruiet, & vnum scutiferum, qui cereum accensum portet; vltimo loco incedet Episcopus celebrans habens ad sinistram Diaconum paratum, qui eum comitetur, & post eũ Cappellani cum cottis. Cum peruenerint ad castrum doloris, seu locum destinatum pro absolutionibus faciendis, thuriferarius cum alio Acolytho deferente aquam benedictam firmabũt se in capite loci à parte dextera; Acolythi verò ceroferarij, ac Subdiaconus cum cruce ibunt ad pedes loci, & Subdiaconus cum cruce collocabit se in medio eorum. Iunior Prælatus sedebit in scabello in angulo castri doloris ad pedem dexterum, alius post eum in angulo ad humerum sinistrum, tertius in angulo ad pedem sinistrum, quartus, qui erit senior, in angulo ad humerum dexterum. Celebrans verò sedebit in faldistorio in capite loci in medio, ita vt crucẽ directè respiciat. Omnibus sic ordinatis, surget celebrans, detecto capite, omnibus similiter surgentibus, & incipiet in tono lectionis absolutè oratione. [Non intres in iudicio, &c.] qua finita, omnes sedebunt coopertis capitibus, & cantores incipient Responsoriũ [Subuenite Sancti Dei, &c.] tunc duo Acolythi cum thuribulo, & nauicula, & aqua benedi-

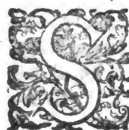
nedicta, & aſperſorio accedent ad angulum dexterum capitis vbi eſt dignior Prælatus, & ſe ad eius dexteram collocabunt. Incepto verſiculo [Requiē æternam, &c.] Acolythus dabit nauiculam Diacono, & ipſe accedet cum thuribulo ante dictum digniorem Prælatum, qui miniſtrante Diacono nauiculam, imponet thus in thuribulum. Cum per chorum dicetur primum [kyrie eleiſon] ſurgent omnes, detectis capitibus, & prædictus dignior Prælatus voce intelligibili dicet [Pater noſter] quod ſecretè complebit: & interim accepto aſperſorio cum aqua benedicta de manu Diaconi, aſperget lectum circumcirca ambulans, incipiens à ſua parte dextera, tertio aſpergens quamlibet lectis partem; Diacono à ſiniſtris comitante, & fimbrias pluuialis ſubleuante: & dum tranſibit ante alios Prelatos, illos ſalutabit, & ſimiliter cruci reuerentiam faciet tranſiens ante illam ad pedes lecti. Poſtquam cū aſperſorio circumierit lectum, & ad locum ſuum redierit, ibidem ad eodem Diacono capiet thuribulum, & lectum ſimiliter circumcirca thurificabit, tertio in qualibet parte thuribulum ducens. Cum redierit poſt thurificationem ad locum ſuum, ante ſcabellum ſtans dicet Verſiculos [Et ne nos, &c.] & alios Verſiculos, & orationem [Deus cui omnia viuunt, &c.] prout in Pontificali. Qua finita, omnes ſedent cum mitra, & cantores incipient Reſponſoriū [Qui Lazarum, &c.] dum dicent Verſiculum [Requiem æternam] vt ſupra, miniſtri accedent ad ſecundum digniorem Prælatum ſedentem in angulo ad ſiniſtrū pedem, qui impoſito thure, vt de primo dictum eſt, dicto vltimo [kyrie eleiſon.] à choro, ſurget omnibus ſimiliter ſurgentibus dicet [Pater noſter] aſperget, & thurificabit lectum, vt ſupra, & demum dicet Verſiculos, & Orationem [Fac quæſumus, &c.] Qua finita, omnes ſimiliter ſedebunt, & cantores cantabunt Reſponſorium [Domine quando veneris, &c.] & tertius dignior Prælatus ſedens ad ſiniſtrum humerum ſeruabit omnia quæ ſuperius primus, &

ſecun-

secundus seruauerunt, & demũ dicit Orationem [Inclina, Domine, aurem tuam, &c.] Qua similiter finita, quartus, & iunior Prælatus sedens in angulo ad dexterum pedem faciat similiter, & in fine dicet orationem [Absolue, quæsumus, vt in resurrectionis, &c.] Demùm cantato à choro Responsorio [Libera me, Domine, de morte æterna, &c.] celebrans ipse imposito thure in thuribulo, vt supra, dicto [Pater noster] asperget, & thurificabit lectum, sicut de primo, & alijs dictum est; & in fine dictis Versiculis, dicet orationẽ [Absolue quæsumus, &c. vt defunctus sæculo, &c.] & respõso per chorũ. [Amen.] ipse Episcopus dicet [Requiem æternam, &c.] & demùm duo cantores dicent [Requiescant in pace.] Quo dicto, receptis ab omnibus Prælatis mitris, seu biretis, si mitris non vtantur, omnes eo ordine, quó venerãt, reuertũtur ad sacristiam; vel alium locum deputatum, & ibidem depositis paramentis; quilibet recedit ad propria. Quatuor, seu quinque istas absolutiones non semper in omnibus exequijs fieri conuenit, sed tantum in primis exequijs, quæ solent fieri post obitum, vt sunt exequiæ nouemdiales, quæ in Romana curia fiunt pro anima Pontificis defuncti. In exequijs verò anniuersarijs non debent fieri huiusmodi, quatuor absolutiones, sed vnà tantùm per celebrantem, vt supra dictum est, post Missam: vel, si adesset castrum doloris, vel alius locus, vbi eundum esset ad absoluendum. Celebrans solus paratus, vt supra, præcedente cruce cum omnibus ministris superius narratis, & sequẽtibus cum suis Capellanis, accedet ad castrum doloris, & ibidem dispositis ministris, vt supra dictum est, stans ante suum faldistoriũ, in capite lecti dicet orationem [Non intres, &c.] qua finita, sedet, & cantato per chorum Responsorio [Libera, &c.] Imposito thure in thuribulo, vt supra asperget, & thurificabit lectum ordine, quo supra dictum est: & demùm dicet vnam ex quinque præfatis orationibus, quàm maluerit, & reuertetur ordi-

ordine, quo venit. Quod similiter seruari poterit, etiam in primis exequijs, vbi commodè quatuor Prælati, qui post Missam, vt supra dictum est, absoluant, haberi non poterunt.

DE MISSA PRO DEfunctis, quæ coram Episcopo celebratur. Cap. XII.

SI Episcopus noluerit celebrare, sed huiusmodi Missæ pro defunctis per alium celebratæ interesse, eadem norma in omnibus seruabitur, quæ superius expressa est in capitulo præcedenti: ipse verò Episcopus, cum cappa facta confessione cum celebrante, ibit cum suis assistentibus ad sedem suã, quæ debet esse parata ex panno violaceo, non autem ex serico. Cum celebrans dicit [Dominus vobiscum] ante orationem, Episcopus veniet ad faldistorium ante altare, & ibi genuflectet, capite detecto, sic manens vsq; ad finem orationis. Qua finita, redibit ad sedem suam, & tunc, & non prius Presbyter assistens ibit ad scabellum assistentiæ. Ad offertorium Episcopus, more solito ministrante nauiculam Presbytero assistente, imponet thus in thuribulum, dicens [Per intercessionem, &c.] & thurificatis oblatis, & altare, thurificabitur celebrans à Diacono, & Episcopus, à Presbytero assistente more solito: Dicto [Sanctus] Episcopus ibit ad faldistorium, vbi genuflexus permanebit vsque ad [Agnus Dei] exclusiuè, & tũc redibit ad sedem, & dicet [Agnus Dei] cum suis assistentibus, non percutiendo pectus; nec fiunt in hac Missa circuli, & iterum ad orationem post Communionem redibit ad faldistorium, & genuflectet, similiter omnibus genuflectentibus, quoties Episcopus genuflectet. Finita oratione, Episcopus redibit ad sedem; & non dabit benedictionem, nec publicabuntur Indulgentiæ. Finita Missa si sermo habendus sit, sermocinator accedet, & absque aliqua benedictionis petitione facta tantummodo altari reuerẽtia cum genuflexione, & Episcopo

scopo

ſcopo cum profunda capitis inclinatione, ibit ad pulpitum, vbi ſermonem ſuum recitabit. Quo finito, ſi Epiſcopus voluerit ipſe abſoluere, depoſita cappa apud ſedem, capiet amictum ſupra Rochettum, & ſtolam, & demum pluuiale nigrum, & mitram ſimplicem, & omnia fient quæ ſuperius in proximo præcedenti capitulo dicta ſunt.

DE VESPERIS, ET MISſis in Dominicis Aduentus ſiue ab Epiſcopo, ſiue ab alio, præſente Epiſcopo, celebrandis. Cap. XIII.

IN veſperis, & miſſis ſolemnibus in ſingulis Dominicis Aduentus eadē omnia ſeruabuntur, Epiſcopo celebrante, vel non celebrante, quæ ſuperius expreſſa fuerunt, dum generaliter de his diſſeruimus, exceptis tamen infraſcriptis. Quia primò Eccleſia, altare, & chorus ſimpliciori apparatu ornantur. Item celebrante Epiſcopo Miſſam ſolemnem, nō erit opus paramenta ſacra pro Miſſa ſumere in ſacello, ſeu ſecretario ſupra memorato, ſed apud ſuā ſedem, vbi cappa indutus incipit Tertiam; & incepto primo Pſalmo, ſedet, accipit ſandalia, legit Pſalmos, & Verſiculos, ac orationes conſuetas, & in fine cantat orationem pro Tertiam; Canonico Presbytero aſſiſtente librum ſupra caput tenente in ſuo habitu Canonicali. Subdiaconus cantaturus Epiſtolam, paulo ante, quàm Epiſcopus in chorum veniat, capiet oīa paramenta ſibi conuenientia, præter manipulū, & planetā ante plicatam q̄ capiet poſtea Diaconi aſſiſtentes capiunt ſua paramenta id eſt, planetam ante plicatā ſuper cottam, vel Rochettum circa finem Tertiæ, antequam Epiſcopus cantet orationem, & cum eis Diaconus cantaturus Euangelium, qui accipit amictum, albam, cingulum, & ſtolam. Dum prædicti Diaconi aſſiſtentes parantur, aſſiſtunt Epiſcopo duo alij Diaconi illis proximi in ſuo habitu Canonicali, & in eorum defectum duo vltimi Presbyteri. Finita Tertia, præ-

fati duo Diaconi aſſiſtẽtes cum Diacono cantaturo Euangeliũ iam parato reuertantur ad Episcopum, dum lauat manus, miniſtrante Presbytero aſſiſtente. Episcopus, poſtquàm lauerit manus, more conſueto accipit paramenta conſueta, quæ eſſe debent violacei coloris. Subdiaconus, & Diaconus capiunt planetas ante pectus plicatas, & tunc pariter omnes Canonici capiunt in ſuis locis paramenta ipſis conuenientia, eiuſdem coloris. Episcopus ante orationes dicit [Dominus vobiſcũ.] non autem [Pax vobis.] Subdiaconus, dum Episcopus celebrans cantat vltimam orationẽ depoſita planeta, accipit librũ Epiſtolarum, & cantata epiſtola, oſculataque manu Episcopi, planetam reaſſumit. Diaconus ante primum Alleluia poſt Graduale deponit, & ipſe ſuam planetam, quæ conuoluitur, vel alia iam conuoluta, & complicata ſuper eius ſiniſtrum humerum, & ſuper ſtolẽm ponitur ſub eius brachio, ſtrictè cordulis ad id aptatis colligatur, ne decidat, & ſic permanet, quouſque Episcopus ſumpſerit Sacrã Cõmunionem. Tunc reaſſumit planetam ante pectus plicatam, depoſita alia, quæ erat ſuper humerum ſiniſtrum. Cætera omnia fiunt, prout ſuis locis explicatum fuit. Si verò Episcopus non celebret, ſed interſit Miſſæ ſolemni, eadem obſeruantur, quæ in capitulo de Miſſa ſolemni præſente Episcopo dicta ſunt. In tertia Dominica eadem obſeruantur, niſi quod paramenta altaris, & celebrantis adhiberi ſolent aliquãtò ſumptuoſiora, ſed coloris violacei; & miniſtri videlicet, Diaconus, & Subdiaconus vtuntur dalmatica, & tunicella, & idem in Vigilia Natiuitatis Domini, ſi venerit in Dominica, & etiam in Vigilia, quæ non venerit in Dominica, vt capitulo ſequenti: in collegiatis pariter idem obſeruatur.

DE

DE VIGILIA NATIVItatis Domini Nostri Iesu Christi, & de Matutinis, & Missa in nocte celebranda. Cap. XIV.

N die Vigiliç Natiuitatis Domini Nostri Iesu Christi, siue venerit in Dominica, siue alio die, celebrari solet Missa solemnis in paramentis violacei, iuxta regulas præcedenti capitulo de Dominicis Aduentus traditas; hoc tantum excepto, quod Diaconus, & Subdiaconus vtuntur dalmatica, & tunicella, prout in tertia Dominica Aduentus. Hora Vesperarum cantantur Vesperç solemnes pariter secundum regulas superius in capitulis de Vesperis positas, quas hic repetere superfluum est. Nocte sequenti hora competenti, prout ab Episcopo fuerit præordinatum, celebrantur Matutinç, prout in capitulo de Matutinis dictum fuit. Hæc tamen particularius in his Matutinis obseruanda erunt. Primò vltra luminaria solita altaris, & abaci præparanda erunt sex, vel octo funalia ceræ albæ, vel quot erunt necessaria pro consuetudine, & dispositione loci, ad illuminandum chorum, & tribunam, seu Presbyterium, quæ super totidem candelabris ferreis magnis spatijs æqualibus inter se distantibus collocabuntur. Præparabuntur etiam aliquod paruæ candelæ albæ pro Episcopo, & Canonicis cantaturis lectiones. Super aliqua mensa separata ab abaco, collocari poterunt paramenta omnia pro Episcopo Missam celebraturo, & pluuiale album pulchrũ pro eodem cantaturo orationem in fine nocturnorũ. Sed si Episcopus non erit celebraturus primam Missam, non erunt ibi præparanda Missalia indumenta, sed tantum pluuiale, nã alius celebraturus Missam, siue Prælatus siue Canonicus capiet paramenta in sacristia vnam cũ suis ministris: sed celebraturo Episcopo ipsi ministri, id est, Diaconus, & Subdiaconus vtique in Sacristia parari poterunt; Presbyter autem assistens in loco suo vna cum cæteris Canonicis. Item celebraturo primam

Missam

manus, accedentibus tunc, & adiuuantibus Diacono, & Subdiacono paratis; & ab eisdem induitur omnibus paramentis Missalibus, aliquanto celerius solitò, præter chirothecas, & annulum, & tunicellam, ac dalmaticam, & planetam, cuius loco induitur pluuiali, denuo sedem ascendit, vbi stans sine mitra expectat finem Hymni prædicti, qui decantari poterit prolixiori nota, & cum organi interpositione, vt commodè interim Episcopus, & omnes Canonici indui possint suis paramentis. Quo finito, accedunt duo Acolythi cum candelabris, & cereis accensis, & medius inter eos alter de libro seruiens ad Episcopum, adhærente alio cū candela parua, qui versus populum cātat [Dominus vobiscū] deinde versus altare [Oremus] iunctis manibus, deinde orationem [Concede quæsumus, &c.] cum sua conclusione, & iterum repetito [Dominus vobiscū.] dum chorus cum organo prosequitur lentè [Benedicamus Domino,] & [Deo gratias] ipse deposito pluuiali stans, accipit tunicellam, & dalmaticam, & sedens chirothecas, deinde stans planetam, & rursus sedens mitram pretiosam; demum accedit ad infimum gradum altaris pro Missa inchoanda. Quæ in omnibus, & per omnia celebratur, prout in capitulo de Missa solemni per Episcopum celebranda explicatum fuit, excepto, quòd dum in Missa cātatur à choro versiculus Symboli [Et incarnatus est, &c.] Episcopus & omnes genuflectere debent vsque ad terram, hac nocte, & die sequenti in Missa maiori; prout etiam in die Annunciationis, Episcopus verò non sumet Purificationem, & in fine post benedictionem non dabit indulgentiam, quia in tertia Missa, quam omninò cantabit Episcopus in die, erit indulgentia publicanda. Cætera omnia, vt in supradictis capitulis, tam celebrante, quàm non celebrante Episcopo, respectiuè erunt obseruanda.

aliorumq; de gremio Ecclesiæ numero, nec non, & pro laicis, quibus iuxta consuetudinem Ecclesiæ distribui soleant. Hæ omnes collocari poterunt super aliqua mensa, inter altare, & sedem Episcopi; ita vt Episcopus in sua sede stans commodè possit eas aspergere, & thurificare post illarum benedictionem. Paretur etiam abacus, iuxta consuetum, à latere Epistolæ, super quo ponantur vltra duo candelabra cum luminaribus, & alia consueta, & ordinaria, quæ superioribus capitulis demonstrata fuerunt, vas aquę benedictæ cum aspersorio, thuribulum cũ nauicula, vasa ad abluẽdum manus cũ medulla panis, mãtile ad extergẽdum, mappa altera linea pulchrè laborata apponenda super gremio Epi, cum incipit candelas distribuere. Sup altari ponentur p Sacristã paramẽta pro Epo suo ordine coloris violacei; videlicet, amictus, alba, cingulũ, stola, pluuiale, & mitra simplex; ipsum verò altare habeat duo pallia, videlicet alterũ albũ & supra illud alterũ violaceũ remouendũ post processione; nisi festũ venerit in Dominicis Sexagesimæ, vel Septugesimæ, vt infra dicemus. Deputentur custodes, qui populum arceant, si fortè tumultuosius irrueret, ne indecenter Epm opprimat. His præordinatis, hora competenti Eps in sua cappa à Canonicis associatus venit ad Ecclesiam, & facta oratione, accedit ad sedẽ suam, vbi deposita cappa, accipit paramenta supradicta suo ordine, afferentibus ea ab altari Acolythis, seu ministris cottis indutis, acceptoque pluuiali, & mitra, sedet. Interim Canonici oẽs in locis suis stantes, seu in Sacristia, si propè est, accipiunt sacra paramenta eis conuenientia ꝑut superius declaratum fuit; eo excepto, qđ Diaconi, aut Subdiaconi nõ quidẽ dalmaticis, & tunicellis, sed planetis ante pectus plicatis in huiusmodi officio vtunť, cum sit feriale; & si cõmodè paramẽta haberi neq̃ant pro oĩbus Canonicis, quatuor, aut sex dignioribus saltẽ induantur pluuialibus, vt ibidem dictũ fuit. Quibus paratis, salutatisque Canonicis modica capitis inclinatione, Eps in dicta sua se-

de stans benedictionem candelarum faciet, Cappellano, qui de eo seruit, librum sustinente, manibus extensis hinc inde, incipiens manibus iunctis competenti voce in tono feriali benedictionem dicens [Dñs vobiscum] cum orationibus, prout in ordinario: & respiciens aliquantulum versus candelas, cũ incipit quintam orationẽ, videlicet [Domine Iesu Christe, qui hodierna die, &c.] Accedunt ad eum duo Acolythi, vnus cũ thuribulo, & nauicula, alter verò cum vase aquæ benedictæ, & aspersorio. Finita benedictione, Episcopus, ministrante nauiculam Presbytero assistẽte parato, imponit incensum in thuribulum, & benedicit more solito: deinde accepto aspersorio de manu eiusdem assistẽtis, aspergit in medio à dexteris, & à sinistris ter cãdelas; & ab eodem accipiẽs thuribulum, simili modo ter illas thurificat. Tũ sedet, accepta mitra, & dignior Canonicus paratus, accipit de manu Sacristę. siue Camerarij candelam pulchrè ornatam, & cũ debita reuerentia illam osculatam dat in manũ Episcopi, quam pariter osculatur; Episcopus verò illam tradit alicui ex suis Cappellanis tenendam prope altare. Tum eleuatis hinc inde fimbrijs pluuialis Episcopi per Diaconos assistentes, ponitur super eius gremio per duos Cappellanos mappa prædicta, & statim per Cappellanos, siue Acolythos capiuntur de mensa, siue de manu Camerarij, aut Sacristę aut alterius ad eam curam deputati candelæ grandiores pro Canonicis, & porriguntur ad manus Diaconi assistentis ad sinistram Epi qui illas cũtinuò ministrat Epo; eodemq; tpe dignior ille Canonicus pluuiali indutus facit reuerentiam, primo altari, deinde Epo; ascendit ad eũ, & accipit ab eo cãdelam osculando illam, & manũ Epi reuerenter, & tunc cãtores incipiunt cantare Añam [Lumen, &c.] Similiter, & alij Canonici parati ordine suo accipiunt candelas, post eos Magistratus, & officiales maiores ciuitatis deinde alij Presbyteri, Acolythi, & clerici de gremio Ecclesiæ, & Cappellani Episcopi cottis induti, demũ alij nobi-

les

les ciuitatis, nisi adesset laudabilis consuetudo, vt clerici omnes, tam parati, quam cũ cottis acciperent candelas ante laicos, quę seruanda esset, & familiares ipsius Episcopi, & alij de populo quibus, & quot Epõ placuerit dare, non tamen mulieribus, quæ à seniori dignitate, vel Canonico cum cotta, & stola parato seorsum accipient. Sed Canonici parati non genuflectunt ante Epm, quando capiunt candelas, sed tantum profundè inclinant: alij verò Ecclesiastici cum cottis genuflexi capiunt, & manum Episcopi cum cãdela osculantur. Interim aliquis de Capitulo, ad quem spectat, si Episcopo placet, & sit consuetudo Ecclesiæ, seorsum distribuit candelas minutiores populo vtriusq; sexus. Finita distributione, Eps portante lances nobili, vel scutifero, lauat manus more solito ꝓut supra in Missa dictũ fuit, & amouetur de eius gremio mappa prædicta, ipse verò surgit, & deposita mitra, versus altare cantat [Oremus,] & si est tẽpus infra Septuagesimam, Diaconus assistens à dexteris dicit alta voce [Flectamus genua,] & omnes genuflectunt, alter verò à sinistris [Leuate,] & oẽs surgunt, & Episcopus cantat orationem [Exaudi, &c.] cum sua conclusione, prout in ordinario, accedentibus Acolythis cum candelabris, vt aliàs. Qua finita, sedet, & accipit mitram, & iterum imponit incensum in thuribulum ministrantibus Presbytero assistente, & Acolytho, vt supra Interim accenditur candela Epi, quam tenet eius Cubicularius, seu Cappellanus, vt supra, & pariter oĩum aliorum, maximè de clero, nisi à principio fuissent accensæ, ꝓut in Missali; & ordinaƭ per Cærimoniariũ processio circumcirca Ecclesiã, vel aliàs iuxta ritũ Ecclesiarum, in qua ante crucẽ præcedit thuriferarius, & ante thuriferariũ Cantores: post thuriferarium duo Acolythi cũ candelabris, & cereis ardẽtibus, & inter eos medius Subdiaconus paratus planeta ante pectus plicata portãs crucem: post crucem beneficiati, & alij de clero cũ cottis bini, & post eos Canonici parati pariter bini, & mox Eps cum mitra medius in-

ter duos Diaconos assistentes paratos pluuialis latera eleuantes, omnesq; suas candelas accensas manibus proprijs deferentes; Episcopus suam candelam sinistra gerit, & dextera benedicit. Quod si Archiepiscopus erit, crux portabitur solummodò ante Canonicos tantum Intereà, dum fit processio, Canonicus, aut alius Missam celebraturus cum Diacono, & Subdiacono capiunt sua paramenta conuenientia, idest, albi coloris; & Diaconus, & Subdiaconus accipiunt dalmaticam, & tunicellam; pariter mutantur paramenta altaris, & sedis Episcopalis, & amouetur abacus, & loco illius ponitur parua mensula, vt supra suo loco dictum fuit esse faciendum, non celebrante Episcopo. Sed si huiusmodi festum veniret in Dominica Septuagesimæ, vel Sexagesimæ, non mutantur paramēta altaris, nec Episcopi, sed remanent eadem violacea, & Diaconus, & Subdiaconus vtuntur dalmatica, & tunicella, quia fit Missa de Dominica, secundum regulam in rubricis Missalis, sub hoc festo positam, nisi festum huiusmodi agereretur in aliqua Ecclesia Beatissimæ Virgini dicata: quia tunc fieret Missa de festo cum commemoratione Dominicæ, & paramenta essent alba. Finita processione, Canonici chorū ingressi deponunt paramenta, & candelas extinguunt, quę conseruantur accendendæ, vt infra: Episcopus verò, cum peruenerit ad altare ante infimum gradum, si Missa fit de festo, deponit pluuiale, & paramenta violacea, & accipit alba, quod decentiùs esset, vel cappam, & incipit confessionem stans à dexteris celebrantis. Missa verò continuatur, prout in capitulo dè Missa, quæ coram Episcopo celebratur, excepto, quod dum inchoatur Euangelium, Episcopus, & omnes capiunt suas candelas accensas in manibus vsque ad finem Euangelij, & iterum ad eleuationem Sanctissimi Sacramenti eas tenent accensas vsque post Communionem. Sed si Episcopus vellet etiam Missam celebrare; quod conuenit, si festum Purificationis, sit titulus ecclesiæ,

non

non remouetur abacus; & Episcopus ſtans incipit Tertiam, vt aliàs, deinde accipit caligas, & ſandalia, & legit Pſalmos. [Quã dilecta, &c.] & omnes orationes ſequentes: tum lauat manus, & depoſito pluuiali, cingulum & ſtolam albam accipit, depoſitis violaceis, tum crucem pectoralem; & dalmaticam, tunicellam, chirothecas, planetam, mitram annulum, & baculum paſtoralem, vt aliàs. Canonici etiam in reditu á proceſſione debent eo caſu, depoſitis paramentis violaceis, accipere alba, & illa retinere ad totam Miſſam. In reliquis, vt ſupra, & Miſſa celebratur cum cærimonijs, & ſolemnitatibus, prout in capitulo de Miſſa ſolemni, celebrante Epiſcopo,

DE FESTO PVRIFIcationis in Cathedralibus, abſente Epiſcopo, & in Collegiatis. Cap. XVII.

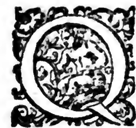

ABſente Epiſcopo, & in Collegiatis paretur altare, vt ſupra præcedenti capitulo dictum eſt: candelæ verò benedicendæ collocentur in cornu Epiſtolæ ſuper aliqua parua menſa, & ibidem ponatur vas cum aqua benedicta, & aſperſorio, & thuribulum cum nauicula, & incenſo: & hora competenti, ideſt dicta Tertia Canonicus hebdomadarius, ſiue dignitas, vel alius, ad quem de conſuetudine Eccleſiæ celebrare ſpectat, paretur in ſacriſtia amictu, alba, cingulo, ſtola & pluuiali violaceo, vna cum duobus alijs Canonicis habitu Diaconali, & Subdiaconali eiuſdem coloris indutis, excepto manipulo; videlicet, cum planetis plicatis ante pectus: & conſidentibus omnibus alijs Canonicis eorum habitu Canonicali indutis hinc inde in locis ſuis, vna cum beneficiatis, ſeu manſionarijs, & clericis, accedet dictus Canonicus celebraturus cum miniſtris, & facta reuerentia altari cum genuflexione, ſi ibi aderit Sanctiſſimum Sacramentum, ſin minus, cum profunda capitis inclinatione, & deinde ſalutaris hinc inde Canonicis, & aſcendet ad altare, & ibidem in cornu Epiſtolæ ſtans

benedicet candelas, prout in Missali, & finita vltima oratione videlicet [Dñe Iesu Christe] celebrans, ministrante Diacono, imponit thus in thuribulũ; quo imposito, accipiet de manu eiusdẽ Diaconi aspersorium cum aqua benedicta, & candelas asperget; & mox accepto thuribulo, triplici ductu illas thurificabit. Quo facto, retrahat se ante medium altaris, renes eidem vertens, & stabit medius inter Diaconus, & Subdiaconum. Tunc primus Sacerdos de choro, siue Vicarius, siue dignitas, vel Canonicus, accepta vna ex candelis, benedictis, illam cum debita reuerentia deosculatam dabit in manu celebrantis, qui illam tradet alicui Cappellano tenendam: & statim ministrante Diacono ipse celebrans incipiet distribuere candelas, primo eidẽ digniori, deinde Diacono, & Subdiacono paratis, si sunt Canonici; mox alijs omnibus Canonicis per ordinem habitu Canonicali indutis, qui bini accedent ad celebrantem, & inclinati ab eo candelas accipient, quas acceptas deosculabuntur. Beneficiati verò, seu Mansionarij, & clerici, & cæteri omnes similiter bini accedent, & genuflexi candelas accipient, illas, ac etiam manus celebrantis deosculantes. Cum inchoatur distributio candelarum, cantores incipient Antiphonam [Lumen ad reuelationem, &c.] Circa finem distributionis Cærimoniarius curet, vt accendantur candelæ ꝓcessione, quæ fiat per Ecclesiam, vt præcedenti capitulo dictum est: & interim, dum fit processio, remoueatur paramentum violaceũ ab altari, & remaneat album nisi huiusmodi festum venerit in Dominica Septuagesimæ, vel Sexagesimæ, quo casu fiat, vt dictum est in præcedenti capitulo. Finita processione, Canonici chorum ingressi extinguent candelas, & celebrans, deposito pluuiali, capiet planetam albam, seu violaceam; iuxta regulam superius traditã similiter, & ministri dalmaticã, & tunicellam eiusdem coloris, & inchoabitur Missa, quæ iuxta solitum perficietur, in qua hoc solum erit speciale, quod

Cano-

Canonici, & cæteri de choro, dum cantatur Euangelium, accendent candelas, & illas accensas tenent vſque ad finem Euangelij, & iterum ad eleuationem vſque poſt communionem.

DE OFFICIO, ET MISſa feria quartà Cinerum, Epiſcopo celebrante, vel non celebrante, ſed præſente Cap. XVIII.

Varta feria ante primam Dominicam Quadrageſimæ, quæ à Cinerum aſperſione Cinerum appellatur, quia officium, & Miſſa eſt de feria, altare, & tribuna, & omnia ſimplicius parantur, quam in feſtis ſolemnioribus. Et, ſi Epiſcopus non ſit Miſſam celebraturus, nulla paratur menſa, ſiue abacus à cornu Epiſtolæ, vt aliàs ſed tantum parua menſula à latere Euangelij, vbi ponuntur vaſa pro abluendis manibus, cum mica panis, mappa pro abſterſione manuum, & altera ponenda ſuper genibus Epiſcopi in diſtributione Cinerum; vas autem aquæ benedictæ cum aſperſorio, & thuribulum cum nauicula poterunt poni ſuper angulo altaris, & ſuper eodem altari in medio ponitur paruum vas argenteum cum Cineribus mundis ex ramis oliuarum benedictis anni præteriti combuſtis. Item paramenta pro Epiſcopo ſuo ordine, coloris violacei, prout in die Purificationis, ita vt dictum vas non cooperiant, nec impediant. In Eccleſijs, vbi viget conſuetudo reconciliandi ſolemniter pęnitentes, ſeruetur forma in Pontificali poſita, præſertim in caſibus grauioribus. Hora competēti Canonicus celebraturus Miſſam cum Diacono, & Subdiacono capiunt paramenta violacea. Diaconus, & Subdiaconus vtuntur planetis ante pectus plicatis, quas induunt finita diſtributione. Cinerum, expectantes aduentum Epiſcopi, ſedentesque in aliquo ſcamno pro ipſis parato, ac viridi panno cooperto à latere Epiſtolæ, & Epiſcopo aduenienti aſſurgunt, & faciunt reuerentiam: Cano-

nicus celebrans, videlicet caput profundè inclinando, ministri verò genuflectentes, si non sunt Canonici Episcopus associatus more solitò ad Ecclesiam, factisque consuetis orationibus, stans apud suam sedem accipit paramenta eodem ordine, quo in die Purificationis dictũ fuit; & pariter omnes Canonici capiunt sua, prout ibi dictum fuit. Quibus paratus, Subdiaconus qui est cantaturus Epistolam in Missa, siue alius ex beneficiatis Ecclesiæ paratus, planeta violacea ante pectus plicata, accedit ad altare cum debitis reuerentijs; & capit vas illud cum Cineribus ambabus manibus, quod eleuatum portat ante Episcopum, vbi genuflexus illud retinet vsque in finem distributionis ad dexteram Episcopi, Tum Episcopus, accedente Cappellano cum libro, & altero cũ candela, assistentibus Diaconis hinc inde, legit sedens Antiphonam [Exaudi nos, Dñe, &c.] Qua cum Psalmo repetita, deposita mitra, surgit, & dicit [Dominus vobiscum] & [Oremus] ac orationes benedictionis Cinerum, quæ sunt quatuor, prout in Missali. Quibus finitis, & iam ante eum stantibus, Presbytero assistente parato, & Acolythis cum thuribulo, nauicula, & aspersorio cum aqua benedicta, imponit incensum in thuribulum, more solito aspergit, & thurificat Cineres triplici ductu. Tum sedet sine mitra, & sine bireto; & Canonicus celebraturus Missam solus accedit ad eum, facta altari, & Episcopo reuerentia, & imponit Cineres in caput ipsius sedentis dicens [Memento homo quia pul uis, &c.] Quo facto, Episcopus accipit mitram, & extenditur super eius gremio mappa munda per duos Acolythos, & imponit Cineres eidem Canonico celebranti ante se inclinato dicens [Memento, &c.] vt suprà. Celebrans, acceptis Cineribus sine osculo manus Episcopi, reuertitur ad suum locum. Tunc incipiunt venire omnes Canonici parati ad capiendos Cineres, eodem modo incipiendo à dignioribus cum debitis reuerentijs altari, & Episcopo; & chorus incipit [Immutemur ha

bitu

-bitu, &c.] cum sequentibus. Si quis Prælatus adesset, qui aliàs supra Canonicos stare, vel sedere soleat ei dabit Episcopus Cineres stanti: si aliquis Princeps, vel Oratores Regum, vel Principum maximorum, aut Rerum publicarum liberarũ laici adessent, capiunt hac die cineres post Canonicos paratos: Magistratus verò, & officiales ac alij laici post omnes de clero. Quod sic obseruatur hac die, & feria sexta in Parasceue in adoratione Crucis, vt ibi dicetur, ex antiqua laudabili Ecclesiastica disciplina, propter humilitatem, quæ in hoc actu repræsentatur ijs diebus. Ideoq; promptius, libentiusque laici in his cedere debent omnino Ecclesiasticis, prout etiam respectiuè obseruatur per Imperatores, Reges, & Princeps, quando sunt præsentes in Cappella Sanctissimi Domini Nostri Papæ. Prælati, & Canonici parati capiunt Cineres inclinati: reliqui verò tam clerici, quam laici genuflexi, & omnes sine osculo manus, cum commodè osculum exhiberi nequeat in hoc actu. Datis Cineribus, Episcopus sedens in eodem loco lauat manus more solito; mox deposita mitra, surgit, & cantat [Dominus vobiscum Oremus.] & manibus iũctis orationem [Cõcede nobis Domine, &c.] ad quam, more solito, veniunt duo Acolythi cum candelabris & cereis accensis, & finita oratione discedunt. Quibus expeditis, si Episcopus non est celebraturus Missam, prout regulariter hac die non solet, Canonici omnes deponunt sua paramenta; Episcopus retinebit sua paramenta, vel illa deponet, & accipiet cappam, prout magis libuerit, obseruans tamen regulam superius traditam; & descendens de sua sede faciet confessionem cum celebrante, qua finita reuertitur ad suam sedem, vbi statim cum ministris, & Cærimonijs solitis imponit incensum in thuribulum, & thurificatur altare per celebrantem. Et mox ipse celebrans. Tum Episcopus legit Introitum ex libro, & dicit [Kyrie eleison.] Cum Canonicis in circulo stantibus. Et celebrans in Missa dicit tres

oratio-

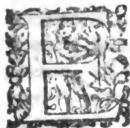
orationes, prout in Missali in æquali cantu feriali, & cum dicitur [Dominus vobiscum] ante primam orationem, Episcopus descendet è solio ad faldistorium, in quo, simul ac eò peruenerit, genuflectet, omnibus pariter cum eo genuflectentibus, exceptis celebrante, Diacono, & Subdiacono, qui in hac Missa nō genuflectunt, nisi ad Versiculum [Adiuua nos Deus, &c.] vt infra dicetur. Dicta vltima oratione, Episcopus surgens redit ad sedem suam, & iterum antequam inchoetur Versiculus [Adiuua nos Deus, &c.] discendet ad faldistorium, & genuflectit, vt prius, sic manens vsque ad finem Versus, genuflectentibus etiam celebrante, ac ministris altaris. Quo Versu dicto, & non prius Diaconus cum solitis ministris, deposita iam planeta plicata, & eadem, vel alia iam inuolata, & complicata super sinistrum humerum & super stolam posita, & sub eius brachio strictè cordulis colligata, ne decidat, accedit ante vltimum gradum sedis Episcopi, & ab ipso sedente petit benedictionem pro Euangelio recitando; quo finito, Episcopus deosculatur textum Euangelij sibi à Subdiacono delatum, & adhuc stans sine mitra à Presbytero assistente thurificatur. Túc accedit, qui sermonem, vel concionem habiturus est, & petit benedictionem, & Indulgentias ab Episcopo, & alia fiunt, & prosequitur Missa, prout in capitulo de concionibus, & sermonibus, & alijs locis opportunis explicatum fuit. Finita præfatione, & dicto per Episcopum cum Canonicis ad circulum venientibus [Sanctus, &c.] iterum Episcopus descendit ad faldistorium, & ibidem genuflectis, sic manens vsq; ad [Per omnia sæcula] ante [Pax Domini,] & tunc reuertitur ad sedē suam, & dicit [Agnus Dei] cum Canonicis, qui similiter veniunt ad circulos. Subdiaconus in hac Missa sustinet patenam, prout in alijs Missis; & Diaconus, & Subdiaconus cantaturi Euangelium, & Epistolam respectiuè deponunt planetam, & osculantur manum Episcopi, prout in Dominicis Aduentus.

tus. Post Communionem, antequam celebrans dicat [Dominus vobiscum.] Episcopus iterum descendit ad faldistorium permanens genuflexus ad omnes orationes, quæ post communionem dicuntur. Dicta vltima post communionem. Diaconus vertit se ad populum, & dicit Versiculum [Humilitate capita vestra Deo] Episcopo, & alijs genuflexis manentibus, & capita inclinantibus: finita vltima oratione, Episcopus reuertitur ad sedem suam, & ibidem dat benedictionem solemnem more solito. Quæ dicta sunt superius circa genuflexiones ad orationes, & præfationem seruabuntur in omnibus alijs Missis ferialibus, tempore Quadragesimæ, & Vigiliarum præsente Episcopo. Si Episcopus vellet hac die solemniter celebrare, finita oratione post Cinerum aspersionem, sedet aliquantulum, & mox surgens sine mitra incipiet [Deus in adiutorium] pro Nona; & cum inchoatur Psalmus [Mirabilia, &c.] sedet, & leget Psalmum [Quam dilecta, &c.] & interim imponentur eidem sandalia, Canonicis, & alijs omnibus remanentibus paratis. Finita Nona, Episcopus lauabit manus cum cærimonijs consuetis, vt finita Tertia in alijs Missis per ipsum celebrandis: & dum lauat manus, accedet Presbyter assistens cum pluuiali, & adiuuabit incipiendo seruire Episcopo in officio assistentiæ, lotis manibus, Diaconus Euangelij, & Subdiaconus parati vsque ad planetam exclusiuè absque manipulis induent Episcopum paramentis Missalibus, adiuuantibus duobus Diaconis assistentibus cum planetis plicatis ante pectus. Parato Episcopo, Diaconus, & Subdiaconus capient planetas plicatas, & manipulos pro Missa, & fiet processio ad altare, & inchoatur Missa, in qua omnia seruantur, quæ in capitulo de Missa solemni per Episcopum celebranda, explicata sunt, exceptis his, quæ hac die particulariter facienda sunt, vt supra narratum est, Ante primam orationem Episcopus nō dicet [Pax vobis] sed [Dominus vobiscū.] & cū dicitur Ver-

siculus

ſiculos Adiuua nos Deus. Epiſcopus genuflectet, non in faldiſtorio, ſed apud ſedem ſuã. In reliquis omnia fient, vt ſupra explicatum eſt, & prout dicitur in dicto capitulo de Miſſa ſolẽni, Epiſcopo celebrante.

DE EADEM FERIA quarta Cinerum, Epiſcopo abſente, & in Collegiatis. Cap. XIX.

EAdẽ omnia, quæ ſuperius in præcedenti capitulo expreſſa ſunt, exceptis his quę ad Epiſcopum pertinent, præparentur, & ſeruentur, abſente Epiſcopo, & in Eccleſijs Collegiatis, paucis infraſcriptis mutatis. Nam celebrans parabitur cum miniſtris in Sacriſtia, & accedet ad altare cum debitis reuerentijs, vt dictum fuit in capitulo de feſto Purificatonis, abſente Epiſcopo. Miniſtri verò erunt hac die tam in benedictione Cinerum, quàm in Miſſa cum planetis plicatis, quæ quãdo tempus erit, in Miſſa deponent, & reaſſument, iuxta regulas traditas in capitulis de Dominicis Aduentus, & de Dominicis Quadrageſimæ. Vas cum Cineribus collocabitur ſuper altare à latere Epiſtolæ: vas autem cum aqua benedicta, & aſperſorio, ac thuribulum cum nauicula, & incenſo ponentur in angulo altaris. Celebrans ſtans in cornu epiſtolæ benedicit Cineres, prout in Miſſali, & imponet incenſum, & illos aſperget aqua benedicta, & thurificabit prout de candelis dictum fuit. Et ſimiliter, finita benedictione, medius inter Diaconum, & Subdiaconum ſtabit, & Diaconus tenet vas cum Cineribus. Tunc accedit dignior Sacerdos de choro, & Cineres celebranti, capite inclinato, imponet, dicens Memento homo, quia puluis es, &c. & ſtatim celebrans eidem digniori ſtanti, capite ſimiliter inclinato, ante ipſum celebrantem, cineres imponet; mox Diacono, & Subdiacono, & cæteris Canonicis per ordinem, qui omnes in habitu Canonicali capite inclinato ſtantes à celebrante Ci-

te Cineres accipient; beneficiati, seu mansionarij, & clerici, & cæteri omnes genuflexi. Finita distributione, celebrans, deposito pluuiali, lauabit manus priuatè in angulo altaris, & statim, accepta planeta, incipiet, & prosequetur Missam, prout in ordinario huius diei, seruatis circa genuflexiones, & ad Versiculum [Adiuua nos Deus,] omnibus, quæ in præcedenti capitulo expressa sunt. Post Euangelium fiet sermo, seu habebitur concio, nulla tamen petita sermocinaturum benedictione.

DE DOMINICIS QVAdragesimæ vsque ad Dominicam Palmarum. Cap. XX.

IN Dñicis Quadragesimæ eadē omnia seruētur, tā circa ornatū Ecclesiæ, & parameta altaris, ac ministrorum, quam circa cærimonias in Missa, quæ superius expressa sunt in capitulo de Vesperis, & Missis in Dominicis Aduentus, siue ab Episcopo, siue ab alio, præsente Episcopo, celebrandis. Quæ autem ibidem dicta sunt, de Dominica tertia Aduentus, circa paramenta altaris, ministrorum, obseruantur eodem modo in quarta Dñica Quadragesimæ. In quinta verò Dominica, quæ de Passione dicitur, cooperiantur, antequam officium inchoetur, omnes cruces, & imagines Saluatoris per Ecclesiam, & super altare nullæ ponantur imagines Sanctorum. Cantores verò ab hac Dominica quinta Quadragesimæ vsq; ad Pascha, excepta feria quinta in Cœna Domini, non vtantur cantu figurato, sed Gregoriano.

DE OFFICIO, ET MISsa in Dominica Palmarum. Cap. XXI.

OFficium in Dominica Palmarum, hoc est, benedictio, & distributio illarū, ac deinde processio simile est ferè in omnibus officio, quod fit in die Purificationis Beatæ Mariæ Virginis in benedictione, & distributio-

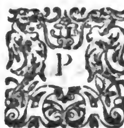
butione candelarum, & demum in processione. Remissiùs tamen aliquantò hac die paratur altare, & tribuna, quam illa. Præparantur igitur in mensa apud altare, & sedem Episcopi, vt de candelis dictum fuit, palmæ, seu rami oliuarum benedicendi, inter quos si palmæ haberi non possent, ornentur, & aptentur ex dictis ramis aliquot flosculis, & paruis crucibus ex palmarum folijs compositis; vt speciosiores cæteris appareant pro Episcopo, Canonicis, & Magistratibus: & saltem palmæ perquirantur pro Episcopo, Prælatis, & maioribus Magistratibus, aut aliquibus magnis viris, si aderunt; Abacus quoque à latere Epistolæ ea omnia, quæ in dicta die Purificationis enumerauimus, continens accommodetur. Super altari etiam ponentur eadem paramenta, pro Episcopo, eodem ordine, vt ibi dictum fuit: ante altare pallium violaceum. Custodes etiam, si opus erit, adhibeantur, qui populi pressuram cohibeant. Episcopus hora competenti eodem modo, & ordine cum cappa veniet ad Ecclesiam, orabit, ascendet ad sedem suam, capiet paramenta, & pariter Canonici, vt ibidem latiùs explicatum fuit. Quibus expeditis, dictis Epistola, & Euangelio prout in Missali, Episcopus stans in sua sede sine mitra, incipiet benedictionem Palmarum, manibus iunctis dicēs: Dominus vobiscū. Cappellano librum sustinente deinde cantans orationes, in tono feriali incipiens ab ea, videlicet: Auge fidem, &c. Tum præfationem, & aliàs quinque orationes sequentes. Cum dicitur quinta oratio, videlicet Deus qui per oliuæ ramū, &c. accedunt duo Acolythi, vnus cum thuribulo, & nauicella, alter cum vase aquæ benedictæ, & aspersorio ad Episcopum cū debitis reuerentijs; qui dicta per eum sexta oratione, videlicet Benedic quæsumus Domine, &c. imponit thus in thuribulum; cum solita benedictione aspergit palmas, & thurificat, ministrante Presbytero assisten te parato, vt ibi: tum adhuc stās eodem vocis tono dicit Dominus vobiscum. & septimam ora-

orationem, videlicet [Deus qui filium tuum, &c.] qua completa, sedet, & accipit mitram. Túc dignior ex Canonicis præbet ei palmam pulchriorem acceptam de manibus Sacristę, vel alterius ad id deputati, osculando palmam, & manum, quam Episcopus tradit tenendam alicui suo Cappellano; nec refert, an dicta palma pro commoditate Episcopi sit breuior, vel longior cæteris dummodo sit pulchrior ornatu. Ponitur eidem mappa per Acolythos ex abaco allata super gremio Episcopi, quam ipsi hinc indę genuflexi tenent vsque ad finem distributionis palmarum; & eleuantur hinc inde fimbriæ pluuialis ipsius per Diaconos assistentes, Episcopus tunc incipit palmas distribuere Canonicis, & alijs eodem ordine, prout de candelis dictum fuit; & chorus tunc incipit Antiphonā [Pueri Hæbreorum, &c.] Finita distributione, Episcopus more consueto lauat manus; accedunt ad eum duo Acolythi ceroferarij cum candelabris, ac cereis accensis: ipse verò, deposita mitra, surgit, & cantat ex libro [Dominus vobiscum.] deinde orationem vltimam, videlicet [Omnipotens sempiterne Deus, &c.] Qua finita, sedet accipit mitram, ponit thus in thuribulum, ministrantibus Presbytero assistente, & Acolytho; ordinatur per Cærimoniarium processio circum Ecclesiam eodem ordine, prout ibi dictum fuit; & omnes gerunt suas palmas in manibus Episcopus autem illam sinistra defert, & dextera benedicit. Exire debet processio extra portam Ecclesiæ, & antequam crux processionis ingrediatur dictam portam, pręueniunt aliqui cantores illam ingredientes, & mox claudentes, & versus ipsam processionem cātantes Versiculum [Gloria Laus, & honor, &c.] respondentibus alijs cantoribus extra portam; prout traditur in Missali ordinario. Cantatis omnibus Versiculis, vel eorum parte, prout tempus, & occasio postulabit, Subdiaconus portans crucem tangit cum illius hasta portam, quæ statim aperitur, & processio ingreditur, choro cantante Antiphonam [Ingrediente Do-

te Domino, &c.] Interim Canonicus Missam celebraturus cum Diacono, & Subdiacono debent esse parati, & remota mensa, Canonici ingressi chorum deponunt paramenta, & palmas quas resumunt, dum cantatur Passio, & Euangelium. Proceditur ad Missam, & omnia obseruantur, prout in die Purificationis dicitur; siue celebraturus sit Episcopus, siue non, vt ibi. Differentia erit tantum, quòd Diaconus, & Subdiaconus hac die vtuntur planetis ante plicatis, & obseruant regulam, illas deponendo, & accipiendo, prout supra in capitulo de Dominicis Aduentus dictum fuit. Cum Subdiaconus in epistola pronunciabit verba illa [Vt in nomine Iesu omne genuflectatur.] Episcopus, & omnes vsque ad terram genuflectent, & permanent genuflexi vsque ad illa verba. [Et infernorum] inclusiuè. Tres, qui Passionem sunt cantaturi, dum cantatur Epistola, & Tractus, parantur amictu, alba, cingulo, stola ab humero sinistro pendente, coloris violacei, in sacristia, & circa finem tractus procedunt à sacristia hoc ordine: Antecedit Cærimoniarius, tàm ille, qui Euangelistæ personam agit, portans sibi librum, deinde, qui turbarum, vltimò qui Christi, sequentibus tribus Cappellanis cum cottis sine candelabris, & sine incenso: & factis altari, & Episcopo debitis reuerentijs, accedunt ipsi tres ad osculum manus Episcopi eodem ordine; nullam tamen petunt benedictionem: deinde descendunt ad locum, vbi cantant Passionem versus cornu Euangelij, seu in pulpito, secundùm consuetudinem ecclesiarum. Et Cappellani tres antedicti stant contra illos, quorum qui est medius, tenet librum, quem inter se mutuant æquali spatio, & dũ recitatur passio, prout Cærimoniarius eos prius admonuit, & in ipso actu, cum tempus est, eisdem significat nutu. Cùm Passio inchoatur, celebrans cum suis assistentibus legit Passionem tenens palmam in manibus, & stans in cornu Epistolæ: & Episcopus, & omnes surgunt, detecto capite, palmas manibus tenentes

nentes vsque ad finem Passionis, in qua, dum recitatur [Iesus autem exclamans voce magna emisit spiritum.] Episcopus in sua sede, & omnes in suis locis genuflectunt, etiam ipsi Cantores, & Cappellani. Deinde surgunt, & is qui Euangelistam agit, perficit suam lectionem, iisdem comministris astātibus, vt priùs: qua finita, Episcopus sedet, & accipit mitram, deposita palma. Tunc Diaconus Euangelij, deposita planeta, eaque, siue alia duplicata, super humerum sinistrum posita; & sub brachio dextero colligata, portat librum ad altare mox vadit ad osculum manus Episcopi, ducente cærimoniario, & reuertitur ad altare, dicens genuflexus [Munda cor meum, &c.] Interim Episcopus ministrante Acolytho, vel cærimoniario, ac Presbytero assistente, imponit incensum more consueto. Diaconus cum libro ante pectus, præcedētibus thuriferario, & duobus Acolythis sine candelabris, subsequente Subdiacono, petit benedictionem, incensat librum, & cantat Euangelium [Altera autem die, &c.] Ad eleuationem solus Episcopus tenet palmam; cætera vt in alijs Missis.

DE MATVTINIS Tenebrarum quartæ, quintæ, & sextæ feriæ maioris hebdomadæ. Cap. XXII.

Ost Dominicam Palmarum nullæ occurrunt solemnitates, quæ indigeant speciali declaratione, ante officium Tenebrarum: nam licet tertia, & quarta feria celebrari solet Missa solemnis, & infra eam decantari Passio Domini Nostri Iesu Christi, celebrabitur secundùm ritum, & cærimonias, quæ obseruari solent in diebus ferialibus, prout superiùs declaratum fuit præsente, vel absente Episcopo. Passio autem recitabitur, prout præcedenti Dominica dictum fuit, tam quo ad habitum, & numerum ministrorum, quàm quo ad alias cærimonias. Ipsa verò quarta feria hora vigesima prima, vel cir-

ca, Episcopus veniet cum cappa ad Ecclesiam sequentibus Canonicis: & ingrediens Ecclesiam cooperit sibi caput caputio cappæ, & si erit Archiepiscopus, non defertur crux ante eum in Matutinis horum triũ dierum. Ecclesia autem, tribuna, altare, & sedes Episcopi poterunt remanere parata, prout fuerunt Dominica præterita, seu aliquantò parciùs, vel remissiùs: & à latere Epistolæ ponitur candelabrum triangulare accommodatum ad sustinendos quindecim cereos ceræ communis ponderis vnius libræ, vel circa singulos, qui paulò ante aduentum Episcopi accenduntur simul cum cereis altaris ex eadem cera communi. Episcopus factis solitis orationibus, sibi ipsi trahens cappæ caudam per terram, accedit ad suam sedem, nullo sibi tunc Canonico assistente, sed tantummodo aliquibus Cappellanis cum cottis circa eum stantibus. Quod si magis placeret accedere ad chorum apud Canonicos, esset laudabile. Postquàm Episcopus aliquantulum quieuerit in sua sede, surgit, surgentibus omnibus, & detecto capite, dicit versus altare secretè [Pater noster, Aue Maria, & Credo] vsq; ad finem, tum sibi ipse caput tegit eodem caputio, & sic stat, quousq; chorus dixerit Añam [Zelus domus tuæ, &c.] qua finita, & incepto Psalmo, sedet, & Cappellani aptant fimbrias cappæ; similiter Canonici, & alij oẽs sedent. Finito quolibet Psalmo, Cærimoniarius vel aliquis Cappellanus accedit cum debitis reuerentijs cum instrumento apto ad extinguendum ad candelabrum triangulare, & extinguit cereum in illius extremitate positum à latere Euangelij: deinde in fine alterius Psalmi alterum ab alio latere, & sic successiuè alternatim ab vtroque latere singulos cereos extinguit in fine cuiuslibet Psalmi, tam primi, quam sequentium Nocturnorum, & Laudum. Finita Antiphona tertij Psalmi, in quolibet Nocturno, cum dicuntur Versiculi, Episcopus surgit, surgentibus omnibus, capur detegit, & finito Responsorio, dicit secretè totum

tum

cum [Pater noster] vt prius; quò finito, detecto capite, sedet, sedentibus omnibus. Tunc Cantores accedunt cum debitis reuerentijs altari, & Episcopo; ad legile præparatum in medio chori, seu ad locum consuetum, secundum consuetudines Ecclesiarum, & ibi cantant lamentationes, quibus finitis, ac factis reuerentijs altari, & Episcopo, recedunt. Lectiones secundi, & tertij nocturni cantant vel ipsi Cantores, vel Canonici pro more Ecclesiarum, incipiendo à Iunioribus singuli singulas. Ad Benedictus Episcopus surgit, detecto capite surgentibus omnibus. Cum dicitur Versiculus [vt sine timore, &c.] Cærimoniarius, seu aliquis Cappellanus cum instrumento apto extinguit singulatim ad quemlibet Versiculum singulos cereo altaris, incipiendo à cornu Euangelij, & pariter omnia alia lumina, si qua sint per Ecclesiam, extinguuntur, præterquam ante Sanctissimum Sacramentum, ita vt in fine Benedictus reperiantur omnia extincta. Cum reperitur Antiphona post [Benedictus] Cærimoniarius, siue alius Cappellanus remouet ex candelabro triangulari vnicum cereum accensum, in cuspide trianguli positum, eumque accensum eleuata manu sustinet super cornu Epistolæ altaris, vel super paruula mensa, & cum inchoatur [Christus factus est pro nobis] illum sic accensum abscondit retro altare, vel alio modo. Interim Episcopus descendit à sede, & genuflectit super faldistorio præparato ante altare, omnibus genuflectentibus: & statim chorus incipit sub silentio [Pater noster] mox Psalmum [Miserere] modulata, sed flebili voce: Quo finito, Episcopus genuflexus, ac capite aliquantulum inclinato, vel ex libro, vel memoriter recitat clara voce orationem [Respice quæsumus, &c.] vsque ad [qui tecum] quod secretè complet. Qua oratione finita, Cærimoniarius manu scabellum, seu librum percutiens per breue spatium strepitum, fragoremque facit, & à cæteris fit, donec Cærimoniarius cereum prædictum

accensum, qui fuerat absconditus, in medium profert, quo prolato, omnes cessare debent à strepitu. Finito strepitu, Episcopus, & omnes surgunt, & recedunt eodem modo, & ordine quo venerant. Eadem seruantur in duobus sequentibus Matutinis tenebrosis, hoc tantum excepto, quod altare, sedes Episcopalis, & tota tribuna, ac pauimentum penitus denudatur: poterit tamen in sede Episcopi adhiberi puluinar, pro eius cōmoditate, si volet: & aduertatur vt officium perficiatur hora tarda, hoc est, sole occidente.

DE OFFICIO, ET MISsa feriæ quintæ in Cœna Domini. Cap. XXIII.

Via hac die plura occurrūt officia in Ecclesia Dei peragenda, scilicet, pęnitentium reconciliatio, Oleorum consecratio, Missa, processio, ac repositio Sāctissimi Sacramēti; ac demum mandatum, subiungemus ea tantum, quæ ad Missam, processionē Sacramenti, & mandatum pertinent. Cætera namque in Pontificali libro latè explicantur, vnde sumi possunt. Præparandum igitur, ornandumque erit aliquod sacellum intra Ecclesiam, quo pulchriùs, magnificentiusq. poterit, multis luminibus ornatum, in quo post Missam illius diei recondendum sit Sanctissimum Sacramētum; & in eo altare cum sex candelabris, ac cereis. Præparetur etiam baldachinum album perpulchrum, thuribula duo cum nauicula, velum vnum paruum pro Sacramento, alterum magnum, & amplum, quod circū humeros Episcopi ponetur, dū Sacramentum portabit; & ambo hæc vela sint serica, vel aurata, aut pulcherrimè ornata; calix amplior, & pulchrior cæteris, vbi Sacratissima Hostia reponetur, funalia, seu candelæ ceræ albæ in numero sufficienti pro Canonicis, & clericis; vna inter eas picta, & ornata pro Episcopo, quam vnus ex suis Cappellanis, vel scutiferis deferet, in ꝓcessione accendenda; item duæ Hostiæ consecrandæ;

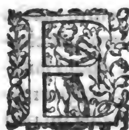
crasidæ; item vas argenteum, seu aureum cum multis particularis consecrandis pro communicandis Canonicis, & clero. Summo mane Episcopus si ipsemet erit celebraturus, veniet ad Ecclesiam ordine consueto cum cappa; associatus à Canonicis; parabitur in Sacristia, vel secretario, vt aliàs; & interim, dum dicetur Nona, capiet sandalia, leget Psalmos sine Gloria Patri, & in fine cum dicitur à choro [Christus factus est, &c.] genuflectit ante altare; & finito Psalmo [Miserere, &c.] genuflexus dicet orationem [Respice, &c.] mox redibit ad sedem, deponet cappam, lauabit manus, accipiet sandalia, & paramenta alba, vt aliàs; & cum eo parabuntur Canonici, & perficiet, si volet ea, quæ supra dicta sunt, secundum rubricas libri Pontificalis circa reconciliationem pœnitentium, & Oleorum consecrationem; procedetq; in Missa cum solitis cærimonijs, & prout in Missali Romano, & vt supra dictum est in cap. de Missa solemni. Paulò ante communionem Cærimoniarius, vel aliqs Cappellanus portat ex abaco ad altare supradictum calicē magnum vacuum, & dicta duo vela, sumptaque communione corporis, & sanguinis, antequam se purificet Episcopus, reponet Sacramentum in calice, quem Diaconus palla, & patena desuper posita, ac demum velo serico cooperit, & in medio altaris collocat reuerenter: deinde antequàm se purificet, communicat primùm Diaconū, & Subdiaconum, deinde omnes Canonicos paratos, & alios Sacerdotes de Ecclesia, qui stolam à collo pendentem supra cottam habere debent, & denique omnes de clero eo modo, & forma prout latius explicatur in capitulo de Missa in die Paschæ per Episcopum celebranda, & com munione generali. Sed hodie Diaconus, & Subdiaconus assistentes, & cæteri Canonici parati faciem Episcopi celebrantis non osculantur. Finita communione, Episcopus se purificat, & abluit digitos, & facta reuerentia cum genuflexione Sanctissimo Sacramento, retrahit se extra cornu epistolæ, ver-

ſa faciẹ ad populum, vbi lauat manus ſine mitra: & eundo, & redeundo ad altare ſemper vſque ad terram genuflectit ante Sacramentum: & dum vertit ſe ad populum dicturus [Dominus vobiſcum] non vtique in medio altaris vertit renes Sacramento; ſed verſus latus epiſtolæ, dicto [Ite Miſſa eſt] Epiſcopus ſine mitra ſtans in latere Epiſtolæ dabit benedictionem ſolemnem, ſed Indulgentiæ publicabuntur in loco, vbi reponitur Sacramentum. Cum Epiſcopus poſt Miſſam dicturus erit Euangelium [In principio, &c.] nullum ſignum faciet ſuper altari, vt aliàs: quo finito, retrahens ſe ad ſuam ſedem deponit ſacras veſtes vſque ad ſtolam excluſiuè, & accipit pluuiale album. Interim Canonici parati accipiunt cereos accenſos: & digniores ex beneficiatis, ſiuè ex manſionarijs parati pluuialibus capiunt haſtas baldachini: Epiſcopus, accepto pluuiali, & mitra, ſtans ponit incenſum in duo thuribula abſque benedictione, & non oſculata manu Epiſcopi, miniſtrãte Presbytero aſſiſtente, vt aliàs. Quo facto, redit ad altare, vbi nudo capite genuflexus ſuper puluino, accepto altero ex dictis duobus thuribulis ab aſſiſtente Presbytero, incenſat Sacramnetum triplici ductu: tum imponitur ſuper eius humeros velum, & firmatur ſpinulis: & Diaconus aſſiſtens, & non alius cum debitis riuerentijs capit Sacramentum de altari, & illud ſtans offert Epiſcopo genuflexo ſine reuerentia, & ſine oſculo verſus Epiſcopum. Sed poſtquam illud in manibus Epiſcopi reliquit, genuflectit: Epiſcopus verò cum Sacramento ſurgit, & ſtatim cantores incipiũt Hymnum [Pange lingua, &c.] Miniſtri aſſiſtentes hinc inde eleuant fimbrias anteriores pluuialis. Cærimoniarius verò, vel aliquis Cappellanus, dum Epiſcopus aſcendit, vel deſcendit per gradus, eleuat extremitatem veſtis interioris à parte anteriori, & nobilior laicus, vel alius iuxta conſuetudinem loci, qui adeſt, ſubleuat pluuiale à poſteriori parte. Epiſcopus intrat ſub baldachinum portans Sacramen-

cramen-

cramentum deuotè, Canonici parati cum candelis præcedunt ordine solito. Cum peruenerint ad Sacellum, vbi Sacramentum deponi debet, relinquitur extra illud baldachinum, & cantores in cantu pio, & deuoto cantat [O salutaris hostia, &c.] vel [Tantum ergo Sacramentũ &c.] donec Sacramentum fuerit per Episcopum repositum, & incensatum. Cum Episcopus erit ante supremum gradum altaris, Diaconus accipiet de manu ipsius stantis Sacramentum genuflexus sine osculo manus, quod deponet super altaris in loco præparato, cooperiens velo vndique Calicem. Et interim Episcopus paulò retrocedens, stans imponet incensum in altero ex thuribulis, & rursus genuflexus Sacramentum incensabit triplici ductu, & ascendens altare, eodemque cum genuflexione deosculato, dabit benedictionem solemnem, stans sine mitra in latere Epistolæ, accepto baculo pastorali, dum dicit [Pater noster, &c.] & Presbyter assistens tunc publicabit Indulgentias quadraginta dierũ more solito; & Canonici deponunt paramenta, & reuertuntur in chorum ad Vesperas; quibus finitis, denudantur altaria, & omnia, & deinde fit mandatum, vt in sequenti capitulo. Quòd si Episcopus necessario impedimẽto præpeditus nõ celebraret hãc Missam, sed illi per alterum celebratæ interesset paratus, vt aliàs, saltem non omittat portare Sacramentum in processione, quo casu Canonici accipiẽt paramenta in fine Missæ, & demùm, reposito Sacramento, accedere ad mandatum, & lauare pedes pauperum, vel Canonicorum, vt infrà.

DE MANDATO, SEV lotione pedum. Cap. XXIIII.

Xpletis Vesperis in Ecclesia, Episcopus descendit ante Altare, vbi facta oratione, surgit, & deponit pluuiale, stolam, & cingulum albi coloris, & accipit eadem coloris violacei cum mitra simplici; Diaconus autem, & Subdiaconus, qui

in Missa ministrarunt, retinent eadem paramenta, prout est in vsu, & præcedentibus Canonicis, & cruce Archiepiscopali, si sit Archiepiscopus, procedit ad locum, vbi parati sunt pauperes, quibus lauandi sunt pedes. Sed quia circa hoc diuersi sunt ritus Ecclesiarum; alicubi enim est in vsu vestire sumptibus Epi, vel Capituli tredecim pauperes, eosdemque cibo, & potu reficere, & mox suo tempore eisdem pedes lauare, & eleemosynam præbere; alibi Episcopi lauant pedes tredecim ex suis Canonicis; ideo relinquetur hoc faciendum iuxta consuetudinem Ecclesiarum, vel arbitrio Episcopi, si maluerit pauperibus lauare, etiam in locis, vbi sit consuetudo lauandi Canonicos; videtur enim pacto maiorem humilitatem, & charitatem præseferre, quàm lauare pedes Canonicis. Si igitur lauandi erunt pedes tredecim pauperibus, præparabuntur in Ecclesia vbi magis conueniet, seu in aula capitulari, vel alio loco consueto, & idoneo infrascripta; videlicet, faldistorium seu sedes p Episcopo in capite aulæ; abacus, seu mensa capax, mappa nitida superposita cum duobus candelabris, & cereis albis ardentibus; erunt super ea plures pelues, seu lances argentei, si haberi poterunt, cum vrceis aqua aliquantulum calida implendis, & ad minùs duo: alia Lanx similis cum tredecim mappulis ad extergendos pedes, & alia cum pecunijs pro eleemosyna pauperibus donandis, pro vnoquoque æquali portione diuisis, item linteum, quo Episcopus præcingi debet, vas cum aqua calida, & aliud cum frigida; vasa etiam cum mantili pro lauandis manibus Episcopi post lotionem pedum, thuribulum cum nauicula, & incenso per Acolythum tenẽdum, vas cum carbonibus ardẽtibus, ipsa mensa iam dicta, ac vasa, & totus ille locus floribus, & herbis odoriferis aspergatur. Præparetur etiam pulpitum; seu legile pallio serico, seu auriphrigiato coopertum, super quo liber Euangelij ponatur, cum illud cantandum erit, à latere sinistro Episcopi, & aliud nudum pro cantori-

tori-

toribus liber Euangeliorum, liber pro Episcopo, repagula pro Episcopo ne opprimatur; scamnum oblongum, & præaltum à dexteris panno viridi coopertum, super quo sedebunt pauperes tredecim iam dicti, nouis vestibus albi coloris induti, dexterum pedem denudatum habens. His omnibus præparatis, Episcopus, vt dictum est finitis Vesperis, vel à prandio, prout Episcopo commodiùs videbitur, paratus, vt dictum est, cum suis ministris illuc accedit sedet in sua sede, vel faldistorio sibi parato. Tunc Acolythus cum thuribulo, & nauicula ad eum accedet; & Episcopus, ministrante Presbytero assistente nauiculam, imponit, incensum in thuribulum, & benedicit more solito. Quo facto, Diaconus, vt supra, gerens ante pectus librum Euangeliorum, accedit cum Subdiacono, & duobus ceroferarijs ante Episcopú, à quo genuflexus simul cum alijs iam dictis petit benedictionem dicens [Iube Domne, &c.] cui Episcopus respondet [Dominus sit in corde tuo, &c.] Diaconus, benedictione accepta, surgit cum ministris suis: accedit ad locum Euangelij cantandi, & posito libro Euangeliorum super legili, quem Subdiaconus à tergo ambabus manibus retinet: & erit Archiepiscopus, Cappellanus crucem tenens stabit propè ipsum Diaconum, facie Crucifixi versa ad Archiepiscopum; Duo ceroferarij stabunt hinc inde à lateribus legilis, faciebus ad Diaconum cantantem versis. Tunc Diaconus dicit cantando. [Dominus vobiscum.] Signat, incensat, & cantat Euangelium more solito, videlicet [Ante diem festum Paschæ, &c.] Quo finito Subdiaconus portat librum Euangeliorum apertum osculandum Episcopo, nullam ei reuerentiam faciens, nisi post Euangelium deosculatum. Acolythi ceroferarij, factis debitis reuerentijs, reportant tunc candelabra ad abacum, & amouetur legile. Diaconus, capto thuribulo de manu thuriferarij incensat Episcopum stantem in sua sede cum suis solitis assistentibus hinc inde triplici ductu,

mox

mox recedit cum Subdiacono ad partem, & Cantores tunc incipiunt, & prosequuntur Antiphonam [Mandatum nouum do vobis, &c.] prout in Missali: Episcopus deponit pluuiale, & accipit linteum ex abaco allatum per aliquem Cappellanũ, quo præcingitur, & retinens in capite mitram simplicem, accedit ante primum pauperem, & genuflexus super puluino, quem Cærimoniarius, siue aliquis Cappellanus, continuò trahit, afferentibus pelues, & vrceos scutiferis clericali habitu indutis, lauat illi pedem dexterum, quem lotum tergit, & osculatur, tradens ei eleemosynam: idem facit successiuè singulis. Scutiferi autem, si tot erunt, singuli pro singulis pauperibus seruiunt, si pauciores mutantur per vices. Lotis omnibus, reuertitur Episcopus ad sedem suam, vbi lauat manus, scutifero altero, seu nobili ante eum Lancem cum vrceo portante cum solitis Cærimonijs, & illicò adsunt duo Ceroferarij cum candelabris, & cereis accensis Cærimoniario eos ducente ante Episcopum, qui deposito linteo, & accepto pluuiali, cum quo deposita mitra, surgit, & dicit voce intelligibili [Pater noster] quod secretè complet vsque ad Versiculum [Et ne nos] quem altè pronuntiat; respondentibus cantoribus [Sed libera nos à malo.] deinde versiculos, & orationem, prout in Missali. Quibus finitis, Episcopus altè eleuans manum, facit signum crucis versus omnes existentes in dicta aula, nihil dicens, & statim deponit sua paramenta, & pariter eius ministri, & recedunt. Si Canonici erunt, quibus lauandi sunt pedes, sedebunt in dicto scamno in eorum habitu Canonicali, denudatis pedibus dexteris; & Episcopus eodem ordine lauabit illis pedes, terget, & osculabitur, prout de pauperibus dictum est, incipiendo à digniori, sed non datur eleemosyna. In cæteris seruantur omnia supradicta absente Episcopo, & in Collegiatis seruentur rubricæ Missalis.

DE

DE OFFICIO FERIÆ sextæ in parasceue Episcopo celebrante. Cap. LXXV.

SI Episcopus velit ipsemet celebrare in die parasceues, seruentur infrascripta; videlicet, altare, sedes Episcopi, sedilia Canonicorum, & aliorum ac tota tribuna sint penitus denudata, in abaco mappa superponatur, sed à nulla parte pendeat; vbi erit tantum peluis cũ vrceo ad lauandas manus, & alia ad recipiendum pecunias, quæ cruci offeruntur, in ipso, & in altari candelæ ex cera communi extinctæ super candelabris sint, sed nullæ imagines, aut alia ornamenta super altari collocentur, præter crucem, & candelabra. Præparetur pannus, vel tapete oblongum, seu pannus violaceus extendendus suo tempore pro adoratione crucis, magnus item puluinus ex serico villoso violaceo, auroque factus, vbi crux erit ponenda, & vellum album serico violaceo intertextum, super eo explicandum; scabellum, seu faldistorium nudum, super quo Episcopus ante altare genuflectat. Paramenta autem Missalia erunt nigri coloris, & pro Diacono, & Subdiacono planetæ ante plicatę, & pluuiale eiusdem coloris pro Presbytero assistente. Hora competenti Episcopus veniet ad Ecclesiam cum sua cappa, associatus more solito, vt in Matutinis huius hebdomadæ, orat, ante Sanctissimum Sacramentum, & altare maius, & intrat secretarium, vbi pariter altare, & omnia nudata, præter crucem velatam, & cerei extincti super eo: ibi cum cappa ascendet ad sedem suam nudam ibidem præparatam, & stans, detecto capite, versus altare dicit secretè [Pr̃ noster.] Quo finito, chorus recitat Nonam: Incepto primo Psalmo, Episcopus sedet. Interim Canonici Euangelium, & Epistolam cantaturi capiunt sua paramenta, præter manipulum, & planetam, & sic in albis remanent, donec erit tempus parandi Episcopum. Cũ dicitur in fine Nonę [Christus factus est, &c.]

Epi-

Episcopus genuflectit ante altare super scabello, vel faldistorio nudo, capite detecto, & finito Psalmo [Miserere] dicit genuflexus orationem [Respice quæsumus Domine, &c.] mox reuertitur ad dictam sedē, deponit cappam, & sedens lauat manus more solito. Deinde per Diaconum, & Subdiaconū paratur solitis paramentis, exceptis sandalijs, & chirothecis, quibus hodie non vtitur; dicit orationes solitas ad paramenta, non tamen Psalmum [Quā dilecta, &c.] cum alijs Episcopus, & omnes vtuntur paramentis nigris si haberi possunt, & deficientibus nigris, coloris violacei. Cum Eps incipit parari, Canonici pariter capiunt paramenta conuenientia prout suo loco dictum est, Diaconi habeāt planetas ante pectus plicatas, & Canonicus Presbyter digniori Presbytero proximus seruiet hac die Episcopo in assistentia cum pluuiali nigro. Episcopus paratus sedet aliquantulum: Diaconus, & Subdiaconus capient manipulos, & planetas ante plicatas. Si erit Archiepiscopus, præcedet Cappellanus cum cruce velata inter duos ceroferarios cum candelis extinctis, & sine incenso, præcedentibus clero, & Canonicis paratis, procedet ad altare more solito. Si non erit Archiepiscopus, non portatur crux. Episcopus ante altare procumbit, & genuflexus super nudo genuflexorio deposita mitra diutiùs orat, quod & omnes alij faciunt: & interim extenditur per Acolythos, aut Cærimoniarios mappa super altari. Postquam Episcopus orauit, surgit osculatur altare, & resumpta mitra sedet super nuda cathedra, seu faldistorio posito in cornu Epistolæ altaris, ita, vt faciem vertat ad cornu Euangelij. Neque hac die vnquàm sedet in sua sede Episcopali in hoc officio, nisi in fine, vt infra Presbyter assistens sedet super primum gradum ad pedes Episcopi, & post eum in eodem gradu Diaconus, & Subdiaconus, & prope ipsos duo alij Diaconi assistentes, vbi solent assistere. Tunc vnus ex beneficiatis cotta indutus, comitante Cærimoniario, cum debitis

bitis reuerentijs, sibi ipsi librum tenens, dicit primam Prophetiá sine titulo in loco, vbi legitur Epistola; & sine osculo manus Episcopi. Qua finita, relinquit librum in manu Cærimoniarij, & factis debitis reuerentijs, reuertitur ad locum suum: Episcopus verò, dum Tractus cantatur, legit ex libro dictam Prophetiam sine candela accensa, ministris tamen assistentibus circa eum stantibus. Finito Tractu Episcopus surgit, & omnes surgunt, amouetur faldistorium & stans ibidem versùs altare dicit [Oremus] Diaconus à dexteris [Flectamus genus,] & omnes genuflectunt. Subdiaconus à sinistris [Leuate,] & omnes surgunt; Episcopus dicit orationem. Interim Subdiaconus deponit planetam, & portans, & tenens librum cantat Epistolam, siue alteram Prophetiam in loco iam dicto, qua finita, absque osculo manus resumit planetam, & redit ad locum suũ Episcopus sedet, & dum cantatur Tractus legit eandem, & Tractum, seruientibus sibi solitis ministris, dum per chorum cantatur Tractus, tres Cappellani seu Cantores, qui Passionem sunt cantaturi, parantur in sacristia habitu Diaconali, præter dalmaticam, prout Dominica præterita dictum fuit, coloris tamen nigri; & circa finem Tractus procedunt eodem ordine cum tribus Cappellanis sine candelabris, & sine incenso, & cantant Passionem, prout ibi dictũ fuit, sed non osculantur manũ Episcopi. Episcopus, & omnes, cum inchoatur Passio surgunt, & stant, detecto capite, vsq; ad eius finem: & Episcopus apud altare in cornu Epistolæ leget secretè ex libro super altare posito Passionem vsque ad finem, versus aliquantulum ad ipsos cantantes. Cum cantores peruenerint ad ea verba [Et inclinato capite, &c.] Episcopus, & omnes in locis suis genuflectant sic parumper manentes, vel orantes, & surgente Diacono, seu cantore, qui Euangeliste personam gerit, omnes surgunt, stantes, & audientes reliquum Passionis, vsquequo legendum sit in tono Euangelij. Tunc Episcopus, & omnes sedent, & cantores

itores, qui cantauerunt Passionem, cum debitis reuerentijs discedunt. Tunc Diaconus Euangelij, deposita planeta, & accepta altera complicata super humerum sinistrũ, portat librum ad altare dicit genuflexus [Mũda cor meum, &c.] reassumit librum, & vadit cum Subdiacono, & duobus Acolythis sine luminibus, & sine incenso, & nulla petita benedictione, cantat reliquum Passionis in tono Euangelij. Quo finito, Diaconus cum alijs qui secum erunt, factis debitis reuerentijs, reuertuntur ad loca sua. Tunc, si sermo est habendus, ducitur sermocinator in habitu conuenienti ante Episcopum per Cærimoniarium, qui genuflexus petit Indulgentias absque benedictione, & cũ debitis reuerentijs vadit ad pulpitum, & habeat sermonem Episcopus tunc sedet in eodem cornu Epistolæ, sed versus ad sermocinantem: alij omnes, sedente Episcopo, sedent. Statim finito sermone, sermocinator pronuntiat Indulgentias ab Episcopo concessas. Non fit confessio, nec absolutio, nec datur benedictio, sed statim Episcopus surgit, deposita mitra, & remota cathedra, & stans in eodẽ loco cantat ex libro orationes, vt in ordinario: Diaconus dicit [Flectamus genua] Subdiaconus verò [Leuate.] aduertendo vbi dicendum erit, prout in ordinario. Finitis orationibus Episcopus deponit planetam apud faldistorium: & interim, dum dicuntur vltimæ orationes, ministri extendunt tapete magnum, vel pannum violalaceum ante gradus altaris, vel Presbyterij, & super primos eius gradus ponunt puluinar amplũ & super eo velum, seu mappam sericeam, vt supra, vbi ponenda erit crux: Episcopus, deposita planeta, redit ad angulum posteriorem cornu Epistolæ, facie ad populum versa. Tunc Sacrista capiens crucem de medio altaris illam porrigit Diacono, qui eandem dat Episcopo, qui eam deuotè accipiens, manu dextera detegit illius summitatem vsque ad transuersum crucis, & ambabus manibus illam eleuans voce graui cantat [Ecce lignum crucis] secundũ notas

tas in ordinario appositas, Presbytero assistente librum tenente: quod cum dicit, detecto capite, surgunt. Cæremonarius & alij Cappellani, qui circa altare manent, prosequuntur in cantu verba [In quo salus mundi pependit, &c.] & chorus respondet [Venite, adoremus] quo casu omnes genuflectunt excepto Episcopo celebrante. Idem secundo facit, & cantat Episcopus discooperiendo brachium dexterum crucis, & caput figuræ Crucifixi, procedens ad anteriorem partem anguli prædicti: & tertio discooperiendo totam crucem ante medium altaris, semper altius vocem extollendo, & idem respondetur per Cappellanos, & chorum, vt prima vice, pariter, & ad illa verba [Venite, adoremus] semper omnes genuflectunt. Quibus peractis, ipse Episcopus celebrans solus absq; ministris procedit ad locum, vbi est positum puluinum antedictum, portans crucem ambabus manibus eleuatam deuotè, nullam tunc altari faciens reuerentiam, & eam genuflexus ponit, & firmat cordolis, si opus est, supra dictum puluinum adiuuante Cærimoniario, qui paulò ante ponere debet prope ipsum puluinum lancem, vbi pecuniæ, quæ cruci offeruntur, ponantur, à dexteris adorantis. Deinde Episcopus redit ad suum faldistorium vbi ministrantibus scutiferis, deponit calceos, & sic detecto capite descendit ad crucem adorandam, medius inter duos Diaconos assistentes, & gradiens per dictum tapetu, seu pannum, ter, cum debita distantia genuflectit ante crucem, aliquantulum pro vnaquaque vice orando, & demum crucem osculatur, prius tamen offert, seu offerre facit in Lancem ibi positã pecunias ad libitum. Postquam Episcopus adorauit crucem, reuertitur ad suum faldistorium in cornu Epistolæ, reassumit calceamenta, & sedens legit improperia, ministrantibus solitis Cappellanis. Interim Canonici bini, & alij beneficiati, & de clero Ecclesiæ ordine eorum, deinde officiales, & nobiles laici adorant ordine, prout in die Cinerum pro capiendis Cineribus

bus dictum fuit. Quod si fortasse adesse Gubernator principalis, aut aliquis maximus vir, vel Princeps, qui aliàs soleat habere honorem ante Canonicos, in hoc actu ibit post Canonicos, sed ante alios de clero, quia est actus humilitatis, in quo laici debent clericis deferre. Circa finem adorationis accenduntur cerei altaris, abaci, & tribunæ: & Diaconus cum Subdiacono explicant mappam lineam super altari; Subdiaconus portat ex abaco corporalia cum purificatorio, quæ Diaconus extendit super altari; & finita adoratione, Sacrista reportat crucem ad altare, omnibus genuflectentibus, vt supra. Episcopus sedens lauat manus more solito cum mitra, mox, illa deposita, reassumit planetam, & mitram per manus Diaconi, & imponit thus in thuribulum. Interim ordinatur pcessio ad accipiendum Sanctissimum Sacramentum de loco vbi pridie repositum fuerat, eaquo de causa iam præparata esse debent decem, seu ad minus octo funalia ceræ albæ, item baldachinū, & duo thuribula cum incenso, & igne. Precedet Subdiaconus cum cruce inter duos ceroferarios cereos accensos deferentes, & sequuntur primo clerici, & beneficiati, seu mansionarij, deinde Canonici, secundum eorum ordinē, videlicet primo iuniores, deinde digniores, vltimo loco Episcopus cum mitra medius inter Diaconos assistentes, & si fuerit Archiepiscopus crux portabitur ante Canonicos, & cum discedunt Episcopus, & omnes reuerentiam faciunt cruci cum genuflexione. Cum Episcopus peruenerit ante fores sacelli, vbi est repositum Sacramentum, deponit mitram, & statim ingressus sacellum genuflectit, & ante altare iterum genuflectit super puluino, & orat parumper; mox surgit, & stans imponit incensum, ministrante Presbytero assistente, in duo thuribula nihil dicens: & rursus genuflexus super puluino incensat triplici ductu Sacramentum, Sacrista aperiente capsulam, vbi includitur: & statim apponitur velum perpulchrum circa humeros Episcopi, & acu-

bus

bus firmatur, vt æqualiter hinc inde pendeat: tūc primus Diaconus assistens accipit Sanctissimum Sacramentum de dicta capsula, illudque in manibus Episcopi reuerenter collocat, & statim genuflectit. Episcopus capit calicem, vbi est Sacramentum, velo coopertum ambabus manibus, velo, quod circum humeros habet, coopertis, & illud portat reuerenter sub baldachino, quod deferunt beneficiati parati cum pluuialibus, si haberi poterunt, & illis deficientibus, cum cottis, præeuntibus Cappellanis cum funalibus accensis, & duobus Acolythis cum duobus thuribulis continuò incensantibus Sacramentum; & reuertitur ad Cappellam eodem ordine. Cantores cantant Hymnum [Vexilla Regis prodeunt] Cum peruenerit ad cancellos Cappellæ, vel vbi non sunt cancelli, ad gradus Presbyterij, remouetur baldachinum, & Diaconus Euangelij genuflexus ante gradus altaris accipit Sacramentum de manu Episcopi stātis, illudque reuerenter collocat super altari: Episcopus deposito velo adhuc stans, ministrante Presbytero assistente, ponit incensum in thuribulum, & genuflexus in primo gradu altaris Sacramentum incensat triplici ductu; & ascendit ad altare, & accipit Sacramentum de Calice, & ponit supra patenam, quam Diaconus tenet, nihil dicens. Tunc Diaconus patenam cum Sacramento offert Episcopo: qui Hostiam Sacrā super corporale ponit nihil dicendo. Adde quod Diaconus ponit vinum, & aquā in calice, sine benedictione, cum alijs, quæ latius explicantur fol. 100. 2. circa lineam primam. Quo facto iterū ministrante Presbytero assistente, imponit incēsum in thuribulū, & facta genuflexione ante, & post, incensa Sacramentū, & altare more solito dicens [Incensum, &c.] & [Dirigatur Dñe, &c.] Cappellani hinc inde tenent funalia accensa vsq; Cōionem, & obseruātur Cæremoniæ prægustationis vini, & aquæ, vt alias; & Canonicus proximus priori Presbyterorū infundit vinū in manus Epi in purificatione; quod

N alias

aliàs facere solet prior Presbyterorũ,& prosequitur Missa, ꝓut in ordinario. Post Cõmunionẽ Eṗs cum mitra lauat manus in cornu Epistolæ cum solitis cærimonijs deinde ascendit ad sedẽ suam Episcopalem nudam, vbi deponit sacra paramenta,& postea statim,& assumit cappam laneam violaceam; interim omnes alij deponunt paramenta, & dicuntur Vesperæ, & in fine Eṗs descendit, & genuflectit ante altare super genuflexorio nudo: cum dicitur [Christus factus est,&c.] & finito Psal. [Miserere] dicit orationẽ [Respice &c.] & reuertitur ad domum suam ordine, quo venit.

DE EODEM OFFICIO, Episcopo non celebrante, sed præsente, aut etiam absente, & in Collegiatis Ecclesijs.
Cap. XXVI.

Ræparentur,& seruentur omnia in præcedenti capitulo expressa, si celebrans sit Prælatus habens insignia Pontificalia; si verò non sit Prælatus, sed aliquis Canonicus, omnia prædicta similiter parentur, præter faldistorium, & abacum; & ipse celebrans cum suis ministris paretur in Sacristia ante Aduentum Episcopi; qui hora congrua indutus cappa ex lana violacei coloris, associatus à Canonicis more consueto, venit ad Ecclesiam, orat prolixiùs ante altare super genuflexorio nudo genuflexus, & ad eius sinistram aliquantulum post ipsum celebrãs super scabello nudo cum Diacono, & Subdiacono in nudo solo genuflectentibus; cumque orauerint prolixiùs solito, Episcopus surgit,ascendet ad sedem suam,comitantibus duobus suis assistentibus, qui apud eum assistunt more solito; & celebrans vadit ad altare, & illud osculatur; deinde si sit Prælatus, ad suum faldistorium; sin minùs, ad scamnum nudum pro ipso, & suis ministris paratum. Tunc verò per clericos, & ministros extenditur tobalea, seu mappa super altari, quæ parum hinc inde pendeat. Episcopus hac die nulli manu, nec verbo bene

dicit,

dicit, neque recipit osculum manus ab aliquo, sed nec ipse osculatur textum Euangelij, nec incensatur, vt aliàs. Cum omnes consederint, aliquis ex beneficiatis, vel cantoribus cotta indutus, ducente Cærimoniario, sibi ipse librum deferens cum debitis reuerentijs celebranti altari, & Episcopo, accedit ad locum vbi cantari solet Epistola, vbi alta voce cantat primam Prophetiam sine titulo, librum manibus tenens: qua finita, & factis iterum debitis reuerentijs redit ad locum suum, relinquendo librum super abaco, vel mensa, & recitatur per chorum Tractus [Domine audiui] post Prophetiam, quam simul cum Tractu legunt, tam ipse celebrans, quam Episcopus, sedentes in suis sedibus, seruientibus Episcopo de libro solitis Cappellanis, celebranti verò Subdiacono. Finito Tractu per chorum, celebrans surgit; & si est Prælatus, stans ante faldistorium versus ad altare dici [Oremus,] & Diaconus retro ipsum [Flectamus genua.] Subdiaconus verò [Leuate.] Episcopus, & omnes tunc genuflectunt, & statim surgunt. Si verò non est Prælatus apud altare, celebrans autem cantat orationem [Deus à quo & Iudas, &c.] in tono, vniformi, & feriali. Qua finita, sedet, sedente Episcopo, & omnibus. Tunc Subdiaconus, deposita planeta plicata, sumptoque libro, vadit cum Cærimoniario, factis debitis reuerentijs, ad cantandum alteram Prophetiam in eodem loco; qua cantata, reassumit planetam plicatam, & celebrans, ac Episcopus legunt ipsam Prophetiam, & Tractum, vt prius, & dum per chorum cantatur præfatus Tractus, tres Cappellani, seu Cantores, qui Passionem sunt cantaturi, parantur in sacristia, & circa finē Tractus ordine, prout supra præcedenti capitulo dictum est, cantant Passionem. Episcopus, celebrans, & omnes, cum inchoatur Passio surgunt, & stant detecto capite vsque ad eius finem: sed celebrans stat apud altare in cornu Epistolæ, & legit secretè ex libro super altari posito Passionem vsq; ad finem, versus aliquantulum ad

ipsos cantantes, qui Passionem prosequuntur, & ea finita, Diaconus cantat Euangelium, seu reliquum Passionis in tono Euãgelij, seruatis omnibus, quæ superius in præcedẽti capitulo expressa sunt. Finito Euangelio, Diaconus cum suis socijs, factis debitis reuerentijs, recedit, & remanet in habitu, quo reperitur vsque ad finem officij; & interim, si sermo est habendus, ducitur per Cærimoniarium sermocinaturus ante Episcopum, à quo petit tantum Indulgentias absque benedictione: & statim, finito sermone, illas pronuntiat, cum non fiat confessio, nec per Episcopum absolutio, nec benedictio. His expletis, vel, si non sermo, statim finita lectione in tono Euangelij, celebrans accedit ad altare in cornu Epistolæ, cum suis ministris, & cantat orationes, prout in ordinario, aduertendo, quando dici, & quando omitti debeat [Amen.] per chorum, & [Flectamus genua] per Diaconum. Quæ verba [Flectamus genua.] cum dicuntur Episcopus, celebrans, & omnes genuflectunt, & surgunt cum per Subdiaconũ dicitur [Leuate.] Antequam dicatur vltima oratio, ministri extendunt ad longum pannum, seu tapete ante gradus altaris, vel Presbyterij, cum puluino, & mappa, vt præcedenti capitulo dictũ est. Completis orationibus, celebrans, si est Prælatus, accepta mitra, procedit ad faldistorium, vbi deponit mitram, & casulam, & redit ad posteriorem partẽ cornu Epistolę altaris: &, si non est Prælatus, deponit casulam in eodem loco, cui stanti post angulũ dicti lateris altaris, facie versa ad populũ, seu chorũ, Diaconus offert crucem velatam de altari reuerenter acceptam, quã deuotè accipiens manu dextera detegit illius summitatem vsq; ad transuersum crucis, prout supra præcedenti capitulo dictum est, & dum celebrans cãtat [Ecce lignum crucis] tenet sibi librum, si est Prælatus, assistens, si verò non est Prælatus, Cappellanus, & Eps tunc, & omnes detecto capite surgunt: & semper, dum chorus respondet [Venite adoremus.] Episcopus,

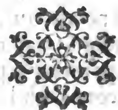
pus, & omnes alij, excepto celebrante solo, genuflectunt. Dicto tertio Ecce lignum crucis, & seruatis omnibus superius in præcedenti capitulo expressis, celebrans ipse solus absque ministris procedit ad locú, vbi est positum puluinar antedictum portans crucem ambabus manibus eleuatam cum reuerentia, & deuotione, nullam tunc Episcopo, neque altari reuerentiam faciens, & eam genuflexus ponit, & firmat laqueo lis, si opus est, supra dictum puluinum, adiuuante Cærimnniario, qui paulo ante ponere debet lancem prope ipsum puluinum ad dexteram adorantis, vbi pecuniæ, quæ cruci offeruntur, ponantur. Deinde celebrans facta reuerentia Episcopo, redit ad faldistorium, seu sedile, vbi deponit calceos, seu crepidas; eodemque tempore Episcopus à suis scutiferis, oras cappæ à Cappellanis subleuatas subeuntibus, excalceatur; qui fimbrias posteriores cappæ per terram trahens, anteriores verò sibi ipse eleuans, detecto capite, descendit ad adorationem crucis medius inter duos Diaconus assistentes, & gradiens per dictum tapete, ter cum debita distantia genuflectit ante crucem, aliquantulum pro vnaquaque vice orando, & demùm crucem osculatur, offerens tamen prius cruci pecunias, quas volet offere tum redit ad sedem suam, & accipit calceos, quos deposuerat, dictis scutiferis eodem ordine subeuntibus, vt prius: & sedens coopertus legit improperia, quę etiam interim per chorum cantantur in totum, vel in partem, prout numerus adorantium sua debit. Post Episcopum immediatè adorat celebrans, deposita planeta, & retentis dalmatica, & tunicella, si sit Prælatus, & procedit medius inter duos digniores Canonicos, & si non sit Prælatus, ibit ad dexteram dignioris Canonici casula exutus; sequuntur postea Canonici bini, qui omnes deponere debent calceos, & alij, prout supra expressum est in precedenti capitulo; & circa finem adorationis accenduntur cerei, vt ibi, & Diaconus portat bursam,

explicat corporalia super Altari; & peracta adoratione, accipit crucem de puluino, eamque reuerenter portat ad altare, nulli reuerentiam faciens: sed Episcopus, celebrans, & omnes túc cruci genuflectunt, & statim surgunt, & remouetur puluinus, & peluis cum pecunijs, & tapete. Mox ordinatur processio, prout ibi dicitur, & proceditur ad locum, vbi est repositum Sanctissimum Sacramentũ. Celebrans autem solus paratus procedit immediatè ante Episcopum, qui, dum ordinatur processio, deponat cappam, & accipiat amictum, & stolam supra rochettum, ac pluuiale, & mitram, & sic deferat Sacramẽtum, & paratus permaneat vsque ad finem Missæ, deinde deponat pluuiale nigrum, & reassumút cappam pro Vesperis. Cum peruenerit ante fores sacelli, vbi est Sacramentum, deponit mitram simplicem, & statim ingressus sacellum genuflectit, mox surgit, & ante altare iterum genuflectit super puluino, & iterum surgit, & stans imponit incensum in duo thuribula, nihil dicens, ministrante Presbytero assistente, & rursus genuflexus super puluino incensat triplici ductu Sacramentum, Sacrista aperiente capsulam, vt supra; & statim apponitur velum circa humeros Episcopi, ita vt æqualiter hinc inde pendeat, vt supra. Tunc celebrans accipit Sanctissimum Sacramentum de dicta capsula, illudque in manibus Episcopi collocat, & statim genuflectit. Episcopus capit ambabus manibus, vel quod circum humeros habet coopertis Calicem, vbi est Sanctissimum Sacramentum, velo coopertum, & illud portat reuerenter sub baldachino, qđ deferunt beneficiati cum cottis, præeuntibus Cappellanis cum funalibus accensis, & duobus Acolythis cum duobus thuribulis continuò incensantibus Sacramentum, & reuertitur ad Cappellam ordine, quo venerant, Cantoribus Hymnũ Vexilla Regis prodeunt cantantibus: cum peruenerint ad cancellos cappellæ, vel ad gradus Presbyterij, vt supra, remouetur baldachinum, & celebrans

genu-

genuflexus ante gradus altaris accipit Sacramentum de manu Episcopi stantis, illudque reuerenter collocat super altari. Episcopus deposito velo adhuc stans ministrante Presbytero assistente, ponit incensum in thuribulum, & genuflexus super pulumno in primo gradu altaris Sacramentum incensat triplici ductu, ipse autem reuertitur ad sedem suam, vbi illico denuò stans ponit incensum in thuribulum per Cærimoniarium allatum, ministrante Presbitero assistente. Deinde detecto capite, genuflectit vsque ad communionem perfectam, omnibus similiter genuflexis manentibus: Cappellani cum funalibus hinc inde versis ad inuicem faciebus, similiter genuflexi tenent funalia accensa vsque post communionem. Celebrans verò postquam Episcopus ad sedem suam peruenerit, extrahit Sanctissimum Sacramentum de Calice, & ponit super patenam, quam Diaconus nihil dicens, & sine osculo offert celebranti, qui illud super corporale ponit, nihil dicens: Diaconus autem ponit vinum, & aquam in Calice sine benedictione, nihil dicens, deinde offert Calicem celebranti, qui illum ponit super altari, vt aliàs nihil dicens, & palla tegitur per Diaconum. Tunc accepto thuribulo de manu Diaconi, quòd Cærimoniarius ad altare detulit, facta prius genuflexione Sanctissimo Sacramento, illud thurificat, & altare, dicens omnes versiculos solitos: non tamen incensatur ipse celebrans, neque Episcopus, sed incensato altari celebrans extra cornu Epistolæ stans versus populum sine mitra, sica vtatur lauat manus, deinde ad medium altaris cum genuflexione reuersus, dicit inclinatus summissa, sed intelligibili voce [In spiritu humilitatis, &c.] dicit [Orate fratres, &c.] non girum peragens, vt alias in medio, sed à latere, vt non vertat tergum Sanctissimo Sacramento: deinde omissis omnibus alijs, absolutè dicit in cantu feriali [Oremus. Præceptis, &c.] & chorus respondet [Sed libera nos, &c.] & postquàm celebrans secretè respondit [Amen] prosequitur

in tono feriali absolutè dicens [Libera nos quæsumus Domine.&c.] vsque ad [Amen] exclusiuè, quod chorus altè respondet. Quo dicto, celebrans, facta vsque ad terram reuerentia Sacramentum dextera accipit quod eleuat sola dextera altius solito ita, vt ab omnibus videri possit sinistra super altari retenta;& statim deponit hostiam illamque diuidit in tres partes, quarum vnam mittit in Calicē more consueto, nihil dicens; tunc secretè, vt aliàs, dicit [Perceptio corporis, &c. Panem cælestem] & [Domine non sum dignus, &c.] & cōtinuat [Corpus Domini,&c.] quo dicto signat se cum Sacramento, & illud sumit, & demum nihil dicens, sumit vinum, & aquam cum particula in Calice existente: quo facto, exportantur funalia extinguenda, & omnes surgunt, & sedent. Tunc celebrans, si est Prælatus, accepta mitra in cornu Epistolæ, vt aliàs, lauat manus: deposita mitra, versus ad medium altaris dicit inclinatus manibus iunctis [quod ore sumpsimus, &c.] Si verò non est Prælatus, non lauat manus, sed, sumpto Calice, dicit, vt supra [Quod ore sumpsimus] quo dicto, reuertitur si sit Prælatus, cum mitra ad faldistorium: si non sit Prælatus, ad sacristiam, & exiuit se,& interim Episcopus deponit pluuiale, & accipit cappam, & inchoantur Vesperæ, vt supra in præcedenti capitulo dictum est: & in fine Episcopus descendit ad faldistorium, & dicit orationem [Respice,&c.] vt ibi. Quia dicta, si sermo non sit habitus, tunc publicantur per Presbyterum assistentem Indulgentiæ. Absente Episcopo; & in Ecclesijs Collegiatis seruantur omnia supradicta, exceptis his, quæ ad Episcopum pertinent, & ad celebrantem Prælatum,& prout adnotatum est in rubricis Missalis.

DE

DE SABBATO SANcto, Episcopo celebrante. Cap. XXVII.

SAbbato Sancto summo mane vestiuntur altaria, & sedes Episcopalis ornatur cortinis duplicibus; videlicet; intùs alba, exteriùs violacea: sic etiam duo pallia ante altare maius applicantur, & aptantur; vt cum opus fuerit, faciliter remoueri citò possit violaceum, & remaneat album, vt infra dicetur. Præparetur etiam cereus Paschalis prægrandis cum quinq; granis incensi in eo insigendis, qui ponitur in aliquo magno candelabro condecenti, regulariter in latere Euangelij, vel alibi pro situ loci; & apud illum locatur pulpitum, siue legile coopertum panno albo serico, vel auriphrygiato. Item præparetur arundo cum tribus candelis albis in summitate positis. In reliquis ornatur Ecclesia, altare, abacus, & chorus; prout in Dominicis Aduentus, & Quadragesimæ, sed cerei reliquuntur extincti, donec erit tempus accendendi, vt infra. Dicta hora Sexta, excutit ex Silice ignis, & accenditur, & per aliquem Sacerdotem, vel Canonicum paratum amictu, alba, cingulo, stola, & pluuiali violaceo, vel si magis placet; quod erit meliùs, per ipsummet Episcopum paratum, vt supra, cum mitra; astantibus ministris cum cruce vase aquæ benedictæ, & aspersorio, thuribulo, nauicula, & granis incensi supradictis in aliquo bacili argenteo, vbi haberi potest, benedicuntur nouus ignis, & grana prædicta, prout habetur in Missali: deinde, si Episcopus benedixit, deposito pluuiali, & accepta cappa, sedet in sua sede, benedicit, & imponit incensum in thuribulum, ministrante Presbytero assistente, more solito. Si verò Episcopus ex aliqua causa vrgenti non benedixit ignem hora competenti, associatus more solito venit ad Ecclesiam cum cappa; ora, ascendit sedem, imponit & benedicit incensum, vt supra. Subdiaconus Epistolam cantaturus paratus amictu, alba,

ba, cingulo, & planeta violacea, ante pectus plicata, capit crucem; & factis debitis reuerentijs, vadit cum Diacono, & alijs ministris extra Cappellam ad capiendum grana incensi, & arundinem prædictam in Sacristiam, vel alibi, hoc ordine. Præcedit aliquis mazzerius, seu minister cum baculo, tum Cærimoniarius; sequuntur duo Acolythi cum cottis, quorum qui est à dexteris, portat thuribulum cum nauicula, alter à sinistris nihil fert; post eos incedit Subdiaconus cum cruce, & post eum Diaconus paratus dalmatica albi coloris, manibus iunctis; post Diaconum sequuntur duo, aut quatuor Acolythi, seu Cappellani cum cottis. Interim Episcopus, Canonici, & alij de choro sedent, expectantes. Cum peruenerint ad Sacristiam, seu locum deputatum, vbi iam erunt præparata grana prædicta, & arundo cum tribus candelis, & ignis nouus, accenditur vna parua candela ex dicto igne, quam portat Cærimoniarius. Diaconus capit arundinem, vnus Acolythus bacile cum quinque granis incensi, & reuertuntur hoc ordine. Primo dictus mazzerius, seu minister cum virga, deinde duo Acolythi; videlicet, vnus cum bacili, & granis incensi, quod portat ambabus manibus eleuatum à dexteris, & alter cum thuribulo, & nauicula à sinistris, tũ Subdiaconus portans crucem, post eum Diaconus cum arundine prædicta, & ad eius sinistram Cærimoniarius cum candela vna parua, vel duabus accensis; & vltimo duo, vel quatuor Acolythi prædicti cum cottis. Cum fuerint ante cancellos, siue aditum chori, Diaconus inclinat diligenter, & cautè arundinem, & Cærimoniarius accendit vnã ex tribus candelis in eius summitate positis ex igne nouo paruæ candelæ accensæ, quam manibus degestat, & statim ipse Diaconus arundinem eleuat, & tam ipse quàm alij omnes cũ eo stantes genuflectunt, præter Subdiaconum crucem ferentẽ, & Diaconus alta voce cantat [Lumen Christi.] Quo audito, Episcopus, & omnes surgunt, & chorus respondet in eodem to-

nb [Deo gratias.] Surgit Diaconus, & alij, & iterum in medio chori inclinat arundinem, accenditur altera candela, vt prius, & eodem modo genuflexus, sed altiori voce cantat [Lumen Christi] & similiter respondetur per chorum [Deo gratias.] Idem, & tertio fit, & dicitur ante gradus altaris; accenditur tertia candela, & Diaconus adhuc altiori voce cantat, & respondetur ei per chorum, vt supra. Tunc Episcopus, & omnes sedēt, ipsi vero ministri surgunt, & factis reuerentijs altari, & Episcopo secedunt ad locum, vbi cantandum est [Exultet] Diaconus verò deposita arundine in manibus vnius ex dictis Acolythis, capit de manu Cærimoniarij librum, & accedens cum debitis reuerentis ante Episcopum, comitante eodē Cærimoniario, genuflexus petit ab eo benedictionem dicens [Iube Domne, &c.] cui Episcopus respondet [Dominus sit in corde tuo, &c.] prout in benedictione pro Euangelio recitando, sed loco Euangelij dicit [Paschale præconium] & manu benedicit. Diaconus habita benedictione, surgit, & accedit, factis debitis reuerentijs ad legile; ponit super eo librum apertum, quem adolet incenso triplici ductu, sed non signat librum, nec se, prout in Euangelio; ministri circa legile locantur hoc pacto. Subdiaconus cū cruce versa ad Episcopum, & Acolythus thuriferarius stant à dexteris ipsius Diaconi: Acolythus cum arundine, & alter cum granis incensi à sinistris, vertentes facies, prout ipse Diaconus, & cum Diaconus incipit cantare [Exultet, &c.] Episcopus, & omnes surgunt, detectis capitibus. Diaconus prosequitur cantum suum, & suo tempore infigit quinque grana incensi in cereo in modum crucis, quæ respiciat faciem Episcopi; pariter, & suo tempore illuminat cereum cum vna ex tribus candelis in arundine positis, prout in Missali ordinario: & aduertet Diaconus, quòd si Imperator non est coronatus, debet dicere [Electum Imperatorem nostrum N.] Finito cantu per Diaconum, omnes inde recedunt

cum

cum debitis reuerentijs, Diaconus verò, celebraturo Episcopo, deponit dalmaticam, & Subdiaconus planetam; & sic in albis accedunt ad Episcopum, qui stans capite detecto dicit secretè [Pater noster] & mox sedet; & chorus cantat Nonam: in fine Nonæ cum dicitur [Christus factus est, &c.] Episcopus descendit, & procumbit super faldistorio, & genuflexus dicit orationem [Respice quæsumus, &c.] Qua finita, surgit, & reuertitur ad sedem suam, vbi sedens accipit sandalia alba, quia illa nō mutat, legit Psalmum [Quā dilecta] cū Gloria Patri, & alias orationes, & versiculos consuetos; lauat manus, & paratur omnibus indumentis Pontificalibus, & manipulo coloris violacei, non tamen pallio, si sit Archiepiscopus, ac mitra simplici à dictis Diacono, & Subdiacono in albis assistentibus; & cum Episcopus accipit planetam, pariter Canonici capiunt paramēta ipsis congruentia coloris violacei, & ipsi Diaconus, & Subdiaconus planetas ante plicatas eiusdem coloris, ac manipulos; & Canonicus Presbyter assistit cum pluuiali eiusdem coloris, & alij duo Diaconi, vbi est consuetum, assistunt, vt aliàs. Cum Episcopus fuerit paratus descendit cum mitra, & baculo de sua sede, & comitantibus prædictis assistentibus, & ministris, accedit ad altare, quod sine mitra in medio osculatur, deposito interim baculo; & facta cruci reuerentia, mox recepta mitra, & baculo, reuertitur ad eandem suam sedem: Diaconus verò Euangelij, & Subdiaconus de Epistola, si assistant alij duo digniores Diaconi, sedent in gradibus altaris, vt dictum fuit in capitulo de Missa solemni Episcopo celebrante. Locatur in medio chori pulpitum, siue legile nudum, & omnibus consedentibus, ducitur à Cærimoniario aliquis Acolythus, siue Cantor indutus cotta, qui factis debitis reuerentijs altari, & Episcopo, cantat sine titulo primam Prophetiam; qua finita, accedit cum debitis reuerentis ad osculandum manum Episcopi, antequàm surgat pro oratione cantanda. Tum Episcopus surgit,

depo-

deposita mitra dicēs [Oremus] & Archidiaconus, siue Diaconus assistens ad eius dexteram dicit [Flectamus genua,] & omnes genuflectunt: alter verò ad sinistram [Leuate] & omnes surgunt, ipse verò Episcopus prosequitur orationē stans manibus extensis, sustinente librū assistente Presbytero more solito: sed vbi non assistunt prædicti duo antiquiores Diaconi, seruient in huiusmodi ministerio, & alijs prædicti Diaconus, & Subdiaconus Euangelij, & epistolæ. Cantantur deinde aliæ Prophetię ab Acolythis, vel Cātoribus eodem ordine, & post quartam, octauam, & vndecimam lectionem, seu Prophetiā Episcopus legit ex libro Tractum, dum cantatur à choro, & pariter per eosdem Diaconos assistentes suo tempore dicitur [Flectamus genua,] & [Leuate.] vt in Missali. Finitis lectionibus, si Episcopus voluerit ipsemet benedicere fontes deposita planeta, & sumpto pluuiali violaceo, ac baculo ibit præcedente cruce cum cereo benedicto accenso, qui portabitur immediatè ante crucem; & Canonicis paratis, ac alijs de clero ad illos benedicendū; & alia fiunt, & cantantur etiam circa Baptismum, prout in Missali. Si verò noluerit, aut non potuerit Episcopus id præstare, destinabit aliquem ex dignioribus Capituli, qui pluuiali paratus, comitantibus aliquod Acolythis, & ministris cum cereo accenso, & cruce, ea omnia faciet. Quibus peractis, si aderunt Cathecumeni, baptizentur more solito ab Episcopo, aut digniori ex capitulo, & per octo dies ante in ipsa Ecclesia, nisi periculū immineat nullus infans baptizetur. Si Episcopus id præstiterit, eodē ordine redibit ad Cappellam, vbi deposito pluuiali cū mitra procumbit ante altare super faldistorio, & pariter omnes in suis locis genuflectunt; & aliquis ex Subdiaconis genuflexus super scabello versus cornu Epistolæ retro Episcopum, habens ante se librum inchoabit litanias; & si aderunt ordinandi; prosternent se; dum dicuntur litaniæ; & alia fient, put in Pontificali de ordinibus oandis,

dis, respondente choro, & repetente omnia, quæ ipse Subdiaconus dicit, & cum peruentum fuerit ad Versiculum [Peccatores.] Episcopus surgit, & ibidē stans deponit paramenta violacea, accipit alba. Diaconus autem, & Subdiaconus, paulo ante depositis planetis violaceis ante plicatis, assumūt dalmaticam, & tunicellam albas, vt præsto sint ad adiuuādum Episcopum. Interim remouentur etiam ab altari, & sede Episcopi pallia violacea, & accenduntur luminaria. Subdiaconus verò alter iam dictus prosequitur Litanias vsque in finem, respondere choro, vt supra, & in fine cātatur [Kyrie eleison.] cum pausa conuenienti, donec Episcopus fuerit in sua sede ad cantandum [Gloria in excelsis Deo, &c.] Episcopus, postquam est albis paramentis paratus, facit confessionem cum ministris more solito, imponit incensum in thuribulū, & benedicit ascendit ad altare, illudque osculatur, ac librum Euangeliorum; incensat altare, & incensatur ipse à Diacono, & reuertitur ad suam sedem, vbi dicto [Kyrie eleison] cantat [Gloria in excelsis.] Pulsantur campanæ, & organum, & prius debent moneri aliæ Ecclesiæ ciuitatis, ne pulsent campanas, nisi audito signo campanarum Ecclesiæ Cathedralis. Finito Hymno [Gloria, &c.] per Cantores, Episcopus surgens sine mitra dicit versus populum [Pax vobis] deinde orationem [Deus, qui hanc Sanctissimam noctē, &c.] Finita Epistola, Subdiaconus dimisso libro in manu Cæremoniarij, immediatè accedens ante sedem Episcopi clara voce dicit [Reuerendissime Pater, annuntio vobis gaudium magnum, quod est Alleluia.] & statim accedens osculatur eius manum; tunc is, cui ex officio id incumbit, vel aliquis Canonicus p̄intonat Episcopo [Alleluia] qui surgens sine mitra tertio cantat [Alleluia] semper eleuando vocem gradatim; & chorus post quamlibet vicem repetit illud idem, & postea chorus prosequit Versiculum [Cōfitemini, &c.] & tunc Episcopus sedet, & prosequitur Missam,

pro-

prout in ordinario huius diei, seruatis omnibus cæremonijs, quæ latè explicatæ sunt in capitulo de Missa Pontifi. Episcop. celeb. Ad Euangelium non portantur luminaria, sed incensum tantùm, & petitur benedictio dicitur [Pax Domini sit semper vobiscum.] sed non datur pacis osculũ, nec dicitur [Agnus Dei] nec post communio, sed tres orationes ante cõmunionẽ dicuntur, post communionem Episcopus, facta purificatione, lauat manus; redit ad sedem, & chorus incipit [Alleluia] pro Vesperis Episcopo sedente. Ad Magnificat Subdiaconus præintonat ei Antiphonam, quam surgens repetit, deinde sedet cum mitra, & imponit incensum more solito: & cum inchoatur [Magnificat] Episcopus descendit ad altare, & deposita mitra, facit cruci reuerentiam, osculatur altare, & illud incensat, mox reuertitur ad sedem, & incensatur ipse, & alij more cõsueto: & ipse stans sine mitra expectat finem Cantici [Magnificat.] Cum repetitur Antiphona, sedet, accepta mitra, & ea finita, descendit ad altare, dicit [Dominus vobiscum.] & orationem, & Diaconus [Ite Missa est] cum duplici [Alleluia] datur benedictio, & publicantur Indulgentiæ, vt aliàs.

DE SABBATO SANcto, Episcopo non celebrante, sed præsente, vel absente, & in Collegiatis. Cap. XXVIII.

SI Episcopus noluerit celebrare, sed officio, & Missæ per aliũ celebratæ interesse, præparantur omnia, quæ superiùs præcedenti capitulo expressa sunt, & dicta Nona, Canonicus, vel alius, qui erit officium facturus, paratus amictu, alba, cingulo, stola, & pluuiali violaceo, in sacristia, vel in alio loco decenti, & consueto, benedicet nouum ignem, & quinq; grana incensi, legendo absque cantu orationes benedictionis, prout in Missali. Quo facto, deposito pluuiali, capiet planetam, & Diaconus stolam, manipulũ, & dalmaticam albam, Subdiaconus

conus verò manipulum, & planetam ante pectus plicatam coloris violacei, & sic parati sedebunt in aliquo scamno à sinistris altaris, expectantes aduentum Episcopi, qui statim, finita prædicta benedictione noui ignis, veniet more solito cum cappa ad Ecclesiam; orabit ante altare Sanctissimi Sacramenti, & maius, & ascendet ad sedẽ suam cum suis Cappellanis; & orante Episcopo, surget celebrans cum ministris, qui donec Episcopus orabit, stabunt, & Episcopo sedente, sedent. Cum Episcopus aliquantulum in sede sua quieuit, accedet ad eum Acolythus, vel Cærimoniarius cum incenso, & ministrante solito Canonico Presbytero assistente nauiculam, imponet, & benedicet incensum more solito; Subdiaconus capiet crucem, & cum Diacono, & alijs ministris discedent versus Sacristiam ad accipiendum arundinem cũ tribus candelis, & quinque grana incensi, & alia omnia fient, quæ superius præcedenti capitulo declarata sunt, celebrante interim sedente in suo scamno, & surgẽte apud illud, cum opus fuerit, donec inchoetur præconium [Exultet] quo incepto, accedet ad altare, & ibi stabit manibus iunctis in cornu Epistolæ, respiciens Diaconum cantantem. Finito præconio, Diaconus reuertitur ad altare, & deposita dalmatica, & stola alba, capiet violaceam, & planetam ante pectus plicatam, & cum Subdiacono accedet ad celebrantem. Item locatur in medio chori pulpitum nudum, & ducetur à Cærimoniario aliquis Acolythus, vel clericus, siue cantor cotta indutus ad cantandum primam Prophetiam sine titulo, quam leget etiam celebrans summissa voce apud altare, & ea finita, accedet, qui illam cantauit, cum debitis reuerentijs ad osculandum manum Episcopi; quo facto celebrans dicet [Oremus] Diaconus [Flectamus genua,] & Episcopus, ac omnes genuflectunt, Subdiaconus [Leuate,] & omnes surgunt: tunc celebrans prosequitur orationem stans manibus extensis. Cantantur deinde eodem modo aliæ Prophetiæ, quarum

rum

rum primas quatuor cantabunt Cantores, vel Acolythi, seu clerici, alios quatuor beneficiati, seu Mansionarij, vltimas quatuor Canonici, vel aliàs, prout commoditas, & numerus clericorum, vel consuetudo Ecclesiæ suadebit. Post quartam, octauam, & vndecimam Prophetiam Episcopus leget ex libro Tractum, dum idem cantatur à choro, ministrantibus de libro, & candela solitis ministris; celebrans verò apud altare illum leget: Diaconus, & Subdiaconus suo tempore ad alias orationes dicent [Flectamus genua.] & [Leuate] prout in Missali. Finitis lectionibus, celebrans, deposita planeta, & accepto pluuiali violaceo, præcedente cruce, clero, & Canonicis, & ante crucem aliquo Acolytho portante cereum benedictum accésum medio inter Diaconũ, & Subdiaconũ, & post ipsum sequente Episcopo, ibit ad benedicendum fontem Baptismalem, choro interim cantante Tractum [Sicut ceruus, &c.] & omnia fient, & cantabuntur circa fontis benedictionem, quæ habentur in rubricis Missalis. Quibus peractis, si aderunt Cathecumeni, baptizentur more solito. Interim locatur ante medium altaris faldistorium ꝑ Episcopo, & scabellum pro celebrante ad sinistram partem. Completa benedictione fontis, & baptizatis Cathecumenis, si aderunt, vt supra in præcedenti capite dictum est, redeũt omnes eodem ordine ad cappellam, & Episcopus genuflectit super dicto faldistorio, capite detecto; celebrans verò, deposito pluuiali, ante dictum scabellum à sinistris Episcopi, & pariter omnes in suis locis genuflectunt. Duo Cappellani, siue Cantores genuflexi ante scabellum post Episcopum, & celebrantem habentes ante se librũ inchoabunt Litanias, choro idẽ simul respondente, prout in Missali: cum peruentum fuerit ad Versiculum [Peccatores.] surget celebrans, & ibit ad Sacristiam cum suis ministris ad accipiendum paramenta alba pro Missa, nisi Sacristia multum distet à cappella, quo casu parentur in loco cõuenienti propè al-

tare, & eodem tempore per alios ministros remoueatur ab altari pallium violaceum, vt remaneat album, & accendantur candelæ altaris, ita vt hæc omnia fiant donec compleantur Litaniæ: quibus finitis, surget Episcopus, & remouetur faldistorium ante ipsum. Celebrans verò accedit ad eius sinistram, facit cum Episcopo confessionem cantatur [Kyrie eleison,] & [Gloria in excelsis] pulsantur campanæ, & perficitur Missa secundum rubricas Missalis huius diei, prout etiam in præcedenti capitulo dicitur, & cum Cærimonijs descriptis in capitulo de Missa solemni, quæ coram Episcopo celebratur. In Ecclesijs Collegiatis eadem omnia seruari debent, quæ in hoc capitulo expressa sunt, exceptis his, quæ ad Episcopum pertinent seruatis in omnibus rubricis Missalis, & eadem ferè omnia seruantur in Sabbato Pentecostes.

DE MISSA SOLEMNI in die Paschæ, Episcopo celebrante, & de communione generali. Cap. XXIX.

IN die Paschæ resurrectionis Domini Nostri Iesu Christi Episcopus, nisi aliquo legitimo impedimento fuerit præpeditus, Missam solemnem omninò celebrare debet, & in ea communio generalis per ipsum Episcopum erit facienda ordine infrascripto. Nam seruatis omnibus, quæ superius in capitulo de Missa solemni, Episcopo celebrante, explicata sunt vsque ad offertorium, eo dicto portatur ad altare per Subdiaconum vas argenteum, vel aureum cum multis particulis, put populi frequentia requiret, coopertum, quod Diaconus præparat ante crucem ita, vt non impediat t hurificationẽ altaris; & cum celebrans dicit [Suscipe sancte Pater, &c.] discooperit illud, & aliquantulum eleuat, ac statim reponit super altare, & cooperit; & iterum, cum celebrans

lebrans profert verba consecrationis, Diaconus illud detegit, & post consecrationem cooperit. Cum verò Episcopus sanguinem Domini sumpserit, & mox Diaconum, & Subdiaconum cõmunicauerit, qui osculantur primò manum, deinde faciem Episcopi, qui eis dicit [Pax tecum,] & illi respondent [& cum spiritu tuo.] ac etiam antequam se purificauerit, antequam digitos abluat, retrahit se ad cornu Euangelij, versa facie ad cornu Epistolæ, & Subdiaconus stabit post ipsum, Diaconus verò stans in cornu Epistolæ versus celebrantem aliquantulum inclinatus, ac manibus iunctis, cantabit confessionem in tono, & notis consuetis, stantibus Canonicis, & clero, excecptis his, qui sunt communicãdi qui genuflectere debent, & tunc per Cærimoniarium vocantur. Episcopus verò celebrans, finita confessione, legit ex libro ante se allato, vel memoriter voce intelligibili absolutionem, videlicet [Misereatur vestr, i&c.] & [Inuulgentiam, &c.] & faciet super populum signum crucis, & statim loca permutat, videlicet, celebrans cum Subdiacono accedunt cum debitis genuflexionibus ante Sacramentum ad cornu Epistolæ, Diaconus verò, relicto dicto Epistolæ cornu, vadit ad cornu Euangelij, & capit cum debitis reuerentij dictum vas, seu pyxidem coopertam cum ostijs; & Episcopus firmat se in medio altaris illi renes vertens, ad cuius dexteram stat Diaconus cum particulis consecratis, ad sinistram Subdiaconus cũ patena de ipso calice sublata; eodemque tempore vocantur duo Cappellani, seu Acolythi cottis induti cum albo mantili, quod genuflexi sustinent hinc inde ambabus manibus per quatuor angulos quousque perfecta fuerit communio, qui autem communionem sumpturi sunt, conuenienter debent singuli cum debitis reuerentijs altari, & Sacramento ante Episcopum accedere; & vnusquisque antequam capiat communionem, osculetur manum Episcopi; & communione sumpta, per latus sinistrum celebrantis discedat, & ibi in

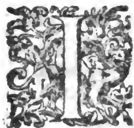
cornu Epistolæ accipiat purificationem de manu Sacristæ, vel ministri calicem, cum vino, & mappula ad tergendum appẽsa ministrantis. Cum autem communio exhibetur Canonicis, vel Magistratui, conuenienter debet aliquis Canonicus, vel eorum vltimus, dummodo tamen sit in sacris constitutus, purificationem præbere, deinde pro reliquis beneficiatis id munus exequitur aliquis beneficiatus; & pro reliquo clero, & populo aliquis Cappellanus. Et ne confusio inter euntes, & redeuntes fiat, bonum erit, adhibere aliquos de clero ad id deputatos, qui omnes quietè, deuotè, & ordine suo progredi curent, & vt per latus sinistrum reuertantur. Si aliquis Prælatus, non tamen Episcopus consecratus, vellet communicare, debet ante communionẽ osculari manum Episcopi celebrantis, & sumpta communione faciem, & idem omnes Canonici parati obseruabunt. Reliqui omnes, tam clero, quam de populo, & etiam Magistratus osculantur manum Epi tantum ante communionem. Ordo autem euntium ad communionem erit idem qui seruatur in distributione candelarum, & palmarum ac incensi vt suo loco dicitur. Finita communione, asportantur funalia, quæ vsque tunc fuerunt accensa, & celebrans, reposito vase, seu calice cum hostijs super altare, si quæ remanserunt, illud cooperit, vel etiam consignatur alicui Presbytero parato cum stola, & cotta, seu pluuiali, qui illud sub baldachino, si commodè fieri potest, præeuntibus clericis cum funalibus, & aliquibus de clero comitantibus, portat ad locum, vbi asseruatur Sacramentum. Celebrans tunc lauat digitos, sed non sumit ablutionem, sed illa per aliquem Presbyterum sumitur. Mox celebrans sumpta mitra, lauat manus, & prosequitur Missam, vt in prædicto capitulo de Missa solemni, Episcopo celebrante, explicatum fuit.

DE EODEM FESTO Paschæ, Episcopo absente, & in Collegiatis. Cap. XXX.

IN Ecclesijs Cathedralibus, absente Episcopo, & in Collegiatis, aliquis Canonicus, seu Dignitas, vel is, ad quem de consuetudine spectat hac die celebrare in absentia Episcopi, paretur in Sacristia more solito cum pluuiali albo, & accedat ad altare medius inter Diaconum, & Subdiaconum paratos omnibus paramentis ipsis conuenientibus; & facta altari reuerentia, ac salutatis hinc inde Canonicis, accepto de manu Diaconi asperforio cum aqua benedicta, dicens [Vidi aquam, &c.] prout in Missali, asperget primò altare, deinde seipsum, mox Diaconum, & Subdiaconum, tum alios Canonicos, & omnes de choro more solito, Quo facto, deposito pluuiali, capiet planetam, & facta iterum reuerentia altari, & Canonicis, inchoabit Missam, quam prosequetur more solito secundum rubricas Missalis. Præparentur cum hostia consecranda particulæ in numero sufficienti pro cōmunicandis Canonicis, & alijs de clero communicare volentibus, in vase aureo, vel argenteo saltem, intus deaurato, quod collocetur cum calice super altare, prout supra præcedenti capitulo dictum est. Postquam celebrans sanguinem sumpserit, & antequam, & se purificauerit, & digitos abluat, dicta confessione, per Diaconum, vt in dicto capitulo præcedenti, communicabit primò Diaconum, & Subdiaconum, si non sunt Sacerdotes, qui hac die celebrant, deinde singulos Canonicos beneficiatos, seu Mansionarios, Clericos, & Cantores non Presbyteros, ac etiam suo loco officiales, Magistratus, si adsint; & communicare voluerint in hac Missa. Cæteri verò de parochia vtriusque sexus communicari poterunt in alio altari, seu Cappella ad hoc præparata per parochum, seu Sacristam, vbi continuò tam ante Missam maiorem, quàm post, ac etiam dum Missa decantatur

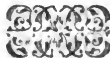
ſecundum concurſum, & frequentiam populi, adſit curatus Eccleſiæ, vel alius ſacerdos, qui communionem præbeat ſingulis accedentibus: qui locus, ſeu cappella non debet eſſe in conſpectu altaris maioris, ſed in naui, ſeu loco ſeparato, ita vt, quo ad fieri poſſit, non videatur ab his, qui Miſſæ maiori interſunt, ne continuò genuflectere cogātur, propter reuerentiam Sanctiſſimi Sacramenti. Finita communione, celebrans ſe purificabit, & abluet digitos, & proſequetur Miſſam more ſolito.

DE DOMINICIS PER annum. Cap. XXXI.

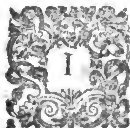

IN Dominicis per annum, ſi Epiſcopus voluerit celebrare, aut Miſſæ ſolemni per aliū celebratæ intereſſe, ſeruentur omnia circa cærimonias, quæ ſuperiùs expreſſa ſunt hoc eodem libro capitulo octauo, & nono. Paramenta tamen altaris, celebrantis, & miniſtrorum ſint viridis coloris, exceptis Dominicis Aduentus, & à Septuageſima vſque ad Paſcha excluſiuè: quia tunc violacea, & tempore Paſchali, quia tunc alba, ac infra octauas feſtorum ſolemnium, quia tunc vel alba, vel rubra, prout ſolemnitates ipſe requirunt, adhibentur. Quia tamen in omnibus Dominicis per annum ſolet fieri aſperſio aquæ benedictæ per Sacerdotem celebrantem, antequam Miſſa inchoetur, Canonicus, vel alius celebraturus in Dominicis prædictis, paratus amictu, alba, cingulo, ſtola, & pluuiali, medius inter Diaconum, & Subdiaconum paratos accedet ad altare, ante quod in infimo eius gradu genuflexus, medius inter prædictos duos miniſtros accipiet ex manibus Diaconi aſperſorium cum aqua benedicta, & intonando Antiphonam [Aſperges me Dñe, &c.] ſeu Antiphonam [Vidi aquam egredientem] iuxta temporum diuerſitatem, prout in Miſſali, ter altare aſperget, & ſtatim ſurgens, dum cantores proſequuntur Antiphonam cum ſuis Reſponſorijs, comitatus à Cærimonia-

moniario, & Acolytho cum vase aqua benedicta pleno, accedit ad Episcopum, cui aspersorium osculatum cum debita reuerentia porrigit; ipse verò Episcopus primo seipsum, deinde Sacerdotem celebrantem asperget, & statim eidem reddit aspersorium, qui primò manum deinde illud osculatur, & rediẽs ad altare Diaconum, & Subdiaconum paratos, deinde Canonicos, beneficiatos, & clericos ex vtraque parte chori, omnesque alios in choro permanentes asperget; & reuersus ante infimum gradum altaris, vbi eum Diaconus, & Subdiaconus expectabunt, medius inter eos cantabit Versiculos, & orationem, prout in Missali, ex libro, quem sustinebunt dicti ministri, vel super legili ibidem posito; qua finita, statim amouetur legile, & liber, & celebrans, deposito pluuiali, capit manipulum, & planetam, & cum Episcopo, qui ex sede descendit ante altare facit confessionem, & omnia fiũt, & seruantur, vt in supradicto capitulo nono dicitur. Si Episcopus celebrare voluerit solẽniter, non esset facienda huiusmodi aquæ benedictæ aspersio; absente verò Episcopo, & in Collegiatis semper Dominicis diebus fit, vt supra dictum est. Quo casu celebrans statim atque altare asperserit, seipsum primo deinde ministros paratos, mox Canonicos, & alios de choro, vt supra, asperget, qui omnes, aspersione huiusmodi durante à principio vsque ad finem stare debent, detecto capite: & dum ante ipsos celebrans cum aspersorio accedit, debent illi caput inclinare, & aspersionem aquæ benedictę reuerenter recipere. Memores etiam sint Diaconus, & Subdiaconus, qui altari ministrant Dominicis diebus, valde decere, si est ipsi, postquam celebrans communicauerit, sacram communionem ex suis manibus sumpserint, prout cauetur in Concilio Tridentino sessione xxiij. cap. xxiij.

DE LITANIIS, ET Processionibus maioribus., & minoribus quæ annis singulis fiunt. Cap. XXXII.

N die Sancti Marci fiunt Litaniæ, quas maiores vocamus. Igitur dicta die congregantur de mandato Episcopi totus clerus sæcularis, & regularis, ac etiam vbi consuetum est, Confraternitates laicorum cum eorum insignibus ante fores Ecclesiæ, vnde processio discedere debet, seu etiam intra Ecclesiam, si sit capax; ibique expectant, donec erit tempus: tunc incipiet à deputatis dirigi processio ordine solito, in qua priùs procedent Confraternitates laicorum, deinde religiosi, postmodum clerus, & Ecclesiæ Collegiatæ, & vltimo clerus Ecclesiæ Cathedralis, cuius Canonici omnes, si commodè fieri poterit, erunt parati paramentis sibi competentibus, quẽadmodum solent, Episcopo celebrante, vel saltem sex, vel octo eorum erunt cum pluuialibus paramenta tamen erunt coloris violacei, & vltimo loco procedet Episcopus paratus pluuiali violaceo, & mitra simplici medius inter duos Canonicos assistentes paratos dalmaticis, & manu sinistra baculum pastoralem gestabit, dextera verò populo benedicet. Si erit Archiepiscopus præibit crux Archiepiscopalis ante Canonicos Ecclesiæ Cathedralis, vt in capitulis superioribus dictum fuit: & si consuetum sit in huiusmodi processione portari aliquas Sanctorum reliquias, & sacras imagines, seruabitur consuetudo: remouendi tamen erunt à processionibus ludicri, & indecori actus. Eo ordine ibit processio vsque ad Ecclesiam, ad quam iuxta consuetudinem ciuitatis digitur: cuius Ecclesiæ clerus, vbi ita consuetum est, procedet obuiam vsque extra portam Ecclesiæ processioni, ibique stans eam recipiet. Per viam processionis cantentur Litanię, & alia, quæ in libro Rituali continentur, & nihil vltra: Ipsa via priùs de mandato Episcopi ab omnibus in ea habitantibus

tibus

tibus mundetur. Prælati, si qui aderunt de gremio Ecclesiæ, ibunt immediate ante Episcopum, Magistratus verò, & alij nobiles laici post Episcopum. Cum autem Episcopus, & processio peruenerit ad dictam Ecclesiam, celebretur ibi Missa solemnis Rogationum, & non Sãcti Marci, nisi fuerit titulus Ecclesiæ, vel ab ipso Episcopo, vel ab aliquo Canonico coram eo cum solitis cærimonijs, vt supra suis locis dictum fuit: & in fine Episcopus dabit benedictionem solemnem, & faciet publicari Indulgentiam. In processionibus verò, & Litanijs minoribus, quæ rogationes vocantur, & fiunt tribus diebus ante Ascensionem Domini eadem seruantur, sed aliquantò remissius; conuenit tamen in his Episcopum paratum cum ministris interuenire, vel saltem cum cappa. Ad similitudinem harum processionum regulari poterunt, & alię processiones extraordinariæ, quæ fieri quandoque contingunt ad placandam iram Dei. Si verò celebrandæ erunt processiones ex causa lætitiæ, & pro gratiarum actione, aut etiam pro translatione aliquarum insignium reliquarum Sanctorum, ordinari poterunt ac exemplum processionis Sanctissimi Sacramenti, de qua sequenti capitulo dicetur: limina tamen, seu funalia accensa deferri magis conuenit, cum Sanctissimum Sacramentum, vel saltem reliquiæ in processionibus deducuntur.

DE FESTO SANCTISsimi Corporis Christi, & processione. Cap. XXXIII.

T processio quæ hac die erit faciẽda, ritè, & rectè, ac secũdum debitas Cærimonias in honorem tanti Sacramenti fiat; & ad remouendas omnes contentiones, & lites, quæ forsitam causa præcedentiæ oriri possent, & in ipso actu maxima cum in decentia, & scandalo processionem ipsam turbare, cura erit Episcopi pridie huius diei, vel etiam per aliquos dies ante demandare Cęrimoniarijs,

vel

vel alteri ad quem forsan secundū loci cōsuetudinem huiusmodi cura spectabit, vt omnia decenter, & diligenter præparentur, & præuideantur. Nempè, vt viæ, per quas processio transire debebit, mundentur, & ornentur aulæis pannis, picturis, floribus, frondibusque virentibus secundum posse, & qualitatem loci. Et ipsa Ecclesia similiter perpulchrè ornata sit, prout dicitur in capitulo de ornatu Ecclesiæ. Item vt fiat rotulus, in quo describantur per ordinem omnes tam laicorum Confraternitates, religiosi, & Clerus, quam etiam alij quicunque, qui huic processioni interesse consueuerunt, vel debent; vt secūdum debitum ordinem, & absque aliqua contentione procedatur: apposita etiam aliqua pęna pecuniaria, vel etiam, si Episcopo videbitur, pœna excommunicationis contra inobedientes, & procedere recusantes secundum ordinem præscriptū in dicto rotulo. Quòd si aliqua præcedentiæ lis inter aliquos religiosos, Confraternitates, seu laicos pendeat, quæ non ita de facili terminari valeat, poterit Episcopus mandare, vt absque præiudicio iurium ambarum partium, vel procedant secundum ordinem in dicto rotulo descriptum, vel omnino ab huiusmodi processione abstineant, donec lis fuerit determinata. Et intimentur omnes in rotulo descripti, vt ipsa die festiuitatis Sanctissimi Corporis Christi summo mane ad Ecclesiam Cathedralem conueniant, & ibidem, vel in aliquo eiusdem Ecclesiæ atrio, seu platea congregentur, vnaquęque religio, & Confraternitates cum suis insignibus, & cruce, ac etiā cum funalibus, seu candelis in processione deferendis. Omnes enim tam religiosi, quam laici deberent, si fieri posset, in hac processione, si non funalia, saltem candelas ceræ albæ accensas manibus portare. Ordo autem describendus in prædicto rotulo erit, vt præcedeant Confraternitates laicorum, deinde Religiosi secundum ordinem antiquitatis, vel prout de iure, vel consuetudine præcedere solent; postmodum curiales, &

officia-

officiales portantes intorticia accensa, inter quos vltimo loco ibunt nobiliores, & Magistratus; deinde clerus, hoc est, primò minister portans crucem Ecclesiæ Cathedralis, medius inter duos clericos portantes duo candelabra cum candelis accensis; deinde, si aderunt clerici seminarij, & post eos curati Ecclesiarum parochialium cũ cottis, tum Ecclesiæ Collegiatę cum eorum insignibus, si aliàs illa deferre solent, & vltimo loco clerus Ecclesiæ Cathedralis, cuius Ecclesiæ saltem octo beneficiati, seu mansionarij erunt parati cum pluuialibus albis pro deferendis hastis baldachini in principio processionis, vt infrà dicitur; & deinde ibunt ante Canonicos, qui similiter omnes vna cum dignitatibus erunt parati paramentis albis sibi competentis, quemadmodum solent parari, Episcopo solemniter celebrante, incipiendo à iunioribus, & inferioribus ordine; videlicet, primo Subdiaconi, & Diaconi cum dalmaticis, & tunicellis, deinde Presbiteri cum planetis, vltimo loco Dignitates cum pluuialibus; & si erit Archiepiscopus portabitur immediatè ante prædictos octo beneficiatos paratos, & Canonicos per aliquem Subdiaconum paratum medium inter duos Acolythos ceroferarios crux Archiepiscopalis. Ante Episcopum immediatè ibit minister de baculo seruiens, seu iuxta loci consuetudinem, dignitas vel Canonicus paratus pluuiali baculum prædictum à terra eleuatum ambabus manibus portans, prout in capitulo de mitra, & baculo pastorali dicitur. A lateribus hinc inde ibunt octo Cappellani cum cottis qui in Missa seruierunt, quatuor pro qualibet parte portantes eadem funalia accensa, quæ pro Missa seruierunt, & post eos duos Acolythi cum duobus thuribulis continuò Sanctissimum Sacramentum per viam thurificantes. Sequetur Episcopus sub baldachino, capite detecto, portans manibus suis Sanctissimum Sacramentum in tabernaculo inclusum, medius inter duos Diaconos assistentes paratos hinc inde. Post Episcopum

pum immediatè minister de mitta seruiens cum cotta, & velo ad collum, mitram ipsam manibus gestans. Si aderit Legatus de latere, vel alius Cardinalis, aut Metropolitanus, seu Nuntius Apostolicus habens facultatem Legati de latere, vel alius Prælatus ipso Episcopo superior, ibunt immediatè post Episcopum cum cappa. Alij verò Episcopi extranei, & Prælati post eos in habitu eorum ordinario, hoc est mantelletto supra Rochettum. Et si vna cum Legato, vel alio Cardinali adesset Metropolitanus, vel Nuntius, seu alius Prælatus Episcopo superior, tunc solus Cardinalis, vel soli Cardinales, si plures essent, erunt cum cappa, cæteri verò omnes in habitu ordinario, vt supra. Cauendum etiam erit, ne in hac processione actus schęnici, vel ludicri, & indecori intermisceantur, prout, & supra in præcedenti capitulo dicitur sed omnia cum grauitate, & deuotione fiant, & procedant Deputentur etiam nobiles viri, seu Barones, & alij, qui hastas baldachini per viam processionis portent, & qui eos in tempore, quando opus erit vocet secundum regulam supra in capitulo de vsu vmbraculi positā. Ipsa die summo mane præparetur per Sacristam, vel alios ministros baldachinum album ꝑpulchrum super Sanctissimum Sacramentum deferendum. Itē super credentia vltra candelabra, & alia ordinaria pro Missa, tabernaculum pulchrum ex auro, vel argenteo, in quo Sanctissimum Sacramentum ponendum, portandumque erit, item duo thuribula cum nauiculis, & thure item velum sericeum album amplum, auratum seu perpulchrè ornatum, ponendum super humeros Episcopi, dum Sacramentum portabit. Præparentur etiam funalia, & candelæ ex cera alba in numero sufficienti pro Canonicis, & alijs deferenda in processione. Quæ omnia per Cęrimoniarium prouideantur, an sint opportunè, & ad vsum necessarium præparata. Omnibus paratis, Episcopus quanto citiùs poterit, veniet ad Ecclesiam ordine, prout dicitur de accessu Episcopi ad

Eccle-

Ecclesiam, & ibidem Missæ per primam dignitatem, vel digniorem Canonicum celebrandæ paratus amictu, alba, cingulo, stola pluuiali albo, & mitra assistit, in qua omnia seruabuntur, quæ in capitulo de Missa solemni, quæ coram Episcopo celebratur expressa sunt, ac etiam post communionem, cum Cærimonijs, genuflexionibus, & reuerentijs erga Sanctissimum Sacramentum super altare positum, quæ explicantur in capitulo de officio, & Missa feriæ quintæ in cœna Domini. Eleuato Sanctissimo Sacramento, vel etiam ante si opus erit, iunior Cærimoniarius curabit, vt processio secundum ordinem in prædicto rotulo descriptum dirigatur, & procedat. Postquã celebrans ipse communionem sumpserit, & Sanctissimum Sacramentum in processione deferendum in tabernaculo inclu serit, Dignitates, & Canonici, ac octo beneficiati supradicti, & si qui alij erunt, qui cum paramentis in processione ire debeant, vnusquisque dignitatum, & Canonicorũ in loco suo paramenta sacra albi coloris sibi conuenientia induet; beneficati verò prædicti extra chorum capient pluuialia, & discendentibus duobus Diaconis assistentibus ad se parandum in loco suo, duo vltimi iuniores Canonici venient ad assistendum Episcopo, donec primo parati reuertantur, quibus reuersis, & ipsi ad se parandum ibunt. Finita Missa, & data per Episcopum benedictione, celebrans discedens ad altari ibit in Sacristiam, vbi depositis paramentis Missalibus, induet alia dignitati, & ordini suo conuenientia, deferenda in processione, & rursus ibit ad locum suum inter alias dignitates, seu Canonicos. Interim accedent ad Episcopũ duo Acolythi cum duobus thuribulis, & ministrante nauiculam Presbytero assistente absq; osculo cochlearis, & manus Episcopus stans, detecto capite, sine benedictione imponet thus in duobus thuribulis prædictis. Quo facto, accedet ad altare, vbi nudo capite genuflexus super puluino ante Sanctissimum Sacramentum, accepto è manibus

bus prædicti Presbyteri assistentis vno ex duobus thuribulis, thurificabit triplici ductu Sanctissimum Sacramentum. Tum per magistrum Cærimoniariũ imponetur super humeros eius velum perpulchrum supradictũ, quod firmabitur spinulis, ne per viam decidat. Et Diaconus assistens à dexteris accedet ad altare, & cum debitis reuerentijs accipiet tabernaculum cum Sanctissimo Sacramento de altari, & illud in manibus Episcopi genuflexi collocabit, cui nec manum osculabitur, nec vllam tum faciet reuerentiam, sed statim atque in eius manibus Sanctissimum Sacramentum reliquerit, genuflectet: tunc cantores incipient Hymnum [Pange lingua gloriosi, &c.] & Episcopus cum Sanctissimo Sacramẽto surget, & Diaconi assistentes hinc inde fimbrias anteriores pluuialis eleuabunt, & si contingat aliquos gradus ascendere, & descendere, magister Cęrimoniarium, vel aliquis cappellanus extremitates albæ, & vestes anteriores ipsius Episcopi à parte anteriore eleuabit; & aliquis Princeps, si adsit, vel nobilior laicus subleuabit, & portabit per totam processionem pluuiale Episcopi à parte posteriori. Octo verò beneficiati prædicti, vel Mansionarij ex digrioribus parati, aut supra, accipient hastas baldachini, quas portabunt per totam Ecclesiam, & in porta Ecclesiæ illas relinquent in manibus laicorum, qui primo loco Barones, & nobiliores seu Magistratus esse debent, deinde alij, vt supra dictum est. Ipsi verò beneficiati præibunt ad locum suum, idest, ante Canonicos paratos. Per viam processionis semper Episcopus aliquos Psalmos, vel Hymnos sum missa voce recitabit, respondentibus Diaconis assistentibus & sic ordine superiùs descripto procedent per totam viam processionis; quæ si longior fuerit, poterit Episcopus in aliqua Ecclesia, & super altare deponere Sanctissimum Sacramentum, & aliquantulum, quiescere, & ibidem, antequam discedat thurificare Sanctissimum Sacramentum, & orationem de Sacramento cantare: quod tamen non

passim

passim in singulis Ecclesijs, vel ad singula altaria, quæ forsitan per viam constructa, & ornata reperiuntur, faciendum est, sed semel tantùm, vel iterum, arbitrio Episcopi. Dum processio erit in fine, id est, propè eandem Ecclesiam, à qua discessit, ante eiusdem Ecclesiæ fores iterum nobiliores laici, vel alij nobilitate eisdem æquales hastas baldachini capient: & Episcopus sub baldachino ibit vsque ad cancellos, vel Presbyterium, vel ad gradus altaris iuxta Ecclesiæ structuram, & situationẽ. Postquàm Episcopus peruenerit ad supremum altaris gradum, Diaconus à dexteris cum debita reuerentia, & genuflexione, ac sine osculo accipiet de manu ipsius Episcopi stantis Sanctissimum Sacramentum, & illud super altare collocabit. Interim cantores in cantu pausato, & deuoto cantabunt Versiculum [Tantum ergò Sacramentum, &c.] Episcopus verò paulò retrocedens stans imponet incensum in altero ex duobus thuribulis, ministrante nauiculam Presbytero assistente, & sine benedictione, & osculis, vt supra, & genuflexus in supremo gradu altaris super puluino ante Sanctissimum Sacramentum illud triplici ductu, prout fecerat in principio, thurificabit. Quo facto, duo Cantores cantabunt Versiculum [Panem de cœlo, &c.] cum suo Responsorio, & Episcopus surgens ex libro, quem Diaconi assistentes genuflexi hinc inde sustinebunt, cantabit orationem [Deus qui nobis, &c.] qua finita, accedet ad altare, & accepto tabernaculo cum Sanctissimo Sacramento, illud ambabus manibus eleuatum tenens, vertens se ad populum, cum illo signum crucis super populum tertio faciet, nihil dicens. Quo facto, Episcopus iterum deponet Sanctissimum Sacramentum super altare, & genuflectet, vt supra. Tunc Presbyter assistens in cornu Epistolæ stans versus populum, facta prius debita reuerentia cum genuflexione Sanctissimo Sacramento, publicabit Indulgentias in forma cõsueta ab Episcopo concessas omnibus, qui processioni interfuerunt. Et aduertatur

tur vt funalia, & candelæ, quæ in processione delata fuerunt, non extinguatur, donec Episcopus cum Sanctissimo Sacramento benedictionem, vt supra dictum est, dederit. Omnibus expeditis, Episcopus, facta aliquantulum oratione ante Sanctissimum Sacramentum, post genuflexionem debitam, ac accepta mitra extra cancellos, discedet cum Canonicis in Sacristiam, vbi paramenta deponet, & solito more associatus ab eis ad domum suam redibit. Si verò Episcopus voluerit ex sua particulari deuotione hac die celebrare, & Sanctissimum Sacramentum pro processione conficere, poterit summo mane Missam planam sine cantu legere, omissa pro hac die, propter processionem ad celeriorē actus expeditionem, & ad euitandum calorem, Missa solemni: & in fine Missæ Canonici, & alij, vt supra, capient paramenta, Episcopus verò, deposita planeta, capiet pluuiale, & cætera omnia fient, quæ super declarata sunt. Et quia solitum est per totam hanc octauam ponere super altare tabernaculum cum Sanctissimo Sacramento discooperto, dum Vesperæ, & officia diuina recitantur, ad quę magna populi frequentia solet accedere, conueniens esset, vt ob reuerentiam tanti Sacramenti, tam Episcopus, quam Canonici, & omnes præsentes, & in choro assistentes semper durante officio, starent capite detecto, & nunquam sederent, Quòd si ob longitudinem officij præstare non poterunt, non omittant saltem in signum reuerentiæ detecto capite, existente Sanctissimo Sacramēto super altare, diuinis officijs assistere; Solitum est etiam octaua die huius festi post Vesperas fieri processio ad reponendum Sanctissimum Sacramentum, quæ non tam solemnis, & longa via, vt prima, sed vel per Ecclesiam, vel parum circa extra eam fieri debet, in qua si Episcopus interesse voluerit, debet cum pluuiali Sanctissimum Sacramentū portare; & tam in principio, quàm in fine processionis illud thurificare, & alia facere, quæ superiùs expressa sunt; & de-

mum

mùm in fine illud includere, & reponere in tabernaculo, vbi solet continua asseruari. Absente Episcopo, & in Collegiatis celebrans ipse finita Missa, & deposita planeta, capiet pluuiale, & Sanctissimum Sacramentum thurificabit, illudque sub baldachino portabit, & omnia, vt supra, fient, exceptis his, quę ad Episcopum propriè pertinent.

DE ALIIS FESTIS IN genere, in quibus est solemniter celebrandum vltra superius expressa.

Cap. XXXIIII.

Via per annũ plura festa occurrunt, vltra superiùs expressa, in quibus decet vel Episcopum solemniter celebrare, vel saltem Vesperis, & Missę solemniter per alium celabratæ interesse, de his breuiter aliquid dicendum est. Celebrare igitur poterit Episcopus, nisi legitimè fuerit impeditus, in die Natiuitatis Domini Nostri Iesu Christi, in festo Epiphaniæ Domini feria quinta in cœna Domini, in Dominica Resurrectionis, in die Ascensionis, in Dominica Pentecostes, in festiuitate Annunciationis, & Assumptionis beatæ Marię virginis, in festo beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, in festo omnium Sanctorum, in festo Sancti tituli Ecclesiæ, & Patroni, & in die anniuersaro Dedicationis Cathedralis Ecclesiæ, vel etiam arbitrio suo in alijs festiuitatibus per annum, quandocunque ei placuerit, cum Cærimonijs, & solemnitatibus, quæ supra in capituto de Missa solemni per Episcopum celebrata explicatę fuerunt: ac etiam cum Vesperis solemnibus in Vigilia, seu die, quæ festum præcedit, excepto Sabbato Sancto, quo die Vesperæ non dicuntur, nisi mane in fine Missæ, & Vigilia Annunciationis Beatæ Mariæ, si venerit in Quadragesima die feriato: quo casu Vesperæ non celebrantur in vigilia, sed tantum in die, finita Missa: & tunc, ne ista solemnitas sine Vesperis solemnibus transeat, poterit Episcopus, depositis Missalibus indu-

mentis, accipere pluuiale, & celebrare Veſperas, Canonicis paratis remanentibus, ſed ſi hoc feſtum venerit feria ſecunda in Quadrageſima, poterunt Veſpere ſolemnes in Dominica præcedenti celebrari cum cærimonijs, prout ſupra dictum eſt in capitulo de Veſperis ſolemnibus, Epiſcopo in craſtinum celebraturo. In alijs autem feſtiuitatibus, videlicet, in nocte Natiuitatis Domini, Sancti Stephani, Sancti Ioannis Euangeliſtæ, Circuncifionis Domini, feria ſecunda, & tertia Paſchæ, Dominica in albis, Dominica Trinitatis, in feſto Sancti Ioannis Baptiſtæ, in feſto Natiuitatis Beatæ Mariæ virginis, in aliquibus principalibus feſtiuitatibus Eccleſiæ Cathedralis, & pro aliqua re graui ad vniuerſalem, vel propriam Eccleſiam ſpectante, vel aliàs quandocunque Epiſcopo placuerit, poterit paratus cum pluuiali, & mitra, aſſiſtere Miſſæ per aliquem Prælatum, Dignitatem, ſeu Canonicum celebratæ, in qua omnia ſeruabuntur, quæ ſupra explicata fuerunt in cap. de Miſſa ſolemni, quę coram Ep̄o celebratur: & p̄cedenti die Ep̄s Veſperis intereſſe voluerit, celebrabuntur ſimiliter, p̄ut dicitur in capitulo de Veſperis ſolēnibus, Ep̄o in craſtinum nō celebraturo in alijs feſtiuis, ſeu ferialibus diebus Ep̄s cum aderit ſemper cappam defert.

DE ANNIVERSARIIS diebus electionis, & conſecrationis Epiſcopi ſolemniter celebrandis. Cap. XXXV.

Singulis annis in diebus anniuerſarijs Electionis, & Conſecrationis Epiſcopi, Miſſam ſolemnē vel per ipſum Epiſcopum, vel per aliquam dignitatem, ſeu Canonicum, ipſo præſente, celebrari conuenit, quæ dies creationis, ſeu Conſecrationis ſi venerit in die aliquo feſtiuo, celebrabitur de feſto cum paramentis feſto conuenientibus, & cum commemoratione pro Epiſcopo ſi verò venerit in die feriato, celebrabitur de Cathedra Sancti Petri cū paramen-

ramentis albis, & vna tantum collecta pro Episcopo, videlicet [Deus omnium fidelium pastor, & rector, &c.] & cum prçfatione de Apostolis; nec in ea sermo habendus erit, sed in reliquis omnia circa cærimonias seruabuntur, quæ supra proprijs locis explicata fuerunt.

DE ANNIVERSARIO Episcopi proximè defuncti. Cap. XXXVI.

Piscopus viuens Prædecessoris sui proximè ante ipsum defuncti memoriam habere debet, & pro eius anima singulis annis in die obitus anniuersarium celebrare, vel saltem Missæ pro eius anima ab aliqua dignitate, seu Canonico celebratæ præsens assistere, & in fine absoluere. Missa autem erit defunctorum, & in ea omnia tam circa ornatum altaris, & indumenta, ac paramenta Missalia, quam circa genuflexiones, & cærimonias seruabuntur, quæ supra declarata fuerunt in capitulo de Missa Pontificali pro defunctis, & de Missa pro defunctis, quæ corã Episcopo celebratur. Non tamen post Missam sermo habendus erit, sed finita Missa, solus Episcopus, deposita cappa, apud sedem suam parabitur pluuiali nigro cum cæteris indumẽtis, & habens ante se pannum nigrum extensum, seu lecticã mortuorum absoluit, prout ibi dicitur.

DE ANNIVERSARIO omnium Episcoporum, & Canonicorum Ecclesiæ Cathedralis Defunctorum. Cap. XXXVII.

Liquo die non impedito infra octauam defunctorũ arbitrio Episcopi Canonicus aliqs, seu dignitas Ecclesiæ Cathedralis celebrabit Missam pro anima omnium Episcoporum, & Ecclesiæ Cathedralis Canonicorum defunctorum cum paramentis nigris, & cærimonijs, prout supra dictum est: cui Missæ Eps præsens erit cum cappa,

& in fine, si voluerit, poterit, deposita cappa, & accepto pluuiali, absoluere, prout dicitur in præcedenti capitulo. Quod si Eps huiusmodi Missæ præsens non erit vel absoluere noluerit, celebrans dicto [Placeat, &c.] accedet ad cornu Epistolæ altaris, vbi deposita planeta, & manipulo, accipiet pluuiale nigrum, & stans in dicto cornu Epistolæ versus altare expectabit finem Responsorij, & interim clerici, seu alij extēdent pannum nigrū ante gradus altaris, vel portabunt illi lecticā mortuorum, nisi alias à principio Missæ fuerit accūmodata. Cum per cantores repetitur Responsoriū post Versiculū [Requiem æternā, &c.] si Eps erit præsens accedet Cærimoniarius ad Epm cum thuribulo, & ministrante nauiculam Presbytero assistente, Eps imponet thus in thuribulū, quod Cærimoniarius portabit ad altare, & alicui Cappellano celebrātis consignabit tenendum iuxta cornu Epistolæ altaris, vbi etiā alius Cappellanus tenet vas aquæ benedictæ cum aspersorio, si verò Eps præsens non erit, ipse celebrans imponet thus in thuribulum, ministrante Diacono nauiculam, Incepto [kyrie eleison] surget Eps, detecto capite, celebrans verò dicto vltimo [kyrie eleison] stans detecto capite in dicto cornu versus ad altare dicet intelligibili voce [Pater noster] Quod secretè complebit; & interim accedet ad medium altaris, & versus dictum pannum, se lecticam mortuorum ministrante Diacono aspersorium, asperget tertio super eundem pannū, seu lecticam, tū ministrāte eodem Diacono thuribulum, simili modo ter thuribulum ducens pannum, seu lecticam thurificabit; deinde conuersus ad altare ex libro super illud posito in eodem cornu Epistolæ dicet versiculum [Et ne nos inducas, &c.] & alios versiculos, & orationem, & in fine versiculum [Requiem æternam, &c.] & dicto per cantores versiculo [Requiescant in pace.] celebrans signans altare, & seipsum dicet Euangelium Sancti Ioannis, & redibit in Sacristiam ad se exuendum.

DE ÆGROTATIONE, morte, funere, & exequijs Episcopi: & de supplicationibus ad Deum pro opportuna noui Episcopi electione impetranda.

Cap. XXXVIII.

DIcet Episcopus, tanquam bonus pastor, & diligentissimus villicus, omni tẽpore paratus esse debeat ad reddendum rationem Domino suo de omnibus sibi commissis, & de suæ administrationis officio id tamen diligentiori cura, & studio peragere debet, dum ægrotat, quasi extremo vitæ suæ diei vicinior. Nam & si semper mortis periculum mortalibus imminet; propinquiores tamen morti sumus, dum ægrotamus. Curet igitur Episcopus, vt quanto magis dignitate cæteris præest, eò maiori studio vltimum huius vitæ actum, quo loco coronari electi solent, cum laude Perficiat. Quod si dum ægrotat, tanquam homo morbi periculum non agnosceret, medici, domestici, familiares, & præcipuè eius confessor secretè, & summa cum reuerentia, & caritate eum de discrimine, in quo versetur, moneant, & hortentur, vt voluntati diuinæ non inuitus adhæreat, & quæ ad animæ salutem pertinent, peragere curet. Nam Episcopum decet non solum verbo, sed etiam opere, & exemplo vsque ad vltimum vitæ spiritum alios docere, & ad viam salutis dirigere. Medici verò, & familiares, quæ ad corporis salutem pertinent, diligentissimè curent, & polliceantur Episcopo se quantum humana potest industria, facturos, vt si fieri poterit, pristinam sanitatem recuperet. His verbis, & hortationibus excitatus Episcopus ægrotans, vel (quod melius esset) sua sponte, cum extremum diem suum appropinquare cognouerit, primo peccata sua confessori diligentissimè confiteatur, deinde tempore congruo sacrum petat viaticum, & antequam communicet, indutus Rochetto, & stola, præsente Sanctissimo Christi corpore, profiteatur Catholicã fidem ex formula ab Apostolica se-

ca ſede præſcripta, quam affirmet ſe ſemper inconcuſsè, & firmiter tenuiſſe, & credidiſſe, ſeq; in ea velle viuere, & mori, cum Deo placuerit. Tum maiori, qua poterit, deuotione, & humilitate, ſacrum ſumat viaticũ, quod illi deferat prima dignitas comitante capitulo, & toto clero cathedrali Eccleſiæ in habitu Eccleſiaſtico, & cum candelis accenſis, & ſi fieri poteſt Magiſtratus deferat baldachinum, moneatque eandem primam dignitatem, vt cum tempus erit extremæ vnctionis Sacramentum ſibi adminiſtret, & animæ commendationem faciat. Conuocet deinde Canonicos, Parochos, & Curatos omnes dum adhuc ſenſus corporis integri ſunt, & coram eis profiteatur iterum Catholicam fidem ex prædicta formula, petat veniam ne negligentijs, & imperfectionibus ſuis, & ſi quemquam vnquam in ſua adminiſtratione offenderit, roget, vt orent Deum omnipotentem ꝓ anima ſua: commendet illis Eccleſiam, pauperes, viduas, orphanos, & loca pia: memoret eis, vt donec de ſucceſſore prouideatur, continuas preces ad Deum fundant, vt eis bonum Paſtorem concedere dignetur, qui eos vberius, quàm ipſe fecit, paſcere nouerit. Aperiat etiam eis debita, & credita Eccleſiæ, ſi quæ ſunt; & notificet ſcripturas, iura, & actiones eiuſdem Eccleſiæ: condat, ſi vult, & habet ab Apoſtolica ſede facultatem, teſtamentum, & eligat ſibi ſepulturam. Cum verò hora mortis appropinquat, curatus, ſeu ſacriſta in tempore Epiſcopo extremam vnctionem exhibeat, & animæ commendationem faciat, prout in ordinario. Viri pij, & religioſi continuò aſſiſtant Epiſcopo animam agenti, cui crucem inſpiciendam, oſculandamque crebrò offerant; redigantque ei ad memoriam Paſſionem Domini Noſtri Ieſu Chriſti. Nec deſint Religioſi, & Sacerdotes, qui continuò, dum adhuc expirat, Pſalmos paſſionem Chriſti, & alias deuotas orationes legant. Poſtquam Epiſcopus ſpiritum Creatori reddiderit, Canonici qui aderunt, ſinguli ſuper eum

verſi-

versiculum. [A porta inferi, &c.] cum oratione] Deus qui inter Apostolicos Sacerdotes, &c.] recitabunt. Cubicularij verò, & familiares ipsius Episcopi defuncti corpus eius aqua calida cum vino, & herbis odoriferis lauabunt, & mundabunt; & si hæredibus videbitur, poterit etiam aperiri, & aromatibus condiri, quo casu intestina eius statim sepeliantur in Ecclesia. Sed licet corpus non aperiatur, omninò agendum, & curandum est opportunis remedijs, vt sine fætore vsque ad præstitutum tempus sepulturę seruari possit. Loto, & terso corpore, clerici familiares, seu alij Ecclesiastici viri cum Cærimoniario induant illud primum vestibus ordinarijs vsque ad Rochettum, deinde sacris vestibus, quibus viuens induebatur, dum solenniter erat celebraturus hoc est, caligis, & sandalijs, amictu, alba, cingulo, stola, manipulo, cruce pectorali, tunicella, dalmatica, chirothecis, planeta coloris violacei, annulo, & mitra simplici, ac etiam pallio cum spinulis, si erit Archiepiscopus, vel aliàs vtens pallio, & ponant super pectus eius crucem aliquã, quam manibus teneat. Corpus sic indutum, donec præparetur lectus in aula maiori, vt infra, ponatur super aliqua mensa, seu in terra super tapete cum cereis ardentibus ad caput, & pedes. Interim cæteri Episcopi familiares inferiores, & famuli totam domum denudent, & in aula maiori palatij, siue domus, præparent lectum ex tabulis altitudinis palmorum sex; longitudinis ad minus palmorum duodecim, & latitudinis palmorum decem, vel ad minus octo, & super illud ponatur stratum ex lana, seu palea plenum, & cooperiatur panno serico nigro, vel saltem laneo. Ad lecti pedes pparetur parua mẽsa mundo linteo cooperta, & super ea duo candelabra, cum candelis accensis, liber Missalis, vas aquæ benedictæ cum aspersorio, thuribulum cum nauicula, & incenso, ac superpelliceum vnum cũ stola, & pluuiale nigrum ponãtur. Quibus omnibus sic paratis, corpus Episcopi defuncti, vt supra indutum, portetur in

dicta aula, & super dicto lecto collocetur; & ad pedes eius ponatur pileum Pontificale sericeis viridibus floccis ornatũ, & hinc inde à lateribus ponantur scamna cum foraminibus pro funalibus, seu intorticijs ponendis circa corpus, vel saltem illis deficientibus; collocentur quatuor candelabra alta cum quatuor intorticijs ardentibus ad quatuor lecti angulos. Circumcirca per totam aulam disponantur sedilia, pro Canonicis, clericis, Magistratu, ciuibus, & alijs qui venient ad honorandũ funus. Hora competenti, cum iam, si non omnes inuitati ad funus saltem eorum aliqui aduenerint clerus sæcularis per ordinem, si voluerit, vel Religiosi quatuor ordinum mendicantium, si in ciuitate aderunt qui inuitari debent, vel alij per singula Collegia, incipient vigilias, hoc est, Vesperas & Matutinum cum Inuitatorio, & tribus Nocturnis, ac Laudibus defunctorum. Primi, id est, inferiores, à quibus inchoandum est (nam vltimus locus dignioribus Religiosis reseruatur) inchoabunt Vesperas: Prior enim eorum habens ante se legile cũ libro dicit secretè [Pater noster] ad quod Canonici, & alij omnes inuitati circumsedentes assurgunt, sic mansuri, donec inchoetur primus Psalmus Vesperarum. Dicto [Pater noster] secretè, alta voce incipiet Antiphonam [Placebo Domino] quam cæteri eiusdem religionis fratres, qui propè funus ante alios hinc inde stare debent ꝓsequentur. Et, ea finita, recitabunt alternatim Psalmos Vesperarum cum Antiphonis duplicatis, prout fieri solet in officio duplici. Et dum inchoantur Psalmi, eisdem fratribus, qui cantant, candelæ distribuendæ, prout, & cæteris, quando Nocturnos, & Laudes cantabunt, vt infrà. Ad canticum [Magnificat] surgunt omnes, & Prior eius religionis, qui Vesperas cantauerunt, accedet ad mensam ad pedes lecti, & ibidem à Cærimoniario, vel alijs clericis induetur superpelliceo, stola, & plunuiali, & imponet thus in thuribulum. Finito cantico [Magnificat] stans ibidem ad pedes

lecti

lecti ante mensam prædictam manibus iunctis dicet [Pater noster,] & interim accepto aspersorio de manu Cærimoniarij, vel alterius clerici, incipiendo à parte dextera lecti, asperget lectum circumcirca, aspergendo ter in qualibet parte lecti; & dum transibit ante Canonicos, illos capite aliquantulum inclinato salutabit. Et postquam reuersus fuerit, in eodem loco apud mensam, reddito aspersorio, capit de manu eiusdem Cerimoniarij, vel alterius clerici thuribulum, & lectum circumcirca similiter eodem modo thurificabit: quo facto, stans ante prædictam mensam, reddito thuribulo, & habens ante se librum apertum, ex eo leget Versiculos, & orationem infrascriptam, videlicet.

℣. Et ne nos inducas in tentationem.

℟. Sed libera nos à malo.

℣. A porta inferi.

℟. Erue, Domine animam eius.

℣. Requiescat in pace.

℟. Amen.

℣. Domine exaudi orationem meam.

℟. Et clamor meus ad te veniat.

℣. Dominns vobiscum.

℟. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Deus, qui inter Apostolicos Sacerdotes famulum tuum N. Episcopũ Pontificali fecisti dignitate vigere: præsta quæsumus, vt eorum quoq; ꝑpetuo aggreget cõsortio. Qui viuis, & regnas cum Deo Patre in vnitate Spiritus Sancti Deus; Per omnia sæcula sæculorum. ℟. Amen.

Deinde dicit Versiculum [Requiem æternam, &c.] & duo ex fratribus cantantibus [Requiescant in pace.] cæteri respondebunt [Amen.] Finitis Vesperis, Religiosi, qui illas cantarunt, discedunt, & vocantur alij Religiosi, qui Matutinum, hoc est, Inuitatorium cum tribus Psalmis primi nocturni, & lectionibus cantabunt; & dum cantatur Inuitatorium vsque ad initium primi Psalmi, omnes stare debent. Finitis Psalmi, primi Nocturni, duo Cantores, siue ex fratribus, qui Nocturnum canta-

cantarunt, annuntiant Versiculum [A porta inferi, &c.] & respōdetur [Erue Domine animam eius.] Quo dicto, omnes surgunt: tunc vnus ex eisdem Religiosis lectionem cantaturus accedit ad pulpitum, & secretè dicit [Pater noster] quod totum sub silentio complet, & eo finito, omnes sedent, & ipse lectionem incipit: & ea finita, cantores cantant Responsoriū, & idem Religiosus cantat secūdam, & tertiam lectionem. Finita vltima lectione, dum cantatur tertium Responsorium, Prior eius Religionis, qui Nocturnum cantauit, accedit ad mensam, induitur superpelliceo, & pluuiali; & cum dicitur versiculus [Requiem æternam, &c.] imponit thus in thuribulum, & in fine cum dicitur [Kyrie eleison] surgunt omnes: & Prior dicat [Pater noster] aspergat, & thurificet lectum, vt supra in Vesperis, & cantet eosdē versiculos, & orationem, vt supra dictum est. Quo facto, alij Religiosi vocentur, & cantent similiter secundum Nocturnū: & eo finito, alij qui cantent tertium eodem modo, & forma, prout de primo dictum est. Demum vltimi, & digniores Religiosi cantent Laudes eadem forma, prout decantatæ fuerunt Vespere; & ad Benedictus, & orationes, & cætera omnes surgant, vt supra.

Quòd si non adessent tot Religiones, q̄ possent distinctè Vesperas, & Nocturnos, & Laudes prædicta decantare; posset vna cantare duos Nocturnos, vel plures: sed omnino in fine Vesperarum, cuiuslibet Nocturni, & Laudum aspergendus, & thurificandus est lectus, & dicendi versiculi, & orationes, vt supra. Et è contra, si essent plures Conuentus, & Religiones, poterunt duo simul cantare vnum Nocturnum.

Dum cantantur Laudes, paretur feretrum, & illis finitis, ponatur corpus Episcopi defuncti super feretrum, & præcedentibus omnibus Religiosis, & clero ordine suo, ad Ecclesiam deducetur, feretrum autem portabitur per Sacerdotes cottis indutos, & Canonici feretrum immediatè præcedant, Magistratus

tus

tus verò cum cæteris omnibus inuitatis, & de ciuitate sequantur. In Ecclesia colocetur feretrum in medio Ecclesiæ, & ibidem Prior, seu dignior Canonicorum, vel prima dignitas, si adsit, indutus pluuiali faciet officium, hoc est, dicet ad pedes feretri [Pater noster] impo net thus, asperget, & thurificabit, vt supra; & demum cantabit versiculos, & orationem supradictam. Quo facto, omnes discedant, & corpus sepeliatur, & si commodè fieri potest, antequam sepeliatur cantetur Missa pro eius anima. Octauo die, vel quando hæredibus, & executoribus defuncti placuerit, poterunt in Ecclesia celebrari exequiæ, cum quatuor absolutionibus, & omnibus Cærimonijs, quæ supra expressæ sunt hoc eodem libro in capitulis, De missa Pontificali pro defunctis.

Sepulto Episcopo, donec de nouo successore prouisum sit, præces ad Deum continuò offerendæ sunt pro opportuna noui Episcopi electione impetranda, & conueniret, vt singulis diebus Religiosi processionaliter ad Ecclesiam Cathedralem accederent, Litanias cantantes, & ibidem pias, & deuotas orationes recitarent, cum Canonicis, & clero eiusdem Ecclesiæ Cathedralis, vt Deus illis quamprimum concedere dignaretur nouum, & bonum pastorem, qui Ecclesiam regere, & animarum curam digne, & fructuosè habere valeret, & posset. Qua electione obtenta, quamprimū de ea nuntium certum habuerint, singuli Religiosi ad Ecclesiam Cathedralem, accendentes Deo gratias agent, & hymnum [Te Deum Laudamus] deuotè cantare in Ecclesia poterunt.

DE TONO CONFESSIONIS recitandæ per Diaconum post sermonem, & de forma Indulgentiæ publicandæ per sermocinantem, ac de benedictione danda per Episcopum post sermonem.

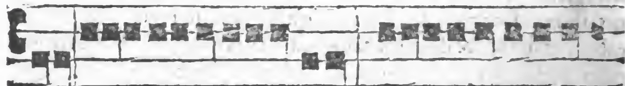
STatim finito sermone Diaconus, qui cantauit Euangelium, stans ante Episcopum capite inclinato cantabit

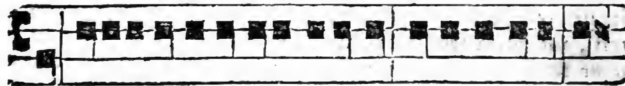
con-

confeſſionem in tono ſequenti: & dũ dicet [Tibi Pater] & [Te Pater] ſi erit Canonicus profundiùs inclinabit, ſi non erit Canonicus genufle ctet.

Confiteor Deo omnipotenti, Beatæ Mariæ ſemper virgini, beato Michaeli Archangelo, beato Ioannis Bapti-

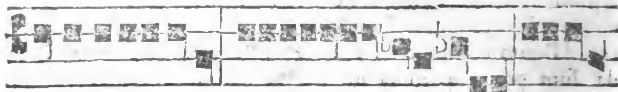

ſtæ, ſanctis Apoſtolis Petro, & Paulo, omnibus ſanctis, &

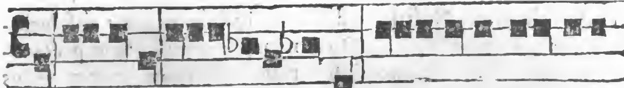

tibi Pater.

dum dicit genuflectit coram Pontifice. Tum ſurgit, &

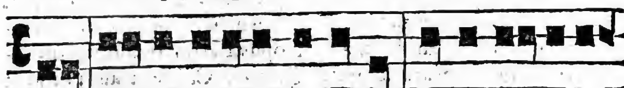
Quia peccaui nimis cogitatione verbo, & opere, mea culpa,

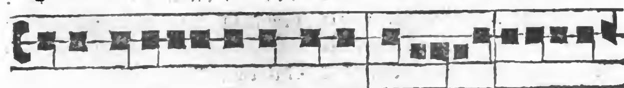
pa, mea culpa mea maxima culpa. Ideo præcor beatam

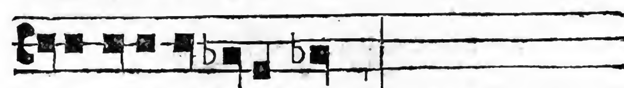
Mariam ſemper virginem, beatum Michalem Archan-

gelum, beatum Ioannem Baptiſtam ſanctos Apoſtolos

Petrum, & Paulum, omnes ſanctos, & te Pater Orare pro

me ad Dominum Deum noſtrum.

Finita confeſſione per Diaconum, ſermocinator, qui in pulpito dum cantatur confeſſio genuflectet, ſurgens publicabit indulgentiam in forma ſequenti, videlicet. | Reuerendiſſimus in Chriſto Pater, & Dominus Dominus N. Dei, & Apoſtolicæ ſedis gratia huius ſanctæ Eccleſiæ Epiſcopus dat, & concedit omnibus hic præſentibus quadraginta dies de vera Indulgentia in forma Eccleſiæ conſueta. Rogate Deum pro felici ſtatu Sanctiſſi-

ctissimi Domini Nostri N. diuina prouidentia Papæ N. Dominationis suæ Reuerendissimæ, & sanctæ matris Ecclesiæ.]

Publicata Indulgentia Episcopus deposita mitra leget ex libro per ministrum de eo seruientem supra caput sustentato, in tono orationis versus ad populum, vt infra videlicet. [Præcibus, & meritis beatæ Mariæ semper virginis: beati Michaelis Archangeli: beati Ioannis Baptistæ: Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli: ac omnium sanctorum, misereatur vestri omnipotens Deus, & dimissis peccatis vestris perducat vos ad vitam æternam. ℟. Amen.]

[Indulgentiam: absolutionem, & remissionem peccatorum vestrorum tribuat vobis omnipotens, & misericos Dominus. ℟. Amen.] Deinde benedicens populo more consueto dicet: [Et benedictio Dei omnipotentis Pa✝tris, & Fi✝lij, & Spi✝ritus sancti descendat super vos, & maneat semper. ℟. Amen.] Si erit Archiepiscopus statim publicata Indulgentia, Cappellanus portabit ante illum crucem, quam genuflexus tenebit donec omnia prædicta compleuerit; & Archiepiscopus prius cruci caput inclinabit.

REGISTRVM.

† ABCDEFGHIKLMNOP.

Omnes ſunt Quaterniones, excepto † qui eſt Ternio.

AVGVSTÆ TAVRINORVM.

Apud Io. Dominicum Tarinum, MDCXI.

